P. TERENTI AFRI

COMOEDIAE.

ITERVM RECENSVIT

ALFREDVS FLECKEISEN.

LIPSIAE

IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI.

MDCCCXCVIII.

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEVBNERI.

FRANCISCO BVECHELERO

OTTONI RIBBECKIO

HERMANNO VSENERO

AMICIS CARISSVMIS

S.

PRAEFATIO.

Quadraginta anni interiecti sunt inter priorem meam recensionem comoediarum P. Terenti Afri et hanc alteram. quae per hoc quod dixi temporis spatium ad emendandum earum textum aut a me ipso inventae aut ab aliis in lucem emissae sunt coniecturae, quatenus hae ad notitiam meam pervenerunt, quot veras agnovi, tot in textum recepi nominibus auctorum omissis, sed ita ut lectiones codicum manuscriptorum infra textum subicerem, exceptis eis locis, ubi textus lectio ab uno ex veteribus scriptoribus aut grammaticis confirmata erat, id quod ex Francisci Vmpfenbachii editione (Berolini 1870) facile perspicitur. ubi vocabula in libris omissa supplevi, haec litteris *cursivis* quae vocantur insignivi.

In digerendis canticis summatim, qua de re iam a. 1876 in annalibus philologicis eius anni p. 538 sententiam meam aperui, secutus sum eam rationem, quam Carolus Conradtius proposuit in eo libro quem inscripsit 'die metrische composition der comödien des Terenz' (Berolini 1876), praeterquam quod singulis locis ab eo discessi, de quibus rationem reddunt indices metrorum, quos singulis fabulis subieci.

Suetonianam Terenti vitam dedi ex recensione Friderici Ritschelii: vide eius opuscula philologica vol. III (Lipsiae 1877) p. 204—214.

Dabam Dresdae idibus Septembribus
anni MDCCCXCVII.

C. SVETONI TRANQVILLI
VITA P. TERENTI AFRI.

P. TERENTIVS AFER, Karthagine natus, seruiit Romae Terentio Lucano senatori, a quo ob ingenium et formam non institutus modo liberaliter, sed et mature manu missus est. quidam captum esse existimant: quod fieri nullo modo potuisse Fenestella docet, cum inter finem secundi Punici belli et initium tertii et natus sit et mortuus. nec si a Numidis aut Gaetulis captus sit, ad dominum Romanum peruenire potuisse, nullo commercio inter Italicos et Afros nisi post deletam Karthaginem coepto. hic cum multis nobilibus familiariter uixit, sed maxime cum Scipione Africano et C. Laelio, quibus etiam corporis gratia conciliatus existimatur. quod et ipsum Fenestella arguit, contendens utroque maiorem natu fuisse. quamuis et Nepos aequales omnes fuisse tradat et Porcius suspitionem de consuetudine per haec faciat:

Dum lasciuiam nobilium et laudes fucosas petit,
dum Africani uocem diuinam inhiat auidis auribus,
dum ad Philum se cenitare et Laelium pulchrum putat,
dum in Albanum crebro rapitur ob florem aetatis suae:
suis postlatis rebus ad summam inopiam redactus est.
itaque ex conspectu omnium abit in Graeciam terram ultumam.
mortuos Stymphalist Arcadiae oppido. nil Publio
Scipio profuit, nil illi Laelius, nil Furius,
tres per id tempus qui agitabant nobiles facillume.
eorum ille opera ne domum quidem habuit conducticiam,
saltem ut esset, quo referret obitum domini seruolus.

scripsit comoedias sex. ex quibus primam Andriam cum aedilibus daret, iussus ante Caecilio recitare ad cenantem cum uenisset, dicitur initium quidem fabulae, quod erat contemptiore uestitu, subsellio iuxta lectulum residens legisse, post paucos uero uersus inuitatus ut accumberet cenasse una, dein cetera percucurrisse non sine magna Caecilii admiratione. et hanc autem et quinque reliquas aequaliter populo probauit: quamuis Volcatius in dinumeratione omnium ita scribat:

Simitur Hecura sexta exclusast fabula.

Eunuchus quidem bis dei⟨nceps⟩ acta est meruitque pretium quantum nulla antea cuiusquam comoedia, octo milia nummum. propterea summa quoque titulo ascribitur. * * *
* * * * * * * * * * * * * * * * *
nam Adelphorum principium Varro etiam praefert principio Menandri. non obscura fama est adiutum Terentium in scriptis a Laelio et Scipione: eamque ipse auxit, numquam nisi leuiter se tutari conatus, ut in prologo Adelphorum:

Nam quod isti dicunt maleuoli, homines nobiles
hunc adiutare assidueque una scribere,
quod illi maledictum uehemens esse existumant:
eam laudem hic ducit maxumam, quom illis placet
qui uobis uniuorsis et populo placent,
quorum opera in bello, in otio, in negotio
suo quisque tempore usust sine superbia.

uidetur autem leuius se defendisse, quia sciebat Laelio et Scipioni non ingratam esse hanc opinionem. quae tum magis et usque ad posteriora tempora ualuit. C. Memmius in oratione pro se 'P. Africanus' inquit 'a Terentio personam mutuatus, quae domi luserat ipse, nomine illius in scaenam detulit'. Nepos auctore certo comperisse se ait C. Laelium quondam in Puteolano kalendis martiis admonitum ab uxore, temperius ut discumberet, petisse ab ea ne se interpellaret, seroque tandem ingressum

triclinium dixisse non saepe in scribendo magis sibi successisse: deinde rogatum ut scripta illa proferret, pronuntiasse uersus qui sunt in Heauton timorumeno:

Satis pol proterue me Syri promissa huc induxerunt.

Santra Terentium existimat, si modo in scribendo adiutoribus indiguerit, non tam Scipione et Laelio uti potuisse, qui tunc adulescentuli fuerint, quam C. Sulpicio Gallo, homine docto, quo consule ⟨Megalens⟩ibus ludis initium fabularum dandarum fecerit, uel Q. Fabio Labeone et M. Popillio, consulari utroque ac poeta. ideo ipsum non iuuenes designare qui se adiuuare dicantur, sed uiros quorum operam et in bello et in otio et in negotio populus sit expertus. post editas comoedias, nondum quintum atque uicesimum ingressus annum, causa uitandae opinionis qua uidebatur aliena pro suis edere, seu percipiendi Graecorum instituta moresque quos non perinde exprimeret in scriptis, egressus urbe est neque amplius rediit. de morte eius Volcatius sic tradit:

Sed ut Afer populo sex dedit comoedias,
iter hinc in Asiam fecit. ut nauem semel
conscendit, uisus numquam est: sic uita uacat.

Q. Cosconius redeuntem e Graecia perisse in mari dicit cum fabulis conuersis a Menandro: ceteri mortuum esse in Arcadia siue Leucadiae tradunt, Cn. Cornelio Dolabella M. Fuluio Nobiliore consulibus, morbo implicitum ex dolore ac taedio amissarum sarcinarum quas in naue praemiserat, ac simul fabularum quas nouas fecerat. fuisse dicitur mediocri statura, gracili corpore, colore fusco. reliquit filiam, quae post equiti Romano nupsit: item hortulos xx iugerum uia Appia ad Martis. quo magis miror Porcium scribere: 'Scipio nihil ei profuit, nihil Laelius, nihil Furius: eorum ille opera ne domum quidem habuit conducticiam'. hunc Afranius quidem omnibus comicis praefert, scribens in Compitalibus:

Terenti non consimilem dicas quempiam.

Volcatius autem non solum Naeuio et Plauto et Caecilio, sed Licinio quoque et Atilio postponit. Cicero in Limone hactenus laudat:

Tu quoque, qui solus lecto sermone, Terenti,
conuersum expressumque latina uoce Menandrum
in medium nobis sedatis motibus effers,
quiddam come loquens atque omnia dulcia miscens.

item C. Caesar:

Tu quoque, tu in summis, o dimidiate Menander,
poneris, et merito, puri sermonis amator.
lenibus atque utinam scriptis adiuncta foret uis,
comica ut aequato uirtus polleret honore
cum Graecis, neue hac despectus parte iaceres.
unum hoc maceror aureolo tibi desse, Terenti.

AVCTARIVM AELII DONATI.

Haec Suetonius Tranquillus. nam duos Terentios poetas fuisse scribit Maecius, quorum alter Fregellanus fuerit Terentius Libo, alter libertinus Terentius Afer patria, de quo nunc loquimur. Scipionis fabulas edidisse Terentium Vagellius in actione ait:

Tuae, Terenti, quae uocantur fabulae
cuiae sunt? non has, iura qui populis dabat,
summo ille honore affectus, fecit fabulas?

duae ab Apollodoro translatae esse dicuntur comico, Phormio et Hecyra: quatuor reliquae a Menandro. ex quibus magno successu et pretio stetit Eunuchus fabula: Hecyra saepe exclusa, uix acta est.

ANDRIA

P · TERENTI · AFRI

GRAECA · MENANDRV · ACTA · LVDIS · MEGALENSIBVS
MARCO · FVLVIO · MANIO · GLABRIONE · AED · CVR
EGERE · L · AMBIVIVS · TVRPIO · L · ATILIVS · PRAEN
MODOS · FECIT · FLACCVS · CLAVDI · TIBIIS · PARIB · TOTA
FACTA · PRIMA · M · MARCELLO · C · SVLPICIO · COS

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA

Sorórem falso créditam meretrículae
genere Ándriae, Glycérium, uitiat Pámphilus
grauidáque facta dát fidem, uxorém sibi
fore hánc: nam*que* aliam páter eï despónderat,
gnatám Chremetis, átque ut amorem cómperit, 5
simulát futuras núptias, cupiéns suus
quid habéret animi fílius cognóscere.
Dauí *per*suasu nón repugnat Pámphilus.
sed éx Glycerio nátum ut uidit púerulum
Chremés, recusat núptias, generum ábdicat. 10
mox fíliam Glycérium insperato ágnitam
hanc Pámphilo, aliam dát Charino cóniugem.

PERSONAE

SIMO SENEX
SOSIA LIBERTVS COCVS
DAVOS SERVOS
MYSIS ANCILLA
PAMPHILVS ADVLESCENS
CHARINVS ADVLESCENS
BYRRIA SERVOS
LESBIA OBSTETRIX
GLYCERIVM MVLIER
CHREMES SENEX
CRITO SENEX
DROMO LORARIVS

PROLOGVS

Poëta quom primum ánimum ad scribendum ádpulit,
id síbi negoti crédidit solúm dari,
populo út placerent quás fecisset fábulas.
uerum áliter eueníre multo intéllegit:
nam in prólogis scribúndis operam abútitur, 5
non qui árgumentum nárret, sed qui máliuoli
ueterís poëtae máledictis respóndeat.
nunc, quám rem uitio dént, quaeso animum atténdite.
Menánder fecit Ándriam et Perínthiam.
qui utrámuis recte nórit, ambas nóuerit: 10
ita nón dissimili súnt argumento, ét tamen
dissímili oratióne sunt factae ác stilo.
quae cónuenere, in Ándriam ex Perínthia
fatétur transtulísse atque usum pró suis.
id istí uituperant fáctum atque in eo dísputant 15
contáminari nón decere fábulas.
faciúntne intellegéndo, ut nihil intéllegant?
qui quom húnc accusant, Naéuium Plautum Énnium
accúsant, quos hic nóster auctorés habet,
quorum aémulari exóptat neclegéntiam 20
potiús quam istorum obscúram diligéntiam.
dehinc út quiescant pórro moneo et désinant
maledícere, *ut* malefácta ne noscánt sua.
fauéte, adeste aequo ánimo et rem cognóscite,
ut pérnoscatis, écquid spei sit rélicuom, 25
posthác quas faciet de íntegro comoédias,
spectándae an exigéndae sint uobís prius.

---

11 non ita || et] sed || 25 ecquid] et quid ||

SIMO SOSIA
SENEX LIBERTVS COCVS

I 1 SI. Vos ístaec intro auférte: abite. Sósia,
adésdum: paucis té uolo. SO. Dictúm puta:
nempe út curentur récte haec? SI. Immo aliúd. SO.
Quid est, 30
quod tíbi mea ars effícere hoc possit ámplius?
5 SI. Nihil ístac opus est árte ad hanc rem quám paro,
sed eís quas semper ín te intellexí sitas,
fide ét taciturnitáte. SO. Exspecto quíd uelis.
SI. Ego póstquam te emi, a páruolo ut sempér tibi 35
apúd me iusta et clémens fuerit séruitus,
10 scis. féci ex seruo ut ésses libertús mihi,
proptérea quod seruíbas liberáliter:
quod hábui summum prétium persoluí tibi.
SO. In mémoria habeo. SI. Haud múto factum. SO.
Gaúdeo, 40
si tíbi quid feci aut fácio quod placeát, Simo,
15 et id grátum fuisse aduórsum te habeo grátiam.
sed hoc míhi molestumst: nam ístaec commemorátio
quasi éxprobratio ínmemorist *tui* bénefici.
quin tu úno uerbo díc: quid est quod mé uelis? 45
SI. Ita fáciam. hoc primum in hác re praedicó tibi:
20 quas crédis esse has, nón sunt uerae núptiae.
SO. Quor símulas igitur? SI. Rem ómnem a principio
aúdies:
eo pácto et gnati uítam et consiliúm meum
cognósces et quid fácere te in hac ré uelim. 50
nam is póstquam excessit éx ephebis, Sósia,
25 libérius uiuendi *úbi* potestas (nam ántea

---

38 seruiebas || 44 exprobratiost inmemoris || 52 *ubi*] fuit ||

qui scíre posses aút ingenium nóscere,
dum aetás metus magíster prohibebánt? SO. Itast),
SI. quod plérique omnes fáciunt adulescéntuli, 55
ut ánimum ad aliquod stúdium adiungant, aút equos
30 alere aút canes ad uénandum, aut ad phílosophos:
horúm nihil ille egrégie praeter cétera
studébat, et tamen ómnia haec medíocriter.
gaudébam. SO. Non iniúria: nam id árbitror 60
adpríme in uita esse útile, ut nequíd nimis.
35 SI. Sic uíta erat: facile ómnes perferre ác pati,
cum quíbus erat quomque úna, eis sese dédere
aduórsus nemini, eórum studiis óbsequi
numquám praeponens se íllis, ita ut facíllume 65
sine inuídia laudem inuénias et amicós pares.
40 SO. Sapiénter uitam instítuit: namque hoc témpore
obséquium amicos, uéritas odiúm parit.
SI. Intérea mulier quaédam abhinc triénnium
ex Ándro commigráuit huc uicíniam, 70
inópia et cognatórum neclegéntia
45 coácta, egregia fórma atque aetate íntegra.
SO. Ei, uéreor nequid Ándria adportét mali.
SI. Primo haéc pudice uítam parce ac dúriter
agébat, lana ac téla uictum quaéritans; 75
sed póstquam amans accéssit pretium póllicens
50 unús et item alter: íta ut ingeniumst ómnium
hominum áb labore próclive ad lubídinem,
accépit condiciónem, dein quaestum óccipit.
qui tum íllam amabant, fórte, ita ut fit, fílium 80
perdúxere illuc, sécum ut una essét, meum.
55 egomét continuo mécum 'certe cáptus est:
habet.' óbseruabam máne illorum séruolos
ueniéntis aut abeúntis: rogitabam 'heús puer,
dic sódes, quis heri Chrýsidem habuit?' nam Ándriae 85
illi íd erat nomen. SO. Téneo. SI. Phaedrum aut Clíniam

---

58 ille nihil || 64 eorum obsequi studiis aduersus nemini || 70 uiciniae ||

60 dicébant aut Nicératum (ei tres túm simul
eam amábant). 'eho, quid Pámphilus?' "quid? sýmbolam
dedít, cenauit." gaúdebam. item alió die
quaerébam: comperíbam nihil ad Pámphilum 90
quicquam áttinere. enim uéro spectatúm satis
65 putábam et magnum exémplum continéntiae:
nam quí cum ingeniis cónflictatur eíus modi
neque cómmouetur ánimus in ea ré tamen,
scias pósse habere iam ípsum suae uitaé modum. 95
quom id míhi placebat, tum úno ore omnes ómnia
70 bona dícere et laudáre fortunás meas,
qui gnátum haberem táli ingenio praéditum.
quid uérbis opus est? hác fama inpulsús Chremes
ultro ád me uenit, únicam gnatám suam 100
cum dóte summa fílio uxorem út daret.
75 placuít: despondi: hic núptiis dictúst dies.
SO. Quid ígitur obstat, quór non fiant? SI. Aúdies.
ferme ín diebus paúcis, quibus haec ácta sunt,
Chrysís uicina haec móritur. SO. Oh, factúm bene! 105
beásti: metui a Chrýside. SI. Ibi tum fílius
80 cum illís, qui amarant Chrýsidem, una aderát frequens.
curábat una fúnus: tristis ínterim,
non númquam conlacrumábat. placuit tum íd mihi.
sic cógitabam 'hic páruae consuetúdinis 110
causa húius mortem tám fert familiáriter:
85 quid si ípse amasset? quíd hic mihi faciét patri?'
haec égo putabam esse ómnia humani íngeni
mansuétique animi offícia. quid multís moror?
egomét quoque eius caúsa in funus pródeo, 115
nil étiam suspicáns mali. SO. Hem, quid id ést? SI. Scies.
90 ecfértur intus. ínterea inter múlieres,
quae ibi áderant, forte unam áspicio adulescéntulam,

---

87. 88 nam hi tres tum simul | amabant || 90 comperiebam || 103 non uerae (uere) fiant || 107 amabant || 116 suspicans etiam || 117 intus] imus ||

formá SO. Bona fortásse? SI. et uoltu, Sósia,
adeó modesto, adeó uenusto, ut níl supra. 120
quae túm mihi lamentári praeter céteras
95 uisást, et quia erat fórma praeter céteras
honésta ac liberáli, accedo ad pédisequas,
quae sít rogo. sorórem esse aïunt Chrýsidis.
percússit ilico ánimum. attat hoc íllud est, 125
hinc íllae lacrumae, haec íllast misericórdia.
100 SO. Quam tímeo, quorsum euádas! SI. Funus ínterim
procédit. sequimur; ád sepulcrum uénimus;
in ígnem inpositast; flétur. interea haéc soror,
quam díxi, ad flammam accéssit inprudéntius, 130
satis cúm periclo. ibi tum éxanimatus Pámphilus
105 bene díssimulatum amórem et celatum índicat:
adcúrrit, mediam múlierem compléctitur.
'mea Glýcerium' inquit 'quíd agis? quor te is pérditum?'
tum illa, út consuetum fácile amorem cérneres, 135
reiécit se in eum fléns quam familiáriter!
110 SO. Quid aïs? SI. Redeo inde irátus atque aegré ferens;
nec sátis ad obiurgándum causae. díceret
'quid féci? quid commérui aut peccauí, pater?
quae sése in ignem inícere uoluit, próhibui: 140
seruáui.' honesta orátiost. SO. Recté putas:
115 nam si íllum obiurges, uítae qui auxiliúm tulit,
quid fácias ei, qui dámnum dederit aút malum?
SI. Venít Chremes postrídie ad me clámitans
indígnum facinus cómperisse, Pámphilum 145
pro uxóre habere hanc péregrinam. ego illud sédulo
120 negáre factum. ille ínstat factum. dénique
ita túm discedo ab íllo, ut qui se fíliam
negét daturum. SO. Nón tu ibi gnatum . .? SI. Ne haéc quidem
satis uéhemens causa ad óbiurgandum. SO. Quí? cedo. 150
SI. 'Tute ípse his rebus fínem praescripstí, pater:

---

143 facias illi qui dederit damnum ||

125 prope adést, quom alieno móre uiuendúmst mihi:
sine núnc meo me uíuere intereá modo.'
SO. Qui igitúr relictust óbiurgandi *tibi* locus?
SI. Si própter amorem uxórem nolit dúcere. 155
ea prímum ab illo animum áduortenda iniúriast.
130 et núnc id operam do, út per falsas núptias
uera óbiurgandi caúsa sit, si déneget;
simúl sceleratus Dáuos siquid cónsili
habet, út consumat núnc, quom nihil obsínt doli: 160
quem ego crédo manibus pédibusque obnixe ómnia
135 factúrum: magis id ádeo, mihi ut incómmodet
quam ut óbsequatur gnáto. SO. Quaproptér? SI. Rogas?
mala méns, malus animus. quém quidem ego si sénsero . .!
sed quíd opust uerbis? sín eueniat, quód uolo, 165
in Pámphilo ut nil sít morae, restát Chremes,
140 qui mi éxorandust: *átque* id spero cónfore.
nunc tuómst officium, has béne ut adsimules núptias,
pertérrefacias Dáuom, obserues fílium,
quid agát, quid cum illo cónsili captét. SO. Sat est: 170
curábo. SI. Eamus núnciam intro. i praé, sequar.

SIMO DAVOS

SENEX SERVOS

I 2 SI. Non dúbiumst, quin uxórem nolit fílius:
ita Dáuom modo timére sensi, ubi núptias
futúras esse audíuit. sed ipse exít foras.
DA. Mirábar hoc si síc abiret, ét eri semper lénitas 175
5 uerébar quorsum euáderet:
qui póstquam audierat nón datum iri fílio uxorém suo,

---

153 me meo ‖ 154 relictus est ‖ 165 sine ‖ 167 *atque*] et ‖ 171 curabo. eamus nunciam intro. SI. i prae ‖

númquam quoiquam nóstrum uerbum fécit neque id aegré tulit.
SI. At fáciet nunc, neque *íd*, ut opinor, síne tuo magnó malo.
DA. Id uóluit, nos sic nécopinantis dúci falso gaúdio, 180
10 sperántis, iam amotó metu interóscitantis ópprimi,
né esset spatium cógitandi ad dísturbandas núptias:
astúte! SI. Carnuféx quae loquitur? DA. Érus est, neque prouíderam.
SI. Daue. DA. Ém, quid est? SI. Ehodum ád me! DA. Quid hic uolt? SI. Quíd aïs? DA. Qua de ré? SI. Rogas?
meum gnátum rumor ést amare. DA. Id pópulus curat scílicet. 185
15 SI. Hocíne agis an non? DA. Égo uero istuc. SI. Séd nunc ea me exquírere
iníqui patris est: nám quod antehac fécit, nihil ad me áttinet.
dum témpus ad eam rém tulit, siui, áuimum ut explerét suom:
nunc híc dies aliam uítam *ei* adfert, álios mores póstulat.
dehinc póstulo siue aéquomst te oro, Dáue, ut redeat iam ín uiam. 190
20 hoc quíd sit? omnes, quí amant, grauiter síbi dari uxorém ferunt.
DA. Ita áïunt. SI. Tum siquís magistrum cépit ad eam rem ínprobum,
ipsum ánimum aegrotum ad déteriorem pártem plerumque ádplicat.
DA. Non hércle intellegó. SI. Non? hem. DA. Non: Dáuos sum, non Oédipus.
SI. Nempe érgo aperte uís quae restant mé loqui? DA. Sané quidem. 195
25 SI. Si sénsero hodie quícquam in his te núptiis
falláciae conári, quo fiánt minus,
aut uélle in ea re osténdi, quam sis cállidus:

---

179 nunc faciet ||

uerbéribus caesum te ín pistrinum, Dáue, dedam usque ád necem,
ea lége atque omine, út, si te inde exémerim, ego pro té molam. 200
30 quid? hoc íntellextin án nondum etiam ne hóc quidem? DA. Immo cállide:
ita apérte rem ipsam módo locutus, níl circum itione úsus es.
SI. Vbiuís facilius pássus sim quam in hác re me delúdier.
DA. Bona uérba, quaeso. SI. Inrídes? nil me fálles. edicó tibi,
ne témere facias: néque tu hau dices tíbi non praedictúm. caue! 205

DAVOS
SERVOS

I 3 Enim uéro, Daue, níl locist segnítiae neque socórdiae,
quantum íntellexi módo senis senténtiam de núptiis:
quae sí non astu próuidentur, me aút erum pessúm dabunt.
nec quíd agam certumst: Pámphilumne adiútem an auscultém seni.
5 si illúm relinquo, eius uítae timeo; sín opitulor, huíus minas, 210
quoi uérba dare diffícilest. primum iám de amore hoc cómperit;
me inféusus seruat, néquam faciam in núptiis falláciam.
si sénserit, (perii!) út ei lubitum fúerit, causam céperit,
qua iúre, qua me iniúria praecípitem in pistrinúm dabit.
10 ad haéc mala hoc mi accédit etiam: haec Ándria, 215

---

202 ipsam rem || circuitione || 204 fallis || 213 ut ei] aut si || 214 quo iure quaque iniuria praecipitem me ||

si ista úxor siue amícast, grauida e Pámphilost.
audíreque eorumst óperae pretium audáciam:
nam incéptiost améntium, haud amántium.
quidquíd peperisset, décreuerunt tóllere,
15 et fíngunt quandam intér se nunc falláciam, 220
ciuem Átticam esse hanc. 'fúit olim *hinc* quidám senex
mercátor: nauem is frégit apud Andrum ínsulam;
is óbiit mortem. ibi tum hánc eiectam Chrýsidis
patrém recepisse órbam, paruam.' fábulae!
20 miquidem hércle non fit uéri simile: atqui ípsis com-
mentúm placet. 225
sed *eccam eíus ancilla* Mýsis ab ea egréditur: at ego
hinc me ád forum,
conuéniam Pamphilúm, ne de hac re páter inprudentem
ópprimat.

MYSIS

ANCILLA

Aúdiui, Archylís, iam dudum: Lésbiam adducí iubes. I 4
sáne pol illa témulentast múlier et temerária
néc satis digna, quoí committas prímo partu mú-
lierem. 230
támen eam adducam? ínportunitátem spectate ániculae:
5 quía compotrix éius est. di, dáte facilitatem, óbsecro,
huíc pariundi atque ílli in aliis pótius peccandí locum!
sed quídnam Pamphilum éxanimatum uídeo? uereor
quíd siet.
oppériar, ut sciám numquidnam túrbae haec tristitia
ádferat. 235

216 siue ista || 225 mihi quidem || atque || 226 forum ut ||
235 haec turba tristitiae ||

PAMPHILVS MYSIS
ADVLESCENS ANCILLA

I 5 PA. Hócinest humánum factu aut ínceptu? hocinést patris?
MY. Quid íllud est? PA. quid est, si haéc non contuméliast?
uxórem dare sese hódie mihi decrérat: nonne opórtuit
praescísse me ante? nónne prius commúnicatum opórtuit?
5 MY. Miserám me, quod uerbum aúdio! 240
PA. quíd? Chremes, qui dénegarat sé commissurúm mihi
gnatám suam uxorem, íd mutauit, quóm me inmutatúm uidet?
itane óbstinate dát operam, ut me a Glýcerio miserum ábstrahat!
quod sí fit, pereo fúnditus.
10 ádeon hominem esse ínuenustum aut ínfelicem quémquam, ut ego sum! 245
pró deum atque hominúm fidem!
núllon ego Chremétis pacto adfínitatem ecfúgere potero?
quót modis contémptus, spretus! fácta, transacta ómnia. hem,
répudiatus répetor: quam ob rem? nísi si id est, quod súspicor:
15 áliquid monstri alúnt: ea quoniam némini optrudí potest, 250
ítur ad me. MY. Orátio haec me míseram exanimauít metu.
PA. nam quíd ego dicam dé patre? ah,
tantámne rem tam néclegenter ágere! praeteriéns modo
mihi ápud forum 'uxor tíbi ducendast, Pámphile, hodie' inquít, 'para:

---

236 hocinest officium patris || 237 PA. pro deum fidem (pro deum atque hominum fidem, pro deum fidem atque hominum) quid est || 238 decrerat dare sese mihi hodie || 242 quom] quoniam (quia) || 243 operam dat ||

20 abi *hínc* domum.' id mihi uísust dicere 'ábi cito ac suspénde te.' 255
obstípui: me censétin uerbum pótuisse ullum próloqui
aut caúsam ineptam sáltem, falsam? obmútui.
quódsi ego resciuíssem id prius, quid fácerem, siquis mé roget:
áliquid facerem, ut hóc ne facerem. séd nunc quid primum éxsequar?
25 tót me inpediunt cúrae, quae meum ánimum diuorsaé trahunt: 260
amor, mísericordia húius, nuptiárum sollicitátio,
tum pátris pudor, qui mé tam leni pássus est animo úsque adhuc
quae meó quomque animo lúbitumst facere. eine égo ut aduorser? eí mihi!
incértumst quid agam. MY. Mísera timeo 'incértumst' hoc quorsum áccidat.
30 sed péropust nunc aut húnc cum ipsa aut de illa áliquid me aduorsum húnc loqui. 265
dum in dúbiost animus, paúlo momento húc uel illuc inpéllitur.
PA. Quis hic lóquitur? Mysis, sálue. MY. Oh, salue, Pámphile. PA. Quid agít? MY. Rogas?
labórat e dolóre, atque ex hoc mísera sollicitást, diem
quia ólim in hunc sunt cónstitutae núptiae. tum autem hóc timet,
35 ne déseras se. PA. Egone ístuc conarí queam? 270
egon própter me illam décipi miserám sinam,
quae míhi suom animum atque ómnem uitam crédidit?
quam ego ánimo egregie cáram pro uxore hábuerim,
bene ét pudice eius dóctum atque eductúm sinam
40 coáctum egestate íngenium inmutárier? 275
non fáciam. MY. Haud uerear, si ín te sit soló situm;

---

256 censeten (censen) me ‖ 257 aut ullam causam ‖ 258 si-

sed ut uím queas ferre. PA. Ádeon me ignauóm putas,
adeón porro ingratum aút inhumanum aút ferum,
ut néque me consuetúdo neque amor néque pudor
45 commóueat neque commóneat, ut seruém fidem? 280
MY. Vnum hóc scio, esse hanc méritam, ut memor essés sui.
PA. Memor éssem? o Mysis Mýsis, etiam núnc mihi
scripta ílla sunt in ánimo dicta Chrýsidis
de Glýcerio. iam férme moriens mé uocat;
50 accéssi; uos semótae, nos soli. íncipit 285
'mi Pámphile, huius fórmam atque aetatém uides,
nec clám te est, quam illi núnc utraeque inútiles
et ád pudicitiam ét ad rem tutandám sient.
quod pér ego te dextram hánc oro et geniúm tuom,
55 per tuám fidem perque húius solitúdinem 290
te optéstor, ne abs te hanc ségreges neu déseras.
si te ín germani frátris dilexí loco
siue haéc te solum sémper fecit máxumi
seu tíbi morigera fúit in rebus ómnibus,
60 te istí uirum do, amícum tutorém patrem: 295
bona nóstra haec tibi permítto et tuae mandó fidei.'
hanc mi ín manum dat: mórs continuo ipsam óccupat.
accépi: acceptam séruabo. MY. Ita speró quidem.
PA. Sed quór tu abis ab illa? MY. Óbstetricem arcésso.
PA. Propera. atque aúdin?
65 uerbum únum caue de núptiis, ne ad mórbum hoc etiam .. MY. Téneo. 300

CHARINVS PAMPHILVS BYRRIA
ADVLESCENTES DVO SERVOS

II 1 CH. Quíd aïs, Byrriá? daturne illa Pámphilo hodie núptum? BY. Sic est.

---

277 uim ut || 281 hanc meritam esse || 283 dicta sunt in animo || 289 ego te per hanc dexteram ||

CH. Quí scis? BY. Apud forúm modo e Dauo audíui.
CH. Vae miseró mihi!
ut ánimus in spe atque ín timore usque ántehac attentús fuit,
ita, póstquam adempta spés est, lassus cúra confectús stupet.
5 BY. Quaéso edepol, Charíne, quoniam nón potest id fíeri quod uis, 305
íd uelis quod póssit. CH. Nil uolo áliud nisi Philúmenam. BY. Ah,
quanto íd te satiust dáre operam, istam qui áb animo amoueás tuo,
quam id éloqui, quo mágis lubido frústra incendatúr tua!
CH. Facile ómnes, quom ualémus, recta cónsilia aegrotís damus:
10 tu si híc sis, aliter séntias. BY. Age age, út lubet.
CH. Sed Pámphilum 310
uideo. ómnia experíri certumst príus quam pereo:
BY. Quíd hic agit?
CH. hunc ípsum orabo, huic súpplicabo, amórem huic narrabó meum:
credo ínpetrabo, ut áliquot saltem núptiis prodát dies:
intérea fiet áliquid, spero. BY. Id 'aliquid' nihil est.
CH. Býrria,
15 quid tíbi uidetur? ádeon ad eum? BY. Quídni? si nihil ínpetres, 315
ut te árbitretur síbi paratum moéchum, si illam dúxerit.
CH. Ábin hinc in malám rem cum suspítione istác, scelus?
PA. Charínum uideo. sálue. CH. Oh, salue, Pámphile:
ád te aduenio spém salutem auxílium consilium éxpetens.
20 PA. Néque pol consilí locum habeo néque ad auxilium cópiam. 320
séd istuc quidnam est? CH. Hódie uxorem dúcis?
PA. Aïunt. CH. Pámphile,

---

307 satiust te id || istam qui] qui istum amorem || 308 loqui || 312 ipsum hunc ||

si íd facis, hodié postremum mé uides. PA. Quid ita? CH. Eí mihi,
uéreor dicere: huíc dic quaeso, Býrria. BY. Ego dicám. PA. Quid est?
BY. Spónsam hic tuam amat. PA. Né iste haud mecum séntit. ehodum díc mihi:
25 númquidnam ampliús tibi cum illa fúit, Charine? CH. Aha, Pámphile, 325
níl. PA. Quam uellem! CH. Núnc te per amorem ét per amicitiam óbsecro,
príncipio ut ne dúcas. PA. Dabo equidem óperam. CH. Sed si id nón potest
aút tibi nuptiae haéc sunt cordi, PA. Córdi? CH. saltem aliquót dies
prófer, dum proficíscar aliquo, né uideam. PA. Audi núnciam.
30 égo, Charine, ne útiquam officium líberi esse hominís puto, 330
quóm is nil mereat, póstulare id grátiae adponí sibi.
núptias ecfúgere ego istas málo quam tu apíscier.
CH. Réddidisti animúm. PA. Nunc siquid pótes aut tu aut hic Býrria,
fácite fingite ínuenite effícite qui detúr tibi:
35 égo id agam, mihi quí ne detur. CH. Sát habeo. PA. Dauom óptume 335
uídeo, quoius consílio fretus sum. CH. Át tu hercle haud quicquám mihi
nísi ea quae nihil ópus sunt sciri. fúgin hinc? BY. Ego uero ác lubens.

---

326 per amicitiam et per amorem || 332 adipiscier || 337 scire ||

DAVOS CHARINVS PAMPHILVS
SERVOS ADVLESCENTES DVO

DA. Dí boni, boní quid porto! séd ubi inueniam Pámphilum, II 2
út metum in quo núnc est adimam atque éxpleam animum gaúdio?
CH. Laétus est nesció quid. PA. Nihil est: nóndum haec resciuít mala. 340
DA. quem égo nunc credo, sí iam audierit síbi paratas núptias,
5 CH. Aúdin tu illum? DA. tóto me oppido éxanimatum quaérere.
séd ubi quaeram aut quó nunc primum inténdam? CH. Cessas ádloqui?
DA. Hábeo. PA. Daue, adés, resiste. DA. Quís homost, qui me ..? o Pámphile,
te ípsum quaero. euge *ó* Charine: ambo ópportune: uós uolo. 345
PA. Dáue, perii. DA. Quín tu hoc audi. PA. Intérii. DA. Quid timeás scio.
10 CH. Méa quidem hercle cérte in dubio uítast. DA. Et quid tú, scio.
PA. Núptiae mi DA. Etsí scio? PA. hodie .. DA. Optúndis, tam etsi intéllego?
tú id paues, ne dúcas illam: tu aútem, ut ducas. CH. Rém tenes.
PA. Ístuc ipsum. DA. Atque ístuc ipsum níl periclist: mé uide. 350
PA. Óbsecro te, quám primum hoc me líbera miserúm metu. DA. Em,
15 líbero: uxorém tibi non dat iám Chremes. PA. Qui scís? DA. Scio.
túos pater modo mé prehendit: aít tibi se uxorém dare
hódie, item alia múlta, quae nunc nón est narrandí locus.

---

349 id paues ne ducas tu ‖ 353. 354 tibi uxorem dare | hodie (sese hodie) ‖

cóntinuo ad te próperans percurro ád forum, ut dicam haéc tibi. 355
úbi te non inuénio, ibi ascendo ín quendam excelsúm locum;
20 círcumspicio: núsquam. forte ibi húius uideo Býrriam;
rógo: negat uidísse. mihi moléstum. quid agam cógito.
rédeunti interea éx re eapse mi íncidit suspítio 'hem,
paúlulum opsoni; ípsus tristis; de ínprouiso núptiae: 360
nón cohaerent.' PA. Quórsumnam istuc? DA. Égo me continuo ád Chremem.
25 quóm illo aduenio, sólitudo ante óstium: iam id gaúdeo.
CH. Récte dicis. PA. Pérge. DA. Maneo: intérea intro ire néminem
uídeo, exire néminem; matrónam nullam in aédibus,
níl ornati, níl tumulti; accéssi, intro aspexí. PA. Scio: 365
mágnum signum. DA. Núm uidentur cónuenire haec núptiis?
30 PA. Nón opinor, Dáue. DA. 'Opinor' nárras? non recte áccipis.
cérta res est. étiam puerum inde ábiens conueníChremi:
hólera et pisciculós minutos férre obolo in cenám seni.
CH. Líberatus súm, Daue, hodie túa opera. DA. Ac nullús quidem. 370
CH. Quíd ita? nempe huic prórsus illam nón dat. DA. Ridiculúm caput!
35 quási necessus sít, si huic non dat, té illam uxorem dúcere,
nísi uides, nisi sénis amicos óras, ambis. CH. Béne mones:
íbo, etsi hercle saépe iam me spés haec frustratást. uale.

---

358 uidisse se ‖ 359 ex ipsa re ‖ 372 necesse ‖

PAMPHILVS DAVOS
ADVLESCENS SERVOS

PA. Quíd igitur sibi uólt pater? quor símulat? DA. Ego dicám tibi. 375 II 3
si íd suscenseát nunc, quia non dét tibi uxorém Chremes,
4 príus quam tuom animum út sese hábet ad núptias perspéxerit:
3 ípsus sibi esse iniúrius uideátur, neque id iniúria.
5 séd si tu negáris ducere, íbi culpam in te tránsferet:
túm illae turbae fíent. PA. Quiduis pátiar. DA. Pater est, Pámphile: 380
dífficilest. tum haec sólast mulier: díctum factum inuénerit
áliquam causam, quam ób rem eïciat óppido. PA. Eïciát? DA. Cito.
PA. Cédo igitur, quid fáciam, Daue? DA. Díc te ducturum. PA. Hém! DA. Quid est?
10 PA. Egon dícam? DA. Quor non? PA. Númquam faciam. DA. Né nega.
PA. Nolí suadere. DA. Ex eá re quid fiát, uide. 385
PA. Vt ab ílla excludar, hóc concludar. DA. Nón itast.
nempe hóc sic esse opínor: dicturúm patrem
'ducás uolo hodie uxórem': tu 'ducam' ínquies:
15 cedo quíd iurgabit técum hic? reddes ómnia
quae núnc sunt certa ei cónsilia incerta út sient, 390
sine omní periclo: nam hóc hau dubiumst, quín Chremes
tibi nón det gnatam. néc tu ea causa mínueris
haec quaé facis, ne is mútet suam senténtiam.
20 patrí dic uelle, ut, quóm uelit, tibi iúre irasci nón queat.
nam quód tu speres 'própulsabo fácile uxorem his móribus, 395
dabit némo': inueniet ínopem potius, quám te corrumpí sinat.

---

377 habeat || 381 dictum ac factum ||

sed sí te aequo animo férre accipiet, néclegentem féceris:
alia ótiosus quaéret, aliquid ínterea acciderít boni.
25 PA. Itan crédis? DA. Hau dubium íd quidemst. PA. Vide quó me inducas. DA. Quín taces?
PA. Dicám. puerum autem né resciscat míhi esse ex illa caútiost: 400
nam póllicitus sum súscepturum. DA. O fácinus audax! PA. Hánc fidem
sibi me óbsecrauit, quí se sciret nón desertum *iri*, út darem.
DA. Curábitur. sed páter adest. caue té esse tristem séntiat.

SIMO DAVOS PAMPHILVS
SENEX SERVOS ADVLESCENS

II 4 SI. Reuíso quid agant aút quid captent cónsili.
DA. Hic núnc non dubitat, quín te ducturúm neges. 405
uenít meditatus álicunde ex soló loco:
orátionem spérat inuenísse se,
5 qui dífferat te: proín tu fac apud té sies.
PA. Modo ut póssim, Daue! DA. Créde inquam hoc mihi, Pámphile,
numquam hódie tecum cómmutaturúm patrem 410
unum ésse uerbum, sí te dices dúcere.

BYRRIA SIMO DAVOS PAMPHILVS
SERVOS SENEX SERVOS ADVLESCENS

II 5 BY. Erus mé relictis rébus iussit Pámphilum
hodie óbseruare, ut quíd ageret de núptiis
scirem: íd propterea núnc huc uenientém sequor.
ipsum ádeo praesto uídeo cum Dauo: hóc agam. 415

---

414 nunc hunc ||

5 SI. Vtrúmque adesse uídeo. DA. Em, serua. SI. Pámphile!
DA. Quasi de ínprouiso réspice ad eum. PA. Ehém pater!
DA. Probe. SI. Hódie uxorem dúcas, ut dixí, uolo.
BY. Nunc nóstrae timeo párti, quid hic respóndeat.
PA. Neque istíc neque alibi tíbi erit usquam in mé mora. BY. Hem, 420
10 DA. Obmútuit. BY. quid díxit? SI. Facis ut té decet,
quom istúc quod postulo ínpetro cum grátia.
DA. Sum uérus? BY. Erus, quantum aúdio, uxore éxcidit.
SI. I núnciam intro, ne ín mora, quom opus sít, sies.
PA. Eó. — BY. Nullane in ré esse quoiquam hominí fidem! 425
15 uerum íllud uerbumst, uólgo quod dicí solet,
omnís sibi malle mélius esse quam álteri.
ego íllam uidi: uírginem formá bona
meminí uidere. quo aéquior sum Pámphilo,
si sé illam in somnis quam íllum amplecti máluit. 430
20 renúntiabo, ut pro hóc malo mihi dét malum.

DAVOS SIMO
SERVOS SENEX

DA. Hic núnc me credit áliquam sibi falláciam II 6
portáre et ea me hic réstitisse grátia.
SI. Quid Dáuos narrat? DA. Néqueo quicquam núnc quidem.
SI. Nilne? hém. DA. Nil prorsus. SI. Átqui exspectabám quidem. 435
5 DA. Praetér spem euenit, séntio: hoc male habét uirum.
SI. Potin és mihi uerum dícere? DA. Nil fácilius.
SI. Num illí molestae quídpiam haec sunt núptiae?

---

434 nequeo] aeque ||

DA. *Num* própter consuetúdinem huiusce hóspitae?
nihil hércle: aut, si adeo, bíduist aut trídui 440
10 haec sóllicitudo, nóstin? deinde désinet.
etenim ípsus secum *id* récta reputauít uia.
SI. Laudó. DA. Dum licitumst éï dumque aetás tulit,
amáuit; tum id clam: cáuit ne umquam infámiae
ea rés sibi esset, út uirum fortém decet. 445
15 nunc úxore opus est: ánimum ad uxorem ádpulit.
SI. Subtrístis uisust ésse aliquantillúm mihi.
DA. Nil própter hanc rem, séd est quod suscensét tibi.
SI. Quid *id* ést? DA. Puerilest. SI. Quídnamst? DA.
Nil. SI. Quin díc quid est?
DA. Ait nímium parce fácere sumptum. SI. Méne?
DA. Te. 450
20 'uix' ínquit 'drachumis ést opsonatús decem:
non fílio uidétur uxorém dare.
quem' inquít 'uocabo ad cénam meorum aequálium?
potis súm nunc *unum*?' et quód *tibi* dicendum híc siet,
tu quóque per parce, nímium: non laudó. SI. Tace: 455
25 DA. Commóui. SI. ego istaec récte ut fiant uídero.
quidnam hóc est reï: quíd hic uolt ueteratór sibi?
nam si híc malist quicquam, ém illic est huic reí caput.

MYSIS LESBIA SIMO DAVOS GLYCERIVM
ANCILLA OBSTETRIX SENEX SERVOS MVLIER

III 1 MY. Ita pól quidem res est, út *tu* dixti, Lésbia:
fidélem hau ferme múlieri inueniás uirum. 460
SI. Ab Ándriast ancílla haec? DA. Quid narrás?
SI. Itast.
MY. sed hic Pámphilus SI. Quid dícit? MY. firmauít
fidem: SI. Hem!

---

439. 440 propter huiusce hospitae consuetudinem? | DA. Nihil || 442 *id*] eam rem || 447 aliquantulum (aliquantum) || 449 quid *id* est] quidnamst || quidnamst] quid est || 451 drachmis || 454 potissumum nunc et ||

5 DA. Vtinam aút hic surdus aút haec muta fácta sit!
MY. nam quód peperisset, iússit tolli. SI. O Iúppiter,
quid ego aúdio? actumst, síquidem haec uera praédicat. 465
LE. Bonum ingénium narras ádulescentis. MY. Óptumum.
sed séquere me intro, ne ín mora illi sís. LE. Sequor. —
10 DA. Quod rémedium nunc huíc malo inueniám? SI. Quid hoc?
adeón est demens? éx peregrina? iám scio: ah,
uix tándem sensi stólidus. DA. Quid hic sensísse aït? 470
SI. Haec príma adfertur iám mi ab hoc fallácia:
hanc símulant parere, quó Chremetem abstérreant.
15 GL. (intus) Iunó Lucina, fér opem, serua me, óbsecro.
SI. Hui, tám cito? ridículum: postquam ante óstium
me audíuit stare, adpróperat. non sat cómmode 475
diuísa sunt tempóribus tibi, Daue, haéc. DA. Mihin?
SI. Num inmémores discipuli? DA. Ego quid narres néscio.
20 SI. Hic mé si in ueris ínparatum núptiis
adórtus esset, quós mihi ludos rédderet!
nunc huíus periclo fít, ego in portu náuigo. 480

LESBIA SIMO DAVOS
OBSTETRIX SENEX SERVOS

LE. Adhúc, Archylís, quae adsolént quaeque opórtet III 2
signa ésse ad salútem, omnia huíc esse uídeo.
nunc prímum fac ístam ut lauét; poste deínde,
quod iússi ei darí bibere et quántum imperáui,
5 date: móx ego huc reuórtor. 485
per ecástor scitus púer est natus Pámphilo.
deos quaéso ut sit supérstes, quandoquidem ípsest ingenió bono,

---

470 sensisse se ait || 478 hicine me si inparatum in ueris || 483 istam] illam (ista, istaec) || post ||

quomque huíc est ueritus óptumae facere ádulescenti iniúriam. —
SI. Vel hoc quís non credat, quí te norit, ábs te esse ortum? DA. Quídnam id est?
10 SI. Non ímperabat córam, quid facto ésset opus puérperae, 490
sed póstquam egressast, íllis quae sunt íntus clamat dé uia.
o Dáue, itan contémnor abs te? aut ítane tandem idóneus
tibi uídeor esse, quém tam aperte fállere incipiás dolis?
saltem áccurate, ut métui uidear cérte, si rescíuerim.
15 DA. Certe hércle nunc hic se ípsus fallit, haúd ego. SI. Edixín tibi, 495
intérminatus súm, ne faceres? uéritu's? numquid ré tulit?
credón tibi hoc nunc, péperisse hanc e Pámphilo?
DA. Teneó quid erret, ét quid agam habeo. SI. Quíd taces?
DA. Quid crédas? quasi non sínt tibi renúntiata haec síc fore.
20 SI. Mihin quísquam? DA. Eho an tute íntellexti hoc ádsimulari? SI. Inrídeor. 500
DA. Renúntiatumst: nám qui tibi istaec íncidit suspítio?
SI. Qui? quía te noram. DA. Quási tu dicas fáctum id consilió meo.
SI. Certe énim scio. DA. Non sátis me pernosti étiam, qualis sím, Simo.
SI. Egon té? DA. Sed siquid tíbi narrare occépi, continuó dari
25 tibi uérba censes: SI. Fálso? DA. itaque hercle níl iam muttire aúdeo. 505
SI. Hoc égo scio unum, néminem peperísse hic. DA. Intelléxti.
níhilo setiús mox puerum huc déferent ante óstium.

---

488 ueritus est || adulescenti facere || 490 opus facto esset || 496 num ueritus quid || 499 tibi renuntiata sint (tibi sint renuntiata) || 500 adsimularier || 507 sed nihilo setius puerum deferent huc ante ostium (sed nihilo minus referetur mox huc puer ante ostium) ||

íd ego iam nunc tíbi renuntio, ére, futurum, ut sís sciens,
ne hóc posterius dícas Daui fáctum consilio aút dolis:
30 prórsus a me opínionem hanc túam esse ego amotám uolo. 510
SI. Vnde id scis? DA. Audíui et credo: múlta concurrúnt simul,
quí coniecturam hánc nunc faciam. iám prius haec se e Pámphilo
gráuidam dixit ésse: inuentumst fálsum. nunc, postquám uidet
núptias domi ádparari, míssast ancilla ílico
35 óbstetricem arcéssitum ad eam et púerum ut adferrét simul. 515
hóc nisi fit, puerum út tu uideas, níl remouentur núptiae.
SI. Quíd aïs? quom intelléxeras
íd consilium cápere, quor non díxti extemplo Pámphilo?
DA. Quís igitur eum ab ílla abstraxit nísi ego? nam omnes nós quidem
40 scímus, quam misere hánc amarit. núnc sibi uxorem éxpetit. 520
póstremo id mihi dá negoti; tú tamen idem has núptias
pérge facere ita út facis, et id spéro aditurós deos.
SI. Ímmo abi intro: ibi me ópperire et quód parato opus ést para. —
non ínpulit me, haec núnc omnino ut créderem.
45 atqui haúscio an quae díxit sint uera ómnia. 525
sed párui pendo: illúd mihi multo máxumumst,
quod míhi pollicitust ípsus gnatus. núnc Chremem
conuéniam: orabo gnáto uxorem: id si ínpetro,
quid álias malim quam hódie has fieri núptias? 529
52 atque ádeo in ipso témpore eccum ipsum óbuiam. 532

---

50 nam gnatus quod pollicitust, haud dubiumst mihi, 530
51 si nolit, quin eum merito possim cogere. 531

---

508 ne tu hoc mihi (mihi hoc) posterius || 512 facio || 516 mouentur || 525 atque ||

SIMO CHREMES

SENES DVO

III 3 SI. Iubeó Chremetem.. CH. Oh, te ípsum quaerebam. SI. Ét ego te: optato áduenis.
CH. Aliquót me adierunt, éx te auditum qui aíbant hodie núbere
meam fíliam tuo gnáto: id uiso tún an illi insániant. 535
SI. Auscúlta paucis: quíd ego te uelim ét tu quod quaerís scies.
5 CH. Auscúlto: loquere quíd uelis.
SI. Per té deos oro et nóstram amicitiám, Chremes,
quae incépta a paruis cum aétate adcreuít simul,
perque únicam gnatám tuam et gnatúm meum, 540
quoius tíbi potestas súmma seruandí datur,
10 ut me ádiuues in hác re, atque ita uti núptiae
fueránt futurae, fíant. CH. Ah, ne me óbsecra:
quasi hóc te orando a me ínpetrare opórteat.
alium ésse censes núnc me atque olim quóm dabam? 545
si in rémst utrique ut fíant, arcessí iube;
15 sed si éx ea re plús malist quam cómmodi
utríque, id te *obsecro* ín commune ut cónsulas,
quasi si ílla tua sit Pámphilique ego sím pater.
SI. Immo íta uolo itaque póstulo ut fiát, Chremes, 550
neque póstulem abs te, ni ípsa res moneát. CH. Quid est?
20 SI. Iraé sunt inter Glýcerium et gnatum. CH. Aúdio.
SI. Ita mágnae, ut sperem pósse auelli. CH. Fábulae!
SI. Profécto sic est. CH. Síc hercle ut dicám tibi:
amántium irae amóris integrátiost. 555
SI. Em, id te óro ut ante eámus, dum tempús datur
25 dumque eíus lubido occlúsast contuméliis.

---

533. 534 ego te. CH. optato aduenis. | aliquot || 534. 535 aiebant hodie filiam | meam nubere || 536 paucis et quid || 548 *obsecro*] oro || 550 Chreme ||

prius quam hárum scelera et lácrumae confictaé dolis
reddúcant animum aegrótum ad misericórdiam,
uxórem demus. spéro consuetúdine 560
coniúgi *eum* liberális deuinctúm, Chremes,
30 dein fácile ex illis sése emersurúm malis.
CH. Tibi ita hóc uidetur; át ego non posse árbitror,
neque illum hánc perpetuo habére neque me pérpeti.
SI. Qui scís ergo istuc, nísi periclum féceris? 565
CH. At istúc periclum in fília fierí grauest.
35 SI. Nempe íncommoditas dénique huc omnís redit,
si euéniat, quod di próhibeant, discéssio.
at sí corrigitur, quót commoditatés uide:
princípio amico fílium restítueris, 570
tibi génerum firmum et fíliae inueniés uirum.
40 CH. Quid istíc? si ita istuc ánimum induxti esse útile,
noló tibi ullum cómmodum in me claúdier.
SI. Meritó te semper máxumi fecí, Chremes.
CH. Sed quíd aïs? SI. Quid? CH. Qui scís eos nunc díscordare intér se? 575
SI. Ipsús mihi Dauos, qui íntumust eorúm consiliis, díxit;
45 et ís mihi suadet núptias quantúm queam ut matúrem.
num cénses faceret, fílium nisi scíret eadem haec uélle?
tute ádeo iam eius uerba aúdies. heus, éuocate huc Dáuom.
atque éccum uideo ipsúm foras exíre.

DAVOS SIMO CHREMES
SERVOS SENES DVO

DA. Ad te ibam. SI. Quídnam est? 580 III 4
DA. Quor úxor non arcéssitur? iam aduésperascit. SI. Aúdin?

---

560. 561 consuetudine et | coniugio liberali || 574 Chreme ||
579 audies uerba || 581 audin tu illum? ||

ego dúdum non nil uéritus sum, Daue, ábs te, ne facerés idem,
quod uólgus seruorúm solet, dolís ut me delúderes
5 proptérea quod amat fílius. DA. Egon ístuc facerem? SI. Crédidi,
idque ádeo metuens uós celaui, quód nunc dicam. DA. Quíd? SI. Scies: 585
nam própemodum habeo iám fidem. DA. Tandém cognosti quí siem?
SI. Non fúerant nuptiaé futurae. DA. Quíd? non? SI. Sed ea grátia
simuláui, uos ut pértemptarem. DA. Quíd aïs? SI. Sic res ést. DA. Vide:
10 numquam ístuc quiui ego íntellegere. uáh, consilium cállidum!
SI. Hoc aúdi: ut hinc te intro íre iussi, oppórtune hic fit mi óbuiam, DA. Hem, 590
numnám perimus? SI. nárro huic quae tu dúdum narrastí mihi,
DA. Quidnam aúdiam? SI. gnatam út det oro, uíxque id exoro. DA. Óccidi. SI. Hem,
quid díxisti? DA. Optume ínquam factum. SI. Núnc per hunc nullást mora.
15 CH. Domúm modo ibo, ut ádparetur dícam, atque huc renúntio. —
SI. Nunc te óro, Daue, quóniam solus mi éffecisti has núptias, 595
DA. Ego uéro solus. SI. córrigi mihi gnătum porro enítere.
DA. Faciam hércle seduló. SI. Potes nunc, dum ánimus irritátus est.
DA. Quiéscas. SI. Age igitúr, ubi nunc est ípsus? DA. Mirum ní domist.
20 SI. Ibo ád eum atque eadem haec, tíbi quae dixi, dícam itidem illi. — DA. Núllus sum.

---

586 habeo tibi iam ‖ 594 apparentur ‖ 596 corrigere ‖ 599 quae tibi ‖

quid caúsaest, quin hinc ín pistrinum récta proficiscár
uia? 600
nihil ést preci locí relictum. iám perturbaui ómnia:
erúm fefelli; in núptias coniéci erilem fílium;
feci hódie ut fierent ínsperante hoc átque inuito Pámphilo.
25 em astútias! quodsí quiessem, níhil euenissét mali.
sed eccum ípsum: utinam esset mi áliquid hic, quo núnc
me praecipitém darem. 605. 606

PAMPHILVS DAVOS
ADVLESCENS SERVOS

PA. Vbi illést scelus, qui me pérdidit? DA. Perii. III 5
PA. átque hoc confiteór mihi
iure óptigisse, quándoquidem *ego* tam inérs, tam nulli
cónsili.
oh, séruon fortunás meas me cómmisisse fúttili!
ego prétium ob stultitiám fero, sed númquam inultum
id aúferet. 610
5 DA. Posthác me incolumem sát scio fore, núnc si deuito hóc malum.
PA. nam quíd ego nunc dicám patri? negábon uelle
mé, modo
qui súm pollicitus dúcere? qua audácia id facere aúdeam?
nec quíd nunc me faciám scio. DA. Nec méquidem,
atque id ago sédulo.
dicam áliquid me inuentúrum, ut huic malo áliquam
producám moram. PA. Oh! 615
10 DA. Sum uísus. PA. Ehodum, bóne uir, quid aïs?
uíden me consiliís tuis

---

605. 606 ipsum uideo: occidi. | utinam mihi esset ‖ 607 illic est ‖ confiteor iure | (608) mihi obtigisse ‖ consili sum ‖ 610 inultum id numquam ‖ 611 incolumem sat scio fore me ‖ 613 qua fiducia ‖ 615 Oh] Ohe ‖ 616 uisus sum ‖ tuis consiliis ‖

miserum ínpeditum esse? DA. Át iam expediam. PA.
Expédies? DA. Certe, Pámphile.
PA. Nempe út modo. DA. Immo mélius spero. PA. Oh,
tíbi ego ut credam, fúrcifer?
tu rem ínpeditam et pérditam restítuas? em quo frétus sim,
qui me hódie ex tranquillíssuma re cóniecisti in núptias! 620
15 an nón *ego* dixi esse hóc futurum? DA. Díxti. PA.
Quid meritú's? DA. Crucem.
séd sine paululum ád me redeam: iam áliquid dispiciam. PA. Eí mihi,
quóm non habeo spátium, ut de te súmam supplicium,
út uolo!
námque hoc tempus praécauere míhi me, hau te
ulciscí sinit.

CHARINVS PAMPHILVS DAVOS
ADVLESCENTES DVO SERVOS

IV 1 CH. Hócinest crédibile aut *hércle* memorábile, 625
tánta uecórdia innáta quoiquam út siet,
út malis gaúdeant átque ex incómmodis
álteriús sua ut cómparent cómmoda! ah
5 ídnest uerum? ímmo id est péssumum hominúm genus,
ín negandó modo quís pudor paúlum adest; 630
9 ét timent dénegare, ét tamen rés premit.
7 póst ubist témpus promíssa iam pérfici,
8 túm coactí necessário se áperiunt:
10 íbi tum eorum ínpudentíssuma orátiost
'quis tú's? quis mihi's? quor meám tibi? 635

---

619 fretus siem ‖ 629. 630 genus hominum pessumum in | denegando ‖ 631 et timent et tamen res premit denegare ‖ 632 ubi tempus est (ubi tempus) ‖

heus, próxumus sum egomét mihi.'
at támen 'ubi fides?' sí roges,
nil púdet hic ubi opust: ílli ubi
nil ópus est, ibi ueréntur. 638b
15 séd quid agam? adeamne ád eum et cum eo iniúriam hanc expóstulem?
íngeram mala múlta? atqui aliquis dícat 'nil promóueris': 640
multúm: molestus cérte ei fuero atque ánimo morem géssero.
PA. Charíne, et me et te inprúdens, nisi quid dí respiciunt, pérdidi.
CH. Ítane 'inprudens'? tándem inuentast caúsa, soluistí fidem!
20 PA. Quíd 'tandem'? CH. Etiam núnc me ducere ístis dictis póstulas?
PA. Quíd istuc est? CH. Postquám me amare díxi, complacitást tibi. 645
heú me miserum, quí tuom animum ex ánimo spectauí meo!
PA. Fálsus es. CH. Non sátis tibi esse hoc sólidum uisumst gaúdium,
ní me lactassés amantem et fálsa spe prodúceres?
25 hábeas. PA. Habeam? ah, néscis quantis ín malis uorsér miser,
quantásque hic consiliís suis confláuit sollicitúdines, 650
meus cárnufex. CH. Quid istúc tam mirumst, dé te si exemplúm capit?
PA. Haud ístuc dicas, sí cognoris uél me uel amorém meum.
CH. Scio: cúm patre altercásti dudum, et ís nunc proptereá tibi
30 suscénset nec te quíuit hodie cógere illam ut dúceres.

---

640 atque || 647 nonne tibi satis esse (esse satis) hoc uisum solidum (solidum uisum) est || 648 ni] nisi || 650 hic suis consiliis mihi ||

PA. Immo étiam, quo tu mínus scis aerumnás meas, 655
haec núptiae non ádparabantúr mihi,
nec póstulabat núnc quisquam uxorém dare.
CA. Scio: tú coactus tuá uoluntate és. PA. Mane:
35 nondúm scis .. CH. Scio equidem íllam ducturum ésse te.
PA. Quor me énicas? hoc aúdi. numquam déstitit 660
instáre, ut me esse dúcturum patri dícerem:
suadére, orare usque ádeo donec pérpulit.
CH. Quis homo ístuc? PA. Dauos. CH. Dáuos? quam ob rem? PA. Néscio,
40 nisi deós mihi fuisse irátos, qui auscultáuerim.
CH. Factum hóc est, Daue? DA. Fáctum. CH. Hem, quid aïs? *ó* scelus! 665
at tíbi di dignum fáctis exitiúm duint!
eho, díc mihi, si omnes húnc coniectum in núptias
inimíci uellent, quód nisi consilium hóc darent?
45 DA. Decéptus sum, at non défetigatús. CH. Scio.
DA. Hac nón successit, ália adgrediemúr uia: 670
nisi *si* íd putas, quia prímo processít parum,
non pósse iam ad salútem hoc conuortí malum.
PA. Immo étiam: nam satis crédo, si aduigiláueris,
50 ex únis geminas míhi conficies núptias.
DA. Ego, Pámphile, hoc tibi pró seruitio débeo, 675
conári manibus pédibus noctisque ét dies,
capitís periclum adíre, dum prosím tibi;
tuomst, síquid praeter spem éuenit, mi ignóscere.
55 parúm succedit quód ago? at facio sédulo.
uel mélius tute réperi, me missúm face. 680
PA. Cupió: restitue me ín quem accepistí locum.
DA. Faciam. PA. Át iam hoc opus est. DA. Hém, mane: crepuít a Glycerio óstium.

---

661 dicerem me esse ducturum patri || 663 CH. dauus? PA. interturbat. CH. quamobrem? || 664 mihi deos satis scio fuisse iratos (fuisse iratos satis scio) || 668 hoc consilium || 681 me in quem] in quem me (quem a me) || 682 hem sed mane concrepuit ||

PA. Nihil ád te. DA. Quaero. PA. Hem, núncin demum?
DA. At iam hóc tibi inuentúm dabo.

MYSIS PAMPHILVS CHARINVS DAVOS
ANCILLA ADVLESCENTES DVO SERVOS

MY. Iam ubi úbi erit, inuentúm tibi curábo et mecum addúctum IV 2
tuom Pámphilum: modo tu, ánime mi, nolí te macerárе. 685
PA. Mysís! MY. Quis est? ehem Pámphile, optumé mihi te offers. PA. Quíd*nam* est?
MY. Oráre iussit, sí se ames, era, iám ut ad sese uénias:
5 uidére te aït cúpere. PA. Vah, perii: hóc malum integráscit.
sicín me atque illam operá tua nunc míseros sollicitári!
nam idcírco arcessor, núptias quod mi ádparari sénsit. 690
CH. Quibus quídem quam facile pótuerat quiésci, si hic quiésset!
DA. Age, si híc non insanít satis sua spónte, instiga. MY. Atque édepol
10 ea rés est: propter eáque nunc misera ín maerorest. PA. Mýsis,
per omnís tibi adiuró deos, numquam eám me desertúrum,
non, sí capiundos míhi sciam esse inimícos omnis hómines. 695
hanc mi éxpetiui, cóntigit. conuéniunt mores. uáleant
qui intér nos discidiúm uolunt: hanc nísi mors mi adimet némo.
15 CH. Resipísco. PA. Non Apóllinis magis uérum atque hoc respónsumst.
si póterit fieri, ut né pater per mé stetisse crédat,
quo mínus haec fierent núptiae, uoló. sed si id non póterit, 700

---

685 tu modo ‖ 686 hem ‖ 689 sollicitarier ‖

id fáciam, in procliuí quod est, per mé stetisse ut crédat.
quis uídeor? CH. Miser, aeque átque ego. DA. Consílium quaero. PA. Fórti's,
20 scio, quód conere. DA. Hoc égo tibi profécto effectum réddam.
PA. Iam hoc ópus est. DA. Quin iam habeó. CH. Quid est? DA. Huic, nón tibi habeo, ne érres.
CH. Sat hábeo. PA. Quid faciés? cedo. DA. Dies híc mi ut satis sit uéreor 705
ad agéndum, ne nunc mé uociuom esse ád narrandum crédas.
proinde hínc uos amolímini: nam mi ínpedimento éstis.
25 PA. Ego hanc uísam. — DA. Quid tu? quo hínc te agis? CH. Verúm uis dicam? DA. Immo étiam:
narrátionis íncipit mi inítium. CH. Quid me fíet?
DA. Eho tu ínpudens, non sátis habes quod tíbi dieculam áddo, 710
quantum huíc promoueo núptias? CH. Daue, át tamen DA. Quid érgo?
CH. ut dúcam. DA. Ridiculum. CH. Húc face ad me ut uénias, siquid póteris.
30 DA. Quid uéniam? nil habeo. CH. Át tamen siquíd. DA. Age, ueniam, síquid.
CH. Domi eró. — DA. Tu, Mysis, dum éxeo, parúmper opperíre hic.
MY. Quaprópter? DA. Ita factóst opus. MY. Matúra. DA. Iam, inquam, hic ádero. 715

MYSIS DAVOS
ANCILLA SERVOS

IV 3 MY. Nilne ésse proprium quoíquam! di uostrám fidem!
summúm bonum esse erae húnc putabam Pámphilum,

702 PA.] CH. ‖ 703 PA. scio quid ‖ 706 uacuum esse me nunc (nunc me) ‖ 714 opperire me hic (me operire hic) ‖ 715 facto opus est ‖ 717 putabam (putaui) hunc ‖

amícum, amatorem *ét* uirum in quouís loco
parátum; uerum ex eó nunc misera quém capit
5 dolórem! facile hic plús malist quam illíc boni. 720
sed Dáuos exit. mí homo, quid istuc óbsecro est?
quo pórtas puerum? DA. Mýsis, nunc opus ést tua
mihi ad hánc rem exprompta málitia atque astútia.
MY. Quidnam íncepturu's? DA. Áccipe a me hunc ócius
10 atque ánte nostram iánuam adpone. MY. Óbsecro, 725
humíne? DA. Ex ara hinc súme uerbenás tibi
atque eás substerne. MY. Quam ób rem tute id nón facis?
DA. Quia, sí forte opus sit ád erum iurató mihi
non ádposisse, ut líquido possim. MY. Intéllego:
15 noua núnc religio in te ístaec incessít. cedo! 730
DA. Moue ócius te, ut quíd agam porro intéllegas.
pro Iúppiter! MY. Quid est? DA. Spónsae pater intéruenit.
repúdio quod consílium primum inténderam.
MY. Quid nárres nescio. DA. Égo quoque hinc ab déxtera
20 ueníre me adsimulábo: tu ut subséruias 735
óratíoni, utquómque opus sit, uerbís uide.
MY. Ego quíd agas nihil intéllego; sed síquid est,
quod méa opera opus sit uóbis, ut tu plús uides,
manébo, nequod uóstrum remorer cómmodum.

CHREMES MYSIS DAVOS
SENEX ANCILLA SERVOS

CH. Reuórtor, postquam quae ópus fuere ad núptias 740 IV 4
gnataé paraui, ut iúbeam arcessi. séd quid hoc?
puer hérclest. mulier, tu ádposisti hunc? MY. Vbi illic est?

728 iurato] iusiurandum || 729 apposuisse || 734 nescio quid narres || 738 aut tu || 742 tun apposuisti (posuisti) ||

CH. Non míhi respondes? MY. Núsquam est. uae miseraé mihi!
5 relíquit me homo atque ábiit. DA. Di uostrám fidem,
apud fórum quid turbaest! quíd illic hominum lítigant! 745
tum annóna carast. quíd dicam aliud, néscio.
MY. Quor tu óbsecro hic me sólam..? DA. Hem, quae haec est fábula?
eho Mýsis, puer hic úndest? quisue huc áttulit?
10 MY. Satin sánu's, qui me id rógites? DA. Quem ego igitúr rogem,
qui hic néminem alium uídeam? CH. Miror únde sit. 750
DA. Dictúra's quod rogo? MY. Aú. DA. Concede ad déxteram.
MY. Delíras: non tute ípse..? DA. Verbum sí mihi
unúm praeterquam quód te rogo faxís, caue.
15 male dícis. undest? díc clare. MY. A nobís. DA. Hahae:
mirúm uero, inpudénter mulier sí facit? 755
CH. Ab Ándriast ancílla haec, quantum intéllego.
DA. Adeón uidemur uóbis esse idónei,
in quíbus sic inludátis? CH. Veni in témpore.
20 DA. Propera ádeo puerum tóllere hinc ab iánua.
mané: caue quoquam ex ístoc excessís loco. 760
MY. Di te éradicent: íta me miseram térritas.
DA. Tibi díco ego an non? MY. Quíd uis? DA. At etiám rogas?
cedo, quóium puerum hic ádposisti? díc mihi.
25 MY. Tu néscis? DA. Mitte id quód scio: dic quód rogo.
MY. Vostrí. DA. Quoius nostri? MY. Pámphili. *CH.* Hem! DA. Quid? Pámphili? 765
MY. Eho, an nón est? CH. Recte ego sémper fugi has núptias.
DA. O fácinus animum aduórtendum! MY. *Au*, quid clámitas?

---

745 quid turbaest apud forum || 751 dicturan es || 753 praetereaquam || 754 MY. maledicis. DA. unde es || 756 meretrix? CH. || 763 apposuisti ||

DA. Quemne égo heri uidi ad uós adferri uésperi?
30 MY. O hóminem audacem! DA. Vérum: uidi Cántharam
suffárcinatam. MY. Dís pol habeo grátiam, 770
quom in páriundo aliquot ádfuerunt líberae.
DA. Ne illa íllum haud nouit, quóia causa haec íncipit:
'Chremés si puerum adpósitum ante aedis uíderit,
35 suam gnátam non dabít': tanto hercle mágis dabit.
CH. Non hércle faciet. DA. Núnc adeo, ut tu sís sciens, 775
nisi púerum tollis, iám ego hunc in mediám uiam
prouóluam teque ibídem peruoluam ín luto.
MY. Tu pól, homo, non es sóbrius. DA. Fallácia
40 alia áliam trudit. iám susurrari aúdio,
ciuem Átticam esse hanc: CH. Hém! DA. 'coactus légibus 780
eam uxórem ducet.' MY. Ého obsecro, an non cíuis est?
CH. Ioculárium in malum ínsciens paene íncidi.
DA. Quis hic lóquitur? *euge,* o Chrémes, per tempus áduenis:
45 auscúlta. CH. Audiui iam ómnia. DA. Ain tu? haec ómnia?
CH. Audíui, inquam, a princípio. DA. Audistin, óbsecro? em 785
scelera! hánc iam oportet ín cruciatum hinc ábripi.
hic est ílle, ne te crédas Dauom lúdere.
MY. Me míseram: nil pol fálsi dixi, mí senex.
50 CH. Noui ómnem rem. est Simo íntus? DA. Est. — MY. Ne me áttigas,
sceléste. si pol Glýcerio non ómnia haec . . 790
DA. Eho inépta, nescis quíd sit actum? MY. Quí sciam?
DA. Hic sócer est. alio pácto haud poterat fíeri,
ut scíret haec quae uólumus. MY. Hem, praedíceres.

---

772 cuius ‖ 773 positum ‖ 784 ain] an ‖ 789 attingas ‖

55 DA. Paulum ínteresse cénses, ex animo ómnia,
ut fért natura, fácias an de indústria? 795

CRITO MYSIS DAVOS
SENEX ANCILLA SERVOS

IV 5 CR. In hác habitasse plátea dictumst Chrýsidem,
quae sése inhoneste optáuit parere hic dítias
potiús quam in patria honéste pauper uíueret.
eius mórte ea ad me lége redierúnt bona.
5 sed quós perconter uídeo. saluete. MY. Óbsecro, 800
estne híc, quem uideo, Críto sobrinus Chrýsidis?
is ést. CR. O Mysis, sálue. MY. Saluos sís, Crito.
CR. Itan Chrýsis? hem. MY. Nos quídem pol miseras pérdidit.
CR. Quid uós? quo pacto hic? sátine recte? MY. Nósne? sic;
10 'ut químus' aïunt, quándo 'ut uolumus' nón licet. 805
CR. Quid Glýcerium? iam hic suós parentis répperit?
MY. Vtinam! CR. Án nondum etiam? haud aúspicato huc me áttuli:
nam pól, si id scissem, númquam huc tetulissém pedem.
sempér eï dictast ésse haec atque habitást soror:
15 quae illí fuerunt, póssidet. nunc me hóspitem 810
lités sequi, quam id míhi sit facile atque útile,
aliórum exempla cómmonent. simul árbitror
iam aliquem ésse amicum et défensorem ei: nám fere
grandícula iam proféctast illim. clámitent
20 me sýcophantam, heréditatem pérsequi, 815
mendícum; tum ipsam déspoliare nón lubet.
DA. O óptume hospes! MY. Pól, Crito, antiquom óptines.

---

797 diuitias ‖ 801 quem uideo? estne hic ‖ 809 ei] enim ‖ 810 illius ‖ 814 grandiuscula ‖ illinc (illi) ‖ 817 MY. o optume hospes pol ‖

CR. Duc me ád eam, quando huc uéni, ut uideam.
MY. Máxume.
DA. Sequar hós: me nolo in témpore hoc uideát senex.

CHREMES SIMO
SENES DVO

CH. Sátis, iam satis, Simó, spectata ergá te amicitiást mea: 820 V 1
sátis pericli incépi adire: orándi iam finém face.
dúm studeo obsequí tibi, paene inlúsi uitam fíliae.
SI. Ímmo enim nunc quom máxume abs te póstulo atque oró, Chremes,
5 út beneficium uérbis initum dúdum nunc re cómprobes.
CH. Víde quam iniquos sís prae studio: dúm id efficias quód cupis, 825
néque modum benígnitatis néque quid me ores cógitas:
nám si cogités, remittas iám me onerare iniúriis.
SI. Quíbus? CH. At rogitas? pérpulisti me, út homini adulescéntulo
10 ín alio occupáto amore, abhórrenti ab re uxória,
fíliam ut darem ín seditionem átque incertas núptias, 830
eíus labore atque eíus dolore gnáto ut medicarér tuo.
ínpetrasti: incépi, dum res tétulit. nunc non fért: feras.
íllam hinc ciuem esse áïunt: puer est nátus: nos missós face.
15 SI. Pér ego te deos óro, ut ne illis ánimum inducas crédere,
quíbus id maxume útilest, illum ésse quam detérrumum. 835
núptiarum grátia haec sunt fícta atque incepta ómnia.
úbi ea causa, quam ób rem haec faciunt, érit adempta eis, désinent.
CH. Érras: cum Dauo égomet uidi iúrgantem ancillám.
SI. Scio.

---

819 nolo me ||

20 CH. Véro uoltu, quom íbi me adesse néuter tum praesénserat.
SI. Crédo, et id factúras Dauos dúdum praedixít mihi: 840
ét nescio qui id tíbi sum oblitus hódie ac uolui dícere.

DAVOS CHREMES SIMO DROMO
SERVOS SENES DVO LORARIVS

V 2 DA. Ánimo nunciam ótioso esse ímpero CH. Em Dauóm tibi.
SI. Ýnde egreditur? DA. meó praesidio atque hóspitis. SI. Quid illúd malist?
DA. Égo commodiorem hóminem aduentum témpus non uidí. SI. Scelus,
quémnam hic laudat? DA. Ómnis res est iam ín uado. SI. Cesso ádloqui? 845
5 DA. Érus est: quid agam? SI. Oh, sálue, bone uir. DA. Éhem Simo, o nostér Chremes,
ómnia adparáta iam sunt íntus. SI. Curastí probe.
DA. Ýbi uoles, arcésse. SI. Bene sane: íd enim uero hinc núnc abest.
ét iam tu hoc respónde: quid istic tíbi negotist? DA. Míhine? SI. Ita.
DA. Míhin? SI. Tibi ergo. DA. Módo *huc* ii intro. SI. Quási ego quam dudúm rogem.
10 DA. Cúm tuo gnato una. SI. Ánne est intus Pámphilus? cruciór miser. 851
ého, non tu dixti ésse inter eos ínimicitias, cárnufex?
DA. Súnt. SI. Quor igitur híc est? CH. Quid illum cénses? cum illa lítigat.
DA. Ímmo uero indígnum, Chremes, iam fácinus faxo ex me aúdies.
néscio quis senéx modo uenit: éllum! confidéns catus: 855

---

841 qui id] quid ‖ 850 modo introii ‖ 852 dixtin ‖

15 quóm faciem uideás, uidetur ésse quanti uís preti:
trístis est seuéritas in uóltu atque in uerbís fides.
SI. Quídnam adportas? DA. Níl equidem, nisi quód illum audiui dícere.
SI. Quíd aït tandem? DA. Glýcerium se scíre ciuem esse Átticam. CH. Hem!
SI. Drómo, Dromo! DA. Quid ést? SI. Dromo! DA. Áudi. SI. Vérbum si addiderís .. Dromo! 860
20 DA. Audi óbsecro. DR. Quid uís? SI. Sublimen íntro hunc rape quantúm potest.
DR. Quem? SI. Dáuom. DA. Quam ob rem? SI. Quía lubet. rape ínquam. DA. Quid fecí? SI. Rape.
DA. Si quícquam inuenies mé mentitum, occídito. SI. Nihil aúdio:
ego té continuo mútum reddam. DA. Támen etsi hoc uerúmst? SI. Tamen.
cura ádseruandum uínctum, atque audin? quádrupedem constríngito. — 865
25 age núnciam: ego pol hódie, si uiuó, tibi
osténdam, quid erum sít pericli fállere,
et illí patrem. CH. Ah, ne saéui tanto opere. SI. Óh, Chremes,
pietátem gnati! nónne te miserét mei?
tantúm laborem cápere ob talem fílium! 870
30 age Pámphile, exi Pámphile: ecquid té pudet?

PAMPHILVS SIMO CHREMES
ADVLESCENS SENES DVO

PA. Quis mé uolt? perii, páter est. SI. Quid aïs, ómnium ..? CH. Ah, V 3
rem pótius ipsam díc ac mitte mále loqui.
SI. Quasi quícquam in hunc iam gráuius dici póssiet.

857 seueritas est (inest) || 859. 860 SI. Hem | Dromo || 861 sublimem || 864 ego te iam (iam te) commotum || 867 erum quid ||

ain tándem, ciuis Glýceriumst? PA. Ita praédicant. 875
5 SI. 'Ita praédicant'? o ingéntem confidéntiam!
num cógitat quid dícat? num factí piget?
uide: num eíus color pudóris signum usquam índicat?
adeo ínpotenti esse ánimo, ut praeter cíuium
morem átque legem et suí uoluntatém patris 880
10 tamen hánc habere stúdeat cum summó probro!
PA. Me míserum! SI. Hem, modone id démum sensti, Pámphile?
olim ístuc, olim, quom íta animum induxtí tuom,
quod cúperes aliquo pácto efficiundúm tibi:
eodém die istuc uérbum uere in te áccidit. 885
15 sed quíd ego? quor me excrúcio? quor me mácero?
quor meám senectutem huíus sollicito améntia?
an ut pro huíus peccatis égo supplicium súfferam?
immo hábeat, ualeat, uíuat cum illa. PA. Mí pater!
SI. Quid 'mí pater'? quasi tu húius indigeás patris: 890
20 domus úxor liberi ínuenti inuitó patre.
addúcti qui illam hinc cíuem dicant: uíceris.
PA. Patér, licetne paúca? SI. Quid dicés mihi?
CH. Tamén, Simo, audi. SI. Ego aúdiam? quid ego aúdiam,
Chremés? CH. At tandem dícat. SI. Age dicát sino. 895
25 PA. Égo me amare hanc fáteor; si id peccárest, fateor íd quoque.
tíbi, pater, me dédo. quiduis óneris inpone, ímpera.
uís me uxorem dúcere, hanc amíttere? ut poteró, feram.
hóc modo te obsecro, út ne credas á me adlegatum húnc senem:
síne me expurgem atque íllum huc coram addúcam. SI. Adducas? PA. Síne, pater. 900
30 CH. Aéquom postulát: da ueniam. PA. Síne te hoc exorém! SI. Sino. —

---

879 adeon ‖ 882 sensisti ‖ 898 hanc uis amittere ‖

quíduis cupio, dúm ne ab hoc me fálli comperiár,
Chremes.
CH. Pró peccato mágno paulum súpplici satis ést patri.

CRITO CHREMES SIMO PAMPHILVS
SENES TRES ADVLESCENS

CR. Mítte orare. una hárum quaeuis caúsa me ut faciám monet, V 4
uél tu uel quod uérumst uel quod ípsi cupio Glýcerio. 905
CH. Ándrium ego Critónem uideo? cérte is est. CR. Saluos sís, Chremes.
CH. Quíd tu Athenas ínsolens? CR. Euénit. sed hicinést Simo?
5 CH. Híc Simost. CR. Men quaéris? SI. Eho tu, Glýcerium hinc ciuem ésse aïs?
CR. Tú negas? SI. Itane húc uenis parátus? CR. Qua de ré? SI. Rogas?
túne inpune haec fácias? tune hic hómines adulescéntulos 910
ínperitos rérum, eductos líbere, in fraudem ínlicis
sóllicitando, et póllicitando eorum ánimos lactas? CR. Sánun es?
10 SI. ác meretriciós amores núptiis conglútinas?
PA. Périi, metuo ut súbstet hospes. CH. Sí, Simo, hunc norís satis,
nón ita arbitrére: bonus est híc uir. SI. Hic sit uír bonus? 915
ítane attemperáte euenit, hódie in ipsis núptiis
út ueniret, ántehac numquam? est uéro huic credundúm, Chremes.
15 PA. Ní metuam patrem, hábeo pro illa re íllum quod moneám probe.

---

903 paululum || 908 Hic. CR. Simo. SI. men || 909 paratus aduenis ||

SI. Sýcophanta! CR. Hem! CH. Síc, Crito, est hic:
mítte. CR. Videat quí siet:
sí mihi perget quaé uolt dicere, éa quae non uolt
aúdiet. 920
égo istaec moueo aut cúro? non tu tuóm malum aequo
animó feras?
nam égo quae dico uéra an falsa audíerim, iam scirí
potest.
20 Átticus quidam ólim naue frácta ad Andrum eiéctus est
ét istaec una párua uirgo. túm ille egens forte ádplicat
prímum ad Chrysidís patrem se. SI. Fábulam inceptát.
CH. Sine. 925
CR. Ítane uero optúrbat? CH. Perge tu. CR. Ís
mihi cognatús fuit,
qui eúm recepit. íbi ego audiui ex íllo sese esse
Átticum.
25 ís ibi mortuóst. CH. Eius nomen? CR. Nómen tam
cito? PA. Phánia. CH. Hem,
perií! CR. Verum hercle opínor fuisse Phániam: hoc
certó scio,
Rhamnúsium se aïbat esse. CH. O Iúppiter! CR.
Eadem haéc, Chremes, 930
multi álii in Andro tum aúdire. CH. Vtinam id sít,
quod spero! eho, díc mihi,
quid eám tum? suamne esse aíbat? CR. Non. CH.
Quoiam ígitur? CR. Fratris fíliam.
30 CH. Certé meast. CR. Quid aïs? SI. Quid tu aïs?
PA. Árrige aures, Pámphile!
SI. Qui id crédis? CH. Phania ílle frater méus fuit.
SI. Noram ét scio.
CH. Is hinc béllum fugiens méque in Asiam pérse-
quens proficíscitur: 935
tum uéritust meam relínquere hic. postílla nunc pri-
mum aúdio

926 perge. CR. tum is || 928 cito tibi Phania || 930 aiebat || 931 tum audiuere (audiere) || 932 aiebat || 934 qui id] QUID (qui) || 936 tum illam relinquere hic est ueritus ||

quid illó sit factum. PA. Víx sum apud me: ita ánimus commotúst metu
35 spe gaúdio, mirándo tanto tám repentino hóc bono.
CR. Ne istam ínueniri tuám multimodis gaúdeo. CH. Credo. PA. Ó pater!
CH. At scrúpulus mi etiam únus restat, quí me male habet. PA. Dígnus es: 940
cum tuá religione, ódium, nodum in scírpo quaeris. CR. Quíd istud est?
CH. Nomén non conuenít. CR. Fuit hercle huic áliud paruae. CH. Quód, Crito?
40 numquíd meministi? CR. Id quaéro. PA. Egon huius mémoriam patiár meae
uoluptáti obstare, quóm ego possim in hác re medicarí mihi?
heus, Chrémes, quod quaeris, Pásibulast. CH. *Pásibula?* ipsást. CR. East. 945
PA. Ex ípsa audiui míliens. SI. Omnís nos gaudere hóc, Chremes,
te crédo credere. CH. Íta me di ament, crédo. PA. Quod restát, pater..
45 SI. Iam dúdum res reddúxit me ipsa in grátiam. PA. O lepidúm patrem!
de uxóre, ita ut possedí, nihil mutát Chremes? CH. Causa óptumast:
nisi quíd pater aït áliud. PA. Nempe id? SI. Scílicet. CH. Dos, Pámphile, est 950
decém talenta. PA. Accípio. CH. Propero ad fíliam. eho mecum *í*, Crito:
nam illám me credo haud nósse. — SI. Quor non íllam huc transferrí iubes?
50 PA. Recte ádmones: Dauo égo istuc dedam iám negoti. SI. Nón potest.
PA. Qui? SI. Quía habet aliud mágis ex sese et máius. PA. Quidnam? SI. Vínctus est.

---

939 CR.] SI. || multimodis tuam inueniri || PA. credo pater || 940 mihi unus scrupulus etiam || 941 istuc || 946 miliens audiui ||

PA. Patér, non recte uínctust. SI. Haud ita iússi.
PA. Iube solui óbsecro. 955
SI. Age fíat. PA. At matúra! SI. Eo intro. PA.
O faústum et felicem húnc diem!

CHARINVS PAMPHILVS
ADVLESCENTES DVO

V 5 CH. Quíd agat Pamphilús prouiso: atque éccum. PA.
Me aliquis fórs putet
nón putare hoc uérum; at mihi nunc síc esse hoc
uerúm lubet.
égo deorum uítam eapropter sémpiternam esse árbitror,
quód uoluptates eórum propriae súnt: nam mi inmor-
tálitas 960
5 pártast, si nulla aégritudo huic gaúdio intercésserit.
séd quem ego mihi potíssumum exoptem, haéc quoi
nunc narrém, dari?
CH. Quíd illud gaudist? PA. Dáuom uideo. némost
quem mallem ómnium:
nam húnc scio mea sólide solum gáuisurum gaúdia.

DAVOS PAMPHILVS CHARINVS
SERVOS ADVLESCENTES DVO

V 6 DA. Pámphilus ubi nam hic ést? PA. *O* Daue! DA.
Quís homost? PA. Ego sum. DA. O Pámphile!
PA. Néscis quid mi optígerit. DA. Certe; séd quid
mi optigerít scio. 966
PA. Ét quidem ego. DA. More hóminum euenit, út
quod sum nanctús mali
príus resciscerés tu, quam ego illud quód tibi euenít boni.

---

957 prouiso quid agat Pamphilus ‖ aliquis forsitan me putet ‖ 962 cui nunc (nunc cui) haec narrem ‖ 967 sim ‖

5 PA. Glýcerium mea suós parentis répperit. DA. Factúm bene. CH. Hem!
PA. Páter amicus súmmus nobis. DA. Quís? PA. Chremes. DA. Narrás probe. 970
PA. Néc mora ullast, quín eam uxorem dúcam. CH. Num ille sómniat
éa quae uigilans uóluit? PA. Tum de púero, Daue .. DA. Ah désine:
sólus es quem díligant di. CH. Sáluos sum, si haec uéra sunt.
10 cónloquar. PA. Quis homóst? Charine, in témpore ipso mi áduenis.
CH. Béne factum. PA. Audisti? CH. Ómnia. age, me in tuís secundis réspice. 975
túos est nunc Chremés: facturum quaé uoles scio esse ómnia.
PA. Mémini: atque adeo lóngumst nos illum éxspectare dum éxeat.
séquere hac me: intus ápud Glycerium núnc est. tu, Daue, ábi domum,
15 própera, arcesse hinc qui aúferant eam. quíd stas? quid cessás? DA. Eo.
ne éxspectetis dum éxeant huc: íntus despondébitur: 980
íntus transigétur, siquid ést quod restet. CANTOR. Plaúdite.

---

973 es] est || 974 o Charine || 975 audistin ||

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

V. 1 ad 174 iambici senarii
- 175 = 180 iambici octonarii
- 176 iambicus quaternarius
- 177 = 181 iambici octonarii
- 178 = 182 trochaici septenarii
- 179 = 183 iambici octonarii
- 184 ad 195 iambici octonarii
- 196 ad 198 iambici senarii
- 199 ad 214 iambici octonarii
- 215 ad 224 iambici senarii
- 225 ad 227 iambici octonarii
- 228 ad 233 trochaici septenarii
- 234 et 235 iambici octonarii
- 236 = 241 trochaici septenarii
- 237 iambicus senarius
- 238 et 239 = 242 et 243 iambici octonarii
- 240 = 244 iambici quaternarii
- 245 = 247 trochaici octonarii
- 246 trochaicus quaternarius catalecticus
- 248 ad 251 trochaici septenarii
- 252 iambicus quaternarius
- 253 ad 256 iambici octonarii
- 257 iambicus senarius
- 258 ad 260 trochaici septenarii
- 261 ad 266 iambici octonarii
- 267 ad 269 iambici octonarii

V. 270 ad 298 iambici senarii
- 299 et 300 iambici septenarii
- 301 = 305 trochaici octonarii
- 302 = 306 trochaici septenarii
- 303 et 304 = 307 et 308 iambici octonarii
- 309 ad 316 iambici octonarii
- 317 trochaicus septenarius
- 318 iambicus senarius
- 319 ad 383 trochaici septenarii
- 384 ad 393 iambici senarii
- 394 ad 403 iambici octonarii
- 404 ad 480 iambici senarii
- 481 et 482 = 483 et 484 bacchiaci quaternarii
- 485 iambicus quaternarius catalecticus
- 486 iambicus senarius
- 487 et 488 iambici octonarii
- 489 ad 496 iambici octonarii
- 497 et 498 iambici senarii
- 499 ad 505 iambici octonarii
- 506 iambicus septenarius
- 507 ad 516 trochaici septenarii
- 517 trochaicus binarius catalecticus
- 518 ad 523 trochaici septenarii
- 524 ad 532 iambici senarii
- 533 ad 536 iambici octonarii
- 537 iambicus quaternarius
- 538 ad 574 iambici senarii
- 575 ad 581 iambici septenarii
- 582 ad 621 iambici octonarii
- 622 ad 624 trochaici septenarii
- 625 ad 629 = 630 ad 634 cretici quaternarii
- 635 ad 638 iambici quaternarii acatalecti
- 638ᵇ iambicus quaternarius catalecticus
- 639 et 640 trochaici septenarii
- 641 et 642 iambici octonarii
- 643 ad 649 trochaici septenarii
- 650 ad 654 iambici octonarii
- 655 ad 681 iambici senarii
- 682 et 683 iambici octonarii
- 684 ad 715 iambici septenarii
- 716 ad 819 iambici senarii

V. 820 ad 860 trochaici septenarii
- 861 ad 865 iambici octonarii
- 866 ad 895 iambici senarii
- 896 ad 928 trochaici septenarii
- 929 ad 956 iambici octonarii
- 957 ad 981 trochaici septenarii.

HAVTON TIMORVMENOS

P · TERENTI · AFRI

GRAECA · MENANDRV · ACTA · LVDIS · MEGALENSIBVS
L · CORNELIO · LENTVLO · L · VALERIO · FLACCO · AED
CVR · EGIT · AMBIVIVS · TVRPIO · MODOS · FECIT
FLACCVS · CLAVDI · ACTA · PRIMVM · TIBIIS · INPARIBVS
DEINDE · DVABVS · DEXTRIS · FACTAST · SECVNDA
MA · IVVENTIO · TI · SEMPRONIO · COS

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA

In mílitiam proficísci gnatum Clíniam
amántem Antiphilam cómpulit durús pater,
animíque sese angébat facti paénitens.
mox út reuersust, clám patrem deuórtitur
ad Clítiphonem. is amábat scortum Bácchidem. 5
cum arcésseret cupítam Antiphilam Clínia,
ut éius Bacchis uénit amica ac séruolae
habitúm gerens Antíphila: factum id quó patrem
suám celaret Clítipho. hic technís Syri
decém minas meretrículae aufert á sene. 10
Antíphila Clitiphónis reperitúr soror;
hanc Clínia, aliam Clítipho uxorem áccipit.

PERSONAE

CHREMES SENEX
MENEDEMVS SENEX
CLITIPHO ADVLESCENS
CLINIA ADVLESCENS
SYRVS SERVOS
DROMO SERVOS
BACCHIS MERETRIX
ANTIPHILA VIRGO
SOSTRATA MATRONA
[CANTHARA] ANVS
PHRYGIA ANCILLA

PROLOGVS

Nequoí sit uostrum mírum, quor partís seni
poëta dederit, quaé sunt adulescéntium,
id prímum dicam, deínde quod ueni éloquar. 3
orátorem esse uóluit me, non prólogum: 11
uostrúm iudicium fécit, me actorém dedit,
si hic áctor tantum póterit a facúndia,
quantum ílle potuit cógitare cómmode,
qui órationem hanc scrípsit, quam dictúrus sum. 15
nam quód rumores dístulerunt máliuoli,
multás contamináse Graecas, dúm facit
paucás Latinas: fáctum id esse hic nón negat,
neque sé pigere et deínde facturum aútumat.
habét bonorum exémplum, quo exempló sibi 20
licére id facere quód illi fecerúnt putat.
tum quód maliuolus uétus poëta díctitat,
repénte ad studium hunc se ádplicasse músicum,
amícum ingenio frétum, haud naturá sua:
arbítrium uostrum, uóstra existumátio 25
ualébit. qua re orátos omnis uós uolo,
ne plús iniquom póssit quam aequom orátio.
facite aéqui sitis: dáte crescendi cópiam,

---

duplex quae ex argumento facta est simplici. 6
nouam esse ostendi et quae esset: nunc qui scripserit
et quoia Graeca sit, ni partem maxumam
existumarem scire uostrum, id dicerem.
nunc quam ob rem has partis didicerim paucis dabo. 10

---

13 si] sed ‖ 18 FACTUMHICESSEID (id esse factum hic) ‖ 26 omnes uos oratos ‖

nouárum qui spectándi faciunt cópiam
sine uítiis: ne ille pró se dictum exístumet, 30
qui núper fecit séruo currenti ín uia
decésse populum: quór insano séruiat?
eius dé peccatis plúra dicet, quóm dabit
aliás nouas, nisi fínem maledictís facit. 34
* * * * * * * * * * * * *
hodié sum acturus Haúton timorúmenon, 5
ex íntegra Graeca íntegram comoédiam. 4
adéste aequo animo: dáte potestatém mihi 35
statáriam agere ut líceat per siléntium,
ne sémper seruos cúrrens, iratús senex,
edáx parasitus, sýcophanta autem ínpudens,
auárus leno adsídue agendi sínt mihi
clamóre summo, cúm labore máxumo. 40
mea caúsa causam hanc iústam esse animum indúcite,
ut áliqua pars labóris minuatúr mihi.
nam núnc nouas qui scríbunt, nil parcúnt seni:
siquaé laboriósast, ad me cúrritur;
si lénis est, ad álium defertúr gregem. 45
in hác est pura orátio. experímini,
in utrámque partem ingénium quid possít meum. 47
exémplum statuite ín me, ut adulescéntuli 51
uobís placere stúdeant potius quám sibi.

---

si numquam auare pretium statui arti meae 48
et eum esse quaestum in animum induxi maxumum
quam maxume seruire uostris commodis 50

---

33 eius de] de illius ‖ 5 heauton ‖

CHREMES MENEDEMVS
SENES DVO

CH. Quamquam haéc inter nos núper notitia ádmodumst I 1
(inde ádeo quom agrum in próxumo hic mercátus es)
nec rĕĭ fere sane ámplius quicquám fuit: 55
tamén uel uirtus túa me uel uicínitas,
5 quod ego ín propinqua párte amicitiaé puto,
facit út te audacter móneam et familiáriter,
quod míhi uidere praéter aetatém tuam
facere ét praeterquam rés te adhortatúr tua. 60
nam pró deum fidem átque hominum, quid uís tibi?
10 quid quaéris? annos séxaginta nátus es,
aut plús eo, ut conício; in his regiónibus
meliórem agrum neque préti maioris némo habet;
seruós num pluris? proínde quasi nemó siet, 65
ita atténte tute illórum officia fúngere.
15 numquám tam mane egrédior neque tam uésperi
domúm reuortor, quín te in fundo cónspicer
fodere aút arare aut áliquid ferre. dénique
nullúm remittis témpus neque te réspicis. 70
haec nón uoluptati tíbi esse satis certó scio.
20 'enim' díces 'quantum hic óperis fiat paénitet.'
quod in ópere faciundo óperae consumís tuae,
si súmas in illis éxercendis, plús agas.
ME. Chremés, tantumne ab ré tuast otí tibi, 75
aliéna ut cures, éa quae nihil ad te áttinent?
25 CH. Homó sum: humani níhil a me alienúm puto.

---

54 quom] quod ‖ 61 atque hominum fidem ‖ 63. 64 agrum in his regionibus | meliorem neque ‖ 65 seruos compluris ‖ 72 at enim dices me ‖

uel mé monere hoc uél percontarí puta:
rectúmst, ego ut faciam; nón est, te ut detérream.
ME. Mihi síc est usus; tíbi ut opus factóst, face. 80
CH. An quoíquamst usus hómini, ut se cruciét? ME. Mihi.
30 CH. Siquíd laborist, nóllem: sed quid istúc malist?
quaesó, quid de te tántum commeruísti? ME. Eheu!
CH. Ne lácruma, atque istuc, quídquid est, fac me út sciam:
ne rétice, ne uerére, crede inquám mihi: 85
aut cónsolando aut cónsilio aut re iúuero.
35 ME. Scire hóc uis? CH. Hac quidem caúsa qua dixí tibi.
ME. Dicétur. CH. At istos rástros intereá tamen
adpóne, ne labóra. ME. Minume. CH. Quám rem agis!
ME. Sine mé, uociuom témpus nequod dém mihi 90
labóris. CH. Non sinam, ínquam. ME. Ah, non aequóm facis.
40 CH. Hui! tám grauis hos, quaéso? ME. Sic meritúmst meum.
CH. Nunc lóquere. ME. Filium únicum adulescéntulum
habeo. áh, quid dixi? habére me? immo habuí, Chremes:
nunc hábeam necne incértumst. CH. Quid ita istúc? ME. Scies. 95
est é Corintho hic áduena anus paupércula;
45 eius fíliam ille amáre coepit uírginem,
prope út pro uxore habéret: haec clam me ómnia.
ubi rém resciui, coépi non humánitus
neque ut ánimum decuit aégrotum adulescéntuli 100
tractáre, sed ui et uía peruolgatá patrum.
50 cottídie accusábam: 'hem, tibine haec diútius
licére speras fácere me uiuó patre,
amícam ut habeas própe iam in uxorís loco?
errás, si id credis, ét me ignoras, Clínia. 105
ego té meum esse díci tantispér uolo,
55 dum quód te dignumst fácies; sed si id nón facis,
ego quód me in te sit fácere dignum inuénero.

83 meruisti ||

nulla ádeo ex re istuc fít nisi ex nimio ótio.
ego istúc aetatis nón amori operám dabam, 110
sed in Ásiam hinc abii própter pauperiem átque ibi
60 simúl rem et belli glóriam armis répperi.'
postrémo adeo res rédiit: adulescéntulus
saepe éadem et grauiter aúdiendo uíctus est:
putáuit me et aetáte et beniuoléntia 115
plus scíre et prouidére quam se ipsúm sibi:
65 in Ásiam ad regem mílitatum abiít, Chremes.
CH. Quid aïs? ME. Clam me est proféctus, mensis
trís abest.
CH. Ambo áccusandi, etsi íllud inceptúm tamen
animíst pudentis sígnum et non instrénui. 120
ME. Vbi cómperi ex eis, quí fuere ei cónscii,
70 domúm reuortor maéstus atque animó fere
pertúrbato atque incérto prae aegritúdine.
adsído: adcurrunt sérui, soccos détrahunt;
inde álii festináre lectos stérnere, 125
cenam ádparare: pró se quisque sédulo
75 faciébant, quo illam míhi lenirent míseriam.
ubi uídeo, haec coepi cógitare 'hem, tót mea
solí solliciti sínt causa, ut me unum éxpleant?
ancíllae tot me uéstiant? sumptús domi 130
tantós ego solus fáciam? sed gnatum únicum,
80 quem páriter uti his décuit aut etiam ámplius,
quod illa aétas magis ad haéc utenda idóneast,
eum ego hínc eieci míserum iniustitiá mea!
maló quidem me quóuis dignum députem, 135
si id fáciam. nam usque dum ílle uitam illám colet
85 inopém, carens patria ób meas iniúrias,
intérea usque illi dé me suppliciúm dabo,
labórans, parcens, quaérens, illi séruiens.'
ita fácio prorsus: níl relinquo in aédibus, 140
nec uás nec uestiméntum: conrasi ómnia.

---

112 gloriam armis belli ‖ 117 Chreme ‖ 125 inde alii] uideo alios ‖ 129 solius ‖ sunt ‖

90 ancíllas, seruos, nísi eos qui opere rústico
faciúndo facile súmptum exsercirént suom,
omnís produxi ac uéndidi. inscripsi ílico
aedís mercede. quási talenta ad quíndecim 145
coëgi, agrum hunc mercátus sum, hic me exérceo.
95 decréui me tantísper minus iniúriae,
Chremés, meo gnato fácere, dum uiuám miser;
nec fás esse, ulla mé uoluptate híc frui,
nisi ubi ílle huc saluos rédierit meus párticeps. 150
CH. Ingénio te esse in líberos lení puto,
100 et illum óbsequentem, síquis recte aut cómmode
tractáret. uerum néc illum tu satis nóueras
nec té ille; hoc ubi fit, íbi non uere uíuitur.
tu illúm numquam ostendísti quanti pénderes, 155
nec tíbi illest credere aúsus quae est aequóm patri.
105 quod si ésset factum, haec númquam euenissént tibi.
ME. Ita rés est, fateor: péccatum a me máxumest.
CH. Menedéme, at porro récte spero et illúm tibi
saluom ádfuturum esse híc confido própediem. 160
ME. Vtinam íta di faxint! CH. Fácient. nunc si cómmodumst
110 (Dionýsia hic sunt hódie), apud me sís uolo.
ME. Non póssum. CH. Quor non? quaéso tandem aliquántulum
tibi párce: idem absens fácere te hoc uolt fílius.
ME. Non cónuenit, qui illum ád laborem hinc pépulerim, 165
nunc me ípsum fugere. CH. Sícinest senténtia?
115 ME. Sic. CH. Béne uale. ME. Et tu. — CH. Lácrumas excussít mihi,
miserétque me eius. séd ut dieï témpus est,
tempúst monere me húnc uicinum Phániam,
ad cénam ut ueniat: íbo, uisam sí domist. — 170
nihil ópus fuit monitóre: iam dudúm domi

---

143 exercerent || 147 tantisper me || 148 uiuam] fiam || 153 tu illum satis (tu satis illum) || 154 hoc qui fit ubi || 165 ad laborem inpulerim ||

20 praesto ápud me esse aïunt; égomet conuiuás moror.
ibo ádeo hinc intro. séd quid crepuerúnt fores
hinc á me? quisnam egréditur? huc concéssero.

CLITIPHO CHREMES
ADVLESCENS SENEX

CL. Níhil adhuc est quód uereare, Clínia: haudquaquam étiam cessant: 175 I 2
ét illam simul cum núntio hic tibi ádfuturam hodié scio.
proín tu sollicitúdinem istam fálsam, quae te excrúciat, mittas.
CH. Quícum loquitur fílius?
5 CL. Páter adest, quem uólui: adibo. páter, opportune áduenis.
CH. Quid ést? CL. Hunc *tu* Menedémum nostin nóstrum uicinúm? CH. Probe. 180
CL. Huic fílium scis ésse? CH. Audiui esse: ín Asia. CL. Non ést, pater:
apud nós est. CH. Quid aïs? CL. Áduenientem, e náui egredientem ílico
abdúxi ad cenam: nám mihi cum eó iam usque a puéritia
10 fuit sémper familiáritas. CH. Voluptátem magnam núntias.
quam uéllem Menedemum ínuitatum, ut nóbiscum esset, ámplius, 185
ut hánc laetitiam nécopinanti prímus obicerem eí domi!
átque etiam nunc témpus est. CL. Caue fáxis: non opus ést, pater.
CH. Quaprópter? CL. Quia enim incértust etiam, quíd se faciat. módo uenit;
15 timet ómnia, iram pátris et animum amícae se erga ut sít suae.

176 tibi hic || 183 iam inde usque || 188 incertumst || 189 patris iram ||

eam mísere amat; proptér eam haec turba atque ábĭtio
euenít. CH. Scio. 190
CL. Nunc séruolum ad eam in úrbem misit, ét ego
nostrum uná Syrum.
CH. Quid nárrat? CL. Quid ille? míserum se esse.
CH. Míserum? quem minus créderes?
quid rélicuist quin hábeat, quae quidem in hómine
dicuntúr bona?
20 paréntis, patriam incólumem, amicos, génus, cognatos,
dítias.
atque haéc perinde súnt ut illiust ánimus qui ea
póssidet: 195
qui utí scit, ei bona; ílli, qui non útitur recté, mala.
CL. Immo ílle fuit senex ínportunus sémper, et nunc
níl magis
uereór quam nequid ín illum iratus plús satis faxít,
pater.
25 CH. Illícine? sed me réprimam: nam in metu ésse
hunc illist útile.
CL. Quid túte tecum? CH. Dícam: utut erat, mánsum
tamen opórtuit. 200
fortásse aliquantum iníquior erat praéter eius lubídinem:
paterétur: nam quem férret, si paréntem non ferrét
suom?
huncíne erat aequom ex móre illius án illum ex huius
uíuere?
30 et quód illum insimulat dúrum, id non est: nám pa-
rentum iniúriae
uníus modi sunt férme (paulo qui ést homo tolerá-
bilis): 205
scortári crebro nólunt, nolunt crébro conuiuárier,
praebént exigue súmptum; atque haec sunt támen ad
uirtutem ómnia.
uerum úbi semel cupíditate animus sése deuinxít mala,

192 crederest || 194 diuitias || 195 illius animus (illius animus est) || 199 illene? sed reprimam me || 203 illius more || 208 ubi animus (animus ubi) semel se cupiditate ||

35 necéssest, Clitiphó, consilia cónsequi consímilia.
scitúmst periclum ex áliis facere, tíbi quod ex usú siet. 210
CL. Ita crédo. CH. Ego ibo hinc íntro, ut uideam in cénam quid nobís siet.
tu, ut témpus est diēī, uide sis néquo hinc abeas lóngius.

CLITIPHO
ADVLESCENS

Quam iníqui sunt patrés in omnis ádulescentis iúdices! II 1
qui aequom ésse censent nós a pueris ílico nascí senes
neque illárum adfinis ésse rerum, quás fert adulescéntia. 215
lubídine ex suá moderantur, núnc quae est, non quae olím fuit.
5 mihi fílius si erit úmquam, ne ille fácili me utetúr patre:
nam et cógnoscendi et ígnoscendi dábitur peccatí locus:
non út meust, qui míhi per alium osténdit suam senténtiam.
perii! ís mi, ubi adbibít plus paulo, súa quae narrat fácinora! 220
nunc aít 'periclum ex áliis facito, tíbi quod ex usú siet.'
10 astútus: ne ille hau scít, quam mihi nunc súrdo narret fábulam.
magis núnc me amicae dícta stimulant 'dá mihi' atque 'adfér mihi':
quoi quód respondeám nil habeo: néque me quisquam est míserior.

---

211 NOBISQUIDINCEN (nobis cenae quid, cenae quid nobis) ‖ 216 ex sua lubidine ‖ 217 si umquam filius erit ‖ 219 meus ‖

nam hic Clínia, etsi is quóque suarum rérum sat agitát, tamen 225
habét bene ac pudíce eductam, ignáram *rei* meretríciae.
15 meást petax, procáx, magnifica, súmptuosa, nóbilis;
tum quód dem ei, 'recte' est: nám nil esse míhi religiost dícere.
hoc égo mali non prídem inueni, néque etiam dum scít pater.

CLINIA CLITIPHO
ADVLESCENTES DVO

II 2 CLN. Si míhi secundae rés de amore meo éssent, iam dudúm scio 230
ueníssent; sed uereór, ne mulier me ábsente hic corrúpta sit.
concúrrunt multa eam opínionem quaé mihi animo exaúgeant:
occásio, locus, aétas, mater quoíus sub imperióst mala,
5 quoi níl iam praeter prétium dulcest. CLT. Clínia! CLN. Ei miseró mihi!
CLT. Etiám caues, ne uídeat forte hic te á patre aliquis éxiens? 235
CLN. Faciám; sed nescio quíd profecto mi ánimus praesagít mali.
CLT. Pergín istuc prius diiúdicare, quám scis quid uerí siet?
CLN. Si níl mali esset, iam híc adessent. CLT. Iam áderunt. CLN. Quando istúc '*iam*' erit?
10 CLT. Non cógitas hinc lóngule esse? et múlierum ností moras:
dum móliuntur, dúm conantur, ánnus est. CLN. O Clítipho, 240
timeó. CLT. Respira: eccúm Dromonem cúm Syro una: adsúnt tibi.

---

226 *rei*] artis ‖ 227 petax] potens ‖ 232 multae opiniones quae mihi animum ‖ 239 nosti mores mulierum ‖

240. Conantur, ita corr. Fleckeisen. Codd. lect. comuntur; cf. Plaut. Stich. 696 „sed amica mea et tua dum comit dumque se exornat.“

SYRVS DROMO CLINIA CLITIPHO
SERVI DVO ADVLESCENTES DVO

SY. Aín tu? DR. Sic est. SY. Vérum interea, dúm sermones caédimus, II 3
íllae sunt relíctae. CLT. Mulier tíbi adest: audin, Clínia?
CLN. Égo uero audio ét nunc demum uíuo et ualeo, Clítipho.
SY. Mínume mirum: adeo ínpeditae súnt: ancillarúm gregem 245
5 dúcunt secum. CLN. Périi, unde illi súnt ancillae? CLT. Mén rogas?
SY. Nón oportuít relictas: pórtant quid rerum! CLN. Eí mihi!
SY. aúrum, uestem; et uésperascit, ét non nouerúnt uiam.
fáctum a nobis stúltest. abi dum tú, Dromo, illis óbuiam.
própera; quid stas? — CLN. Vaé mihi misero, quánta de spe décidi! 250
10 CLT. Quí istuc? quae res té sollicitat aútem? CLN. Rogitas quíd siet?
uíden tu? ancillas aúrum uestem, quám ego cum una ancíllula
híc reliqui, unde *éi* esse censes? CLT. Váh, nunc demum intéllego.
SY. Dí boni, quid túrbaest! aedes nóstrae uix capiént, scio.
quíd comedent! quid ébibent! quid séne erit nostro míserius! 255
15 séd eccos uideo quós uolebam. CLN. O Iúppiter, ubinam ést fides?

---

244 audio nunc demum et uideo ‖ 250 misero mihi ‖ 251 quid istuc ‖ 256 uideo eccos ‖

dum ego própter te errans pátria careo démens, tu intereá loci
conlócupletasti te, Ántiphila, et me in hís deseruistí malis,
proptér quam in summa infámia sum et meó patri minus ópsequens,
quoius núnc pudet me et míseret. qui harum móres cantabát mihi, 260
20 monuísse frustra, néque eum potuisse úmquam ab hac me aspéllere!
quod támen nunc faciam: túm, quom gratum míhi esse potuit, nólui.
nemóst miserior me. SY. Híc de nostris uérbis errat uídelicet,
quae hic súmus locuti. Clínia, aliter túom amorem atque est áccipis:
nam et uítast eadem et ánimus te erga idem ác fuit, 265
25 quantum éx re eapse cóniecturam fécimus.
CLN. Quid est óbsecro? nam míhi nunc nil rerum ómniumst
quod málim quam me hoc fálso suspicárier.
SY. Hoc prímum, ut nequid huíus rerum ignorés: anus,
quae est dícta mater ésse ei antehac, nón fuit; 270
30 ea óbiit mortem. hoc ípsa in itinere álterae
dum nárrat, forte audíui. CLT. Quaenam est áltera?
SY. Mane: hóc quod coepi prímum enarrem, Clítipho;
post ístuc ueniam. CLT. Própera. SY. Iam primum ómnium,
ubi uéntum ad aedis ést, Dromo pultát fores. 275
35 anus quaédam prodit. haéc ubi aperit óstium,
contínuo hic se intro cónicit, ego cónsequor;
anus fóribus obdit péssulum, ad lanám redit.
hic scíri potuit aút nusquam alibi, Clínia,
quo stúdio uitam suám te absente exégerit, 280

---

261 expellere ‖ 266 ex ipsa re ‖ 276 aperuit ‖ 277 coniecit intro ‖

40 ubi de ínprouisost ínteruentum múlieri.
nam ea rés tum dedit exístumandi cópiam
cottídianae uítae consuetúdinem,
quae quoíusque ingenium ut sít declarat máxume.
texéntem telam stúdiose ipsam offéndimus, 285
45 medíocriter uestítam ueste lúgubri
(eius ánuis causa opínor quae erat mórtua)
sine aúro: tum ornatam íta uti quae ornantúr sibi:
nulla árte malas éxpolitam múliebri;
capíllus passus prólixe *et* circúm caput 290
50 reiéctus neclegénter, pax. CLN. Syre mi, óbsecro,
ne me ín laetitiam frústra coniciás. SY. Anus
subtémen nebat. praéterea una ancíllula
erat; éa texebat úna, pannis óbsita,
neclécta, inmunda inlúuie. CLT. Si haec sunt, Clínia, 295
55 uera, íta uti credo, quís te est fortunátior!
scin tu? hánc quam dicit sórdidatam et sórdidam,
magnum hóc quoque signumst, dóminam esse extra nóxiam,
eius quóm tam neclegúntur internúntii.
nam dísciplinast prímum munerárier 300
60 ancíllas eis ad dóminas qui adfectánt uiam.
CLN. Perge, óbsecro te, et cáue ne falsam grátiam
studeás inire. quíd aït, ubi me nóminas?
SY. Vbi dícimus redísse te et *oráre* uti
ueníret ad te, múlier telam désinit 305
65 contínuo et lacrumis ópplet os totúm sibi,
ut fácile scires désiderio id fíeri.
CLN. Prae gaúdio, ita me dí ament, ubi sim néscio:
ita tímui. CLT. At ego nil ésse scibam, Clínia.
age dúm uicissim, Sýre, dic quae illast áltera? 310
70 SY. Addúcimus tuam Bácchidem. CLT. Hem, quid? Bácchidem?

---

282 dedit tum ‖ 289 arte malas] mala re esse ‖ 290 prolixus ‖ 299 cum eius ‖ 300. 301 disciplina est eisdem munerarier | ancillas primum ‖ 304 *orare*] rogare ‖ 307 fieri tuo ‖ 309 sciebam ‖

ého sceleste, quó illam ducis? SY. Quó ego illam? ad nos scílicet.
CLT. Ád patremne? SY. Ad eum ípsum. CLT. O hominis ínpudentem audáciam! SY. Heus,
nón fit sine períclo facinus mágnum nec memorábile.
CLT. Hóc uide: in mea uíta tibi tu laúdem is quaesitúm, scelus? 315
75 úbi si paululúm modo quid te fúgerit, ego périerim.
quíd illo facias? SY. Át enim.. CLT. Quid 'enim'? SY. Sí sinas, dicám. CLN. Sine.
CLT. Síno. SY. Ita res est haéc nunc, quasi quom.. CLT. Quás malum ambagés mihi
nárrare occipít! CLN. Syre, uerum hic dícit: mitte, ad rém redi.
SY. Énim uero reticére nequeo: múltimodis iniúrius 320
80 Clítipho est neque férri potis est. CLN. Aúdiundum herclést, tace.
SY. Vís amare, uís potiri, uís quod des illi éffici;
túom esse in potiundó periclum nón uis: haud stulté sapis,
síquidem id saperest, uélle te id quod nón potest contíngere.
aút haec cum illis súnt habenda, aut ílla cum his mitténda sunt. 325
85 hárum duarum cóndicionum núnc utram malís uide,
étsi consiliúm quod cepi réctum esse et tutúm scio.
nam ápud patrem tua amíca tecum síne metu ut sit cópiast.
túm quod illi argentum és pollicitus, eádem hac inueniám uia,
quód ut efficerem orándo surdas iam aúris reddiderás mihi. 330
90 quíd aliud tibi uís? CLT. Siquidem hoc fit. SY. Síquidem? experiundó scies.

---

315 tu tibi || 320 multis modis ||

CLT. Áge age, cedo istuc tuóm consilium: quíd id est? SY. Adsimulábimus
túam amicam huius ésse amicam. CLT. Púlcre: hic quid faciét sua?
án ea quoque dicétur huius, si úna haec dedecoríst parum?
SY. Ímmo ad tuam matrem ábducetur. CLT. Quíd eo? SY. Longumst, Clítipho, 335
95 sí tibi narrem, quam ób rem id faciam: uéra causast. CLT. Fábulae!
níl satis firmi uídeo, quam ob rem accípere hunc mi expediát metum.
SY. Máne, habeo aliud, si ístest metus, quod ámbo confiteámini
síne periclo esse. CLT. Huíus modi obsecro áliquid reperi. SY. Máxume:
ibo óbuiam huic, dicam út reuortatúr domum. CLT. Hem, 340
100 quid díxti? SY. Ademptum tíbi iam faxo omném metum,
in aúrem utramuis ótiose ut dórmias.
CLT. Quid ágo nunc? CLN. Tune? quód boni CLT. Syre! — díc modo
uerum. SY. Áge modo: hodie séro ac nequiquám uoles.
CLN. datúr, fruare dúm licet: nam néscias 345
105 CLT. Syre ínquam! — perge pórro, tamen istúc ago.
CLN. eius sít potestas pósthac an numquám tibi.
CLT. Verum hércle istuc est. — Sýre, Syre inquam, heus heús, Syre!
SY. Concáluit. quid uis? CLT. Rédi, redi. SY. Adsum: díc quid est?
iam hoc quóque negabis tíbi placere. CLT. Immó, Syre, 350

---

333 hic quid] quid hic (cedo quid hic) || 338 si istuc metuis || 340 hinc || reuortantur || 346 inquam. SY. perge ||

110 et me ét meum amorem et fámam permittó tibi.
tu es iúdex: nequid áccusandus sís uide.
SY. Ridículumst te istuc me ádmonere, Clítipho:
quasi ístic mea res mínor agatur quám tua!
hic síquid nobis fórte aduorsi euénerit, 355
115 tibi erúnt parata uérba, huic homini uérbera:
quaprópter haec res ne útiquam neclectúst mihi.
sed istúnc exora, ut súam esse adsimulet. CLN. Scílicet
factúrum me esse: in eúm iam res rediít locum,
ut sít necessus. CLT. Mérito te amo, Clínia. 360
120 CLN. Verum ílla nequid títubet! SY. Perdoctást probe.
CLT. At hóc demiror, quí tam facile pótueris
persuádere illi, quaé solet quos spérnere!
SY. In témpore ad eam uéni, quod rerum ómniumst
primúm: nam quendam mísere offendi ibi mílitem 365
125 eius nóctem orantem: haec árte tractabát uirum,
ut illíus animum cúpidum inopia incénderet
eadémque ut esset ápud te hoc quam gratíssumum.
sed heús tu, uide sis néquid inprudéns ruas!
patrém nouisti ad hás res quam sit pérspicax; 370
130 ego te aútem noui quam ésse soleas ínpotens:
inuérsa uerba, euérsas ceruicés tuas,
gemitús, screatus, tússis, risus ábstine.
CLT. Laudábis. SY. Vide sis. CLT. Tútimet mirábere.
SY. Sed quám cito sunt cónsecutae múlieres! 375
135 CLT. Vbi súnt? quor retines? SY. Iám nunc haec non ést tua.
CLT. Scio, ápud patrem; at nunc ínterim? SY. Nihiló magis.
CLT. Sine. SY. Nón sinam, inquam. CLT. Quaéso paulispér. SY. Veto.
CLT. Saltém salutare. SY. Ábeas, si sapiás. CLT. Eo.
quid istíc? SY. Manebit. CLT. Hóminem felicem! SY. Ámbula. 380

---

354 minor mea res ‖ 357 NECLECTUMST (neglectui est) 380 o hominem ‖

BACCHIS ANTIPHILA CLINIA SYRVS
MERETRIX MVLIER ADVLESCENS SERVOS

BA.· Édepol te, mea Antíphila, laudo et fórtunatam iúdico, II 4
íd quom studuisti, ísti formae ut móres consimilés forent:
mínumeque, ita me dí ament, miror, sí te sibi quisque éxpetit.
nám mihi, quale ingénium haberes, fúit indicio orátio:
5 ét quom egomet nunc mécum in animo uítam tuam consídero 385
ómniumque adeó uostrarum, uólgus quae ab se ségregant,
ét uos esse istí modi et nos nón esse haud mirábilest.
nam éxpedit bonas ésse uobis; nós, quibuscum est res, nón sinunt:
quíppe forma inpúlsi nostra nós amatorés colunt:
10 haéc ubi inminútast, illi súom animum alio cónferunt; 390
nísi si prospectum ínterea aliquid ést, desertae uíuimus.
uóbis cum uno sémel ubi aetatem ágere decretúmst uiro,
quoíus mos maxumést consimilis uóstrum, ei se ad uos ádplicant.
hóc beneficio utríque ab utrisque uéro deuincímini,
15 út numquam ulla amóri uostro incídere possit cálamitas. 395
AN. Néscio alias: méquidem semper scío fecisse sédulo,
út ex illius cómmodo meum cómpararem cómmodum. CL. Ah,
ergó, mea Antiphila, tú nunc sola réducem me in patriám facis:
nam dum ábs te absum, omnes míhi labores fuére quos cepí leues,

---

387 istius ‖ 393 ei] hi ‖

20 praetérquam tui caréndum quod erat. SY. Crédo. CL. Syre, uix súffero: 400
hocín me miserum nón licere meó modo ingeniúm frui!
SY. Immo út patrem tuom uídi ex tuo abitu, díu etiam durás dabit.
BA. Quisnam híc adulescens ést, qui intuitur nós? AN. Ah, retine me, óbsecro.
BA. Amábo quid tibíst? AN. Disperii: périi misera! BA. Quíd stupes?
25 *CL.* Antíphila! AN. Videon Clíniam an non? BA. Quém uides? 405
CL. Salue, ánime mi. AN. O mi Clínia, salue. CL. Ýt uales?
AN. Saluom áduenisse gaúdeo. CL. Teneóne te,
Antíphila, maxume éxoptata animó meo?
SY. Ite íntro: nam uos iám dudum exspectát senex.

CHREMES MENEDEMVS

SENES DVO

III 1 CH. Lucíscit hoc iam. césso pultare óstium 410
uicíni, primo ex me út sciat sibi fílium
redísse? etsi adulescéntem hoc nolle intéllego.
uerúm quom uideam míserum hunc tam excruciárier
5 eius ábitu, celem tam ínsperatum gaúdium,
quom illí pericli níhil ex indició siet? 415
haud fáciam: nam quod pótero adiutabó senem.
item ut fílium meum amíco atque aequalí suo
uideo ínseruire et sócium esse in negótiis,
10 nos quóque senes est aéquom senibus óbsequi.
ME. Aut égo profecto ingénio egregio ad míserias 420
natús sum, aut illud fálsumst, quod uolgo aúdio
dicí, diem adimere aégritudinem hóminibus.

---

401 hocine || 402 uidi esse habitum || 408 animo exoptata || 411 primum ||

nam míhi quidem cottídie augescít magis
15 de fílio aegritúdo, et quanto diútius
abést, magis cupio tánto et magis desídero. 425
CH. Sed ípsum foras egréssum uideo: ibo, ádloquar.
Menedéme, salue: núntium adportó tibi,
quoius máxume te fíeri participém cupis.
20 ME. Numquídnam de meo gnáto audiuistí, Chremes?
CH. Valet átque uiuit. ME. Vbinam est quaeso? CH. Apud mé domi. 430
ME. Meus gnátus? CH. Sic est. ME. Vénit? CH. Certe. ME. Clínia
meus uénit? CH. Dixi. ME. Eámus: duc me ad eum, óbsecro.
CH. Non uólt te scire sé redisse etiam, ét tuom
25 conspéctum fugitat: própter peccatum hóc timet,
ne túa duritia antíqua illa etiam adaúcta sit. 435
ME. Non tu ílli dixti ut éssem? CH. Non. ME. Quam ob rém, Chremes?
CH. Quia péssume istac ín te atque in illum cónsulis,
si té tam leni et uícto esse animo osténderis.
30 ME. Non póssum: satis iam, sátis pater durús fui. CH. Ah,
uehemens in utramque pártem, Menedeme, és nimis, 440
aut lárgitate nímia aut parsimónia.
in eándem fraudem ex hác re atque ex illa íncides.
primum ólim potius quám paterere fílium
35 commétare ad muliérculam, quae paúlulo
tum erát contenta quoíque erant grata ómnia, 445
protérruisti hinc. éa coacta ingrátiis
postílla coepit uíctum uolgo quaérere.
nunc quóm sine magno intértrimento nón potest
40 habéri, quiduis dáre cupis. nam ut tú scias,
quam ea núnc instructa púlcre ad perniciém siet, 450
primúm iam ancillas sécum adduxit plús decem,
onerátas ueste atque aúro: satrapa sí siet

---

429 gnato meo ‖ Chreme ‖ 452 satrapas (satrapes) ‖

amátor, numquam súfferre eius sumptús queat:
45 nedúm tu possis. ME. Éstne ea intus? CH. Sít rogas?
sensí: namque unam ei cénam atque eius cómitibus 455
dedí; quodsi iterum míhi sit danda, actúm siet.
nam ut ália omittam, pýtissando módo mihi
quid uíni absumpsit 'síc hoc' dicens; 'ásperum,
50 pater, hóc est: aliud lénius sodés uide!'
reléui dolia ómnia, omnis sérias: 460
omnís sollicitos hábuit, atque haec úna nox!
quid té futurum cénses, quem adsidue éxedent?
ita mé di amabunt, út me tuarum míseritumst,
55 Menedéme, fortunárum. ME. Faciat quídlubet:
sumát consumat pérdat, decretúmst pati, 465
dum illúm modo habeam mécum. CH. Si certúmst tibi
sic fácere, permagni íllud re ferre árbitror,
ut né scientem séntiat te id síbi dare.
60 ME. Quid fáciam? CH. Quiduis pótius quam quod cógitas:
per álium quemuis út des, falli té sinas 470
techinís per seruolum: étsi subsensi íd quoque,
illós ibi esse, id ágere inter se clánculum.
Syrus cum íllo uostro cónsusurrant, cónferunt
65 consília ad adulescéntes; et tibi pérdere
taléntum hoc pacto sátius est quam illó minam. 475
non núnc pecunia ágitur, sed illud quó modo
minumó periclo id démus adulescéntulo.
nam sí semel tuom ánimum ille intelléxerit,
70 prius próditurum té tuam uitam ét prius
pecúniam omnem, quam ábs te amittas fílium: 480
huic quántam fenstram ad néquitiem pateféceris,
tibi aútem porro ut nón sit suaue uíuere!
nam déteriores ómnes sumus licéntia.
75 quodquómque *est*, quom *ei* incíderit in mentém, uolet

---

461 habui ‖ 467 illud permagni ‖ 471 technis ‖ 480. 481 filium hui | quantam fenestram ‖ 484 quod cuique cum inciderit ‖

neque íd putabit práuom an rectum sít: petet. 485
tu rém perire et ípsum non poterís pati.
dare dénegaris? íbit ad illud ílico,
qui máxume apud te sé ualere séntiet:
80 abitúrum se abs te esse ílico minitábitur.
ME. Vidére uera atque íta uti res est dícere. 490
CH. Somnum hércle ego hac nocte óculis non uidí meis,
dum id quaéro, tibi qui fílium restítuerem.
ME. Cedo déxtram: porro té idem oro ut faciás, Chremes.
85 CH. Parátus sum. ME. Scin quíd nunc facere té uolo?
CH. Dic. ME. Quód sensisti illós me incipere fállere, 495
id út maturent fácere: cupio illí dare
quod uólt, cupio ipsum iám uidere. CH. Operám dabo.
paulum hóc negoti mi óbstat: Simus ét Crito
90 uicíni nostri hic ámbigunt de fínibus:
me cépere arbitrum: íbo ac dicam, ut díxeram 500
operám daturum me, hódie non posse eís dare.
contínuo hic adsum. ME. Ita quaéso. — di uostrám fidem!
itan cómparatam esse hóminum naturam ómnium,
95 aliéna ut melius uídeant et diiúdicent
quam súa! an eo fit, quía in re nostra aut gaúdio 505
sumus praépediti nímio aut aegritúdine?
hic míhi nunc quanto plús sapit quam egomét mihi! —
CH. Dissólui me, otiósus operam ut tíbi darem.
100 Syrus ést prendendus átque adhortandús mihi.
a mé nescio quis éxit: concede hínc domum, 510
ut né nos inter nós congruere séntiant.

SYRVS CHREMES
SERVOS SENEX

SY. Hac íllac circumcúrsa: inueniundum és tamen, III 2
argéntum; intendenda ín senemst fallácia.

493 Chreme ‖ *post v. 497 sequuntur vv. 509—511* ‖ 502 adero ‖ 512 inueniundumst (est) ‖

CH. Num mé fefellit hósce id struere? uídelicet
ille Clíniai séruos tardiúsculust: 515
5 idcírco huic nostro tráditast prouíncia.
SY. Quis hic lóquitur? perii. númnam haec audiuít?
CH. Syre! SY. Em!
CH. Quid tu ístic? SY. Recte equidém. sed te mirór, Chremes,
tam máne, qui heri tántum biberis. CH. Níl nimis.
SY. 'Nil' nárras? uisast uéro, quod dicí solet, 520
10 aquilaé senectus. CH. Héia! SY. Mulier cómmoda,
facéta haec meretrix. CH. Sáne itidem uisást mihi.
SY. Et quídem, ere, forma lúculenta. CH. Síc, satis.
SY. Ita nón ut olim, séd uti nunc, sané bona:
minuméque miror, Clínia hanc si déperit. 525
15 sed habét patrem quendam áuidum misere atque áridum,
uicínum hunc: nostin? át quasi is non dítiis
abúndet, gnatus eíus profugit ínopia.
scis ésse factum ut díco? CH. Quid ego ní sciam?
hominém pistrino dígnum! SY. Quem? CH. Istunc séruolum 530
20 dico ádulescentis, SY. Sýre, tibi timuí male.
CH. qui pássus est id fíeri. SY. Quid facerét? CH. Rogas?
aliquíd reperiret, fíngeret fallácias,
unde ésset adulescénti, amicae quód daret,
atque húnc difficilem inuítum uersarét senem. 535
25 SY. Garrís. CH. Haec facta ab íllo oportebát, Syre.
SY. Eho quaéso laudas, quí eros fallunt? CH. Ín loco
ego uéro laudo. SY. Récte sane. CH. Quíppe qui
magnárum saepe id rémedium aegritúdinumst:
uel iam huíc mansisset únicus gnatús domi. 540
30 SY. Iocón an serio ílle haec dicat néscio,
nisi míhi quidem addit ánimum, quo lubeát magis.

---

515 Cliniae ‖ 518 Chreme ‖ 521 commoda et ‖ 522 itidem] idem ‖ 523 ere] hercle ‖ 526 miserum ‖ 527 diuitiis ‖ 529 ego nesciam ‖ 535 seruaret ‖ 541 ille haec] illaec ‖

CH. Et núnc quid exspectát, Syre? an dum hinc dénuo
abeát, quom tolerare ílle huius sumptus nón queat?
nonne ád senem aliquam fábricam fingit? SY. Stólidus est. 545
35 CH. At te ádiutare opórtet adulescéntuli
causá. SY. Facile equidem fácere possum, sí iubes:
etením quo pacto id fíeri soleat, cálleo.
CH. Tanto hércle melior. SY. Nón est mentirí meum.
CH. Fac érgo SY. At heus tu, fácitodum eadem haec mémineris, 550
40 huius síquid simile fórte aliquando euénerit,
ut súnt humana, túos ut faciat fílius.
CH. Non úsus ueniet, spéro. SY. Spero hercle égo quoque,
neque eó nunc dico, quó quicquam illum sénserim;
sed síquid, nequid. quaé sit eius aetás, uides, 555
45 et ne égo te, si usus uéniat, magnificé, Chremes,
tractáre possim. CH. De ístoc, quom usus uénerit,
uidébimus quid ópus sit: nunc istúc age. —
SY. Numquám commodius quícquam erum audiuí loqui,
nec quóm male facere créderem mi inpúnius 560
50 licére. quisnam a nóbis egreditúr foras?

CHREMES CLITIPHO SYRVS
SENEX ADVLESCENS SERVOS

CH. Quíd istuc quaeso? quí istic mos est, Clítipho? itane fíeri oportet? III 3
CL. Quíd ego feci? CH. Vídin ego te módo manum in sinum huíc meretrici
íngerere? SY. Acta haec rés est: perii. CL. Méne? CH. Hisce oculis, né nega.
facis ádeo indigne iniúriam illi, quí non abstineás manum. 565

544 ille huius] illius ‖ 551 si quid huius ‖ 556 Chreme ‖ 559 quicquam] umquam ‖ 560 facerem ‖

5 nam istaéc quidem contuméliast,
hóminem amicum récipere ad te atque eíus amicam súbigitare.
uél heri in uino quam ínmodestus fuísti, SY. Factum. CH. quám molestus!
út equidem, ita me dí ament, metui, quíd futurum dénique esset!
nóui ego amantis: ánimum aduortunt gráuiter quae non cénseas. 570
10 CL. At míhi fides apud húnc est, nil me istíus facturúm, pater.
CH. Ésto, at certe hinc *uólo* concedas áliquo ab ore eorum áliquantisper.
múlta fert lubído: ea facere próhibet tua praeséntia.
dé me ego facio cóniecturam: némost meorum amícorum hodie,
ápud quem expromere ómnia mea occúlta, Clitipho, aúdeam. 575
15 apud álium prohibet dígnitas; apud álium ipsi factí pudet,
ne inéptus, ne protéruos uidear. quód illum facere crédito,
sed nóstrumst intellégere, utquomque atque úbiquomque opus sit óbsequi.
SY. Quíd iste narrat! CL. Périi. SY. Clitipho, haéc ego praecipió tibi?
hóminis frugi et témperantis fúnctu's officiúm? CL. Tace sodes. 580
20 SY. Récte sane! CH. Sýre, pudet me. SY. Crédo: neque id iniúria: quin
míhi molestumst. CL. Pérdis me hercle . . SY. Vérum dico quód uidetur.
CL. Nón accedam ad íllos? CH. Eho quaeso, úna accedundí uiast?

---

570 amantium || 572 hinc *uolo*] ut hinc (ut) || 574 ego de me || 576 ipsius ||

SY. Áctumst: hic prius se índicarit quám ego argentum effécero.
Chremés, uin tu homini stúlto mi auscultáre? CH. Quid faciám? SY. Iube hunc 585
25 abíre hinc aliquo. CL. Quó ego hinc abeam? SY. Quó lubet: da illís locum:
abi deámbulatum. CL. Deámbulatum, quó? SY. Vah, quasi desít locus!
abi sáne istac, istórsum, quo uis. CH Récte dicit, cénseo.
CL. Di te éradicent, Sýre, qui me hinc extrúdis! SY At tu istás tibi
pol pósthac comprimitó manus! — 590
30 cénsen uero? quíd illum porro crédas facturúm, Chremes,
nísi eum, quantum tíbi opis di dant, séruas castigás mones?
CH. Égo istuc curabo. SY. Átqui nunc tibi, ére, istic adseruándus est.
CH. Fíet. SY. Si sapiás: nam mihi iam mínus minusque optémperat.
CH. Quíd tu? ecquid de illó quod dudum técum egi egistí, Syre? 595
35 répperisti tíbi quod placeat án non? SY. De fallácia
dícis? est: inuéni nuper quándam. CH. Frugi es. cédo quid est?
SY. Dícam, uerum ut éx alio aliud íncidit. CH. Quidnám, Syre?
SY. Péssuma haec est méretrix. CH. Ita uidétur. SY. Immo sí scias!
uáh, uide quod incéptet facinus. fuít quaedam anus Corínthia hic: 600
40 quoí drachumarum haec árgenti *olim* mílle dederat mútuom.

---

585 Chreme ‖ 589. 590 at tu pol tibi istas | posthac ‖ 591 Chreme ‖ 593 ere tibi ‖ 595 Syre aut ‖ 596 an nondum etiam ‖ 598 aliud ex alio ‖ 601 drachmarum (dragmarum) ‖

CH. Quíd tum? SY. Ea mortuást: reliquit fíliam adulescéntulam.
éa relicta huic árrabonist pro íllo argento. CH. Intéllego.
SY. Hánc secum huc addúxit, ea quae est núnc apud uxorém tuam.
CH. Quíd tum? SY. Cliniam órat, sibi ut id núnc det: illam illí tamen 605
45 póst daturam: mílle nummum póscit. CH. Et poscít quidem? SY. Hui,
dúbium id est? ego síc putaui . . CH. Quíd nunc facere cógitas?
SY. Égone? ad Menedemum íbo, dicam hanc ésse captam e Cária,
dítem et nobilém: si redimat, mágnum inesse in eá lucrum.
CH. Érras. SY. Quid ita? CH. Pró Menedemo núnc tibi ego respóndeo 610
50 'nón emo': quid agés? SY. Optata lóquere. CH. Qui? SY. Non ést opus.
CH. Nón opus est? SY. Non hércle uero. CH. Quí istuc, miror. SY. Iám scies.
máne, mane, quid est quód tam a nobis gráuiter crepuerúnt fores?

SOSTRATA MATRONA **CHREMES** SENEX **[CANTHARA]** ANVS **SYRVS** SERVOS

IV 1 SO. Nisi me ánimus fallit, híc profectost ánulus, quem ego súspicor,
is quícum expositast gnáta. CH. Quid uolt síbi, Syre, haec orátio? 615
SO. quid est? ísne tibi uidétur? CA. Dixi equidem, úbi mi ostendisti, ílico
eum ésse. SO. At satis ut cóntemplata módo sis, mea nutríx. CA. Satis.

617 ut satis ||

5 SO. Abi núnciam intro, atque ílla si iam láuerit, mihi núntia. —
hic égo uirum interea ópperibor. SY. Té uolt: uideas quíd uelit.
nesció quid tristis ést; non temerest: tímeo quid sit. CH. Quíd siet? 620
ne ista hércle magno iám conatu mágnas nugas díxerit.
SO. Ehem mí uir! CH. Ehem mea úxor! SO. Te ipsum quaéro. CH. Loquere quíd uelis.
10 SO. Prímum hoc te oro, néquid credas me áduorsum edictúm tuom
fácere esse ausam. CH. Vín me istuc tibi, etsi íncredibilest, crédere?
crédo. SY. Nescio quíd peccati pórtat haec purgátio. 625
SO. Méministin me gráuidam esse et te máxumo opere edícere,
sí puellam párerem, nolle tólli? CH. Scio quid féceris:
15 sústulisti. SY. Síc est factum: dómna ego, erus damno aúctus est.
SO. Mínume; sed erat híc Corinthia ánus haud inpura: eí dedi
éxponendam. CH. O Iúppiter, tantam ésse in animo inscítiam! 630
SO. Périi: quid ego féci? CH. Rogitas? SO. Sí peccaui, mí Chremes,
ínsciens feci. CH. Íd quidem ego, si tú neges, certó scio,
20 te ínscientem atque ínprudentem dícere ac facere ómnia;
tót peccata in hác re ostendis. nám iam primum, sí meum
ímperium exsequí uoluisses, ínteremptam opórtuit, 635
nón simulare mórtem uerbis, re eápse spem uitaé dare

626 esse grauidam et mihi te ‖ 628 domina ergo ‖ 636 re ipsa ‖

át id omitto: mísericordia, ánimus maternús: sino.
25 quám bene uero abs té prospectum sít quod uolui, id cógita:
némpe anui illi pródita abs te fíliast planíssume,
pér te uel uti quaéstum faceret uél uti uenirét palam. 640
crédo, id cogitásti: 'quiduis sátis est, dum uiuát modo.'
quíd cum illis agás, qui neque ius néque bonum atque aequóm sciunt?
30 mélius peius, prósit obsit, níl uident nisi quód lubet.
SO. Mí Chremes, peccáui, fateor: uíncor. nunc hoc te óbsecro,
quándo tuos est ánimus, mi uir, nátura ignoscéntior, 645
út meae stultitiae ín iustitia tuá sit aliquid praésidi.
CH. Scílicet equidem ístuc factum ignóscam: uerum, Sóstrata,
35 mále docet te méa facilitas múlta. sed istuc quídquid est,
quá hoc occeptumst caúsa, loquere. SO. Vt stúltae et misere omnés sumus
réligiosae, quom éxponendam dó illi, de digito ánulum 650
détraho et eum díco ut una cúm puella expóneret,
sí moreretur, ne éxpers partis ésset de nostrís bonis.
40 CH. Ístuc recte: cónseruasti te átque illam. SO. Hic is est ánulus.
CH. Vnde habes? SO. Quam Bácchis secum addúxit adulescéntulam, SY. Hem,
quíd illa narrat? SO. éa lauatum dum ít, seruandum míhi dedit. 655
ánimum non aduórti primo; séd postquam aspexi, ílico
cógnoui, ad te exsílui. CH. Quid nunc súspicare aut ínuenis
45 de ílla? SO. Nesció, nisi ex ipsa quaéras, unde hunc hábuerit,

---

638 prospectum est quid uoluisti cogita || 644 Chreme || 645 quanto || animus natu grauior ignoscentior || 649 miserae ||

sí potis est reperíri. SY. Interii: plús spei uideo quám uolo.
nóstrast, si itast. CH. Víuitne illa, quoí tu dederas? SO. Néscio. 660
CH. Quíd renuntiáuit olim? SO. Fécisse id quod iússeram.
CH. Nómen mulierí cedo quid sit, út quaeratur. SO. Phílterae.
50 SY. Ípsast. mirum ní illa saluast ét ego perii. CH. Sóstrata,
séquere hac me intro. SO. *Hoc* út praeter spem euénit! quam timuí male,
né nunc animo ita ésses duro, ut ólim in tollendó, Chremes! 665
CH. Nón licet hominem ésse saepe ita út uolt, si res nón sinit.
núnc ita tempus fért, mi ut cupiam fíliam: olim níl minus.

SYRVS

SERVOS

Nisi me ánimus fallit múltum, haud multum a me áberit infortúnium: IV 2
ita hác re in angustum óppido nunc meaé coguntur cópiae:
nisi *si* áliquid uideo, ne ésse amicam hanc gnáti resciscát senex. 670
nam quód de argento spérem aut posse póstulem me fállere,
5 nihil ést: triumpho, sí licet me látere tecto abscédere.
cruciór bolum mihi tántum ereptum tám desubito e faúcibus.

---

662 mulieris ‖ 664 me intro hac. SO. ut ‖ 665 Chreme ‖ 667 fert] est ‖

quid agam? aút quid comminíscar? ratio de íntegro ineundást mihi.
nil tám difficilest, quín quaerendo inuéstigari póssiet. 675
quid si hóc nunc sic incípiam? nihil est. quíd, sic? tantundem égero.
10 at síc opinor. nón potest. immo óptume. euge habeo óptumam.
retraham hércle ego idem illud ád me, opinor, fúgitiuom argentúm tamen.

CLINIA SYRVS
ADVLESCENS SERVOS

IV 3 CL. Res núlla mihi posthác potest iam intéruenire tánta,
quae mi aégritudinem ádferat: tanta haéc laetitia obórtast. 680
patrí me dedo núnciam, ut frugálior sim quám uolt.
SY. Nil mé fefellit: cógnitast, quantum aúdio huius uérba.
5 istúc tibi ex senténtia tua óptigisse laétor.
CL. O mí Syre, audisti óbsecro? SY. Quid ní? qui usque una adfúerim.
CL. Quoiquam aéque audisti cómmode quicquam éuenisse? SY. Núlli. 685
CL. Atque íta me di ament, út ego nunc non tám meapte caúsa
laetór quam illius, quam égo scio esse honóre quouis dígnam.
10 SY. Ita crédo. sed age, Clínia, nunc dá te mihi uicíssim:
nam amíci quoque res ést uidenda in túto ut conlocétur,
nequíd de amica núnc senex .. CL. O Iúppiter! SY. Quiésce. 690

---

678 OPINORIDEMADMEEGOILLUDHODIEFUGITIUOM (opinor ad me idem illud fugitiuum) || 679 nulla mihi res || 681 dedo patri me || 685 cui aeque || 688 nunc Clinia age ||

CL. Antíphila mea nubét mihi. SY. Sicín mihi interlóquere?
CL. Quid fáciam? Syre mi, gaúdeo: fer mé. SY. Fero hercle uéro.
15 CL. Deórum uitam aptí sumus. SY. Frustra óperam opinor súmo.
CL. Loquere: aúdio. SY. At iam hoc nón agis. CL. Agám. SY. Videndumst, ínquam,
amíci quoque res, Clínia, tui in túto ut conlocétur. 695
nam sí nunc a nobís abis et Bácchidem hic relínquis,
senéx resciscet ílico esse amícam hanc Clitiphónis;
20 si abdúxeris, celábitur, itidem út celata adhúc est.
CL. At enim ístoc, Syre, nil ést magis meis núptiis aduórsum.
nam quo óre appellabó patrem? tenés quid dicam? SY. Quíd ni? 700
CL. Quid dícam? quam causam ádferam? SY. Quin nólo mentiáre:
apérte ita ut res sése habet narráto. CL. Quid aïs? SY. Iúbeo:
25 illám te amare et uélle uxorem, hanc ésse Clitiphónis.
CL. Bonam átque iustam rem óppido imperás et factu fácilem.
et scílicet iam me hóc uoles patrem éxorare ut célet 705
senem uóstrum? SY. Immo ut rectá uia rem nárret ordine ómnem. CL. Hem,
satin sánus es aut sóbrius? tuquidem íllum plane pérdis.
30 nam quí ille poterit ésse in tuto? díc mihi.
SY. Huíc equidem consílio palmam do: híc me magnifice écfero,
quí uim tantam in me ét potestatem hábeam tantae astútiae, 710
uéra dicendo út eos ambos fállam: ut, quom narrét senex

699 nihil est magis Syre ||

uóster nostro esse ístam amicam gnáti, non credát tamen.
35 CL. Át enim spem istoc pácto rursum núptiarum omnem éripis:
nám dum amicam hanc méam esse credet, nón committet fíliam.
tú fors quid me fíat parui péndis, dum illi cónsulas. 715
SY. Quíd malum me aetátem censes uélle id adsimulárier?
únus est diés, dum argentum erípio: pax: nihil ámplius.
40 CL. Tántum sat habes? quíd tum quaeso, si hóc pater resciuerit?
SY. Quíd si redeo ad íllos qui aïunt 'quíd si nunc caelúm ruat?'
CL. Métuo quid agam. SY. Métuis? quasi non éa potestas sít tua, 720
quó uelis in témpore ut te exsóluas, rem faciás palam.
CL. Áge age, traducátur Bacchis. SY. Óptume ipsa exít foras.

BACCHIS CLINIA SYRVS DROMO PHRYGIA
MERETRIX ADVLESCENS SERVI DVO ANCILLA

IV 4 BA. Satis pól proterue mé Syri promíssa huc induxérunt,
decém minas quas dáre mihi pollícitust. quodsi is núnc me
decéperit, saepe óbsecrans me ut uéniam frustra uéniet; 725
aut quóm uenturam díxero et constítuero, quom is cérte
5 renúntiarit, Clítipho quom in spé pendebit ánimi:

715 fors] fortasse || 724 mihi dare ||

decípiam ac non ueniám, Syrus mihi térgo poenas péndet.
CL. Satis scíte promittít tibi. SY. Atqui tu hánc iocari crédis?
faciét, nisi caueo. BA. Dórmiunt: ego pól istos commouébo. 730
mea Phrýgia, audistin, módo iste homo quam uíllam demonstráuit
10 Charíni? PH. Audiui. BA. Próxumam esse huic fúndo ad dextram? PH. Mémini.
BA. Currículo percurre: ápud eum milés Dionysia ágitat:
SY. Quid incéptat? BA. dic me hic óppido esse inuítam atque adseruári,
uerum áliquo pacto uérba me his datúram esse et uentúram. 735
SY. Perii hércle! Bacchis, máne, mane: quo míttis istam quaéso?
15 iube máneat. BA. I. SY. Quin ést paratum argéntum. BA. Quin ego máneo.
SY. Atquí iam dabitur. BA. Vt lubet. num ego ínsto? SY. At scin quid sódes?
BA. Quid? SY. Tránseundumst núnc tibi huc ad Ménedemum, et tua pómpa
eo tránsducendast. BA. Quám rem agis, scelus? SY. Égon? argentum cúdo, 740
quod tíbi dem. BA. Dignam mé putas, quam inlúdas? SY. Non est témere.
20 BA. Etiámne tecum hic rés mihist? SY. Minumé: tuom tibi réddo.
BA. Eátur. *CL.* Sequere hac. — SY. Heús, Dromo! DR. Quis mé uolt? SY. Syrus. DR. Quid ést rei?
SY. Ancíllas omnis Bácchidis transdúce huc ad uos própere.
DR. Quam ob rém? SY. Ne quaeras: écferant quae sécum huc attulérunt. 745

739 huc nunc tibi || 743 SY. sequere hac. heus ||

sperábit sumptum síbi senex leuátum esse harunc ábitu:
25 ne ille haúscit, hoc paulúm lucri quantum eï damni adpórtet.
tu néscies quod scís, Dromo, si sápies. DR. Mutum díces.

CHREMES SYRVS
SENEX SERVOS

IV 5 CH. Ita mé di amabunt, út nunc Menedemí uicem
miserét me: tantum déuenisse ad eúm mali! 750
illáncin mulierem álere cum illa fámilia!
etsí scio, aliquot hós dies non séntiet:
5 ita mágno desidério fuit ei fílius.
uerum úbi uidebit tántos sibi sumptús domi
cottídianos fíeri nec fierí modum, 755
optábit rursum ut ábeat ab se fílius.
Syrum óptume eccum. SY. Césso hunc adorirí? CH. Syre!
10 SY. Ehem, te ípsum mihi iam dúdum exoptabám dari.
CH. Videre egisse iám nescio quid cúm sene.
SY. De illó quod dudum? díctum factum réddidi. 760
CH. Bonán fide? SY. Bona hércle. CH. Non possúm pati,
quin tíbi caput demúlceam: accede húc, Syre:
15 faciám boni tibi áliquid pro ista re, ác lubens.
SY. At sí scias quam scíte in mentem uénerit!
CH. Vah, glóriare euénisse ex senténtia? 765
SY. Non hércle uero, uérum dico. CH. Díc quid est?
SY. Tui Clítiphonis ésse amicam hanc Bácchidem
20 Menedémo dixit Clínia, et ea grátia
secum ádduxisse, né tu id persentísceres.
CH. Probé. SY. Dic sodes. CH. Nímium, inquam. SY. Immo síc, satis. 770

---

748 nescis || 752 hosce aliquot || 757. 758 Syre. SY. hem. | CH. quid est? SY. te || 760 dictum ac factum || 761 bona. CH. hercle non ||

sed pórro ausculta quód superest falláciae:
sese ípse dicet tuám uidisse filiam,
25 eius síbi complacitam fórmam, postquam aspéxerit,
hanc cúpere uxorem. CH. Módone quae inuentást? SY. Eam:
et quídem iubebit pósci. CH. Quam ob rem istúc, Syre? 775
nam prórsum nihil intéllego. SY. Vah, tárdus es.
CH. Fortásse. SY. Argentum dábitur illi ad núptias,
30 aurum átque uestem quí.. tenesne? CH. Cómparet?
SY. Id ípsum. CH. At ego illi néque do neque despóndeo.
SY. Non? quam ób rem? CH. Quam ob rem? mé rogas? homini..? SY. Ýt lubet. 780
non égo in perpetuom dícebam ut illam illí dares,
uerum út simulares. CH. Nón meast simulátio:
35 ita tu ístaec tua miscéto, me ne admísceas.
egon quoí daturus nón sum, ut ei despóndeam?
SY. Credébam. CH. Minume. SY. Scíte poterat fíeri; 785
et ego hóc, quia dudum tú tanto opere suáseras,
eo coépi. CH. Credo. SY. Céterum equidem istúc, Chremes,
40 aequí bonique fácio. CH. Atqui quam máxume
uolo té dare operam ut fíat, uerum aliá uia.
SY. Fiát, quaeratur áliquid. sed illud quód tibi 790
dixí de argento, quód ista debet Bácchidi,
id núnc reddendumst ílli: neque tu scílicet
45 illúc confugies: 'quíd mea? num míhi datumst?
num iússi? num illa oppígnerare filiam
meám me inuito pótuit?' uerum illúd, Chremes, 795
dicúnt: 'ius summum saépe summast málitia.'
CH. Haud fáciam. SY. Immo aliis sí licet, tibi nón licet:
50 omnés te inlautum *esse* ín bene parta ré putent.

795 Chreme ‖ 798 in lauta et bene acta parte putant ‖

CH. Quin égomet iam ad eam déferam. SY. Immo fílium
iube pótius. CH. Quam ob rem? SY. Quía enim in eum suspítiost 800
transláta amoris. CH. Quíd tum? SY. Quia uidébitur
magis uéri simile id ésse, quom hic illí dabit;
55 et símul conficiam fácilius ego quód uolo.
ipse ádeo adest: abi, écfer argentum. CH. Écfero.

CLITIPHO SYRVS
ADVLESCENS SERVOS

IV 6 CL. Nullást tam facilis rés, quin difficilís siet, 805
quam inuítus facias. uél me haec deambulátio
(quam nón laborióse!) ad languorém dedit.
nec quícquam magis nunc métuo quam ne dénuo
5 miser áliquo extrudar hínc, ne accedam ad Bácchidem;
ut téquidem di deaeque ómnes quantumst, *ó* Syre, 810
cum istóc inuento cúmque incepto pérduint,
huius módi *qui* mihi res sémper comminíscere,
ubi me éxcarnufices! SY. Ín' hinc quo tu dígnus es?
10 quam paéne tua me pérdidit protéruitas!
CL. Vellem hércle factum, ita méritu's. SY. Meritus? quó modo? 815
ne mé istuc prius ex te aúdiuisse gaúdeo,
quam argéntum haberes, quód daturus iám fui.
CL. Quid ígitur tibi uis dícam? adisti míhi *manum*:
15 amícam adduxti, quám non licitumst tángere.
SY. Iam nón sum iratus. séd scin ubi nunc sít tibi 820
tua Bácchis? CL. Apud nos. SY. Nón. CL. Vbi ergo? SY. Apud Clíniam.
CL. Perií. SY. Bono animo es: iam árgentum ad eam déferes,

---

810 omnes di deaeque ‖ 813 in tu hinc (ISHINC, i tu hinc) quo dignus es ‖ 818 abisti ‖ 819 licitum sit (liceat) ‖

quod ei és pollicitus. CL. Gárris. unde? SY. A tuó patre.
20 CL. Ludís fortasse me? SY. Eápse re experíbere.
CL. Ne ego hómo sum fortunátus: deamo té, Syre. 825
SY. Sed páter egreditur. cáue quicquam admirátus sis,
qua caúsa id fiat; óbsecundato ín loco,
quod ímperabit fácito, loquitor paúcula.

CHREMES CLITIPHO SYRVS
SENEX ADVLESCENS SERVOS

CH. Vbi Clítipho hic est? SY. 'Écce me' inque. CL. Eccum híc tibi. IV 7
CH. Quid rei ésset dixti huic? SY. Díxi pleraque ómnia. 830
CH. Cape hóc argentum ac défer. SY. I: quid stás, lapis?
quin áccipis? CL. Cedo sáne. SY. Sequere hac me ócius.
5 tu hic nós, dum eximus, ínterea opperíbere:
nam níhil est illic quód moremur diútius. —
CH. Minás quidem iam décem habet a me fília, 835
quas pró alimentis ésse nunc ducó datas;
hasce órnamentis cónsequentur álterae,
10 porro haéc talenta dótis adposcúnt duo.
quam múlta iniusta ac práua fiunt móribus!
mihi núnc relictis rébus inueniúndus est 840
aliquís, labore inuénta mea quoi dém bona.

---

824 ipsa re || 826 *et* 827 *inverso ordine* || 826 admiratus sies || 829 ecce me] eccum me || 830 dixtin ||

MENEDEMVS CHREMES
SENES DVO

IV 8 ME. Multo ómnium nunc mé fortunatíssumum
factúm puto esse, quóm te, gnate, intéllego
resipísse. CH. Vt errat! ME. Te ípsum quaerebám, Chremes:
seruá, quod in te est, filium et me et fámiliam. 845
5 CH. Cedo quíd uis faciam? ME. Inuénisti hodie filiam.
CH. Quid tum? ME. Hánc uxorem síbi dari uolt Clínia.
CH. Quaesó quid tu homini's? ME. Quíd id est? CH. Iamne oblítus es,
intér nos quid sit díctum de fallácia,
ut eá uia abs te argéntum auferretúr? ME. Scio. 850
10 CH. Ea rés nunc agitur ípsa. ME. Quid narrás, Chremes?
immo haéc quidem, quae apúd me est, Clitiphónis est
amíca. CH. Ita aïunt, ét tu credis ómnia,
et illum *íllam* uelle uxórem, ut, quom despónderim,
des qui aúrum ac uestem atque ália quae opus sunt cómparet. 855
15 ME. Id ést profecto: id amícae dabitur. CH. Scílicet
datúm íri. ME. Ah, frustra sum ígitur gauisús miser.
quiduís tamen iam málo quam hunc amíttere.
quid núnc renuntiem ábs te responsúm, Chremes,
ne séntiat me sénsisse atque aegré ferat? 860
20 CH. Aegré? nimium illi, Ménedeme, indulgés. ME. Sine:
incéptumst: perfice hóc mi in perpetuóm, Chremes.
CH. Dic cónuenisse, egísse te de núptiis.
ME. Dicám. quid deinde? CH. Mé facturum esse ómnia,
generúm placere; póstremo etiam, sí uoles, 865
25 despónsam quoque esse dícito. ME. Em, istuc uólueram.

---

844 Chreme || 851 Chreme || 854 illum aiunt uelle || 857 daturum. ME. uah || 862 Chreme ||

CH. Tanto ócius te ut póscat et tu, id quód cupis,
quam ocíssume ut des? ME. Cúpio. CH. Ne tu própediem,
ut istám rem uideo, istíus obsaturábere.
sed haéc uti sunt, caútim et paulatím dabis, 870
80 si sápies. ME. Faciam. CH. Abi íntro: uide quid póstulet.
ego dómi ero, siquid mé uoles. ME. Sané uolo:
nam té scientem fáciam, quidquid égero.

MENEDEMVS CHREMES

SENES DVO

ME. Égo me non ita astútum neque ita pérspicacem esse íd scio, V 1
séd hic adiutor méus et monitor ét praemonstratór Chremes 875
hóc mihi praestat; ín me quiduis hárum rerum cónuenit,
quaé sunt dicta in stúlto: caudex, stípes, asinus, plúmbeus;
5 ín illum nil potést: exsuperat eíus stultitia haec ómnia.
CH. Óhe, desiste inquám deos, uxor, grátulando optúndere,
túam esse inuentam gnátam, nisi illos éx tuo ingenio iúdicas, 880
út nil credas íntellegere, nísi sit dictum céntiens.
séd interim quid illíc iam dudum gnátus cessat cúm Syro?
10 ME. Quós aïs hominés, Chremes, cessáre? CH. Ehem, Menedeme, áduenis?
díc mihi, Cliniaé quae dixi núntiastin? ME. Ómnia.
CH. Quíd aït? ME. Gaudere ádeo occepit, quási qui cupiunt núptias. 885

---

874 non tam astutum || 879 desine || 881 sit dictum] idem dictum sit (dictumst) || 883 Chreme ||

CH. Háhahae. ME. Quid risísti? CH. Serui uénere in mentém Syri
cálliditates. ME. Ítane? CH. Voltus quóque hominum fingít scelus.
15 ME. Gnátus quod se adsímulat laetum, id dícis? CH. Id. ME. Idem istúc mihi
uénit in mentém. CH. Veterator! ME. Mágis, si magis norís, putes 889
íta rem esse. CH. Ain tu? ME. Quín tu ausculta. CH. Máne *dum*, hoc prius scire éxpeto,
quíd perdideris. nam úbi desponsam núntiasti fílio,
cóntinuo iniecísse uerba tíbi Dromonem scílicet,
20 spónsae uestem aurum átque ancillas ópus esse: argentum út dares.
ME. Nón. CH. Quid 'non'? ME. Non, ínquam. CH. Neque ipse gnátus? ME. Nil prorsúm, Chremes.
mágis unum etiam instáre, ut hodie cónficerentur núptiae. 895
CH. Míra narras. quíd Syrus meus? ne ís quidem quicquám? ME. Nihil.
CH. Quam ób rem, nescio équidem. ME. Miror, qui ália tam plané scias.
25 séd tuom quoque Sýrus idem ílle míre finxit fílium,
út ne paululúm quidem subolat ésse amicam hanc Clíniae.
CH. Quíd agit? ME. Mitto iam ósculari atque ámplexari: id níl puto. 900
CH. Quíd est quod ampliús simuletur? ME. Váh! CH. Quid est? ME. Audí modo.
ést mihi ultumís conclaue in aédibus quoddám retro:
30 húc est intro látus lectus, uéstimentis strátus est.
CH. Quíd postquam hoc est fáctum? ME. Dictum fáctum huc abiit Clítipho.
CH. Sólus? ME. Solus. CH. Tímeo. ME. Bacchis cónsecutast ílico. 905

---

897 ME. nescio equidem || 898 ille tuum quoque Syrus idem ||

CH. Sóla? ME. Sola. CH. Périi. ME. Vbi abiere íntro,
operuere óstium. CH. Hem,
Clínia haec fierí uidebat? ME. Quíd ni? mecum uná
simul.
35 CH. Filíst amica Bácchis: Menedeme, óccidi.
ME. Quam ob rém? CH. Decem diérum uix mihist
fámilia.
ME. Quid? istúc times quod ille óperam amico dát
suo? 910
CH. Immó quod amicae. ME. Sí dat. CH. An dubium
íd tibist?
quemquámne tam comi ánimo esse aut lení putas,
40 qui sé uidente amícam patiatúr suam . .?
ME. Quid ní? quo uerba fácilius dentúr mihi.
CH. Derídes merito. núnc ego mihi suscénseo: 915
quot rés dedere, ubi póssem persentíscere,
ni essém lapis! quae uídi! uae miseró mihi!
45 at né illi id haud inúltum, si uiuó, ferent:
nam iám.. ME. Non tu te cóhibes? non te réspicis?
non tíbi ego exempli sátis sum? CH. Prae ira-
cúndia, 920
Menedéme, non sum apúd me. ME. Tene istúc loqui!
nonne íd flagitiumst, te áliis consiliúm dare,
50 foris sápere, tibi non pósse te auxiliárier?
CH. Quid fáciam? ME. Id quod *tu* mé fecisse aibás
parum.
fac té patrem esse séntiat: fac ut aúdeat 925
tibi crédere omnia, ábs te petere et póscere,
nequam áliam quaerat cópiam ac te déserat.
55 CH. Immo ábeat multo málo quo uis géntium,
quam hic pér flagitium ad ínopiam redigát patrem.
nam si ílli pergo súppeditare súmptibus, 930
Menedéme, mihi illac uére ad rastros rés redit.
ME. Quot incómmoditates hác re accipies, nísi caues!

---

912 animo tam comi (communi) || 918 illi id] illud || 924 aiebas || 931 illaec || 932 incommoditates in hac ||

60 diffícilem ostendis te ét post ignoscés tamen,
et id érit ingratum. CH. Ah néscis, quam doleam. ME. Ýt lubet.
quid hoc quód rogo, ut illa núbat nostro? nísi quid est 935
quod mális. CH. Immo et géner et adfinés placent.
ME. Quid dótis te dixísse dicam fílio?
65 quid ópticuisti? CH. Dótis? ME. Ita dico. CH. Áh! ME. Chremes,
nequíd uereare, sí minus: nil nos dós mouet.
CH. Dúo talenta pró re nostra ego ésse decreuí satis; 940
séd ita dictu opus ést, si me uis sáluom esse et rem et fílium,
ómnia me mea bóna dixisse dóti illius. ME. Quám rem agis?
70 CH. Íd mirari té simulato et íllum hoc rogitató simul,
quam ób rem id faciam. ME. Quín ego uero quam ób rem id facias néscio.
CH. Égone? ut eius ánimum, qui nunc lúxuria et lascíuia 945
díffluit, retúndam, redigam, ut quó se uortat nésciat.
ME. Quíd agis! CH. Mitte: síne me in hac re gérere mihi morém. ME. Sino:
75 ítane uis? CH. Ita. ME. Fíat. CH. Ac iam uxórem ut arcessát paret. —
híc ita ut liberós est aequom díctis confutábitur.
séd Syrum quidem ego hódie, si uiuo, ádeo exornatúm dabo, 950
ádeo depexum, út dum uiuat méminerit sempér mei:
quí sibi me pro déridiculo ac délectamentó putat.
80 nón, ita me di amént, auderet fácere haec uiduae múlieri,
quae ín me fecit.

---

933. 934 te esse et ignosces tamen | post || 937 dicam te dixisse || 938 Chreme || 942 me mea omnia bona doti dixisse illi || 950 ego hodie] egone ||

CLITIPHO MENEDEMVS CHREMES SYRVS
ADVLESCENS SENES DVO SERVOS

CL. Ítane tandem quaéso est, Menedeme, út pater V 2
tám in breui spatio ómnem de me eiécerit animúm patris? 955
quódnam ob factum? quíd ego tantum scéleris admisí miser?
uólgo faciunt. ME. Scío tibi esse hoc gráuius multo ac dúrius,
5 quoí fit; uerum ego haúd minus aegre pátior, id qui néscio
néc rationem cápio, nisi quod tíbi bene ex animó uolo.
CL. Híc patrem astare aíbas. ME. Eccum. — CH. Quíd me incusas, Clítipho? 960
huíus quidquid ego féci, tibi prospéxi et stultitiaé tuae.
úbi te uidi esse ánimo omisso et suáuia in praeséntia
10 quae éssent prima habére neque consúlere in longitúdinem:
cépi rationem, út neque egeres néque ut haec posses pérdere.
úbi quoi decuit prímo, tibi non lícuit per te míhi dare, 965
ábii ad proxumúm, tibi qui erat: eí commisi et crédidi.
íbi tuae stultítiae semper érit praesidium, Clítipho,
15 uíctus, uestitús, quo in tectum té receptes. CL. Eí mihi!
CH. Sátius est quam te ípso herede haec póssidere Bácchidem.
SY. Dísperii: sceléstus quantas túrbas conciui ínsciens! 970
CL. Émori cupió. CH. Prius disce quaéso, quid sit uíuere.
úbi scies, si dísplicebit uíta, tum istoc útitor.

---

960 aiebas || 961 quidquid ego huius

20 SY. Ére, licetne? CH. Lóquere. SY. At tuto. CH. Lóquere. SY. Quae istast práuitas
quaéue amentiást, quod peccaui égo, id obesse huic! CH. Ílicet.
né te admisce: némo accusat, Sýre, te: nec tu arám tibi 975
néc precatorém pararis. SY. Quíd agis? CH. Nil suscénseo
néc tibi nec tíbi: nec uos est aéquom quod fació mihi.

SYRVS CLITIPHO
SERVOS ADVLESCENS

25 SY. *Ille* ábiit? uah, rogásse uellem. CL. Quíd? SY. unde peterem míhi cibum:
ita nós abalienáuit. tibi iam esse ád sororem intéllego.
CL. Adeón rem rediisse, út periclum etiam á fame mihi sít, Syre! 980
SY. Modo líceat uiuere, ést spes CL. Quae? SY. nos ésuriturós satis.
CL. Inrídes in re tánta neque me quícquam consilio ádiuuas?
30 SY. Immo ét ibi nunc sum et úsque dudum id égi, dum loquitúr pater,
et quántum ego intellégere possum, CL. Quíd? SY. non aberit lóngius.
CL. Quid érgo? SY. Sic est: nón esse horum te árbitror. CL. Qui istúc, Syre? 985
satin sánus es? SY. Ego dícam quod mi in méntemst, tu diiúdica.
dum istís fuisti sólus, dum nulla ália delectátio
35 quae própior esset, te índulgebant, tíbi dabant: nunc fília
postquámst inuenta uéra, inuentast caúsa qui te expéllerent.

---

978 mihi peterem ‖ 980 redisse ‖

CL. Est uéri simile. SY. An tu ób peccatum hoc ésse illum iratúm putas? 990
CL. Non árbitror. SY. Nunc áliud specta: mátres omnes fíliis
in péccato adiutríces, auxilio ín paterna iniúria
40 solent ésse: id non fit. CL. Vérum dicis; quíd ego nunc faciám, Syre?
SY. Suspítionem istánc ex illis quaére, rem profér palam.
si nón est uera, ad místericordiam ámbos adducés cito, 995
aut scíbis quoius sis. CL. Récte suades: fáciam. — SY. Sat recte hóc mihi
in méntem uenit: nám quam maxume huíc uana haec suspítiost,
45 tam fácilume pacém patris in léges conficiét suas.
etiam haúscio an *iam* uxórem ducat ác Syro nil grátiae.
quid hoc aútem est? senex exít foras: ego fúgio. adhuc quod fáctumst, 1000
mirór non continuo hínc me abripuisse. ád Menedemum hunc pérgam:
eum míhi precatorém paro; seni nóstro fidei nil hábeo.

SOSTRATA CHREMES
MATRONA SENEX

SO. Profécto nisi caués, tu, homo, aliquid gnáto conficiés mali: V 3
idque ádeo miror, quó modo
tam inéptum quicquam tíbi uenire in méntem, mí uir, pótuerit. 1005

---

993 ego] ergo ‖ 997. 998 NAMQUEADULESCENSMAXUME(QUAM)~~HUIC~~UN . \ EC . . SPIS . . . . | TAM FACILLUME PATRIS PACEM (namque adulescens quam in minima spe situs | erit tam facillume patris pacem) ‖ 1001 MIRORCONTINUOHUNCADRIPUISSEADMENEDEMUM (miror non iussisse ilico arripi me ad Menedemum) ‖

CH. Oh, pérgin mulier ódiosa esse? ullam égo rem umquam in uitá mea
5 uoluí, quin tu in ea ré mihi aduorsátrix fueris, Sóstrata?
at sí rogem iam, quíd est quod peccem aut quam ób rem id faciam: néscias,
in quá re nunc tam cónfidenter réstas, stulta. SO. Ego néscio?
CH. Immó scis, potius quám quidem redeat íntegra eadem orátio. SO. Oh, 1010
iníquos es, qui mé tacere dé re tanta póstules.
10 CH. Non póstulo iam: lóquere; nihilo mínus ego hoc faciám tamen.
SO. Fácies? CH. Verum. SO. Nón uides quantúm mali ex ea re éxcites?
súbditum se súspicatur. CH. 'Súbditum' ain tu? SO. Síc erit,
mí uir. CH. Confitére? SO. Au, te obsecro, ístuc inimicís siet! 1015
égon confitear meúm non esse fílium, qui sít meus?
15 CH. Quíd? metuis ne nón, quom uelis, conuíncas esse illúm tuom?
cónuinces facile éx te natum: nám tui similis ést probe. 1020
nám illi nil uitíst relictum, quín *idem* itidem sít tibi.
20 túm praeterea nísi tu nulla tálem pareret fílium.
séd ipse egreditur, quám seuerus! rém quom uideas, cénseas.

SO. Quod filiast inuenta? CH. Non: sed quod magis credundum siet 1018
id quod est consimilis moribus

1006 ullam] nullamne || 1010 ad integrum eadem (haec eadem) || 1022 talem nisi tu nulla (talem nulla nisi tu) ||

CLITIPHO SOSTRATA CHREMES
ADVLESCENS MATRONA SENEX

CL. Si úmquam ullum fuit témpus, mater, quom égo uoluptatí tibi V 4
fúerim, dictus filius tuos uóstra uoluntate: óbsecro, 1025
eíus ut memínerís atque inopis núnc te miserescát mei:
quód peto aut quod uólo, parentes meós ut commonstrés mihi.
5 SO. Óbsecro, mi gnáte, ne istuc ín animum inducás tuom,
álienum esse té. CL. Sum. SO. Miseram me, hócine quaesisti óbsecro?
íta mihi atque huic sís superstes, út *tu* ex me atque hoc nátus es, 1030
ét caue posthac, sí me amas, umquam ístuc uerbum ex te aúdiam.
CH. Át ego, si me métuis, mores cáue in te esse istos séntiam.
10 CL. Quós? CH. Si scire uís, ego dicam: gérro iners fraus hélluo
gáneo's, damnósus: crede, et nóstrum te esse crédito.
CL. Nón sunt haec paréntis dicta. CH. Nón, si ex capite sís meo 1035
nátus, item ut Minéruam esse aïunt éx Ioue, ea causá magis
pátiar, Clitiphó, flagitiis tuís me infamem fíeri.
15 SO. Dí istaec prohibeánt! CH. Deos nescio: égo quod potero, sédulo.
quaéris id quod habés, parentis: quód abest non quaerís, patri
quó modo obsequáre et ut serues quód labore inuénerit. 1040
nón mihi per fallácias addúcere ante oculós..? pudet
dícere hac praesénte uerbum túrpe: at te id nulló modo

1036 aiunt Mineruam esse ||

20 fácere puduit. CL. Éheu, quam ego nunc tótus displiceó mihi!
quám pudet! neque quód principium ad plácandum inueniám scio.

MENEDEMVS CHREMES SOSTRATA CLITIPHO
SENES DVO MATRONA ADVLESCENS

V 5 ME. Énim uero Chremés nimis grauiter crúciat adulescéntulum 1045
nímisque inhumane: éxeo ergo, ut pácem conciliem. óptume
ípsos uideo. CH. Ehém, Menedeme, quór non arcessí iubes
fíliam et quod dótis dixi fírmas? SO. Mi uir, te óbsecro
5 né facias. CL. Pater, óbsecro mi ignóscas. ME. Da ueniám, Chremes:
síne te exorem. CH. Egon méa bona ut dem Bácchidi donó sciens? 1050
nón faciam. ME. At id nos nón sinemus. CL. Sí me uiuom uís, pater,
ígnosce. SO. Age, Chremés mi. ME. Age quaeso, né tam offirma té, Chremes.
CH. Quíd istic? uideo nón licere ut coéperam hoc perténdere.
10 ME. Fácis, ut te decét. CH. Ea lege hoc ádeo faciam, sí facit
quód ego hunc aequom cénseo. CL. Pater, ímpera: faciam ómnia. 1055
CH. Ýxorem ut ducás. CL. Pater! CH. Nihil aúdio. SO. Ad me récipio:
fáciet. CH. Nil etiam aúdio ipsum. CL. Périi! SO. An dubitas, Clítipho?

1055 omnia faciam impera ||

CH. Ímmo utrum uolt. SO. Fáciet omnia. ME. Haéc dum incipias, gráuia sunt,
15 dúmque ignores; úbi cognoris, fácilia. CL. Faciám, pater.
SO. Gnáte, ego pol tibi dábo puellam lépidam, quam tu fácile ames, 1060
fíliam Phanócratae nostri. CL. Rúfamne illam uírginem,
caésiam, sparso óre, adunco náso? non possúm, pater.
CH. Héia, ut elegáns est! credas ánimum ibi esse. SO. Aliám dabo.
20 CL. Ímmo, quandoquidém ducendast, égomet habeo própemodum
quám uolo. SO. Nunc laúdo, gnate. CL. Archónidi huius fíliam. 1065
CH. Sátis placet. CL. Pater, hóc nunc restat. CH. Quíd? CL. Syro ignoscás uolo
quaé mea causa fécit. CH. Fiat. CANTOR. Vós ualete et plaúdite.

1060 gnate mi ego ||

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

V. 1 ad 174 iambici senarii
- 175 = 177 trochaici octonarii
- 176 = 179 trochaici septenarii
- 178 trochaicus quaternarius catalecticus
- 180 ad 186 iambici octonarii
- 187 trochaicus septenarius
- 188 ad 241 iambici octonarii
- 242 ad 256 trochaici septenarii
- 257 ad 264 iambici octonarii
- 265 ad 311 iambici senarii
- 312 ad 339 trochaici septenarii
- 340 ad 380 iambici senarii
- 381 ad 397 trochaici septenarii
- 398 ad 404 iambici octonarii
- 405 ad 561 iambici senarii
- 562 et 563 = 568 et 569 trochaici octonarii
- 564 = 570 trochaici septenarii
- 565 = 571 iambici octonarii
- 566 iambicus quaternarius
- 567 = 572 trochaici octonarii
- 573 trochaicus septenarius
- 574 trochaicus octonarius
- 575 trochaicus septenarius
- 576 ad 578 iambici octonarii
- 579 trochaicus septenarius
- 580 ad 582 trochaici octonarii
- 583 et 584 trochaici septenarii
- 585 ad 589 iambici octonarii
- 590 iambicus quaternarius

V. 591 ad 613 trochaici septenarii
- 614 ad 622 iambici octonarii
- 623 ad 667 trochaici septenarii
- 668 ad 678 iambici octonarii
- 679 ad 707 iambici septenarii
- 708 iambicus senarius
- 709 ad 722 trochaici septenarii
- 723 ad 748 iambici septenarii
- 749 ad 873 iambici senarii
- 874 ad 907 trochaici septenarii
- 908 ad 939 iambici senarii
- 940 ad 977 trochaici septenarii
- 978 ad 999 iambici octonarii
- 1000 ad 1002 iambici septenarii
- 1003 iambicus octonarius
- 1004 iambicus quaternarius
- 1005 ad 1012 iambici octonarii
- 1013 ad 1067 trochaici septenarii.

E V N V C H V S

P · TERENTI · AFRI

GRAECA · MENANDRV · ACTA · LVDIS · MEGALENSIBVS
L · POSTVMIO · ALBINO · L · CORNELIO · MERVLA · AED · CVR
EGERE · L · AMBIVIVS · TVRPIO · L · ATILIVS · PRAEN
MODOS · FECIT · FLACCVS · TIBIIS · DVABVS · DEXTRIS
FACTA · TERTIA · M · VALERIO · C · FANNIO · COS

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA

Sorórem falso díctitatam Tháïdis
id ípsum ignorans míles aduexít Thraso
ipsíque donat. érat haec ciuis Áttica.
eídem eunuchum, quem émerat, tradí iubet
Thaïdis amator Phaédria ac rus ípse abit 5
Thrasóni oratus bíduum concéderet.
ephébus frater Phaédriae puéllulam
cum déperiret dóno missam Tháïdi,
ornátu eunuchi indúitur (suadet Pármeno:
intro *út* iit, uitiat uírginem. sed Átticus 10
ciuís repertus fráter eius cónlocat
uitiátam ephebo; Phaédriam exorát Thraso.

PERSONAE

PHAEDRIA ADVLESCENS
PARMENO SERVOS
THAIS MERETRIX
GNATHO PARASITVS
CHAEREA ADVLESCENS
THRASO MILES
PYTHIAS ANCILLA
CHREMES ADVLESCENS
ANTIPHO ADVLESCENS
DORIAS ANCILLA
DORVS EVNVCHVS
SANGA SERVOS
SOPHRONA NVTRIX
[LACHES] SENEX

PROLOGVS

Si quísquamst, qui placére se studeát bonis
quam plúrumis et mínume multos laédere,
in eís poëta hic nómen profitetúr suom.
tum síquis est, qui díctum in se incleméntius
exístumabit ésse, *is* sic exístumet, 5
respónsum, non dictum ésse, quia laesít prior,
qui béne uortendo et eásdem scribendó male
ex Graécis bonis Latínas fecit nón bonas.
idém Menandri Phásma nuper pérdidit
atque ín Thensauro scrípsit, causam dícere 10
prius únde petitur, aúrum qua re sít suom,
quam illúm qui petit, unde ís sit thensaurús sibi
aut únde in patrium mónumentum peruénerit.
dehinc né frustretur ípse se aut sic cógitet
'defúnctus iam sum, níhil est quod dicát mihi': 15
is ne érret moneo et désinat lacéssere.
habeo ália multa, quaé nunc condonábitur,
quae próferentur, póst si perget laédere,
ita ut fácere instituit. quám nunc acturí sumus
Menándri Eunuchum, póstquam aediles émerunt, 20
perfécit sibi ut inspíciundi esset cópia,
magistrátus quom ibi adéssent. occeptást agi.
exclámat furem, nón poëtam fábulam
dedísse et nil dedísse uerborúm tamen:
Colacem ésse Naeui et Plaúti, ueterem fábulam, 25
parasíti personam índe ablatam et mílitis.

---

3 in his (is) ‖ 5 existimauit ‖ 9 Phasma nunc nuper dedit ‖ 12 illum] ille (illi) ‖

si id ést peccatum, péccatum inprudéntiast
poëtae, non qui fúrtum facere stúduerit.
id ita ésse uos iam iúdicare póteritis.
Coláx Menandrist: ín east parasitús colax 30
et míles gloriósus: eas se *hic* nón negat
persónas transtulísse in Eunuchúm suam
ex Graéca; sed ea ex fábula factás prius
Latínas scisse sése, id uero pérnegat.
quod sí personis ísdem huic uti nón licet, 35
qui mágis licet curréntem seruom scríbere,
bonás matronas fácere, meretricés malas,
puerúm supponi, fálli per seruóm senem,
amáre, odisse, súspicari? dénique 40
nullúmst iam dictum, quód non sit dictúm prius.
qua re aéquomst uos cognóscere atque ignóscere,
quae uéteres factitárunt si faciúnt noui.
date óperam, cum siléntio animum atténdite,
ut pérnoscatis, quíd sibi Eunuchús uelit. 45

---

parasitum edacem, gloriosum militem 38

---

33 ea ex fabula] eas fabulas ||

PHAEDRIA PARMENO
ADVLESCENS SERVOS

PH. Quid ígitur faciam? nón eam ne núnc quidem, I 1
quom arcéssor ultro? an pótius ita me cómparem,
non pérpeti meretrícum contumélias?
exclúsit; reuocat: rédeam? non, si me óbsecret.
5 PA. Siquidem hércle possis, níl prius neque fórtius. 50
uerúm si incipies néque pertendes gnáuiter
atque, úbi pati non póteris, quom nemo éxpetet,
infécta pace ultro ád eam uenies, índicans
te amáre et ferre nón posse: actumst, ílicet,
10 perísti: eludet, úbi te uictum sénserit. 55
proin tú, dum est tempus, étiam atque etiam cógita,
ere: quaé res in se néque consilium néque modum
habet úllum, eam consílio regere nón potes.
in amóre haec omnia ínsunt uitia: iniúriae,
15 suspítiones, ínimicitiae, indútiae, 60
bellúm, pax rursum: incérta haec si tu póstules
ratióne certa fácere, nihilo plús agas
quam sí des operam ut cúm ratione insánias.
et quód nunc tute técum iratus cógitas
20 'egone íllam, quae illum, quaé me, quae non..? síne modo, 65
morí me malim: séntiet qui uír siem':
haec uérba *illa* una me hércle falsa lácrimula,
quam oculós terendo mísere uix ui expresserit,
restínguet, et te ultro áccusabit, ét dabis
25 ultró supplicium. PH. Indígnum facinus! núnc ego 70
et illám scelestam esse ét me miserum séntio:

---

70 o indignum ||

et taédet et amore árdeo, et prudéns sciens,
uiuós uidensque péreo, nec quid agám scio.
PA. Quid agás? nisi ut te rédimas captum quám queas
30 minumó; si nequeas paúlulo, at quantí queas: 75
et né te adflictes. PH. Ítane suades? PA. Sí sapis.
neque praéterquam quas ípse amor moléstias
habet áddas, et illas quás habet recté feras.
sed eccam ípsa egreditur, nóstri fundi cálamitas:
35 nam quód nos capere opórtet, haec intércipit. 80

THAIS **PHAEDRIA** **PARMENO**
MERETRIX ADVLESCENS SERVOS

I 2 TH. Miserám me! uereor né illud grauius Phaédria
tulerít neue aliorsum átque ego feci accéperit,
quod heri íntro missus nón est. PH. Totus, Pármeno,
tremo hórreoque, póstquam aspexi hanc. PA. Bóno animo es:
5 accéde ad ignem hunc, iám calesces plús satis. 85
TH. Quis hic lóquitur? ehem, tun híc eras, mi Phaédria?
quid hic stábas? quor non récta intro ibas? PA. Céterum
de exclúsione uérbum nullum? TH. Quíd taces?
PH. Sané quia uero hae míhi patent sempér fores
10 aut quía sum apud te prímus. TH. Missa istaéc face. 90
PH. Quid 'missa'? o Thaïs, Tháïs, utinam essét mihi
pars aéqua amoris técum ac pariter fíeret,
ut aút hoc tibi doléret itidem ut míhi dolet,
aut égo istuc abs te fáctum nihili pénderem!
15 TH. Ne crúcia te obsecro, ánime *mi*, mi Phaédria. 95
non pól, quo quemquam plús amem aut plus díligam,
eo féci: sed res íta erat, faciundúm fuit.
PA. Credo, út fit, misera praé amore exclusti húnc foras.

---

79 ecca || 97 ita erat res || 98 exclusit ||

TH. Sicíne agis, Parmeno? áge; sed huc qua grátia
20 te arcéssi iussi, auscúlta. PH. Fiat. TH. Díc mihi 100
hoc prímum, potin est híc tacere? PA. Egone? óptume.
uerum heús tu, hac lege tíbi meam astringó fidem:
quae uéra audiui, táceo et contineo óptume;
sin fálsum aut uanum aut fínctumst, continuó palamst:
25 plenús rimarum sum, hác atque illac pérfluo. 105
proin tú, taceri sí uis, uera dícito.
TH. Matér mihi Samia fúit, ea habitabát Rhodi.
PA. Potést taceri hoc. TH. Íbi tum matri páruolam
puéllam dono quídam mercatór dedit
30 ex Áttica hinc abréptam. PH. Ciuemne? TH. Ár-
bitror, 110
certúm non scimus. mátris nomen ét patris
dicébat ipsa; pátriam et signa cétera
neque scíbat neque per aétatem etiam pótis erat.
mercátor hoc addébat: e praedónibus,
35 unde émerat, se audísse abreptam e Súnio. 115
matér ubi accepit, coépit studiose ómnia
docére, educere, íta uti si esset fília.
sorórem plerique ésse credebánt meam.
ego cum íllo, quocum tum úno rem habebam hó-
spite,
40 abii húc: qui mihi relíquit haec quae habeo ómnia. 120
PA. Vtrúmque hoc falsumst: écfluet. TH. Qui istúc?
PA. Quia
neque tu úno eras conténta neque solús dedit:
nam hic quóque bonam magnámque partem ad te
áttulit.
TH. Itást; sed sine me péruenire quó uolo.
45 intérea miles, quí me amare occéperat, 125
in Cáriamst proféctus: te intereá loci
cognóui. tute scís postilla quam íntumum
habeám te et mea consília ut tibi credam ómnia.

---

107 Samia mihi mater || 113 sciebat || potuerat || 117 educare ita ut ||

PA. Ne hoc quídem tacebit Pármeno. TH. Oh, dubiúmne id est?
50 hoc ágite, amabo. máter mea illic mórtuast 130
nupér: quoius frater áliquantum ad remst áuidior.
is ubi *ésse* hanc forma uídet honesta uírginem
et fídibus scire, prétium sperans ílico
prodúcit, uendit. fórte fortuna ádfuit
55 hic méus amicus: émit eam donó mihi, 135
inprúdens harum rérum ignarusque ómnium.
is uénit: postquam sénsit me tecúm quoque
rem habére, fingit caúsas ne det sédulo:
ait, sí fidem habeat se íri praepositúm tibi
60 apúd me, ac non id métuat, ne, ubi accéperim, 140
sesé relinquam, uélle se illam míhi dare;
uerum íd uereri. séd ego quantum súspicor,
ad uírginem animum adiécit. PH. Etiamne ámplius?
TH. Nil: nám quaesiui. núnc ego eam, mi Phaédria,
65 multaé sunt causae quam ób rem cupio abdúcere: 145
primúm quod soror est dícta, praeterea út suis
restítuam ac reddam. sóla sum: habeo hic néminem
neque amícum neque cognátum. quam ob rem, Phaédria,
cupio áliquos parere amícos benfició meo.
70 id amábo adiuta mé, quo id fiat fácilius. 150
sine illúm priores pártis hosce aliquót dies
apúd me habere. níl respondes? PH. Péssuma,
egon quícquam cum istis fáctis tibi respóndeam?
PA. Eu nóster, laudo: tándem perdoluít: uir es.
75 PH. At égo nescibam, quórsum tu ires: 'páruola 155
hinc ést abrepta; edúxit mater pró sua;
soror díctast; cupio abdúcere, ut reddám suis:'
nempe ómnia haec nunc uérba huc redeunt dénique:
ego exclúdor, ille récipitur. qua grátia?
80 nisi si íllum plus quam mé amas et istam núnc times, 160

---

129 PH. ne ‖ PA. oh ‖ 130 TH. hoc ‖ 131 quoius] eius ‖ 149 beneficio ‖ 155 nesciebam ‖ 160 amas quam me ‖

quae aduéctast, ne illum tálem praeripiát tibi.
TH. Ego id tímeo? PH. Quid te ergo áliud sollicitát? cedo.
num sólus ille dóna dat? numcúbi meam
benígnitatem sénsisti in te claúdier?
85 nonne úbi mi dixti cúpere te ex Aethíopia 165
ancíllulam, relíctis rebus ómnibus
quaesíui? porro eunúchum dixti uélle te,
quia sólae utuntur eís reginae: répperi,
herí minas uigínti pro ambobús dedi.
90 contémptus abs te támen haec habui in mémoria: 170
ob haéc facta abs te spérnor! TH. Quid istic, Phaédria?
quamquam íllam cupio abdúcere atque hac re árbitror
id fíeri posse máxume: uerúm tamen
potiús quam te inimicum hábeam, faciam ut iússeris.
95 PH. Vtinam ístuc uerbum ex ánimo ac uere díceres 175
'potiús quam te inimicum hábeam'! si istuc créderem
sincére dici, quíduis possem pérpeti.
PA. Labáscit ictus úno uerbo quám cito!
TH. Ego nón ex animo mísera dico? quám ioco
100 rem uóluisti a me tándem, quin perféceris? 180
ego ínpetrare néqueo hoc abs te, bíduom
saltem út concedas sólum. PH. Siquidem bíduom:
uerúm ne fiant ísti uigintí dies.
TH. Profécto non plus bíduom aut.. PH. 'Aut' níl moror.
105 TH. Non fíet: hoc modo síne te exorem. PH. Scílicet 185
faciúndumst quod uis. TH. Mérito te amo, béne facis.
PH. Rus íbo: ibi hoc me mácerabo bíduom.
ita fácere certumst: mós gerundust Tháïdi.
tu, Pármeno, huc fac illi ádducantur. PA. Máxume. —
110 PH. In hoc bíduom, *mea* Tháïs, uale. TH. Mi Phaedria, 190
et tú: numquid uis áliud? PH. Egone quíd uelim?

---

163 num ubi (nuncubi) ‖ 168 is (his) ‖ 170 tamen contemptus abs te ‖ 178 uictus ‖ *ictus Vahlen Progr. Berol. 188¹/₄.*

cum mílite isto praésens absens út sies;
diés noctisque mé ames, me desíderes,
me sómnies, me exspéctes, de me cógites,
115 me spéres, me te obléctes, mecum tóta sis: 95
meus fác sis postremo ánimus, quando ego súm tuos. —
TH. Me míseram! fors *fuat* án mi hic paruam habát fidem
atque éx aliarum ingéniis nunc me iúdicet.
ego pól, quae mihi sum cónscia, hoc certó scio,
120 neque mé finxisse fálsi quicquam néque meo 90
cordi ésse quemquam cáriorem hoc Phaédria.
et húius quidquid féci, causa uírginis
fecí: nam me eius spéro fratrem própemodum
iam répperisse, aduléscentem adeo nóbilem;
125 et is hódie uenturum ád me constituít domum. 95
concédam hinc intro atque éxspectabo, dúm uenit.

PHAEDRIA **PARMENO**
ADVLESCENS SERVOS

II 1 PH. Fác, ita ut iussi, déducantur ísti. PA. Faciam. PH. At díligenter!
PA. Fíet. PH. At matúre! PA. Fiet. PH. Sátin hoc mandatúmst tibi? PA. Ah
rogitáre, quasi diffícile sit.
útinam tam aliquid ínuenire fácile possis, Phaédria, quam 10
5 hóc peribit! PH. Égo quoque una péreo, quod mihist cárius:
ne istúc tam iniquo pátiare animo. PA. Mínume: ui effectúm dabo.
sed númquid aliud ímperas?
PH. Múnus nostrum ornáto uerbis, quód poteris, et istum aémulum,

197 forsitan hic mihi ‖ 202 quidquid huius ‖ 212 qin effectum ‖

quod póteris, ab ea péllito. 215
10 PA. Mémini, tam etsi núllus moneas. PH. Égo rus ibo atque íbi manebo.
PA. Cénseo. PH. Sed heús tu! PA. Quid uis? PH. Cénsen posse me óffirmare
pérpeti, ne rédeam interea? PA. Téne? non hercle árbitror:
nam aut iám reuortere, aút mox noctu te ádiget horsum insómnia.
PH. Opus fáciam, ut defetíger usque, ingrátiis ut dórmiam. 220
15 PA. Vigilábis lassus: hóc plus facies. PH. Ábi, nil dicis, Pármeno.
eïciunda hercle haec ést mollities ánimi: nimis me indúlgeo.
tandém non ego illam cáream, si sit ópus, uel totum tríduom? PA. Hui,
úniuorsum tríduom? uide quíd agas. PH. Stat senténtia. —
PA. Dí boni, quid hoc mórbist? adeon hómines inmutárier 225
20 éx amore, ut nón cognoscas eúndem esse! hoc nemó fuit
mínus ineptus, mágis seuerus quísquam nec magis cóntinens.
séd quis hic est, qui huc pérgit? attat, híquidemst parasitús Gnatho
mílitis: ducít secum una uírginem dono huíc: papae!
fácie honesta. mírum ni ego túrpiter me hodie híc dabo 230
25 cúm meo decrepito hóc eunucho. haec súperat ipsam Tháïdem.

---

217 offirmare et || 228 hic quidem est || 230 me turpiter ||

GNATHO PARMENO
PARASITVS SERVOS

II 2 GN. Di ínmortales, hómini homo quid praéstat! stulto intéllegens
quíd interest! hoc ádeo ex hac re uénit in mentém mihi:
cónueni hodie aduéniens quendam meí loci hinc atque órdinis
hóminem haud inpurum, ítidem patria qui ábligurrierát bona: 235
5 uídeo sentum squálidum aegrum, pánnis annisque óbsitum.
'quíd istuc' inquam 'ornátist?' "quoniam míser quod habui pérdidi, em
quó redactus sum. ómnes me noti átque amici déserunt."
híc ego illum contémpsi prae me; 'quid homo' inquam 'ignauíssume?
ítan parasti te, út spes nulla rélicua in te sít tibi? 240
10 símul cum re consílium amisti? uíden me ex eodem ortúm loco?
quí color nitór uestitus, quaé habitudost córporis!
ómnia habeo, néque quicquam habeo: níl quom est, nil defít tamen.'
"át ego infelix néque ridiculus ésse neque plagás pati
póssum." 'quid? tu his rébus credis fíeri? tota errás uia. 245
15 ólim isti fuit géneri quondam quaéstus apud saeclúm prius;
hóc nouomst aucúpium; ego adeo hanc prímus inuení uiam.
ést genus hominum, qui ésse primos se ómnium rerúm uolunt,
néc sunt: hos conséctor; hisce ego nón paro me ut rídeant,

séd eis ultro adrídeo et eorum íngenia admirór simul. 250
20 quídquid dicunt, laúdo; id rursum sí negant, laudo íd quoque;
négat quis? nego; aït? áïo; postremo ímperaui egomét mihi
ómnia adsentári. is quaestus núnc est multo ubérrumus.'
PA. Scítum hercle hominem! hic hómines prorsum ex stúltis insanós facit.
GN. dum haec lóquimur, intereá loci ad macéllum ubi aduenímus, 255
25 concúrrunt laeti mi óbuiam cuppédinarii ómnes:
cetárii lanií coqui fartóres piscatóres,
quibus ét re salua et pérdita profúeram et prosum saépe:
salútant, ad cenám uocant, aduéntum gratulántur.
ille úbi miser famélicus uidet mé esse tanto honóre, 260
30 tam fácile uictum quaérere: ibi homo coépit me obsecráre,
ut síbi liceret díscere id de mé: sectari iússi,
si pótis est, tamquam phílosophorum habent dísciplinae ex ípsis
uocábula, ut parasíti item Gnathónici uocéntur.
PA. Viden ótium et cibus quíd facit aliénus? GN. sed ego césso 265
35 ad Tháïdem hanc dedúcere et rogáre ad cenam ut uéniat.
sed Pármenonem ante óstium *huius stáre* tristem uídeo,
riuális seruom: sálua res est. nímirum homines frígent.
nebulónem hunc certumst lúdere. PA. Hisce hoc múnere arbitrántur
suam Tháïdem esse. GN. Plúruma salúte Parmenónem 270

---

250 his (is) ‖ 264 parasiti ita (itidem) ut ‖ 267 ostium Thaidis tristem ‖

40 summúm suom inpertít Gnatho. quid ágitur? PA. Statur. GN. Vídeo.
numquídnam hic quod nolís uides? PA. Te. GN. Crédo: at numquid áliud?
PA. Quidúm? GN. Quia tristi's. PA. Níl quidem. GN. Ne sís: sed quid uidétur
hoc tíbi mancupium? PA. Nón malum hercle. GN. Vro hóminem. PA. Vt falsus ánimist!
GN. Quam hoc múnus gratum Tháïdi arbitráre esse? PA. Hoc nunc dícis 275
45 eiéctos hinc nos; ómnium rerum, heús, uicissitúdo est.
GN. Sex égo te totos, Pármeno, hos mensés quietum réddam,
ne súrsum deorsum cúrsites neue úsque ad lucem uígiles:
ecquíd beo te? PA. Mén? papae! GN. Sic sóleo amicos. PA. Laúdo.
GN. Detíneo te: fortásse tu proféctus alio fúeras. 280
50 PA. Nusquám. GN. Tum tu igitur paúlulum da mi óperae: fac ut admíttar
ad illam. PA. Áge modo, i: nunc tíbi patent fores haé, quia istam dúcis.
GN. Numquem éuocari hinc uís foras? — PA. Sine bíduom hoc praetéreat:
qui míhi nunc uno dígitulo fores áperis fortunátus,
ne tú istas faxo cálcibus saepe ínsultabis frústra. — 285
55 GN. Etiámne tu hic stas, Pármeno? eho, numnam híc relictu's cústos,
nequís forte internúntius clam a mílite ad istam cúrset?
PA. Facéte dictum: míra uero míliti quae pláceant! —
sed uídeo erilem fílium minórem huc aduenire.
mirór, quid ex Piraeo ábierit: nam ibi cústos publicést nunc. 290
60 non témerest: et properáns uenit, nesció quid circumspéctat.

---

286 etiam nunc hic ||

CHAERECA PARMENO
ADVLESCENS SERVOS

II 3

CH. Óccidi!
neque uírgost usquam néque ego, qui illam e cónspectu amisí meo.
ubi quaéram, ubi inuestígem, quem percónter, quam insistám uiam,
incértus sum. una haec spés est: ubi ubi est, diú celari nón potest. 295
5 o fáciem pulcram! déleo omnis dehínc ex animo múlieres:
taedét cottidiánarum harum fórmarum. PA. Ecce autem álterum,
qui néscio quid de amóre loquitur: ó infortunatúm senem!
hic uérost, qui si occéperit, ludúm iocumque, *sát scio*,
dicét fuisse illum álterum, praeut húius rabies quaé dabit. 300 301
10 CH. Vt illúm di deaeque sénium perdant, qui hódie me remorátus est,
meque ádeo qui restíterim, tum autem qui íllum flocci fécerim!
séd eccum Parmenónem. salue. PA. Quíd tu es tristis? quídue es alacris?
únde is? CH. Egone? néscio hercle, néque unde eam neque quórsum eam: 305
ita prórsum oblitus súm mei.
15 PA. Qui quaéso? CH. Amo. PA. Hem! CH. Nunc, Pármeno, *tu* osténdes te qui uír sies.
scis té mihi saepe póllicitum esse 'Chaérea, aliquid ínueni
modo quód ames: in ea re útilitatem ego fáciam ut cognoscás meam',
quom in céllulam ad te pátris penum omnem cóngerebam clánculum. 310

---

307 Parmeno te ostendes ||

PA. Age, inépte. CH. Hoc hercle fáctumst. fac sis núnc promissa adpáreant:
20 sic ádeo digna rés est, ubi tu néruos intendás tuos.
haud símilis uirgost uírginum nostrárum, quas matrés student
demíssis umeris ésse, uincto péctore, ut gracilaé sient.
siquást habitior paúlo, pugilem esse áïunt, deducúnt cibum: 315
tam etsí bonast natúra, reddunt cúratura iúnceas:
25 itaque érgo amantur. PA. Quíd tua istaec? CH. Nóua figura orís. PA. Papae!
CH. Color uérus, corpus sólidum et suci plénum. PA. Anni? CH. Anni? sédecim.
PA. Flos ípsus. CH. *Ipsam* hanc míhi tu uel ui uél clam uel precário
fac trádas: mea nil ré fert, dum potiár modo. 320
PA. Quid? uírgo quoiast? CH. Néscio hercle. PA. Vndést? CH. Tantundem. PA. Vbi hábitat?
30 CH. Ne id quídem. PA. Vbi uidisti? CH. Ín uia. PA. Qua rátione amisísti?
CH. Id équidem adueniens mécum stomachabár modo:
neque quémquam ego hominem esse árbitror, quoi mágis bonae
felícitates ómnes auorsaé sient. 325
PA. Quid hóc est sceleris! CH. Périi. PA. Quid factúmst? CH. Rogas?
35 patrís cognatum atque aéqualem Archidémidem
nouístin? PA. Quid ni? CH. Is, dum hánc sequor, fit mi óbuiam.
PA. Incómmode hercle. CH. Immo énim uero infelíciter:
nam incómmoda alia súnt dicenda, Pármeno. 330
illúm liquet mihi déierare his ménsibus
40 sex séptem prorsum nón uidisse próxumis

---

312 sic] si (siue) || 319 flos ipsum (ipse) || tu mihi || 325 aduersae ||

nisi núnc, quom minume uéllem minumeque ópus fuit.
eho, nónne hoc monstri símilest? quid aïs? PA. Máxume.
CH. Contínuo adcurrit ád me, quam longé quidem, 335
incúruos, tremulus, lábiis demissís, gemens:
45 'heus heús, tibi dico, Chaérea' inquit. réstiti.
'scin quíd ego te uolébam?' "dic." 'cras ést mihi
iudícium.' "quid tum?" 'ut díligenter núnties
patri, áduocatus máne mi esse ut méminerit.' 340
dum haec dícit, abiit hóra. rogo numquíd uelit.
50 'recte' ínquit. abeo. quom húc respicio ad uírginem,
illa sése interea cómmodum huc aduórterat
in hanc nóstram plateam. PA. Mírum ni hanc dicít, modo
huic quaé datast dono. CH. húc quom aduenio, núlla erat. 345
PA. Comités secuti scílicet sunt uírginem?
55 CH. Verúm: parasitus cum áncilla. PA. Ipsast: ílicet.
desíne, iam conclamátumst. CH. Alias rés agis.
PA. Istúc ago equidem. CH. Nóstin quae sit? díc mihi,
uidístin? PA. Vidi, nóui: scio quo abdúcta sit. 350
CH. Eho, Pármeno mi, nóstin et scis úbi siet?
60 PA. Húc deductast ád meretricem Tháïdem: ei donó datast.
CH. Quís is est tam poténs cum tanto múnere hoc? PA. Milés Thraso,
Phaédriae riuális. CH. Duras frátris partis praédicas.
PA. Ímmo enim si sciás quod donum huic dóno contra cómparet, 355
mágis id dicas. CH. Quódnam quaeso hercle? PA. Eúnuchum. CH. Illumne óbsecro
65 ínhonestum hominem, quém mercatus ést heri, senem múlierem?
PA. Ístum ipsum. CH. Nimírum homo quatiétur cum donó foras.

---

349 mihi aut ‖ 356 tum magis ‖ 358 quatietur certe cum ‖

séd istam Thaïdém non sciui nóbis uicinam. PA. Haú diust.
CH. Périi, numquamne étiam me illam uídisse! ehodum díc mihi: 360
éstne, ut fertur, fórma? PA. Sane. CH. At níhil ad nostram hanc? PA. Ália res.
70 CH. Óbsecro hercle, Pármeno, fac ut pótiar. PA. Faciam sédulo:
dábo operam, adiuuábo. numquid me áliud? CH. Quo nunc ís? PA. Domum,
út mancupia haec, íta uti iussit fráter, ducam ad Tháïdem.
CH. Ó fortunatum ístum eunuchum, quí quidem in hanc detúr domum! 365
PA. Quíd ita? CH. Rogitas? súmma forma sémper conseruám domi
75 uidébit, conloquétur, aderit úna in unis aédibus;
cibúm non numquam cápiet cum ea, intérdum propter dórmiet.
PA. Quid sí nunc tute fórtunatus fías? CH. Qua re, Pármeno?
respónde. PA. Capias uéstem illius. CH. Véstem? quid tum póstea? 370
PA. Pro illó te deducam. CH. Aúdio. PA. Te esse íllum dicam. CH. Intéllego.
80 PA. Tu illís fruare cómmodis, quibus tu íllum dicebás modo:
cibum úna capias, ádsis, tangas, lúdas, propter dórmias,
quandóquidem illarum néque te quisquam nóuit neque scit quí sies.
praetérea forma et aétas ipsast, fácile ut pro eunuchó probes. 375
CH. *Hui,* díxti pulcre: númquam uidi mélius consiliúm dari.

---

362 sedulo ac ‖ 364 ita ut ‖ 370 illius uestem (tu illius uestem) ‖

85 age eámus intro núnciam: orna me, ábduc, duc, quantúm potis.
PA. Quid agís? iocabar équidem. CH. Garris. PA. Périi, quid ego egí miser!
quo trúdis? perculerís iam tu me. tíbi equidem dicó, mane.
CH. Eámus. PA. Pergin? CH. Cértumst. PA. Vide modo hóc ne nimis sit cállidum. 380
CH. Non ést profecto: síne. PA. At enim istaec ín me cudetúr faba. CH. Ah!
90 PA. Flágítium facimus. CH. Án id flagitiumst, si ín domum meretríciam
dedúcar et illis crúcibus, quae nos nóstramque adulescéntiam
habent déspicatam et quaé nos semper ómnibus cruciánt modis,
nunc réferam gratiam átque eas itidem fállam, ut ab illis fállimur? 385
an pótius haec pati aéquomst, pater ut á me ludatúr dolis?
95 quod quí rescierint, cúlpent; illud mérito factum omnés putent.
PA. Quid istíc? si certumst fácere, faciam: uérum ne post cónferas
culpam ín me. CH. Non faciám. PA. Iubesne? CH. Iúbeam? cogo atque impero;
numquám defugiam auctóritatem. séquere. PA. Di uortánt bene! 390

---

377 potes (potest) || 380 uide ne nimium callidum (*sic*) hoc sit modo || 386 pati (patri) aequomst fieri ut || 390 PA. sequere. di ||

THRASO GNATHO PARMENO
MILES PARASITVS SERVOS

III 1 TH. Magnás uero agere grátias Thaïs mihi?
GN. Ingéntis. TH. Ain tu, laétast? GN. Non tam ipsó quidem
donó quam abs te datum ésse: id uero sério
triúmphat. PA. Hoc prouíso ut, ubi tempús siet,
5 dedúcam. sed eccum mílitem. TH. Est istúc datum 395
profécto, ut grata míhi sint quae facio ómnia.
GN. Aduórti hercle animum. TH. Vél rex semper máxumas
mihi agébat quidquid féceram, aliis nón item.
GN. Labóre alieno mágno partam glóriam
10 uerbís saepe in se tránsmouet, qui habét salem; 400
quod in tést. TH. Habes. GN. Rex te érgo in oculis TH. Scílicet.
GN. gestáre? TH. Verum: crédere omnem exércitum,
consília. GN. Mirum. TH. Túm sicubi eum sátietas
hominum aút negoti síquando odium céperat,
15 requiéscere ubi uolébat, quasi . . nostín? GN. Scio: 405
quasi ubi íllam exspueret míseriam ex animó, TH. Tenes.
tum mé conuiuam sólum abducebát sibi. GN. Hui,
regem élegantem nárras. TH. Immo síc homost:
perpaúcorum hominumst. GN. Ímmo nullorum, árbitror,
20 si técum uiuit. TH. Ínuidere omnés mihi, 410
mordére clanculum; égo non flocci péndere.
illi ínuidere mísere, uerum unús tamen
inpénse, elephantis quem Índicis praefécerat.
is úbi molestus mágis est, 'quaeso' inquám 'Strato,
25 eone és ferox, quia habés imperium in béluas?' 415
GN. Pulcré mehercle *istuc* díctum et sapientér. papae,
iuguláras hominem. quíd ille? TH. Mutus ílico.

409 hominum ||

GN. Quid ni ésset? PA. Di uostrám fidem! hominem pérditum
miserúmque et illum sácrilegum! TH. Quid illúd, Gnatho,
30 quo pácto Rhodium tétigerim in conuíuio, 420
numquám tibi dixi? GN. Númquam, sed narra óbsecro.
plus míliens audíui. TH. Vna in conuíuio
erat híc, quem dico, Rhódius adulescéntulus.
forte hábui scortum: coépit ad id adlúdere
35 et me ínridere. 'quíd aïs' inquam homini 'ínpudens? 425
lepus túte es, pulpaméntum quaeris?' GN. Háhahahae.
TH. Quid ést? GN. Facete, lépide, laute, níl supra!
tuomne, óbsecro te, hoc díctum erat? uetus crédidi.
TH. Audíeras? GN. Saepe, et fértur in primís. TH. Meumst.
40 GN. Dolet díctum inprudenti ádulescenti et líbero. 430
PA. At té di perdant! GN. Quíd ille quaeso? TH. Pérditus:
risu ómnes qui aderant émoriri; dénique
metuébant omnes iám me. GN. Non iniúria.
TH. Sed heús tu, purgon égo me de istac Tháïdi,
45 quod eám me amare súspicatast? GN. Níl minus. 435
immo aúge magis suspítionem. TH. Quór? GN. Rogas?
scin, síquando illa méntionem Phaédriae
facit aút si laudat, te út male urat? TH. Séntio.
GN. Id út ne fiat, haéc res solast rémedio.
50 ubi nóminabit Phaédriam, tu Pámphilam 440
contínuo. siquando ílla dicet 'Phaédriam
intró mittamus cómissatum', Pámphilam
cantátum prouocémus. si laudábit haec
illíus formam, tu húius contra. dénique
55 par pró pari reférto, quod eam mórdeat. 445
TH. Siquidém me amaret, túm istuc prodessét, Gnatho.
GN. Quando íllud quod tu dás exspectat átque amat,

---

426 es et pulpamentum || hahahae ||

iam dúdum te amat: iám dudum illi fácile fit
quod dóleat: metuit sémper, quem ipsa núnc capit
60 fructúm, nequando irátus tu alio cónferas. 450
TH. Bene díxti: at mihi istuc nón in mentem uénerat.
GN. Ridículum: non enim cógitaras; céterum
idem hoc túte melius quánto inuenissés, Thraso!

THAIS MERETRIX **THRASO** MILES **PARMENO** SERVOS **GNATHO** PARASITVS
PYTHIAS ANCILLA

III 2 TH. Audíre uocem uísa sum modo mílitis.
atque éccum. salue, mí Thraso. THR. O Thaïs mea, 455
meum sáuium, quid ágitur? ecquid nós amas
de fídicina istac? PA. Quám uenuste, quód dedit
5 princípium adueniens! TH. Plúrumum meritó tuo.
GN. Eámus ergo ad cénam. quid stas? PA. Em álterum:
ex hómine hunc natum dícas? TH. Vbi uis, nón moror. 460
PA. Adíbo atque adsimulábo quasi nunc éxeam.
itúran, Thaïs, quópiam es? TH. Ehem, Pármeno,
10 bene fécisti hodie: itúra . . PA. Quo? TH. Quid, hunc nón uides?
PA. Video ét me taedet. úbi uis, dona adsúnt tibi
a Phaédria. THR. Quid stámus? quor non ímus hinc? 465
PA. Quaeso hércle ut liceat, páce quod fiát tua,
dare huíc quae uolumus, cónuenire et cónloqui.
15 THR. Perpúlcra credo dóna aut nostri símilia.
PA. Res índicabit. heús! iubete istós foras
exíre, quos iussi. ócius procéde tu huc. 470
ex Aéthiopiast úsque haec. THR. Hic sunt trés minae.

GN. Vix. PA. Vbi tu es, Dore? accéde huc. em eunuchúm tibi,
20 quam líberali fácie, quam aetate íntegra!
TH. Ita mé di ament, honéstust. PA. Quid tu aïs, Gnatho?
numquíd habes quod contémnas? quid tu autém, Thraso? 475
tacént: satis laudant. fác periclum in lítteris,
fac ín palaestra, in músicis: quae líberum
25 scire aéquomst adulescéntem, sollertém dabo.
THR. Ego íllum eunuchum, sí opus sit, uel sóbrius . . !
PA. Atque haéc qui misit, nón sibi soli póstulat 480
te uíuere et sua caúsa excludi céteros,
neque púgnas narrat néque cicatricés suas
30 osténtat neque tibi óbstat, quod quidám facit;
uerum úbi molestum nón erit, ubi tú uoles,
ubi témpus tibi erit, sát habet, si tum récipitur. 485
THR. Adpáret seruom hunc ésse domini paúperis
miseríque. GN. Nam hercle némo posset, sát scio,
35 qui habéret qui paráret alium, hunc pérpeti.
PA. Tace tú, quem ego esse infra ínfumos omnís puto
hominés: nam qui adsentári huic animum indúxeris, 490
e flámma petere té cibum posse árbitror.
THR. Iamne ímus? TH. Hos prius íntro ducam et quaé uolo
40 simul ímperabo: póste huc continuo éxeo. —
THR. Ego hinc ábeo. tu istanc ópperire. PA. Haud cónuenit
una íre cum amica ímperatorem ín uia. 495
THR. Quid tíbi ego multa dícam? domini símiu's.
GN. Hahahaé. THR. Quid rides? GN. Ístuc quod dixtí modo,
45 et illúd de Rhodio díctum quom in mentém uenit.
sed Tháïs exit. THR. Ábi prae, cura ut sínt domi

493 poste] post (postea) ‖ 496 simiu's] similis es ‖ 499 curre ‖

paráta. GN. Fiet. — TH. Díligenter, Pýthias, 500
fac cúres, si forte hóc Chremes aduénerit,
ut óres, primum ut rédeat; si id non cómmodumst,
50 ut máneat; si id non póterit, ad me addúcito.
PY. Ita fáciam. TH. Quid? quid áliud uolui dícere?
ehem: cúrate istam díligenter uírginem: 505
domi adsítis facite. THR. Eámus. TH. Vos me séquimini.

CHREMES **PYTHIAS**
ADVLESCENS ANCILLA

III 3 CH. Profécto quanto mágis magisque cógito,
nimírum dabit haec Tháïs mihi magnúm malum:
ita mé uideo ab ea astúte labefactárier
iam túm quom primum iússit me ad se arcéssier. 510
5 rogét quis 'quid tibi cum ílla?' ne norám quidem.
ubi uéni, causam, ut íbi manerem, répperit:
ait rém diuinam fécisse et rem sériam
uelle ágere mecum. iám tum erat suspítio,
doló malo haec fieri ómnia. ipsa adcúmbere 515
10 mecúm, mihi sese dáre, sermonem quaérere.
ubi fríget, huc euásit, quam pridém pater
mihi et máter mortui éssent. dico, iám diu.
rus écquod Suni habérem et quam longe á mari.
credo eí placere hoc, spérat se a me auéllere. 520
15 postrémo, ecqua inde párua periissét soror;
ecquís cum ea una; quíd habuisset, quóm perit;
ecquís eam posset nóscere. haec quor quaéritet?
nisi si ílla forte quae ólim periit páruola
soror, eám se intendit ésse, ut est audácia. 525
20 uerum éa si uiuit, ánnos natast sédecim,
non máior; Thaïs, quám ego sum, maiúsculast.
misít porro orare, út uenirem, sério.

---

500 fiat ‖ 502 redeat] maneat ‖ 503 maneat] redeat ‖ 519 suni ecquod ‖

aut dícat quod uolt aút molesta né siet.
non hércle ueniam tértio. heus heus, écquis hic? 530
25 ego súm, Chremes. PY. O cápitulum lepidíssumum!
CH. Dico égo mi insidias fíeri? PY. Thaïs máxumo
te orábat opere, ut crás redires. CH. Rús eo.
PY. Fac amábo. CH. Non possum, ínquam. PY. At tu apud nos híc mane,
dum rédeat ipsa. CH. Níl minus. PY. Quor, mí Chremes? 535
30 CH. Malám rem hinc ibis? PY. Si ístuc ita certúmst tibi,
amábo ut illuc tránseas ubi illást. CH. Eo.
PY. Abi, Dórias, cito húnc deduce ad mílitem.

ANTIPHO
ADVLESCENS

Heri áliquot adulescéntuli coïimus in Piraéo III 4
in húnc diem, ut de sýmbolis essémus. Chaeream eí rei 540
praefécimus: dati ánuli; locus, témpus constitútumst.
praetériit tempus: quo ín loco dictúmst, parati níl est.
5 homo ípse nusquamst, néque scio quid dícam aut quid coniéctem.
nunc mi hóc negoti céteri dedére, ut illum quaéram,
idque ádeo uisam, sí domist. quisnam hínc a Thaïde éxit? 545
is ést an non est? ípsus est. quid hoc hóminist? quid hoc ornátist?
quid illúd malist? nequeó satis mirári neque conícere,
10 nisi, quídquid est, procul hínc lubet prius quíd sit sciscitári.

---

546 quid (qui) hic ornatus (est) ‖

CHAEREA ANTIPHO
ADVLESCENTES DVO

III 5 CH. Númquis hic est? némost. numquis hínc me sequitur? némo homost.
iámne rumpere hóc licet mi gaúdium? pro Iúppiter! 550
nunc ést profecto, intérfici quom pérpeti me póssum,
ne hoc gaúdium contáminet uita aégritudine áliqua.
5 sed néminemne cúriosum intéruenire núnc mihi,
qui mé sequatur quóquo eam, rogitándo optundat, énicet,
quid géstiam aut quid laétus sim, quo pérgam, unde emergam, úbi siem 555
uestítum hunc nanctus, míhi quid quaeram, sánus sim anne insániam!
AN. Adíbo atque ab eo grátiam hanc, quam uídeo uelle, iníbo.
10 Chaérea, quid est quód sic gestis? quídue hic uestitús sibi
quaérit? quid est quod laétus es? quid tíbi uis? satine sánus es?
quid áspectas me? quíd taces? CH. Oh, féstus dies *es* hóminis: 560
amíce, salue! *o mi Ántipho,* 560[b]
nemo hóminumst, quem ego núnc magis uidére cuperem quám te.
15 AN. Narra ístuc quaeso quíd siet. CH. Immo égo te *oro* hercle ut aúdias.
nostín hanc, quam amat fráter? AN. Noui: némpe, opinor, Tháïdem.
CH. Istam ípsam. AN. Sic comméмineram. CH. Hodie quaédamst ei donó data

---

556 quid mihi ‖ 558 sibi hic uestitus ‖ 560 me aspectas (adspectans) ‖ 561 nemost hominum (nemo est omnium) ‖ cuperem uidere ‖ 562 *oro*] obsecro ‖

uirgó: quid ego eius tíbi nunc faciem praédicem aut laudem, Ántipho, 565
quom ipsús me noris quam élegans formárum spectatór sim?
20 in hác commotus sum. AN. Aín tu? CH. Primam díces, scio, si uíderis.
quid múlta uerba? amáre coepi. fórte fortuná domi
erat quídam eunuchus, quém mercatus fúerat frater Tháïdi,
neque ís deductus étiamdum ad eam. súbmonuit me Pármeno 570
ibi séruos, quod ego arrípui. AN. Quid id est? CH. Tácitus citius aúdies:
25 ut uéstem cum eo mútem et pro illo iúbeam me illoc dúcier.
AN. Pro eunúchon? CH. Sic est. AN. Quíd ex ea re tándem ut caperes cómmodi?
CH. Rogás? uiderem, audírem, essem una quácum cupiebam, Ántipho.
num párua causa aut práua ratiost? tráditus sum múlieri. 575
illa ílico ubi me accépit, laeta uéro ad se abducít domum,
30 comméndat uirginém. AN. Quoi? tibine? CH. Míhi. AN. Satis tutó tamen.
CH. Edícit ne uir quísquam ad eam adeat, ét mihi ne abscedam ímperat:
in ínteriore párte ut maneam sólus cum sola. ádnuo
terram íntuens modéste. AN. Miser! CH. 'Ego' ínquit 'ad cenam hínc eo'. 580
abdúcit secum ancíllas: paucae, quaé circum illam essént, manent
35 nouíciae puéllae. continuo haéc adornant út lauet.
adhórtor properent. dum ádparatur, uírgo in conclauí sedet

---

566 ipsum me (me ipsum) || siem || 575 praua] parua ||

suspéctans tabulam quándam pictam; ibi ínerat pictura haéc, Iouem
quo pácto Danaae mísisse aïunt quóndam in gremium imbrem aúreum. 585
egomét quoque id spectáre coepi, et quía consimilem lúserat
40 iam olim ílle ludum, inpéndio magis ánimus gaudebát mihi:
deum sése in hominem cónuortisse atque ín alienas tégulas
uenísse clanculúm per inpluuium fúcum factum múlieri.
at quém deum! qui témpla caeli súmma suo nutú quatit. 590
ego homúncio hoc non fácerem? *facerem* ego íllud uero itidem ác lubens.
45 dum haec mécum reputo, arcéssitur lauátum interea uírgo:
iit, láuit, rediit; deínde eam in lecto íllae conlocárunt.
sto exspéctans, siquid mi ímperent. uenit úna, 'heus tu' inquit 'Dóre,
cape hóc flabellum, uéntulum huic sic fácito, dum lauámus: 595
ubi nós lauerimus, sí uoles, lauáto'. accipio trístis.
50 AN. Tum equidem ístuc os tuom ínpudens uidére nimium uéllem,
qui essét status, flabéllulum tenére te asinum tántum.
CH. Vix élocutast hóc, foras simul ómnes proruónt se,
abeúnt lauatum, pérstrepunt, ita út fit, domini ubi ábsunt. 600
intérea somnus uírginem opprimít. limis ego spécto
55 sic pér flabellum clánculum: simul ália circumspécto
satin éxplorata sínt. uideo esse. péssulum ostio óbdo.
AN. Quid túm? CH. Quid 'quid tum' fátue? AN. Fateor. CH. Án ego occasiónem

---

590 summa sonitu concutit ‖ 591 itidem] ita feci ‖ 598 flabellum ‖ 601 ego limis ‖

mihi óstentatam tám breuem, tam optátam, tam insperátam 605
amítterem? tum pól ego is essem uére, qui simulábar.
60 AN. Sane hércle ut dicis. séd interim de sýmbolis quid áctumst?
CH. Parátumst. AN. Frugi es: úbi? domin? CH. Immo ápud libertum Díscum.
AN. Perlóngest; sed tanto ócius properémus: muta uéstem.
CH. Vbi mútem? perii: nám domo exuló nunc; metuo frátrem 610
ne intús sit; porro autém pater ne rúre redierít iam.
65 AN. Eámus ad me: ibi próxumumst ubi mútes. CH. Recte dícis.
eámus; et de istác simul, quo pácto porro póssim
potíri, consiliúm uolo capere úna tecum. AN. Fíat.

DORIAS
ANCILLA

IV 1 Íta me di ament, quántum ego illum uídi, non nil tímeo misera, 615
néquam ille hodie insánus turbam fáciat aut uim Tháïdi.
nam póstquam iste aduenít Chremes adoléscens, frater uírginis,
mílitem rogat út eum admitti iúbeat; continuo ílle irasci,
5 néque negare audére; Thaïs pórro instare ut hóminem inuitet.
íd faciebat rétinendi eius caúsa: quia illa quaé cupiebat 620
dé sorore eius índicare ad eám rem tempus nón erat.
inuítat tristis: mánsit. ibi illa cum íllo sermonem óccipit.

---

618 ille continuo ‖ 620 eius] illius ‖

míles uero síbi putare ante óculos aemulum *íllum* adductum;
10 uóluit contra fácere huic aegre: 'heus, Pámphilam' inquit 'púer, arcesse,
út delectet híc nos.' illa exclámat 'minume géntium: 625
ín conuiuium íllam?' miles téndere inde ad iúrgium.
ínterea aurum síbi clam mulier démit, dat mihi ut aúferam.
hóc est signi: ubi prímum poterit, se íllim subducét scio.

PHAEDRIA
ADVLESCENS

IV 2 Dum rús eo, coepi égomet mecum intér uias,
ita út fit, ubi quid ín animost moléstiae, 630
aliám rem ex alia cógitare et ea ómnia
peiórem in partem. quíd opust uerbis? dum haéc puto,
5 praetérii inprudens uíllam. longe iam ábieram,
quom sénsi; redeo rúrsum, male ueró me habens.
ubi ad ípsum ueni déuorticulum, cónstiti: 635
occépi mecum cógitare 'hem, bíduom hic
manéndumst soli síne illa? quid tum póstea?
10 nil ést. quid? nil? si nón tangendi cópiast,
ehó né uidendi quídem erit? si illud nón licet,
saltem hóc licebit. cérte extrema línea 640
amáre haud nihil est.' uíllam praetereó sciens.
sed quíd hoc, quod timida súbito egreditur Pýthias?

---

623 adductum ante oculos aemulum || 624 heus inquit puer Pamphilam accerse || 628 illinc (illi) || 631. 632 omnia in | peiorem partem ||

PYTHIAS DORIAS PHAEDRIA
ANCILLAE DVAE ADVLESCENS

PY. Vbi ego illum scelerósum misera atque ínpium inueniam? aút ubi quaeram? IV 3
hócine tam audax fácinus facere esse aúsum! *DO.* Perii. PH. Hoc quíd sit uereor.
PY. quín etiam insupér scelus, postquam lúdificatust uírginem, 645
uestem ómnem miserae díscidit, tum ipsám capillo cónscidit.
5 PH. Hem! PY. quí nunc si detúr mihi,
ut ego únguibus facile ílli in oculos ínuolem uenéfico!
PH. *Hic* néscio quid profécto absente nóbis turbatúmst domi.
adíbo. quid istuc? quíd festinas? aút quem quaeris, Pýthias? 650
PY. Ehem Phaédria, ego quem quaéram? abi hinc
10 quo dígnu's cum donís tuis tam lépidis. PH. Quid istuc ést reï?
PY. Rogás me? eunuchum quém dedisti nóbis quas turbás dedit!
quám erae dono déderat miles uírginem uitiáuit. PH. Quid aïs?
PY. Périi. PH. Temulénta's. PY. Vtinam síc sint qui mihi mále uolunt. DO. Au, 655
óbsecro, mea Pýthias, quid ístuc nam monstrí fuit?
15 PH. Insánis: qui istuc fácere eunuchus pótuit? PY. Ego illum néscio
qui fúerit: hoc quod fécit res ipsa índicat.
uirgo ípsa lacrumat néque, quom rogites, quíd sit audet dícere.
ille aútem bonus uir núsquam adparet. étiam hoc misera súspicor, 660

---

654 uirginem quam erae dono dederat miles ||

aliquíd domo abeuntem ábstulisse. PH. Néqueo mirarí satis,
20 quo ille *hínc* abire ignáuos possit lóngius, nisi sí domum
forte ád nos rediit. PY. Víse amabo, núm sit. PH. Iam faxó scies. —
DO. Perii! óbsecro, tam infándum facinus, méa tu, ne audiuí quidem.
PY. At pól ego amatorés mulierum esse eós audieram máxumos, 665
sed níl potesse; uérum miserae nón in mentem uénerat:
25 nam illum áliquo conclusíssem neque illi cómmisissem uírginem.

PHAEDRIA ADVLESCENS **DORVS** EVNVCHVS **PYTHIAS** **DORIAS** ANCILLAE DVAE

IV 4 PH. Exí foras, sceléste. at etiam réstitas,
fugitíue? prodi, mále conciliate. DO(RVS). Óbsecro. PH. Oh,
illúd uide, os ut síbi distorsít cárnufex! 670
quid huc tíbi reditiost? uéstis quid mutátiost?
5 quid nárras? paulum sí cessassem, Pýthias,
domi nón offendissem, íta iam adornarát fugam.
PY. Haben hóminem, amabo? PH. Quíd ni habeam? PY. Oh, factúm bene.
DOR(IAS). Istúc pol uero béne. PY. Vbist? PH. Rogitas? nón uides? 675
PY. Videam? óbsecro quem? PH. Hunc scílicet. PY. Quis hic ést homo?
10 PH. Qui ad uós deductus hódiest. PY. Hunc oculís suis
nostrárum numquam quísquam uidit, Phaédria.
PH. Non uídit? PY. An tu hunc crédidisti esse, óbsecro,

---

665 audieram eos ‖ 671 quid uestis ‖

ad nós deductum? PH. Námque alium habui néminem.
PY. Au, 680
ne cómparandus quídem hic ad illumst: ílle erat
15 honésta facie ac líberali. PH. Ita uísus est
dudúm, quia uaria uéste exornatús fuit;
nunc tíbi uidetur foédus, quia illam nón habet.
PY. Tace óbsecro: quasi uéro paulum intérsiet! 685
ad nós deductus hódiest adulescéntulus,
20 quem tú uidere uéro uelles, Phaédria.
hic ést uietus uétus ueternosús senex,
colóre mustelíno. PH. Hem, quae haec est fábula?
eo rédiges me, ut quid égerim egomet nésciam? 690
eho tu, émin ego te? DO. Emísti. PY. Iube mi dénuo
25 respóndeat. PH. Roga. PY. Vénisti hodie ad nós?
negat.
at ille álter uenit ánnos natus sédecim,
quem sécum adduxit Pármeno. PH. Age dum hoc
mi éxpedi
primum: ístam quam habes únde habes uestém?
taces? 695
monstrum hóminis, non dictúru's? DO. Venit Chaérea.
30 PH. Fratérne? DO. Ita. PH. Quando? DO. Hocédie.
PH. Quam dudúm? DO. Modo.
PH. Quicúm? DO. Cum Parmenóne. PH. Norasne eúm
prius?
DO. Non. PH. Ýnde fratrem méum esse scibas? DO.
Pármeno 699. 700
dicébat eum esse. is míhi dedit hanc, PH. Óccidi!
DO. meam ipse índuit; post úna ambo abierúnt foras.
35 PY. Iám satis credis sóbriam esse me ét nil mentitám
tibi?
iám satis certumst uírginem uitiátam esse? PH. Age
nunc, béluae

---

681 hic quidem || 682 ac] et || 697 hodie || 700 unde igitur fratrem || sciebas || 701 dedit mihi hanc (hanc uestem) || 704 belua ||

crédis huic quod dícat? PY. Quid isti crédam? res ipsa índicat. 705
PH. Cóncede istim huc paúlulum: audin? étiam nunc paulúm: sat est.
dícdum hoc rursum, Chaérea tuam uéstem detraxít tibi?
40 DO. Fáctum. PH. Et eamst indútus? DO. Factum. PH. Et pró te huc deductúst? DO. Ita.
PH. Iúppiter magne, óh scelestum atque aúdacem hominem! PY. Vaé mihi:
étiam nunc non crédis nos indígnis inrisás modis? 710
PH. Mírum ni tu crédis quod iste dícit. quid agam néscio.
heús negato rúrsum. possumne égo hodie ex te exscúlpere
45 uérum? uidistíne fratrem Chaéream? DO. Non. PH. Nón potest
síne malo fatéri, uideo: séquere hac: modo aït módo negat.
óra me. DO. Obsecró te uero, Phaédria. PH. I intro núnciam. 715
DO. Oíeï. PH. Alio pácto honeste hinc quó modo abeam néscio.
áctumst, siquidem tú me hic etiam, nébulo, ludificábere. —
50 PY. Pármenonis tám scio esse hanc téchinam quam me uíuere.
DOR. Síc est. PY. Inueniám pol hodie, párem ubi referam grátiam.
séd nunc quid faciúndum censes, Dórias? DOR. De istác rogas 720
uírgine? PY. Ita, utrum praédicemne an táceam? DOR. Tu pol, sí sapis,

---

706 istim huc] istuc ‖ paulum] paululum ‖ 710 indignis nos esse inrisas ‖ 711 credas ‖ dicat ‖ 716 quo modo hinc ‖ 718 technam ‖ 721 taceamne an praedicem ‖

quód scis nescis de ísto eunucho aeque ác de uitio uírginis.
55 hác re et te omni túrba euolues ét illi gratum féceris.
íd modo dic, abísse Dorum. PY. Ita fáciam. DOR. Sed uideón Chremem?
Tháïs iam aderit. PY. Quíd ita? DOR. Quia, quom inde ábeo, iam tum incéperat 725
túrba inter eos. PY. Tu aúfer aurum hoc: égo scibo ex hoc quíd siet.

CHREMES ADVLESCENS **PYTHIAS** ANCILLA

CH. Attát data hercle uérba mihi sunt: uícit uinum quód bibi. IV 5
at dum ádcubabam, quám uidebar míhi pulcre esse sóbrius!
postquám surrexi, néque pes neque mens sátis suom officiúm facit.
PY. Chremés! CH. Quis est? ehem Pýthias: uah, quánto nunc formónsior 730
5 uidére mihi quam dúdum! PY. Certo túquidem pol multo hílarior.
CH. Verbum hércle hoc uerum erít 'sine Cerere et Líbero frigét Venus'.
sed Tháïs multon ánte uenit? PY. Án abiit iam a mílite?
CH. Iam dúdum, aetatem. lítes factae súnt inter eos máxumae.
PY. Nil díxit, tu ut sequerére sese? CH. Níl, nisi abiens mi ínnuit. 735
10 PY. Eho, nónne id sat erat? CH. Át nescibam id dícere illam, nísi quia

---

722 istoc ‖ aeque ac] neque ‖ 733 multo ‖ 736 nesciebam ‖

corréxit miles, quo íntellexi mínus: nam me extrusít foras.
sed eccam ípsam: miror úbi ego huic anteuórterim.

THAIS MERETRIX CHREMES ADVLESCENS PYTHIAS ANCILLA

IV 6 TH. Crédo equidem illum iam ádfuturum esse, út illam a me eripiát; sine ueniat!
átqui si illam dígito attigerit úno, oculi ilico écfodientur. 740
úsque adeo eius férre possum inéptiam et magnífica uerba,
uérba dum sint; uérum enim si ad rem cónferentur, uápulabit.
5 CH. Tháïs, ego iam dúdum hic adsum. TH. O mí Chremes, te ipsum éxpeto.
scín tu turbam hanc própter te esse fáctam? et adeo ad te áttinere hanc
ómnem rem? CH. Ad me? quí quaeso istuc? TH. Quía, dum tibi sorórem studeo 745
réddere ac restítuere, haec atque huíus modi sum múlta passa.
CH. Vbi east? TH. Domi apud me. CH. Hém! TH. Quid est?
10 éducta ita uti téque illaque dígnumst. CH. Quid aïs? TH. Íd quod res est.
hánc tibi dono dó neque repeto pro ílla quicquam abs té preti.
CH. Et habétur et referétur, Thaïs, tíbi ita ut merita's grátia. 750
TH. Át enim caue, ne príus quam hanc a me accípias amittás, Chremes:

---

741 eius] ego illius ‖ 743 expecto (expectabam) ‖ 751 Chreme ‖

nam haéc east, quam míles a me uí nunc ereptúm uenit.
15 abi tú, cistellam, Pýthias, domo écfer cum monu-
méntis.
CH. Viden tu íllum, Thaïs, PY. Vbi sitast? Th. In
rísco: odiosa céssas.
CH. mílitem secum ád te quantas cópias addúcere? 755
áttat . . TH. Num formídulosus óbsecro es, mi homo?
CH. Ápage sis:
égon formidulósus? nemost hóminum qui uiuát minus.
20 TH. Átqui ita opust. CH. Ah, métuo qualem tú me
esse hominem exístumes.
TH. Ímmo hoc cogitáto: quicum rés tibist, peregrí-
nus est,
mínus potens quam tú, minus notus, mínus amicorum
híc habens. 760
CH. Scío istuc. sed tu quód cauere póssis, stultum
admíttere est.
málo ego nos prospícere quam hunc ulcísci accepta
iniúria.
25 tú abi atque obsera óstium intus, dúm ego hinc trans-
curro ád forum:
uólo ego adesse hic áduocatos nóbis in turba hác.
TH. Mane.
CH. Mélius est. TH. Omítte. CH. Iam adero. TH.
Níl opus est istís, Chremes. 765
hóc modo dic, sorórem esse illam tuam ét te paruam
uírginem
ámisisse, núnc cognosse. sígna ostende. PY. Adsúnt.
TH. Cape.
30 sí uim faciet, ín ius ducito hóminem: intellextín?
CH. Probe.
TH. Fác animo haec praesénti dicas. CH. Fáciam.
TH. Attolle pállium.
périi: huic ipsist ópus patrono, quém defensorém
paro! 770

THRASO MILES **GNATHO** PARASITVS **SANGA** SERVOS **CHREMES** ADVLESCENS

THAIS MERETRIX

IV 7 THR. Hancíne ego ut contuméliam tam insígnem in me accipiám, Gnatho?
morí me satiust. Símalio, Donáx, Syrisce, séquimini!
primum aédis expugnábo. GN. Recte. THR. Vírginem eripiám. GN. Probe.
THR. Male múlcabo ipsam. GN. Púlcre. THR. In medium huc ágmen cum uecte *í*, Donax;
5 tu, Símalio, in sinístrum cornum; tú, Syrisce, in déxterum. 775
cedo álios: ubi centúriost Sanga et mánipulus furum? SA. Eccum adest.
THR. Quid ignáue? peniculón pugnare, qui ístum huc portes, cógitas?
SA. Egone? ímperatorís uirtutem nóueram et uim mílitum:
sine sánguine hoc non pósse fieri: qui ábstergerem uólnera?
10 THR. Vbi álii? GN. Quí malum 'álii'? solus Sánnio seruát domi. 780
THR. Tu hosce ínstrue: ego ero hic póst principia: inde ómnibus signúm dabo.
GN. Illúc est sapere: ut hósce instruxit, ípsus sibi cauít loco.
THR. Idem hóc iam Pyrrus fáctitauit. CH. Víden tu, Thaïs, quam híc rem agit?
nimírum consilium íllud rectumst de óccludendis aédibus.
15 TH. Sané quod tibi nunc uír uideatur ésse hic, nebulo mágnus est: 785

---

774 uecti (uecte) ‖ 781 hic ego ero (ego hic ero) ‖

ne métuas. THR. Quid uidétur? GN. Fundam tíbi nunc nimis uellém dari,
ut tu íllos procul hinc éx occulto caéderes: facerént fugam.
THR. Séd eccam Thaïdem ípsam uideo. GN. Quám mox inruimús? THR. Mane:
ómnia *enim* prius éxperiri quam ármis sapientém decet.
20 quí scis an quae iúbeam sine ui fáciat? GN. Di uostrám fidem, 790
quántist sapere! númquam accedo ad té, quin abeam dóctior.
THR. Tháïs, primum hoc míhi responde: quóm tibi do istam uírginem,
díxtin hos diés mihi soli dáre te? TH. Quid tum póstea?
THR. Rógitas? quae mi ante óculos coram amátorem adduxtí tuom
25 TH. Quín cum illo *nunc* ágis? THR. et cum eo clám te subduxtí mihi? 795
TH. Lúbuit. THR. Pamphilam érgo huc redde, nísi ui mauis éripi.
CH. Tíbi illam reddat aút tu eam tangas, ómnium . . ? GN. Ah, quid agís? tace.
THR. Quíd tu tibi uis? égo non tangam meám? CH. Tuam autem, fúrcifer?
GN. Cáue sis: nescis quoí maledicas núnc uiro. CH. Non tu hínc abis?
30 scín tu ut tibi res se hábeat? si quicquam hódie hic turbae coéperis, 800
fáciam ut huius locí dieique meíque semper mémineris.
GN. Míseret tui me, qui húnc tantum hominem fácias inimicúm tibi.
CH. Dímminuam ego capút tibi hodie, nísi abis. GN. Ain ueró, canis?

---

795 quin] quid ||

sícine agis? THR. Quis tú homo es? quid uis tíbi? quid cum illa reí tibist? 804
35 CH. Scíbis: principio éam esse dico líberam. THR. Hem! CH. Ciuem Átticam. THR. Hui!
CH. Meám sororem. THR. Os dúrum! CH. Miles, núnc adeo edicó tibi,
né uim facias úllam in illam. Tháïs, ego eo ad Sóphronam
nútricem, ut eam addúcam et signa osténdam haec. THR. Tun me próhibeas,
meám ne tangam? CH. Próhibebo, inquam. GN. Audín tu? hic furti se ádligat:
40 sát hoc tibist. THR. Idem hoc tú aïs, Thaïs? TH. Quaére qui respóndeat. — 810
THR. Quíd nunc agimus? GN. Quíd? redeamus: iam haéc tibi aderit súpplicans
últro. THR. Credin? GN. Ímmo certe: nóui ingenium múlierum:
nólunt ubi uelís, ubi nolis cúpiunt ultro. THR. Béne putas.
GN. Iám dimitto exércitum? THR. Vbi uis. GN. Sánga, ita uti fortís decet
45 mílites, domí focique fác uicissim ut mémineris. 815
SA. Iám dudum animus ést in patinis. GN. Frúgi es. THR. Vos me hac séquimini.

THAIS PYTHIAS
MERETRIX ANCILLA

V 1 TH. Pergín, scelesta, mécum perplexé loqui?
'scio, néscio, abiit, aúdiui, ego non ádfui.'
non tu ístuc mihi dictúra aperte es, quídquid est?
uirgó conscissa uéste lacrumans ópticet; 820

---

804 tibi uis || 810 satis hoc ||

5 eunúchus abiit: quam ób rem? aut quid factúmst? taces?
PY. Quid tíbi ego dicam mísera? illum eunuchúm negant
fuísse. TH. Quis fuit ígitur? PY. Iste Chaérea.
TH. Qui Chaérea? PY. Iste ephébus frater Phaédriae.
TH. Quid aïs, uenefica? PY. Átqui certo cómperi. 825
10 TH. Quid is óbsecro ad nos? quam ób rem adductust? PY. Néscio,
nisi amásse credo Pámphilam. TH. Hem! misera óccidi,
infélix, siquidem tu ístaec uera praédicas.
num id lácrumat uirgo? PY. Id opínor. TH. Quid aïs, sácrilega?
istúcine intermináta sum hinc abiéns tibi? 830
15 PY. Quid fácerem? ita ut tu iústi, soli créditast.
TH. Scelésta lupo ouem cómmisisti. díspudet
sic míhi data esse uérba. quid illud hóminis est?
PY. Era méa, tace tace óbsecro, saluaé sumus:
habémus hominem ipsum. TH. Vbi is est? PY. Em ad sinísteram. 835
20 uiden? TH. Vídeo. PY. Comprendí iube, quantúm potest.
TH. Quid illó faciemus, stúlta? PY. Quid faciás, rogas?
uide amábo, si non, quom áspicias, os ínpudens
uidétur! TH. Non est PY. Tum quae eius confidéntiast!

CHAEREA THAIS PYTHIAS
ADVLESCENS MERETRIX ANCILLA

CH. Apud Ántiphonem utérque, mater ét pater, 840 V 2
quasi dédita opera dómi erant, ut nulló modo
intro íre possem, quín uiderent me. ínterim

832 ouem lupo || 835 sinistram ||

dum ante óstium sto, nótus mihi quidam óbuiam
5 uenít. ubi uidi, ego me ín pedes quantúm queo
in ángiportum quóddam desertum, índe item 845
in áliud, inde in áliud: ita misérrumus
fuí fugitando, néquis me cognósceret.
sed éstne haec Thaïs, quám uideo? ipsast. haéreo
10 quid fáciam. quid mea aútem? quid faciét mihi?
TH. Adeámus. bone uir Dóre, salue: díc mihi, 850
aufúgistin? CH. Era, fáctum. TH. Satin id tíbi placet?
CH. Non. TH. Crédin te inpune hábiturum? CH. Vnam hanc nóxiam
amítte; si aliam admísero umquam, occídito.
15 TH. Num meám saeuitiam uéritu's? CH. Non. TH. *Non?* quíd igitur?
CH. Hanc métui ne me críminaretúr tibi. 855
TH. Quid féceras? CH. Paulúm quiddam. PY. Eho 'paulum' ínpudens?
an paúlum hoc esse tíbi uidetur, uírginem
uitiáre ciuem? CH. Cónseruam esse crédidi.
20 PY. Conséruam? uix contíneo me quin ínuolem
monstro ín capillum: etiam últro derisum áduenit. 860
TH. Abin hínc, insana? PY. Quíd ita? uero débeam,
credo, ísti quicquam fúrcifero, id si fécerim:
praesértim quom se séruom fateatúr tuom.
25 TH. Missa haéc faciamus. nón te dignum, Chaérea,
fecísti: nam si ego dígna hac contumélia 865
sum máxume, at tu indígnus qui facerés tamen.
neque édepol quid nunc cónsili capiám scio
de uírgine istac: íta conturbastí mihi
30 ratiónes omnis, út eam non possím suis
ita ut aéquom fuerat átque ut studui trádere, 870
ut sólidum parerem hoc míhi benficium, Chaérea.
CH. At núnc dehinc spero aetérnam inter nos grátiam
fore, Tháïs. saepe ex huíus modi re quápiam

---

844 ego me] egomet ‖ 859 me contineo ‖ 860 in capillum monstrum ‖ 862 si id ‖ 871 beneficium ‖

35 maló principio mágna familiáritas
conflátast. quid si hoc quíspiam uoluít deus? 875
TH. Equidém pol in eam pártem accipioque ét uolo.
CH. Immo íta quaeso. unum hoc scíto, contuméliae
non mé fecisse caúsa, sed amorís. TH. Scio,
40 et pól proptérea mágis nunc ignoscó tibi.
non ádeo inhumanó sum ingenio, Chaérea, 880
neque ita ínperita, ut quíd amor ualeat nésciam.
CH. Te quóque iam, Thaïs, íta me di bene amént, amo.
PY. Tum pól tibi ab istoc, éra, cauendum intéllego.
45 CH. Non aúsim. PY. Nil tibi quícquam credo. TH. Désinas.
CH. Nunc égo te in hac re mi óro ut adiutríx sies, 885
ego mé tuae comméndo et committó fidei:
te míhi patronam cápio, Thaïs, te óbsecro:
emóriar, si non hánc uxorem dúxero.
50 TH. Tamen sí pater quid . . CH. Áh uolet, certó scio,
ciuís modo haec sit. TH. Paúlulum opperírier 890
si uís, iam frater ípse hic aderit uírginis;
nutrícem arcessitum íit, quae illam aluit páruolam:
in cógnoscendo túte ipse aderis, Chaérea.
55 CH. Ego uéro maneo. TH. Vín interea, dum ís uenit,
domi ópperiamur pótius quam hic ante óstium? 895
CH. Immó percupio. PY. Quám tu rem actura óbsecro es?
TH. Nam quíd ita? PY. Rogitas? húnc tu in aedis cógitas
recípere posthac? TH. Quór non? PY. Crede hoc meaé fidei,
60 dabit híc pugnam aliquam dénuo. TH. Au, tace óbsecro.
PY. Parúm perspexisse eíus uidere audáciam. 900
CH. Non fáciam, Pythiás. PY. Non credo, Chaérea,
nisi sí commissum nón erit. CH. Quin, Pýthias,
tu mé seruato. PY. Néque pol seruandúm tibi
65 quicquám dare ausim néque te seruare. ápage sis.

---

889 CH. quid ah ||

TH. Adest óptume ipse fráter. CH. Perii hercle:
óbsecro 905
abeámus intro, Tháïs: nolo me ín uia
cum hac uéste uideat. PY. Quam ób rem tandem?
an quía pudet?
CH. Id ípsum. PY. Id ipsum? uírgo uero! TH. I
praé, sequor.
70 tu istíc mane, ut Chremem íntro ducas, Pýthias.

PYTHIAS ANCILLA **CHREMES** ADVLESCENS **SOPHRONA** NVTRIX

V 3 PY. Quid, quíd uenire in méntem nunc possít mihi, 910
quidnám, qui referam sácrilego illi grátiam,
qui hunc súpposiuit nóbis? CH. Moue te oro ócius,
mea nútrix. SO. Moueo. CH. Vídeo, sed nil pró-
moues.
5 PY. Iamne óstendisti sígna nutrici? CH. Ómnia.
PY. Amábo, quid aït? cógnoscitne? CH. Ac mémo-
riter. 915
PY. Probe édepol narras: nám isti faueo uírgini.
ite íntro: iam dudum éra uos exspectát domi. —
uirúm bonum eccum Pármenonem incédere
10 uideó: uide ut otiósus it! si dís placet,
speró me habere, qui húnc meo excruciém modo. 920
ibo íntro, de cognítione ut certúm sciam;
post éxibo atque hunc pérterrebo sácrilegum.

---

907 PY.] TH. || 912 supposuit || moue oro ocius | (913) te ||

PARMENO PYTHIAS
SERVOS ANCILLA

PA. Reuíso, quidnam Chaérea hic rerúm gerat. V 4
quod si ástu rem tractáuit, di uostrám fidem,
quantam ét quam ueram laúdem capiet Pármeno! 925
nam ut míttam, quod eï amórem difficíllumum,
5 caríssumum, a meretríce auara uírginem
quam amábat, eam conféci sine moléstia,
sine súmptu, sine dispéndio, tum hoc álterum,
id uérost quod ego míhi puto palmárium, 930
me répperisse, quó modo adulescéntulus
10 meretrícum ingenia et móres posset nóscere,
matúre ut quom cognórit, perpetuo óderit.
quae dúm foris sunt, níl uidetur múndius,
nec mágis compositum quícquam nec magis élegans 935
quam cúm amatore cénam quom ligúrriunt.
15 harúm uidere inlúuiem sordes ínopiam,
quam inhonéstae solae sínt domi atque auidaé cibi,
quo pácto ex iure hestérno panem atrúm uorent,
nosse ómnia haec salútist adulescéntulis. 940
PY. Ego pól te pro istis díctis et factís, scelus,
20 ulcíscar, ut ne inpúne nos inlúseris.
pró deum fidem, fácinus foedum! infélicem adulescéntulum!
ó scelestum Pármenonem, qui íllum huc adduxít! PA. Quid est?
PY. Míseret me: itaque ut né uiderem, mísera huc ecfugí foras, 945
quaé futura exémpla dicunt ín eum indigna. PA. O Iúppiter,
25 quaé illaec turbast? númnam ego perii? adíbo. quid istuc, Pýthias?

---

926 difficillimum et || 936 quae cum amatore (suo) cum cenant ligurriunt || 940 salus est || 942 inpune in nos || 943 o infelicem || 944 istum ||

quíd aïs? in quem exémpla fient? PY. Rógitas, audacíssume?
pérdidisti istúm quem adduxti pro eúnucho adulescéntulum,
dúm studes dare uérba nobis. PA. Quíd ita? aut quid factúmst? cedo. 950
PY. Dícam: uirginem ístam, Thaïdi hódie quae donó datast,
30 scis eam hinc ciuem ésse? et fratrem eius ésse adprime nóbilem?
PA. Néscio. PY. Atqui síc inuentast: éam iste uitiauít miser.
ílle ubi id rescíuit factum fráter uiolentíssumus,
PA. Quídnam fecit? PY. cónligauit prímum eum miserís modis. 955
PA. Cónligauit? PY. Átque equidem orante, út ne id faceret, Tháïde.
35 PA. Quíd aïs? PY. Nunc minátur porro sése id quod moechís solet:
quód ego numquam uídi fieri néque uelim. PA. Qua audácia
tántum facinus aúdet? PY. Quid ita 'tántum'? PA. An non hoc máxumumst?
quís homo pro moecho úmquam uidit ín domo meretrícia 960
préndi quemquam? PY. Néscio. PA. At ne hoc nésciatis, Pýthias,
40 dícе, edico uóbis nostrum esse íllum erilem fílium. PY. Hem,
óbsecro, an is est? PA. Néquam in illum Tháïs uim fierí sinat!
átque adeo autem quór non egomet íntro eo? PY. Vide, Pármeno,
quíd agas, ne neque ílli prosis ét tu pereas: nam hóc putant, 965
quídquid factumst, éx te esse ortum. PA. Quíd igitur faciám miser?

45 quídue incipiam? ecce aútem uideo rúre redeuntém senem:
dícam huic an non *dícam*? dicam hercle: étsi mihi magnúm malum
scío paratum; séd necessest, huíc ut subueniát. PY. Sapis.
égo abeo intro: tú isti narra omne órdine, ut factúm siet. 970

[LACHES] PARMENO
SENEX SERVOS

LA. Ex meó propinquo rúre hoc capio cómmodi: V 5
neque agrí neque urbis ódium me umquam pércipit.
nam ubi sátias coepit fíeri, commutó locum.
sed éstne ille noster Pármeno? et certe ípsus est.
5 quem praéstolare, Pármeno, hic ante óstium? 975
PA. Quis homóst? ehem, saluom te áduenire, ere, gaúdeo.
LA. Quem praéstolare? PA. Périi: lingua haerét metu. LA. Hem!
quid est quód tu trepidas? sátine saluae? díc mihi.
PA. Ere, prímum te arbitrári id quod res ést uelim:
10 huius quídquid factumst, cúlpa non factúmst mea. 980
LA. Quid? PA. Récte sane intérrogasti: opórtuit
rem praénarrasse me. émit quendam Phaédria
eunúchum, quem dono huíc daret. LA. Quoi? PA. Tháïdi.
LA. Emít? perii hercle. quánti? PA. Vigintí minis.
15 LA. Actúmst. PA. Tum quandam fídicinam amat hinc Chaérea. LA. Hem, 985
quid? ámat? an iam scit ílle quid meretríx siet?
an in ástu uenit? áliud ex alió malum!
PA. Ere, né me spectes: me ínpulsore haec nón facit.

---

970 omnem ordinem ‖ 980 quidquid huius ‖ 985 hinc] hic (tunc) ‖ 986 scit iam ‖

LA. Omítte de te dícere. ego te, fúrcifer,
20 si uíuo .. sed istuc, quídquid est, primum éxpedi. 990
PA. Is pro íllo eunucho ad Tháïdem hanc dedúctus est.
LA. Pro eunúchon? PA. Sic est. húnc pro moecho póstea
compréndere intus ét constrinxere. LA. Óccidi!
PA. Audáciam meretrícum specta. LA. Númquid est
25 aliúd mali damníue quod non díxeris 995
relícuom? PA. Tantumst. LA. Césso huc intro rúmpere? —
PA. Non dúbiumst quin mihi mágnum ex hac re sít malum;
nisi quía necessus fúit hoc facere. id gaúdeo
proptér me hisce aliquid ésse euenturúm mali:
30 nam iám diu aliquam caúsam quaerebát senex, 1000
quam ob rem ínsigne aliquid fáceret eis: nunc rébperit.

PYTHIAS PARMENO
ANCILLA SERVOS

V 6 PY. Numquam édepol quicquam iám diu quod mágis uellem eueníre
mi euénit, quam quod módo senex intro ád nos uenit érrans.
mihi sólae ridiculó fuit, quae quíd timeret scíbam.
PA. Quid hoc aútemst? PY. Nunc id pródeo ut conuéniam Parmenónem. 1005
5 sed ubi óbsecro est? PA. Me quaérit haec. PY. Atque éccum uideo: adíbo.
PA. Quid ést, inepta? quíd tibi uis? rídes? pergin? PY. Périi,
deféssa iam sum mísera te ridéndo. PA. Quid ita? PY. Rógitas?

1004 sciebam ‖ 1007 uis quid rides ‖

numquám pol hominem stúltiorem uídi nec uidébo. ah,
non sátis potest narrári, quos ludós praebueris íntus. 1010
10 at étiam primo cállidum ac disértum credidi hóminem.
quid? ílicone crédere ea quae díxi oportuít te?
an paénitebat flágiti, te auctóre quod fecísset
aduléscens, ni miserum ínsuper etiám patri indicáres?
nam quíd illi credis túm animi fuísse, ubi uestem uídit 1015
15 illam ésse eum indutúm pater? quid? iám scis te perísse? PA. Hem,
quod *dúdum* dixti, péssuma, an mentíta's? etiam rídes?
itan lépidum tibi uisúmst, scelus, nos ínridere? PY. Nímium.
PA. Siquidem ístuc inpune hábueris . . PY. Verúm? PA. Reddam hercle. PY. Crédo:
sed ín diem istuc, Pármeno, est fortásse, quod mináre. 1020
20 tu iám pendebis, ádulescentulum ístum qui nobílitas
flagítiis et eundem índicas: utérque in te exempla édent.
PA. Nullús sum. PY. Hic pro illo múnere tibi honós est habitus: ábeo. —
PA. Egomét meo indició miser quasi sórex hodie périi.

GNATHO **THRASO**
PARASITVS MILES

GN. Quíd nunc? qua spe aut quó consilio huc ímus? quid coeptás, Thraso? 1025 V 7
TH. Égone? ut Thaïdí me dedam et fáciam quod iubeát. GN. Quid est?
TH. Quí minus quam Herculés seruiuit Ómphalae? GN. Exemplúm placet.

1015 animi tum || 1016 quid est iam || 1017 quod] quid || 1021 qui stultum istum adulescentulum (qui stultum adul.) ||

útinam tibi commítigari uídeam sandalió caput!
5 séd fores crepuérunt ab ea. TH. Périi: quid hoc autémst mali?
húnc ego numquam uíderam etiam: quídnam hic properans prósilit? 1030

CHAEREA ADVLESCENS **PARMENO** SERVOS **GNATHO** PARASITVS **THRASO** MILES

V 8 CH. O *meí* populares, écquis me hodie uíuit fortunátior?
nemo hércle quisquam: nam ín me plane dí potestatém suam
omnem óstendere, quoí tam subito tót congruerint cómmoda.
PA. Quid hic laétus est? CH. O Pármeno mi, o meárum uoluptatum ómnium
5 inuéntor inceptór perfector, scís me in quibus sim gaúdiis? 1035
scis Pámphilam meam inuéntam ciuem? PA. Audíui. CH. Scis sponsám mihi?
PA. Bene, íta me di ament, fáctum. GN. Audin tu, hic quíd aït? CH. Tum autem Phaédriae
meo frátri gaudeo ésse amorem omnem ín tranquillo: unást domus;
patrí se Thaïs cómmendauit, ín cluentelam ét fidem
10 nobís dedit se. PA. Frátris igitur Tháïs totast? CH. Scílicet. 1040
PA. Iam hoc áliud est quod gaúdeamus: míles pelletúr foras.
CH. Tu fráter ubi ubi est fác quam primum haec aúdiat. PA. Visám domum. —
TH. Numquíd, Gnatho, tu dúbitas quin ego núnc perpetuo périerim?

1039 Thais patri se ||

GN. Sine dúbio opinor. CH. Quíd commemorem prímum aut laudem máxume?
15 illúm qui mihi dedít consilium ut fácerem, an me qui id aúsus sim 1045
incípere, an Fortunám conlaudem, quaé gubernatríx fuit,
quae tót res tantas tam ópportune in únum conclusít diem,
an meí patris festíuitatem et fácilitatem? o Iúppiter,
serua óbsecro haec bona nóbis!

PHAEDRIA CHAEREA THRASO GNATHO
ADVLESCENTES DVO MILES PARASITVS

PH. Di uostrám fidem, incredíbilia
20 Pármeno modo quaé narrauit! séd ubist frater? CH. Praésto adest. 1050
PH. Gaúdeo. CH. Satis crédo. nihil est Tháïde hac, fratér, tua
dígnius quod amétur: ita nostrae ómnist fautrix fámiliae. PH. Hui,
míhi illam laudas? TH. Périi, quanto mínus spei est, tanto mágis amo.
óbsecro, Gnatho, ín te spes est. GN. Quíd uis faciam? TH. Pérfice hoc
25 précibus pretio, ut haéream in parte áliqua tandem apud Tháïdem. 1055
GN. Dífficilest. TH. Siquíd conlubitumst, nóui te. hoc si efféceris,
quóduis donum praémium a me optáto, id optatum aúferes.
GN. Ítane? TH. Sic erít. GN. Si efficio hoc, póstulo ut mihi túa domus
té praesente absénte pateat, ínuocato ut sít locus
30 sémper. TH. Do fidém futurum. GN. Adcíngar. PH. Quem ego hic aúdio? 1060
ó Thraso! TH. Saluéte. PH. Tu fortásse quae facta híc sient

néscis. TH. Scio. PH. Quor érgo ego in his te cónspicor regiónibus?
TH. Vóbis fretus.. PH. Scín quam fretus? míles, edicó tibi,
sí te in platea offéndero hac post úmquam, quod dicás mihi
35 'álium quaerebam, íter hac habui', périisti. GN. Heia, haud síc decet. 1065
PH. Díctumst. GN. Non cognósco uostrum tám superbum. PH. Síc ago.
GN. Príus audite paúcis: quod quom díxero, si plácuerit,
fácitote. CH. Audiámus. GN. Tu concéde paulum istúc, Thraso.
príncipio ego uos crédere ambos hóc mihi uehementér uelim,
40 me húius quidquid fácio id facere máxume causá mea; 1070
uérum idem si uóbis prodest, uós non facere inscítiast.
PH. Quíd id est? GN. Militem égo riualem récipiundum cénseo. PH. Hem,
récipiundum? GN. Cógita modo. tu hércle cum illa, Phaédria,
út lubenter uíuis (etenim béne lubenter uíctitas),
45 quód des paulumst, ét necessest múltum accipere Tháïdem. 1075
út tuo amori súppeditare póssint sine sumptú tuo
ómnia haec, magis ópportunus néc magis ex usú tuo
némost. principio ét habet quod det, ét dat nemo lárgius.
fátuos est, insúlsus, tardus, stértit noctis ét dies:
50 néque istum metuas né amet mulier: fácile pellas úbi uelis. 1080

1062 ergo (te ergo) in his ego || 1068 paululum || 1069 ambos credere || 1071 si idem || 1075 paululum || 1076 possit || 1077 ad omnia haec ||

CH. Quíd agimus? GN. Praetérea hoc etiam, quód ego uel primúm puto:
áccipit *hoc* homo némo melius prórsus neque prolíxius.
CH. Mírum ni illoc hómine quoquo pácto opus est. PH. Idem ego árbitror.
GN. Récte facitis. únum etiam hoc uos óro, ut me in uostrúm gregem
55 récipiatis: sátis diu hoc iam sáxum uorso. PH. Récipimus. 1085
CH. Ác lubenter. GN. Át ego pro isto, Phaédria et tu Chaérea,
húnc comedendum uóbis propino ét deridendúm. CH. Placet.
PH. Dígnus est. GH. Thraso, áccede ubi uis. TH. Óbsecro te, quíd agimus?
GN. Quíd? isti te ignorábant; postquam eis móres ostendí tuos
60 ét conlaudauí secundum fácta et uirtutés tuas, 1090
ínpetraui. TH. Béne fecisti: grátiam habeo máxumam.
númquam etiam fui úsquam, quin me amárent omnes plúrumum.
GN. Díxin ego in hoc ésse uobis Átticam elegántiam?
PH. Níl praeter promíssum est. GN. Ite hac. CANTOR. Vós ualete et plaúdite.

1092 omnes amarent ‖

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

V. 1 ad 206 iambici senarii
- 207 = 210 trochaici octonarii
- 208 = 211 trochaici septenarii
- 209 iambicus quaternarius
- 212 iambicus octonarius
- 213 et 215 iambici quaternarii
- 214 trochaicus septenarius
- 216 et 217 trochaici octonarii
- 218 trochaicus septenarius
- 219 ad 223 iambici octonarii
- 224 trochaicus septenarius
- 225 ad 254 trochaici septenarii
- 255 ad 291 iambici septenarii
- 292 trochaicus binarius catalecticus
- 293 ad 298 = 299 ad 303 iambici octonarii
- 304 trochaicus octonarius
- 305 trochaicus septenarius
- 306 iambicus quaternarius
- 307 ad 319 iambici octonarii
- 320 iambicus senarius
- 321 et 322 iambici septenarii
- 323 ad 351 iambici senarii
- 352 ad 366 trochaici septenarii
- 367 ad 390 iambici octonarii
- 391 ad 538 iambici senarii
- 539 ad 548 iambici septenarii

V. 549 et 550 = 558 et 559 trochaici septenarii
- 551 et 552 = 560 et 561 iambici septenarii
560b iambicus quaternarius
- 553 ad 556 = 562 ad 565 iambici octonarii
- 557 = 566 iambici septenarii
- 567 ad 591 iambici octonarii
- 592 ad 614 iambici septenarii
- 615 = 620 trochaici octonarii
- 616 = 621 trochaici septenarii
- 617 = 622 iambici octonarii
- 618 et 619 = 623 et 624 trochaici octonarii
- 625 ad 628 trochaici septenarii
- 629 ad 642 iambici senarii
- 643 et 644 = 654 et 655 trochaici octonarii
- 645 = 656 trochaici septenarii
- 646 = 657 iambici octonarii
- 647 et 651 iambici quaternarii
648 ad 650 = 659 ad 661 iambici octonarii
- 658 iambicus senarius
- 652 et 653 = 662 et 663 iambici octonarii
- 664 ad 667 iambici octonarii
- 668 ad 702 iambici senarii
- 703 ad 726 trochaici septenarii
- 727 ad 737 iambici octonarii
- 738 iambicus senarius
- 739 ad 742 = 744 ad 746 et 748 trochaici octonarii
- 747 trochaicus quaternarius catalecticus
- 743 = 749 trochaici septenarii
- 750 iambicus octonarius
- 751 et 752 trochaici septenarii
- 753 et 754 iambici septenarii
- 755 ad 770 trochaici septenarii
- 771 ad 787 iambici octonarii
- 788 ad 816 trochaici septenarii
- 817 ad 942 iambici senarii
- 943 ad 970 trochaici septenarii
- 971 ad 1001 iambici senarii
- 1002 ad 1024 iambici septenarii
- 1025 ad 1030 trochaici septenarii
- 1031 ad 1049 iambici octonarii
- 1050 ad 1094 trochaici septenarii.

P · TERENTI · AFRI

PHORMIO

GRAECA · APOLLODORV · EPIDICAZOMENOS
ACTA · LVDIS · ROMANIS · L · POSTVMIO · ALBINO
L · CORNELIO · MERVLA · AEDILIBVS · CVRVLIBVS
EGERE · L · AMBIVIVS · TVRPIO · L · ATILIVS · PRAEN
MODOS · FECIT · FLACCVS · CLAVDI · TIBIIS · INPAR · TOTA
FACTA · QVARTA · C · FANNIO · M · VALERIO · COS

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA

Chremétis frater áberat peregre Démipho
relícto Athenis Ántiphone fílio.
Chremés clam habebat Lémni uxorem et fíliam,
Athénis aliam cóniugem et amantem únice
fidícinam gnatum. máter e Lemno áduenit 5
Athénas; moritur; uírgo sola (aberát Chremes)
funús procurat. íbi eam cum uisam Ántipho
amáret, opera párasiti uxorem áccipit.
pater ét Chremes reuérsi fremere. deín minas
trigínta dant parasíto, ut illam cóniugem 10
habéret ipse. argénto hoc emitur fídicina.
uxórem retinet Ántipho a patruo ádgnitam.

5 gnatum fidicinam ‖ 7. 8 eam uisam antipho | cum amaret‖

PERSONAE

DAVOS SERVOS
GETA SERVOS
ANTIPHO ADVLESCENS
PHAEDRIA ADVLESCENS
DEMIPHO SENEX
PHORMIO PARASITVS
HEGIO } ADVOCATI
CRATINVS } ADVOCATI
CRITO } ADVOCATI
DORIO LENO
CHREMES SENEX
SOPHRONA NVTRIX
NAVSISTRATA MATRONA

PROLOGVS

Postquám poëta uétus poëtam nón potest
retráhere a studio et tránsdere hominem in ótium,
maledíctis deterrére ne scribát parat:
qui ita díctitat, quas ánte hic fecit fábulas,
tenui ésse oratióne et scripturá leui: 5
quia núsquam insanum scrípsit adulescéntulum
ceruám uidere fúgere et sectarí canes
et eám plorare, oráre ut subueniát sibi.
quod si íntellegeret, quóm stetit olím noua,
actóris opera mágis stetisse quám sua, 10
minus múlto audacter, quám nunc laedit, laéderet.
nunc síquis est, qui hoc dícat aut sic cógitet:
'uetus sí poëta nón lacessissét prior,
nullum ínuenire prólogum possét nouos:' 14
is síbi responsum hoc hábeat, in medio ómnibus 16
palmam ésse positam, qui ártem tractant músicam.
ílle ád famem hunc a stúdio studuit reïcere:
hic réspondere uóluit, non lacéssere.
benedíctis si certásset, audissét bene: 20
quod áb illo adlatumst, íd sibi rellatúm putet.
de illó iam finem fáciam dicundí mihi,
peccándi quom ipse dé se finem nón facit?
nunc quíd uelim animum atténdite. adportó nouam
Epídicazomenon quám uocant comoédiam 25
Graecí, Latine *hic* Phórmionem nóminat,

---

quem diceret nisi haberet cui male diceret 15

---

4 ante hic] antehac (ante) ‖ 14 potuisset ‖ 21 IDSIBIESSERELATUM(sibi esse id relatum) ‖ 26 latini phormionem nominant ‖

quia prímas partis quí aget, is erit Phórmio
parasítus, per quem rés geretur máxume,
uolúntas uostra si ád poëtae accésserit.
date óperam, adeste aequo ánimo per siléntium, 30
ne símili utamur fórtuna, atque usí sumus,
quom pér tumultum nóster grex motús locost:
quem actóris uirtus nóbis restituít locum
bonitásque uostra adiútans atque aequánimitas.

---

29 poetam ||

DAVOS
SERVOS

Amícus summus méus et popularís Geta 35 I 1
heri ád me uenit. érat ei de ratiúncula
iam prídem apud me rélicuom pauxíllulum
nummórum: id ut confícerem. confeci: ádfero.
5 nam erílem filium éius duxisse aúdio
uxórem: ei credo múnus hoc conráditur. 40
quam iníque comparátumst, ei qui mínus habent
ut sémper aliquid áddant diuitióribus!
quod ille únciatim uíx de demensó suo
10 suóm defrudans génium comparsít miser,
id illa úniuorsum abrípiet, haud exístumans 45
quantó labore pártum. porro autém Geta
feriétur alio múnere, ubi era pépererit;
porro aútem alio, ubi erit púero natalís dies;
15 ubi ínitiabunt. ómne hoc mater aúferet:
puer caúsa erit mittúndi. sed uideón Getam? 50

GETA DAVOS
SERVI DVO

GE. Siquís me quaeret rúfus . . DA. Praestost, désine. I 2
GE. Oh,
at ego óbuiam conábar tibi, Daue. DA. Áccipe, em:
lectúmst; conueniet númerus quantum débui.
GE. Amó te, et non necléxisse habeo grátiam.
5 DA. Praesértim ut nunc sunt móres: adeo rés redit: 55
siquís quid reddit, mágna habendast grátia.

sed quíd tu es tristis? GE. Égone? nescis quo ín metu,
quanto ín periclo símus? DA. Quid istuc ést? GE. Scies,
modo út tacere póssis. DA. Abi sis, ínsciens:
10 quoius tú fidem in pecúnia perspéxeris, 60
uerére uerba ei crédere? ubi quid míhi lucrist
te fállere? GE. Ausculta érgo. DA. Hanc operam
tíbi dico.
GE. Senis nóstri, Daue, frátrem maiorém Chremem
nostín? DA. Quid ni? GE. Quid? éius gnatum Phaé-
driam?
15 DA. Tam quám te. GE. Euenit sénibus ambobús
simul 65
iter ílli in Lemnum ut ésset, nostro in Cíliciam
ad hóspitem antiquom: ís senem per epístulas
pelléxit, modo non móntis auri póllicens.
DA. Quoi tánta erat res ét supererat? GE. Désinas:
20 sic ést ingenium: 'oh, régem me esse opórtuit!' 70
abeúntes ambo hinc túm senes me fíliis
relínquont quasi magístrum. DA. O Geta, prouínciam
cepísti duram. GE. Mi úsus uenit, hóc scio:
meminí relinqui mé deo irató meo.
25 coepi áduorsari prímo; quid uerbís opust? 75
sení fidelis dúm sum, scapulas pérdidi.
DA. Venére in mentem mi ístaec: namque inscítiast,
aduórsum stimulum cálces. GE. Coepi eis ómnia
facere, óbsequi quae uéllent. DA. Scisti utí foro.
30 GE. Nostér mali nil quícquam primo; hic Phaédria 80
contínuo quandam nánctus est puéllulam
citharístriam: hanc amáre coepit pérdite.
sed éa seruibat lénoni inpuríssumo,
neque quód daretur quícquam: id curaránt patres.
35 restábat aliud níl nisi oculos páscere, 85
sectári, in ludum dúcere et reddúcere.
operam ótiosi nós dabamus Phaédriae.

---

57 metu et || 62 ergo ausculta || 70 DA. o || 71. GE. abeuntes || 83 seruiebat || 87 nos otiosi operam ||

in quo haéc discebat lúdo, exaduorsum eí loco
tonstrína erat quaedam: híc solebamús fere
40 plerúmque eam ópperíri, dum inde irét domum. 90
intérea dúm sedémus illi, intéruenit
aduléscens quidam lácrumans. nos mirárier;
rogámus quid sit. 'númquam aeque' inquit 'ác modo
paupértas mihi onus uísumst ét miserum ét graue.
45 modo quándam uídi uírginem híc uicíniae 95
miseré suam mátrem lámentári mórtuam:
ea síta erat exaduórsum, néque illi béniuolus
neque nótus neque cognátus éxtra únam ániculam
quisquam áderat, qui adiutáret fúnus. míseritumst.
50 uirgo ípsa facie egrégia.' quid uerbís opust? 100
commórat omnes nós. ibi contínuo Ántipho
'uoltísne eamus uísere?' alius 'cénseo:
eámus: duc nos sódes.' imus, uénimus,
uidémus: uirgo púlcra: et quo magis díceres,
55 nihil áderat adiuménti ad pulcritúdinem: 105
capíllus passus, núdus pes, ipsa hórrida,
lacrumaé, uestítus túrpis: ut, ni uís boni
in ípsa inesset fórma, haec fórmam exstínguerent.
ille qui íllam amabat fídicinam tantúm modo
60 'satis' ínquit 'scita': nóster uero . . DA. Iám scio: 110
amáre coepit. GE. Scín quam? quo éuadát uide.
postrídie ad anum récta pergit: óbsecrat,
sibi ut éius fáciat cópiam. ílla sé negat
neque eum aéquom fácere: enim íllam ciuem esse Átticam
65 bonám bonis prognátam: si uxorém uelit, 115
lege íd licere fácere; sin alitér, negat.
nostér quid ágeret néscire: ét illam dúcere
cupiébat et metuébat ábsentém patrem.
DA. Non, sí redísset, eí pater uéniám daret?
70 GE. Ille índotátam uírginem átque ignóbilem 120

---

96 miseram || 113 ut sibi || illa enim se negat | (114) neque eum aequum ait facere (facere ait) illam ||

daret ílli? numquam fáceret. DA. Quid fit dénique?
GE. Quid fíat? est parasítus quidam Phórmio,
homó confidens: qui íllum di omnes pérduint!
DA. Quid is fécit? GE. Hoc consílium quod dicám dedit:
75 'lex ést ut orbae, quí sint genere próxumi, 125
eis núbant, et illos dúcere eadem haec léx iubet.
ego té cognatum dícam et tibi scribám dicam;
patérnum amicum me ádsimulabo uírginis;
ad iúdices ueniémus; qui fuerít pater,
80 quae máter, qui cognáta tibi sit, ómnia haec 130
confíngam: quod erit míhi bonum atque cómmodum,
quom tu hórum nil refélles, uincam scílicet.
pater áderit. mihi parátae lites: quíd mea?
illáquidem nostra erít.' DA. Iocularem audáciam!
85 GE. Persuásumst homini: fáctumst, uentumst, uíncimur: 135
duxít. DA. Quid narras? GE. Hóc quod audis. DA. Ó Geta,
quid té futurumst? GE. Néscio hercle; unum hóc scio:
quod fórs feret, ferémus aequo animó. DA. Placet:
em istúc uirist offícium. GE. In me omnis spés mihist.
90 DA. Laudo. GE. Ád precatorem ádeam credo, quí mihi 140
sic óret: 'nunc amítte quaeso hunc; céterum
posthác si quicquam, níl precor.' tantúm modo
non áddit: 'ubi ego hinc ábiero, uel occídito.'
DA. Quid paédagogus ílle, qui citharístriam?
95 quid reí gerit? GE. Sic, ténuiter. DA. Non múltum habet 145
quod dét fortasse? GE. Níhil habet nisi spém meram.
DA. Pater éius rediit án non? GE. Nondum. DA. Quíd? senem
quoad éxspectatis uóstrum? GE. Non certúm scio,
sed epístulam ab eo adlátam esse audiuí modo

100 et ad pórtitores ésse delatam: hánc petam. 150
DA. Numquíd, Geta, aliud mé uis? GE. Vt bene sít tibi. —
puer heús! nemon hoc pródit? cape, da hoc Dórcio.

ANTIPHO PHAEDRIA
ADVLESCENTES DVO

AN. Ádeon rem redísse, ut mihi qui cónsultum optumé uelit esse, I 3
Phaédria, patrem ut éxtimescam, ubi ín mentem eius aduénti ueniat!
quód ni fuissem incógitans, ita éxspectarem, ut pár fuit. 155
PH. Quíd istuc? AN. Rogitas? quí tam audacis fácinoris mihi cónscius sis?
5 quód utinam ne Phórmioni id suádere in mentem íncidisset
neú me cupidum eo ínpulisset, quód mihi principiúmst mali!
nón potitus éssem: fuisset tum íllos mi aegre aliquót dies;
at nón cottidiána cura haec ángeret animum, PH. Aúdio. 160
AN. dum exspécto quam mox uéniat qui hanc mihi ádimat consuetúdinem.
10 PH. Aliís quia defit quód ament aegrest; tíbi quia superést dolet:
amóre abundas, Ántipho.
nam túa quidem hercle cérto uita haec éxpetenda optándaque est.
ita mé di bene ament, út mihi liceát tam diu quod amó frui, 165

---

153 qui mihi || 156 quid istuc est? ||

iam dépecisci mórte cupio; tú conicito cétera,
15 quid ego éx hac inopiá nunc capiam, et quíd tu ex ista cópia,
ut ne áddam, quod sine súmptu ingenuam ac líberalem nánctus es,
quod habés, ita ut uoluísti, uxorem síne mala famá palam:
beátus, ni unum hoc désit, animus quí modeste istaéc ferat. 170
quod sí tibi res sit cum eó lenone quó mihist, tum séntias.
20 ita plérique omnes súmus ingenio: nósmet nostri paénitet.
AN. At tú mihi contra núnc uidere fórtunatus, Phaédria,
quoi de íntegro est potéstas etiam cónsulendi quíd uelis,
retinére an a te amíttere; ego in eum íncidi infelíx locum, 175
ut míhi nec ius sit ámittendi néc retinendi cópia.
25 sed quíd hoc est? uideon égo Getam curréntem huc adueníre?
is est ípsus: ei, timeó miser, quam hic míhi nunc nuntiét rem.

GETA ANTIPHO PHAEDRIA
SERVOS ADVLESCENTES DVO

I 4 GE. Nullú's, Geta, nisi iam áliquod tibi consílium celere réperies:
íta nunc inparátum subito tánta te inpendént mala, 180
quae néque uti deuitém scio neque quó modo me inde éxtraham.

---

nam non potest celari nostra diutius iam audacia 182

---

172 ingenio sumus omnes || 175 an a te] amare || 176 ut neque mihi eius sit || 179 nullus es || repperis (reppereris) || *post v.* 181 *aut* 182 *interpolatus est Andr. v. 208* ||

6 AN. Quid íllic commotús uenit? 183
GE. tum témporis mihi púnctum ad hanc rem est: érus adest. AN. Quid illúc malist?
GE. qui hóc quom audierit, eíus quod remedium ínueniam iracúndiae? 185
loquárne? incendam; táceam? instigem; púrgem me? laterém lauem.
10 heú me miserum! quóm mihi paueo, tum Ántipho me excrúciat animi:
eíus me miseret, eí nunc timeo, is núnc me retinet: nam ábsque eo esset,
récte ego mihi uidíssem et senis essem últus iracúndiam:
áliquid conuasássem atque hinc me prótinam conicerem ín pedes. 190
AN. Quamnam híc fugam aut furtúm parat?
15 GE. sed ubi Ántiphonem réperiam? aut qua quaérere insistám uia?
PH. Te nóminat. AN. Nesció quod magnum hoc núntio exspectó malum. PH. Ah!
GE. domum íre pergam: ibi plúrumumst. PH. Reuocémus hominem. AN. Sta ílico. GE. Hem,
sátis pro imperio, quísquis es. AN. Geta! GE. Ípsest quem uolui óbuiam. 195. 196
AN. Cédo quid portas óbsecro? atque id, sí potes, uerbo éxpedi.
20 GE. Fáciam. AN. Eloquere. GE. Módo apud portum . . AN. Meúmne? GE. Intellexti. AN. Óccidi. PH. Hem!
AN. Quíd agam? PH. Quid aïs? GE. Huíus patrem uidísse me, patruóm tuom.
AN. Nám quod ego huic nunc súbito exitio rémedium inueniám miser? 200
quódsi eo meae fortúnae redeunt, Phánium, abs te ut dístrahar,

---

185 qui hoc] quod || quod eius || 191 quamnam] quam || 193 ah!] ah sanusne (sanun) es ||

núllast mihi uita éxpetenda. GE. Ergo ístaec quom ita sint, Ántipho,
25 tánto magis te aduígilare aequomst: fórtis Fortuna ádiuuat.
AN. Nón sum apud me. GE. Atqui ópus est nunc quom máxume ut sis, Ántipho:
nám si senserít te timidum páter esse, arbitrábitur 205
cómmeruisse cúlpam. PH. Hoc uerumst. AN. Nón possum inmutárier.
GE. Quíd faceres, si gráuius aliquid tíbi nunc faciundúm foret?
30 AN. Quom hóc non possum, illúd minus possem. GE. Hoc níhil est: Phaedria, ílicet.
quíd hic conterimus óperam frustra? quín abeo? PH. Et quidem ego? AN. Óbsecro,
quíd si adsimulo, sátin est? GE. Garris. AN. Vóltum contemplámini: em, 210
sátine sic est? GE. Nón. AN. Quid si sic? GE. Própemodum. AN. Quid, síc? GE. Sat est.
ém istuc serua: et uérbum uerbo, pár pari ut respóndeas,
35 né te iratus suís saeuidicis díctis protelét. AN. Scio.
GE. Ví coactum te ésse inuitum PH. Lége, iudició. GE. Tenes?
séd quis hic est senéx, quem uideo in últuma platea? ípsus est. 215
AN. Non póssum adesse. GE. Ah quid agis? quo abis, Ántipho?
mane ínquam. AN. Egomet me nóui et peccatúm meum:
40 uobís commendo Phánium et uitám meam.
PH. Geta, quíd nunc fiet? GE. Tú iam lites aúdies,
ego pléctar pendens, nísi quid me feféllerit. 220
sed quód modo hic nos Ántiphonem mónuimus,
id nósmet ipsos fácere oportet, Phaédria.

207 SIALIUDGRAUIUS (si aliud quid grauius) ||

45 PH. Aufér mi 'oportet': quín tu quid faciam ímpera.
GE. Meminístin, olim ut fúerit uostra orátio
in re íncipiunda ad défendendam nóxiam, 225
iustam íllam causam, fácilem, uincibilem, óptumam?
PH. Memini. GE. Ém, ea nunc ipsa ópus est, aut, siquíd potest,
50 melióre et callidióre. PH. Fiet sédulo.
GE. Nunc príor adito tu, égo in insidiis híc ero
subcénturiatus, síquid deficiás. PH. Age. 230

DEMIPHO PHAEDRIA GETA
SENEX ADVLESCENS SERVOS

DE. Itan tándem *quaeso* uxórem duxit Ántipho in-iussú meo? II 1
nec ímperium meum, ac mítto imperium, nón simultatém meam
reueréri saltem! nón pudere! o fácinus audax, ó Geta
monitór! GE. Vix tandem! DE. míhi quid dicent aút quam causam réperient?
5 demíror. GE. Atqui réperiam: aliud cúra. DE. an hoc dicét mihi: 235
'inuítus feci. léx coëgit'? aúdio, fateór. GE. Places.
DE. uerúm scientem, tácitum causam trádere aduorsáriis,
etiámne id lex coëgit? PH. Illud dúrum. GE. Ego expediám: sine.
DE. incértumst quid agam, quía praeter spem atque íncredibile hoc mi óptigit:
10 ita sum írritatus, ánimum ut nequeam ad cógitandum instítuere. 240
quam ob rem ómnis, quom secúndae res sunt máxume, tum máxume

meditári secum opórtet, quo pacto áduorsam aerumnám ferant,
perícla exitia dámna: peregre rédiens semper cógites
aut fíli peccatum aút uxoris mórtem aut morbum fíliae,
15 commúnia esse haec, néquid horum umquam áccidat animó nouom; 245
quidquíd praeter spem euéniat, omne id députare esse ín lucro.
GE. O Phaédria, incredíbile quantum erum ánte eo sapiéntia.
meditáta mihi sunt ómnia mea incómmoda, erus si rédierit:
moléndum usque in pistríno, uapulándum, habendae cómpedes,
20 opus rúri faciundum: hórum nil quicquam áccidet animó nouom. 250
quidquíd praeter spem euéniet, omne id députabo esse ín lucro.
séd quid cessas hóminem adire et blánde in principio ádloqui?
DE. Phaédriam mei frátris uideo fílium mi ire óbuiam.
PH. Mi pátrue, salue. DE. Sálue; sed ubi est Ántipho?
25 PH. Saluóm uenire.. DE. Crédo; hoc respondé mihi. 255
PH. Valet, híc est: sed satin ómnia ex senténtia?
DE. Vellém quidem. PH. Quid istúc est? DE. Rogitas, Phaédria?
bonás me absente hic cónfecistis núptias.
PH. Eho, an íd suscenses núnc illi? GE. Artificém probum!
30 DE. Egon ílli non suscénseam? ipsum géstio 260
dari mi ín conspectum, núnc sua culpa út sciat
lením patrem illum fáctum me esse acérrumum.
PH. Atquí nil fecit, pátrue, quod suscénseas.

DE. hic in nóxiast? ille ad défendendam caúsam adest:
quom illést, hic praestost: trádunt operas mútuas.
GE. Probe hórum facta inprúdens depinxít senex.
DE. nam ni haéc ita essent, cum íllo haud stares, Phaédria.
40 PH. Si est, pátrue, culpam ut Ántipho in se admíserit, 270
ex quá re minus rei fóret aut famae témperans,
non caúsam dico quín quod meritus sít ferat.
sed síquis forte málitia fretús sua
insídias nostrae fécit adulescéntiae
45 ac uícit, nostran cúlpa east an iúdicum, 275
qui saépe propter ínuidiam adimunt díuiti
aut própter misericórdiam addunt paúperi?
GE. Ni nóssem causam, créderem uera húnc loqui.
DE. An quísquam iudex ést, qui possit nóscere
50 tua iústa, ubi tute uérbum non respóndeas, 280
ita ut ílle fecit? PH. Fúnctus adulescéntulist
offícium liberális: postquam ad iúdices
uentúmst, non potuit cógitata próloqui:
ita eúm tum timidum súbito stupefecít pudor.
55 GE. Laudo húnc. sed cesso adíre quam primúm senem? 285
ere, sálue: saluom te áduenisse gaúdeo. DE. Oh,
bone cústos, salue, cólumen uero fámiliae,
quoi cómmendaui fílium hinc abiéns meum.
GE. Iam dúdum te omnes nós accusare aúdio
60 inmérito, et me horunc ómnium inmeritíssumo. 290
nam quíd me in hác re fácere uóluistí tibi?
seruom hóminem causam oráre leges nón sinunt,
neque téstimoni díctio est. DE. Mitto ómnia.
do istúc 'inprúdens tímuit adulescéns': sino
65 'tu séruo's': uerum sí cognátast máxume, 295
non fuít necésse habére, séd id quod léx iubet,

284 subito stupefecit] ibi stupefecit (obstupefecit) || 294 do]

dotém daretis; quaéreret alium uirum.
qua rátione inopem pótius ducebát domum?
GE. Non rátio, uerum argéntum derat. DE. Súmeret
70 alicúnde. GE. Alicunde? níhil est dictu fácilius. 300
DE. Postrémo si nullo álio pacto, faénore.
GE. Hui, díxti pulcre: síquidem quísquam créderet
te uíuo. DE. Non, non síc futurumst: nón potest.
egon íllam cum íllo ut pátiar nuptam unúm diem?
75 nil suáue meritumst. hóminem commonstrárier 305
mihi istúm uolo aut ubi hábitet demonstrárier.
GE. Nempe Phórmionem? DE. Istúm patronum múlieris.
GE. Iam fáxo hic aderit. DE. Ántipho ubi nunc ést? GE. Foris.
DE. Abi, Phaédria, eum requíre atque huc addúc. PH. Eo:
80 rectá uia quidem ílluc. — GE. Nempe ad Pámphilam.— 310
DE. Ego deós penates hínc salutatúm domum
deuórtar: inde ibo ád forum atque aliquót mihi
amícos aduocábo, ad hanc rem qui ádsient,
ut ne ínparatus sím, quom adueniet Phórmio.

PHORMIO GETA
PARASITVS SERVOS

II 2 PH. Ítane patris aïs aduentum uéritum hinc abiisse? GE. Ádmodum. 315
PH. Phánium relíctam solam? GE. Síc. PH. Et iratúm senem?
GE. Óppido. PH. Ad te sólum summa, Phórmio, rerúm redit:
túte hoc intristí: tibi omnest éxedendum: adcíngere.
5 GE. Óbsecro te. PH. si rogabit . . GE. Ín te spes est. PH. éccere,

314 adueniat ‖ 315 abisse ‖

quíd si reddet? GE. Tu ínpulisti. PH. síc, opinor. GE. Súbueni. 320
PH. Cédo senem: iam instrúcta sunt mi in córde consilia ómnia.
GE. Quíd ages? PH. Quid uis, nísi uti maneat Phánium atque ex crímine hoc
Ántiphonem erípiam atque in me omnem íram deriuém senis?
10 GE. Óh, uir forti's átque amicus. uérum hoc saepe, Phórmio,
uéreor, ne istaec fórtitudo in néruom erumpat dénique. PH. Ah, 325
nón itast: factúmst periclum, iám pedum uisást uia.
quót me censes hómines iam deuérberasse usque ád necem? 327
15 cédo dum, enumquam iniúriarum audísti mihi scriptám dicam?
GE. Quí istuc? PH. Quia non réte accipitri ténnitur neque míluo, 330
quí male faciunt nóbis; illis quí nil faciunt ténnitur,
quía enim in illis frúctus est, in íllis opera lúditur.
áliis aliunde ést periclum, unde áliquid abradí potest:
20 míhi sciunt nihil ésse. dices 'dúcent damnatúm domum'?
álere nolunt hóminem edacem, et sápiunt mea senténtia, 335
pró maleficio sí beneficium súmmum nolunt réddere.
GE. Nón pote satis pro mérito ab illo tíbi referri grátia.
PH. Ímmo enim nemo sátis pro merito grátiam regí refert.
25 tén asymbolúm uenire unctum átque lautum e bálineis,
ótiosum ab ánimo, quom ille et cúra et sumptu absúmitur! 340
dúm tibi fit quod pláceat, ille ríngitur; tu rídeas,

---

hospites tum ciues. quo magis noui tanto saepius 328

337 potest ||

príor bibas, priór decumbas; céna dubia adpónitur.
GE. Quíd istuc uerbist? PH. Vbi tu dubites quíd sumas potíssumum.
30 haéc quom rationem íneas quam sint suáuia et quam cára sint,
éa qui praebet, nón tu hunc habeas pláne praesentém deum? 345
GE. Sénex adest: uide quíd agas: prima cóïtiost acérruma:
si eám sustinuerís, postilla iam, út lubet, ludás licet.

DEMIPHO HEGIO CRATINVS CRITO PHORMIO
SENEX ADVOCATI TRES PARASITVS
GETA
SERVOS

II 3 DE. Enúmquam quoiquam cóntumeliósius
audístis factam iniúriam quam haec ést mihi?
adéste quaeso. GE. Irátus est. PH. Quin tu hóc age: 350
iam ego húnc agitabo. pró deum inmortálium,
5 negat Phánium esse hanc síbi cognatam Démipho?
hanc Démipho negat ésse cognatám? GE. Negat.
PH. Neque eíus patrem se scíre qui fuerít? GE. Negat. 355
DE. Ipsum ésse opinor dé quo agebam. séquimini. 354
10 PH. Quia egéns relictast mísera, ignoratúr parens, 357
neclégitur ipsa: uíde, auaritia quíd facit!
GE. Si erum ínsimulabis málitiae, audibís male.
DE. O audáciam! etiam me últro accusatum áduenit. 360
PH. Nam iam ádulescenti níhil est quod suscénseam,
15 si illúm minus norat: quíppe homo iam grándior,

PH. nec Stilphonem ipsum scire qui fuerit? GE. Negat. 356

359 male audies ||

paupér, quoi in opere uíta erat, rurí fere
se cóntinebat; íbi agrum de nostró patre
coléndum habebat. saépe interea míhi senex 365
narrábat se hunc neclégere cognatúm suom,
20 at quém uirum! quem ego uíderim in uita óptumum.
GE. Videás te atque illum nárras. PH. Abin hinc ín crucem?
nam ni íta eum existumássem, numquam tám grauis
ob hanc ínimicitias cáperem in uostram fámiliam, 370
quam is áspernatur núnc tam inliberáliter.
25 GE. Pergín ero absenti mále loqui, inpuríssume?
PH. Dignum aútem hoc illost. GE. Aín tamen, carcér? DE. Geta!
GE. Bonórum extortor, légum contortór! DE. Geta!
PH. Respónde. GE. Quis homost? éhem. DE. Tace. GE. Absentí tibi 375
te indígnas seque dígnas contumélias
30 numquám cessauit dícere hodie. DE. Désine.
aduléscens, primum abs te hóc bona ueniá peto,
si tíbi placere pótis est, mihi ut respóndeas:
quem amícum tuom aïs fuísse istum? explaná mihi, 380
et quí cognatum mé sibi esse dícere?
35 PH. Proinde éxpiscare quási non nosses. DE. Nóssem? PH. Ita.
DE. Ego mé nego: tu quí aïs redige in mémoriam.
PH. Eho tú, sobrinum tuóm non noras? DE. Énicas.
dic nómen. PH. Nomen? DE. Máxume. quid núnc taces? 385
PH. Perii hércle, nomen pérdidi. DE. Hem, quid aïs? PH. Geta,
40 si méministi id quod ólim dictumst, súbice. hem,
non díco: quasi non nósses, temptatum áduenis.
DE. Ego aútem tempto? GE. Stílpo. PH. Atque adeo quíd mea?

368 illum ut narras || abi hinc in malam crucem (i in malam crucem) || 373 tamen] tandem || 381 diceret || 385 nomen? maxime. DE. quid || 389 Stilpho ||

Stilpóst. DE. Quem dixti? PH. Stílponem inquam nóueras. 390
DE. Neque ego íllum noram néc mihi cognatús fuit
45 quisquam ístoc nomine. PH. Ítane? non te horúm pudet?
at sí talentum rém reliquissét decem,
DE. Di tíbi malfaciant! PH. prímus esses mémoriter
progéniem uostram usque áb auo atque atauo próferens. 395
DE. Ita ut dícis. ego tum quom áduenissem, quí mihi
50 cognáta ea esset, dícerem: itidem tú face.
cedo, qui ést cognata? GE. Eu nóster, recte: heus tú, caue!
PH. Dilúcide expedíui quibus me opórtuit
iudícibus: tum id si fálsum fuerat, fílius 400
quor nón refellit? DE. Fílium narrás mihi?
55 quoius dé stultitia díci ut dignumst nón potest.
PH. At tú qui sapiens és magistratús adi,
iudícium de eadem caúsa iterum ut reddánt tibi:
quandóquidem solus régnas et solí licet 405
hic de eádem causa bís iudicium apíscier.
60 DE. Etsí mihi facta iniúriast, uerúm tamen
potiús quam lites sécter aut quam te aúdiam,
itidem út cognata sí sit, id quod léx iubet
dotís dare, abduce hánc, minas quinque áccipe. 410
PH. Hahahaé, homo suauis! DE. Quíd est? num iniquom póstulo?
65 an ne hóc quidem ego adipíscar, quod ius públicumst?
PH. Itan tándem, quaeso, item út meretricem ubi abúsus sis,
mercédem dare lex iúbet eï atque amíttere?
an, ut néquid turpe cíuis in se admítteret 415
proptér egestatem, próxumo iussást dari,
70 ut cum úno aetatem dégeret? quod tú uetas.

---

390 Stilphost || Stilphonem || 394 male faciant || 406 adipiscier ||

DE. Ita, próxumo quidem: át nos unde? aut quam ób rem? PH. Óhe,
'actum' áïunt 'ne agas.' DE. Nón agam? immo hau désinam,
donéc perfecero hóc. PH. Ineptis. DE. Síne modo. 420
PH. Postrémo tecum níl rei nobis, Démipho, est:
75 tuos ést damnatus gnátus, non tu: nám tua
praetérierat iam ad dúcendum aetas. DE. Ómnia haec
illúm putato, quae égo nunc dico, dícere;
aut quídem cum uxore hac ípsum prohibebó domo. 425
GE. Irátus est. PH. Tu té idem melius féceris.
80 DE. Itane és paratus fácere me aduorsum ómnia,
infélix? PH. Metuit híc nos, tam etsi sédulo
dissímulat. GE. Bene habent tíbi principia. PH. Quín quod est
ferúndum fers? tuis dígnum factis féceris, 430
ut amíci inter nos símus. DE. Egon tuam éxpetam
85 amícitiam? aut te uísum aut auditúm uelim?
PH. Si cóncordabis cum ílla, habebis quaé tuam
senectútem oblectet: réspice aetatém tuam.
DE. Te obléctet, tibi habe. PH. Mínue uero iram. DE. Hóc age: 435
satis iám uerborumst: nísi tu properas múlierem
90 abdúcere, ego illam eïciam. dixi, Phórmio.
PH. Si tu íllam attigeris sécus quam dignumst líberam,
dicám tibi grandem inpíngam. dixi, Démipho.
siquíd opus fuerit, heús, domo me. GE. Intéllego. 440

DEMIPHO GETA HEGIO CRATINVS CRITO
SENEX SERVOS ADVOCATI TRES

DE. Quantá me cura et sóllicitudine ádficit — II 4
gnatús, qui me et se hisce ínpediuit núptiis!
neque mi ín conspectum pródit, ut saltém sciam,

---

430 feres (feras) ‖ 439 inpingam grandem ‖

quid de eá re dicat quídue sit senténtiae.
5 abi, uíse rediei rítne iam an nondúm domum. 445
GE. Eó. — DE. Videtis quo ín loco res haéc siet:
quid ágo? dic, Hegio. HE. Égo? Cratinum cénseo,
si tíbi uidetur. DE. Díc, Cratine. CRA. Méne uis?
DE. Te. CRA. Ego quae ín rem tuam sint éa uelim faciás. mihi
10 sic hóc uidetur: quód te absente hic fílius 450
egít, restitui in íntegrum aequomst ét bonum,
et id ínpetrabis. díxi. DE. Dic nunc, Hégio.
HE. Ego sédulo hunc dixísse credo; uérum itast,
quot hómines tot senténtiae, suos quoíque mos.
15 mihi nón uidetur quód sit factum légibus 455
rescíndi posse, et túrpe inceptust. DE. Díc, Crito.
CRI. Ego ámplius delíberandum cénseo:
res mágnast. CRA. Numquid nós uis? DE. Fecistís probe:
incértior sum múlto quam dudúm. — GE. Negant
20 redísse. DE. Frater ést exspectandús mihi: 460
is quód mihi dederit de hác re consilium, íd sequar.
percóntatum ibo ad pórtum, quoad se récipiat. —
GE. At ego Ántiphonem quaéram, ut quae acta hic sínt sciat.
sed eccum ípsum uideo in témpore huc se récipere.

ANTIPHO GETA
ADVLESCENS SERVOS

III 1 AN. Énim uero, Antiphó, multimodis cum ístoc animo es uítuperandus: 465
ítane te hinc abísse et uitam tuám tutandam aliís dedisse!
álios tuam rem crédidisti mágis quam tete animum áduorsuros?

---

465 multis modis ||

nam út ut erant alia, ílli certe quaé nunc tibi domíst consuleres,
5 néquid propter tuám fidem decépta poteretúr mali:
quoí nunc miserae spés opesque súnt in te uno omnés sitae. 470
GE. Et quídem, ere, nos iam dúdum hic te absentem íncusamus, qui ábieris;
AN. Te ipsúm quaerebam. GE. séd ea causa níhilo magis defécimus.
AN. Loquere óbsecro, quonam ín loco sunt rés et fortunaé meae?
10 num súbolet quid patrí? GE. Nil etiam. AN. Ecquíd spei porrost? GE. Néscio, AN. Ah!
GE. nisi Phaédria haud cessáuit pro te eníti. AN. Nil fecít noui. 475
GE. Tum Phórmio itidem in hác re ut in aliis strénuom hominem praébuit.
AN. Quid is fécit? GE. Confutáuit uerbis ádmodum iratúm senem.
AN. Eu, Phórmio! GE. Ego quod pótui porro. AN. Mí Geta, omnis uós amo.
15 GE. Síc habent princípia sese ut díxi: adhuc est tranquílla res,
mánsurusque pátruom pater est, dum húc adueniat. AN. Quídnam eum? GE. Aït 480
de eíus consilio sése uelle fácere quod ad hanc rem áttinet.
AN. Quántum metuist míhi, uidere huc sáluom nunc patruóm, Geta!
nam eíus per unam, ut aúdio, aut uiuam aút moriar senténtiam.
20 GE. Phaédria tibi adést. AN. Vbinam? GE. Eccum ab suá palaestra exít foras.

---

474 numquid patri subolet? || 479 tranquilla res est || 480 quidnam eum? GE. ait] quid eum? GE. ut aiebat || 482 quantum (quantus) metus est || 483 per eius ||

PHAEDRIA ADVLESCENS **DORIO** LENO **ANTIPHO** ADVLESCENS **GETA** SERVOS

III 2 PH. Dório, 485
audi óbsecro. DO. Non aúdio. PH. Parúmper. DO. Quin omítte me.
PH. Aúdi quod dicam. DO. Át enim taedet iam aúdire eadem míliens.
PH. Át nunc dicam quód lubenter aúdias. DO. Loquere, aúdio.
PH. Nón queo te exoráre ut maneas tríduom hoc? quo núnc abis?
5 DO. Mirábar si tu míhi quicquam adferrés noui. AN. Ei, 490
metuó lenonem néquid huius cónsuat capití, Geta.
PH. Nondúm mihi credis? DO. Háriolare. PH. Sín fidem do? DO. Fábulae!
PH. Faéneratum istúc beneficium púlcre tibi dicés. DO. Logi!
PH. Créde mihi, gaudébis facto: uérum hercle hoc est. DO. Sómnia!
10 PH. Éxperire: nón est longum. DO. Cántilenam eandém canis. 495
PH. Tu míhi cognatus, tú parens, tu amícus, tu DO. Garrí modo!
PH. Ádeon ingenio ésse duro te átque inexorábili,
út neque misericórdia neque précibus mollirí queas!
DO. Ádeon te esse incógitantem atque ínpudentem síne modo,
15 út phaleratis díctis ducas me ét meam ductes grátiis! 500
AN. Míseritumst. PH. Ei, uérbis uincor! GE. Quám uterquest similís sui!
PH. Neque, Ántipho alia quom óccupatus ésset sollicitúdine,

---

491 nequid huius consuat capiti, Geta] nequid (ne aliquid) suo suat capiti. GE. idem ego uereor (metuo) || 499 inpudentem sine modo] INPUDENTEMPHAEDRIASINEMODO (inpudentem Phaedria) ||

tum hoc ésse mi obiectúm malum! AN. Ah, quid istúc est autem, Phaédria?
PH. Ó fortunatíssume Antipho! AN. Égone? PH. Quoi quod amás domist,
20 númquam cum huius modi úsus uenit út conflictarés malo! 505
AN. Míhin domist? immo, íd quod aïunt, aúribus teneó lupum:
nám neque quo pacto á me amittam néque uti retineám scio.
DO. Ístuc mi ipsum in hóc est. AN. Heia, né parum lenó sies.
númquid hic confécit? PH. Hicine? quód homo inhumaníssumus:
25 Pámphilam meam uéndidit. AN. Quid? uéndidit? GE. Ain? uéndidit? 510
PH. Véndidit. DO. Quam indígnum facinus! áncillam aere emptám meo!
PH. Néqueo exorare út me maneat ét cum illo ut mutét fidem
tríduom hoc, dum id quód est promissum ab amícis argentum ádfero:
sí non tum dedero, únam praeterea hóram ne oppertús sies.
30 DO. Óptundes? AN. Haud lóngumst id quod órat: exorét sine: 515
ídem hic tibi, quod bóni promeritus fúeris, conduplicáuerit.
DO. Vérba istaec sunt. AN. Pámphilane hanc úrbem priuarí sines?
túne praeterea hórum amorem dístrahi poterís pati?

---

505 neque (nec) cum huius modi umquam tibi usus || 508 ipsum istuc mihi || 513 aufero || 515 OPTUNDIS (obtunde) || orat Dorio exoret || 517 Pamphilamne hac urbe || 518 tune] TUNC (tum) ||

DO. Néque ego neque tu. PH. Dí tibi omnes íd quod es dignús duint!
35 DO. Égo te complurís aduorsum ingénium meum mensés tuli, 520
póllicitantem et níl ferentem, fléntem. nunc contra ómnia haec:
répperi qui dét neque lacrumet. dá locum melióribus.
AN. Cérte hercle, ego si sátis commemini, tíbi quidemst olím dies,
quam ád dares huic, praéstituta. PH. Fáctum. DO. Num ego istúc nego?
40 AN. Iam éa praeteriit? DO. Nón, uerum haec eï ántecessit. AN. Nón pudet 525
uánitatis? DO. Mínume, dum ob rem. GE. Stérculinum! PH. Dório,
ítane tandem fácere oportet? DO. Síc sum: si placeo, útere.
AN. Sic hunc decipís *tu*? Do. Immo énim uero, Antipho, hic me décipit:
nám hic me scibat huíus modi esse, ego húnc esse aliter crédidi.
45 íste me feféllit, ego isti níhilo sum aliter ác fui. 530
séd utut haec sunt, támen hoc faciam: crás mane argentúm mihi
míles dare se díxit: si tu príor attuleris, Phaédria,
meá lege utar, út sit potior quí prior ad dandúmst. uale.

PHAEDRIA ANTIPHO GETA
ADVLESCENTES DVO SERVOS

III 3 PH. Quíd faciam? unde ego núnc tam subito huic árgentum inueniám miser,
quoí minus nihilo est, quód, hic si pote fuísset exorárier 535

529 HUIUSMODISCIEBATESSE (esse sciebat) || 532 si mihi prior tu ||

tríduom hoc, promíssum fuerat? AN. Ítane hunc patiemúr, Geta,
fíeri miserum, quí me dudum, ut díxti, adiuerit cómiter?
5 quín quod opust benefícium rursum eï éxperiemur réddere?
GE. Scío equidem hoc esse aéquom. AN. Age ergo, sólus seruare húnc potes.
GE. Quíd faciam? AN. Inueniás argentum. GE. Cúpio; sed id unde, édoce. 540
AN. Páter adest hic. GE. Scío: sed quid tum? AN. Ah, díctum sapientí sat est.
GE. Ítane? AN. Ita hercle. GE. Sáne pulcre suádes: etiam tu hínc abis?
10 nón triumpho, ex núptiis tuis sí nil nanciscór mali,
ni étiam nunc me huius caúsa quaerere ín malo iubeás crucem?
AN. Vérum hic dicit. PH. Quíd? ego uobis, Géta, alienus sum? GE. Haúd puto; 545
séd parumne est, quód nunc nobis súscenset senex ómnibus,
ni ínstigemus étiam, ut nullus lócus relinquatúr preci?
15 PH. Álius ab oculís meis illam in ígnotum abducét locum? hem!
tum ígitur, dum licét dumque adsum, lóquimini mecum, Ántipho,
cóntemplaminí me. AN. Quam ob rem? aut quídnam facturú's? cedo. 550
PH. Quóquo hinc asportábitur terrárum, certumst pérsequi
aút perire. GE. Dí bene uortant quód agas: pedetemptím tamen!
20 AN. Víde siquid opis pótes adferre huic. GE. Quíd 'siquid'? AN. Quaere óbsecro,
néquid plus minúsue faxit, quód nos post pigeát, Geta.

---

542 ita. GE. sane hercle || 546 omnibus nunc nobis suscenset senex || 553 si quid quid (si quicquid) ||

GE. Quaéro. *AN.* Saluos ést, ut opinor. *GE.* Vérum enim metuó malum. 555
AN. Nóli metuere: úna tecum bóna mala tolerábimus.
GE. Quántum tibi opust lóquere argenti? PH. Sólae trigintá minae.
25 GE. Tríginta? hui, percárast, Phaedria. PH. Ístaec uero uílis est.
GE. Áge age, inuentas réddam. PH. O lepidum! GE. Aufér te hinc. PH. Iam opust. GE. Iám feres:
séd opus est mihi Phórmionem ad hánc rem adiutorém dari. 560
AN. Praéstost: audacíssume oneris quód uis inpone, écferet:
sólus est homo amíco amicus. GE. Eámus ergo ad eum ócius.
30 AN. Númquid est quod méa opera opus sit uóbis? GE. Nil; uerum ábi domum
ét illam miseram, quam égo nunc intus scío esse exanimatám metu,
cónsolare. céssas? AN. Nihil est aéque quod faciám lubens. — 565
PH. Quá uia istuc fácies? GE. Dicam in ítinere: hinc modo te ámoue.

DEMIPHO CHREMES
SENES DVO

IV 1 DE. Quid? quá profectus caúsa hinc es Lemnúm, Chremes,
addúxtin tecum fíliam? CH. Non. DE. Quíd ita 'non'?
CH. Postquám uidet me eius máter esse hic diútius,
simul aútem non manébat aetas uírginis 570
5 meam néclegentiam, ípsam cum omni fámilia

557 Quantum opus est tibi argenti loquere || 561 feret (et feret) || 563 quod opera mea uobis opus sit || 566 modo te hinc ||

ad mé profectam esse aíbant. DE. Quid illi tám diu
quaeso ígitur commorábare, ubi id audíeras?
CH. Pol mé detinuit mórbus. DE. Vnde? aut quí?
CH. Rogas?
senéctus ipsast mórbus. sed uenísse eas 575
10 saluás audiui ex naúta qui illas uéxerat.
DE. Quid gnáto optigerit me ábsente, audistín, Chremes?
CH. Quod quídem me factum cónsili incertúm facit:
nam hanc cóndicionem síquoi optulero extrário,
quo pácto aut unde míhi sit, dicundum órdinest. 580
15 te míhi fidelem esse aéque atque egomet súm mihi
scibam; ílle si me aliénus adfiném uolet,
tacébit, dum intercédet familiáritas;
sin spréuerit me, plús quam opus est scitó sciet,
uereórque ne uxor áliqua hoc resciscát mea. 585
20 quod sí fit, ut me excútiam atque egrediár domo,
id réstat: nam ego meórum solus súm meus.
DE. Scio ita ésse: et istaec míhi res sollicitúdinist:
neque défitiscar úsque adeo experírier,
donéc tibi id quod póllicitus sum effécero. 590

GETA DEMIPHO CHREMES
SERVOS SENES DVO

GE. Ego hóminem callidiórem uidi néminem IV 2
quam Phórmionem. uéni ad hominem, ut dícerem
argéntum opus esse et íd quo pacto fíeret.
uixdúm dimidium díxeram, intelléxerat:
5 gaudébat, me laudábat, quaerebát senem. 595
dis grátias agébat, tempus síbi dari,
ubi Phaédriae esse osténderet nihiló minus
amícum sese quam Ántiphoni. hominem ápud forum
iussi ópperiri: eo me ésse adducturúm senem.
10 sed eccum ípsum. quis est ultérior? attat Phaédriae 600

572 aiebant ‖ 592 uenio ‖ 597 esse] se (sese) ‖ 598 sese] esse ‖ apud] ad ‖

pater uénit. sed quid pértimui autem bélua?
an quía quos fallam pro úno duo sunt míhi dati?
commódius esse opínor duplici spe útier.
petam hínc unde a primo ínstiti: is si dát, sat est;
15 si ab eó nil fiet, tum húnc adoriar hóspitem. 605

ANTIPHO GETA CHREMES DEMIPHO
ADVLESCENS SERVOS SENES DVO

IV 3 AN. Exspécto quam mox récipiat sesé Geta.
sed pátruom uideo cúm patre astantem. eí mihi,
quam tímeo, aduentus húius quo inpellát patrem!
GE. Adíbo. salue, o nóster Chremes. CH. Salué, Geta.
5 GE. Veníre saluom uólup est. CH. Credo. GE. Quíd agitur? 610
multa áduenienti, ut fít, noua hic? CH. Complúria.
GE. Ita. de Ántiphone audístin quae facta? CH. Ómnia.
GE. Tun díxeras huic? fácinus indignúm, Chremes,
sic círcumiri! CH. Id cum hóc agebam cómmodum.
10 GE. Nam hercle égo quoque id quidem ágitans mecum sédulo 615
inuéni, opinor, rémedium huic rei. CH. Quíd, Geta?
DE. Quod rémedium? GE. Vt abii ábs te, fit forte óbuiam
mihi Phórmio. CH. Qui Phórmio? DE. Is qui istánc.. CH. Scio.
GE. Visúmst mi, ut eius témptarem senténtiam.
15 prendo hóminem solum: 'quór non' inquam, 'Phórmio, 620
uidés, inter nos síc haec potius cúm bona
ut cómponamus grátia quam cúm mala?

---

604 instíti is si] INSTIISSI (institui si is) ‖ 609 ADIBOHOSCEOSALUENOSTER (adibo hosce o noster) ‖

erus líberalis ést et fugitans lítium:
nam céteri quidem hércle amici omnés modo
20 uno óre auctores fuére, ut praecipitem hánc daret.' 625
AN. Quid hic coéptat aut quo euádet hodie? GE. 'an légibus
datúrum poenas díces, si illam eiécerit?
iam id éxploratumst: éia, sudabís satis,
si cum íllo inceptas hómine: ea eloquéntiast.
25 uerúm pono esse uíctum eum: at tandém tamen 630
non cápitis ei res ágitur, sed pecúniae.'
postquam hóminem his uerbis séntio mollírier,
'solí sumus nunc hic' ínquam: 'eho, dic quid uís dari
tibi ín manum, ut erus hís desistat lítibus,
30 haec hínc facessat, tú molestus né sies?' 635
AN. Satin ílli di sunt própitii? GE. 'nam sát scio,
si tu áliquam partem aequí bonique díxeris,
ut est ílle bonus uir, tría non commutábitis
uerba hódie inter uos.' DE. Quís te istaec iussít loqui?
35 CH. Immó non potuit mélius peruenírier 640
eo quó nos uolumus. AN. Óccidi! DE. Perge éloqui.
GE. A prímo homo insaníbat. CH. Cedo quid póstulat?
GE. Quid? nímium quantum. CH. *Quántum?* dic. GE. Siquís daret
taléntum magnum. DE. Immó malum hercle: ut níl pudet!
40 GE. Quod díxi adeo eï: 'quaéso, quid si fíliam 645
suam únicam locáret? parui ré tulit
non súscepisse: inuéntast quae dotém petat.'
ut ad paúca redeam, illíus mittam inéptias,
haec dénique eius fuít postrema orátio:
45 'ego' ínquit 'a princípio amici fíliam, 650
ita ut aéquom fuerat, uólui uxorem dúcere:
nam míhi uenibat ín mentem eius incómmodum,

---

631 ei] eius ‖ 643 quantum licuit (libuit) ‖ 648 redeam ac mittam illíus ‖ 652 ueniebat ‖

in séruitutem paúperem ad ditém dari.
sed mi ópus erat, ut apérte tibi nunc fábuler,
50 aliquántulum quae adférret, qui dissóluerem 655
quae débeo: etiam núnc, si *mihi* uolt Démipho
dare quántum ab hac accípio, quae sponsást mihi,
nullám mihi malim quam ístanc uxorém dari.'
AN. Vtrúm stultitia fácere ego hunc an málitia
55 dicám, scientem an ínprudentem, incértus sum. 660
DE. Quid si ánimam debet? GE. 'Áger oppositus pígnori
decem ób minas est.' DE. Áge age, iam ducát: dabo.
GE. 'Aedículae item sunt ób decem alias.' DE. Oíeï,
nimiúmst. CH. Ne clama: répetito hasce a mé decem.
60 GE. 'Vxóri emunda ancíllulast; tum plúscula 665
supelléctile opus est, ópus est sumptu ad núptias:
his rébus sane *pórro* pone' inquít 'decem.'
DE. Sescéntas proinde scríbito iam míhi dicas:
nil do. ínpuratus mé ille ut etiam inrídeat?
65 CH. Quaeso, égo dabo, quiésce: tu modo fílium 670
fac ut íllam ducat, nós quam uolumus. AN. Eí mihi!
Geta, óccidisti mé tuis falláciis.
CH. mea caúsa eïcitur: mé hoc est aequom amíttere.
GE. 'Quantúm potest me cértiorem' inquít 'f^ce,
70 si illám dant, hanc ut míttam, ne incertús siem: 675
nam illí mihi dotem iám constituerúnt dare.'
CH. Iam accípiat: illis répudium renúntiet,
hanc dúcat. DE. Quae quidem ílli res uortát male!
CH. Oppórtune adeo argéntum nunc mecum áttuli,
75 fructúm quem Lemni uxóris reddunt praédia: 680
inde súmam: uxori tíbi opus esse díxero.

---

662 ob decem || 664 petito || 667 decem minas ||

ANTIPHO GETA
ADVLESCENS SERVOS

AN. Geta! GE. Ém. AN. Quid egisti? GE. Émunxi argentó senes. IV 4
AN. Satin ést id? GE. Nescio hércle, tantum iússus sum.
AN. Eho, uérbero, aliud míhi respondes ác rogo?
GE. Quid érgo narras? AN. Quíd ego narrem? operá tua 685
5 ad réstim miquidem rés redit planíssume.
ut téquidem di deaeque ómnes superi *atque* ínferi
malís exemplis pérdant! hem, siquíd uelis,
huic mándes, qui te ad scópulum e tranquillo aúferet.
quid mínus utibile fuít quam hoc ulcus tángere 690
10 aut nóminare uxórem? iniectast spés patri
posse íllam extrudi. cédo nunc porro: Phórmio
dotém si accipiet, úxor ducendást domum:
quid fíet? GE. Non enim dúcet. AN. Noui. céterum
quom argéntum repetent, nóstra causa scílicet 695
15 in néruom potius íbit? GE. Nihil est, Ántipho,
quin mále narrando póssit deprauárier.
tu id quód bonist excérpis, dicis quód malist.
audí nunc contra: iám si argentum accéperit,
ducéndast uxor, út aïs: concedó tibi; 700
20 spatiúm quidem tandem ádparandi núptias,
uocándi, sacruficándi dabitur paúlulum.
intérea amici quód polliciti súnt dabunt:
inde íste reddet. AN. Quam ób rem? aut quid dicét? GE. Rogas?
'quot rés postilla mónstra euenerúnt mihi! 705
25 intro íit in aedis áter alienús canis;
anguís per inpluuium décidit de tégulis;
gallína cecinit; ínterdixit háriolus;

686 mihi quidem ‖ 687 omnes di deaeque ‖ 689 auferat

haríspex uetuit; ánte brumam autém noui
negóti incipere!' quaé causast iustíssuma. 710
30 haec fíent. AN. Vt modo fíant! GE. Fient: mé uide.
pater éxit; abi, dic ésse argentum Phaédriae.

DEMIPHO CHREMES GETA
SENES DVO SERVOS

IV 5 DE. Quiétus esto, inquam: égo curabo néquid uerborúm duit.
hoc témere numquam ego á me amittam, quín mihi testis ádhibeam:
quoi dem ét quam ob rem dem, cómmemorabo. GE. Vt caútust, ubi nil ést opus! 715
CH. Atqui íta opus factost: ét matura, dúm lubido eadem haéc manet:
5 nam si áltera illa mágis instabit, fórs fuat an nos réïciat.
GE. Rem ipsám putasti. DE. Dúc me ad eum ergo. GE. Nón moror. CH. Vbi hoc égeris,
transíto ad uxorém meam, ut conuéniat hanc prius quam hínc abit.
dicát eam dare nos Phórmioni núptum, ne suscénseat, 720
et mágis esse illum idóneum, qui ipsí sit familiárior:
10 nos nóstro officio níl digressos ésse: quantum is uóluerit
datum ésse dotis. DE. Quíd malum id tua ré fert? CH. Magni, Démipho.
non sátis est tuom te offícium fecisse, íd si non fama ádprobat:
uolo ipsíus haec uoluntáte fieri, né se eiectam praédicet. 725

---

717 fors fuat an] forsitan || 723 tua malum id || 724 si non id || 725 ipsius quoque uoluntate haec ||

DE. Idem égo istuc facere póssum. CH. Mulier múlieri magis cóngruit.
15 DE. Rogábo. CH. Vbi illas núnc ego reperíre possim, cógito.

SOPHRONA CHREMES
NVTRIX SENEX

SO. Quíd agam? quem mi amícum inueniam mísera? aut quo consília haec referam? V 1
aút unde auxiliúm petam?
nám uereor, era ne ób meum suasum indígne iniuria ádficiatur: 730
íta patrem adulescéntis facta haec tólerare audió uiolenter.
5 CH. Nám quae haec anus est, éxanimata a frátre quae egressást meo?
SO. quod ut fácerem egestas me ínpulit, quom scírem infirmas núptias
hásce esse, ut id consúlerem, interea uíta ut in tutó foret:
CH. Cérte edepol, nisi me ánimus fallit aút parum prospíciunt oculi, 735
meae nutricem gnátae uideo. SO. néque ille inuestigátur, CH. Quid ago?
10 SO. qui éius pater est. CH. Ádeo an maneo, dum haéc quae loquitur mágis cognosco?
SO. quódsi eum nunc reperíre possim, est níl quod uerear. CH. Ípsa east.
age cónloquar. SO. Quis hic lóquitur? CH. Sophrona! SO. ét meum nomen nóminat?
CH. Réspice ad me. SO. Di, óbsecro uos, éstne hic Stilpo? CH. Nón. SO. Negas? 740

---

737 est eius pater (est pater eius) ‖ 738 nihil est (sit) quod uerear. CH. ea ipsa est (ea est ipsa est) ‖ 740 Stilpho ‖

CH. Cóncede hinc a fóribus paulum istórsum sodes, Sóphrona.
15 ne me ístoc posthac nómine appellássis. SO. Non is óbsecro es,
quem sémper te esse díctitasti? CH. St'. SO. Quid has metuís fores?
CH. Conclúsam hic habeo uxórem saeuam. uérum istoc me nómine
eo pérperam olim díxi, ne uos fórte inprudentés foris 745
effúttiretis átque id porro aliqua úxor mea rescísceret.
20 SO. Hem, istóc pol nos te hic ínuenire míserae numquam pótuimus.
CH. Eho díc mihi, quid reī tibist cum fámilia hac unde éxis?
ubi illaé sunt? SO. Miseram me! CH. Hém, quid est? uiuóntne? SO. Viuit gnáta.
matrem ípsam ex aegritúdine hac mors míseram consecútast. 750
CH. Male fáctum. SO. Ego autem, quae éssem anus desérta egens ignóta,
25 ut pótui, nuptum uírginem locáui huic adulescénti,
harúm qui est dominus aédium. CH. Antiphónine? SO. Em, istic ípsi.
CH. Quid? duásne is uxorés habet? SO. Au, únam illequidem hanc sólam.
CH. Quid illam álteram quae dícitur cognáta? SO. Haec ergost. CH. Quíd aïs? 755
SO. Compósito factumst, quó modo hanc amáns habere pósset
30 sine dóte. CH. Di uostrám fidem, quam saépe forte témere
euéniunt quae non aúdeas optáre! offendi aduéniens
quicúm uolebam atque út uolebam fíliam locátam:

---

742 SO. quid non || 750 miseram mors || 753 isti || 754 au obsecro unam || 759 collocatam filiam (COLLOCATAMAMARI) ||

quod nós ambo opere máxumo dabámus operam ut fíeret, 760
sine nóstra cura, máxuma sua cúra hic solus fécit.
35 SO. Nunc quíd opus facto sít uide: pater ádulescentis uénit
eumque ánimo iniquo hoc óppido ferre äïunt. CH. Nil períclist.
sed pér deos atque hominés meam esse hanc cáue resciscat quísquam.
SO. Nemo éx me scibit. CH. Séquere me: intus cétera audiétis. 765

DEMIPHO GETA
SENEX SERVOS

DE. Nostrápte culpa fácimus ut malís expediat ésse, V 2
dum nímium dici nós bonos studémus et benígnos.
ita fúgias ne praetér casam, quod äïunt. nonne id sát erat,
accípere ab illo iniúriam? etiam argéntumst ultro obiéctum,
5 ut sít qui uiuat, dum áliud aliquid flágiti confíciat. 770
GE. Planíssume. DE. Eis nunc praémiumst, qui récta praua fáciunt.
GE. Veríssume. DE. Vt stultíssume quidem illí rem gesserímus.
GE. Modo ut hóc consilio póssiet discédi, ut istam dúcat.
DE. Etiámne id dubiumst? GE. Haúscio hercle, ut homóst, an mutet ánimum.
10 DE. Hem, mútet autem? GE. Néscio; uerúm, si forte, díco. 775
DE. Ita fáciam, ut frater cénsuit: uxórem eius huc addúcam,

---

765 audies ‖ 776 censuit ut uxorem ‖

cum ista út loquatur. tú, Geta, abi prae: núntia hanc uentúram. —
GE. Argéntum inuentumst Phaédriae; de iúrgio silétur;
prouísumst, ne in praeséntia haec hinc ábeat; quid nunc pórro?
15 quid fíet? in eodém luto haesitáns uorsura sóluis, 780
Geta; praésens quod fuerát malum, in diem ábiit; plagae créscunt,
nisi próspicis. nunc hínc domum ibo ac Phánium edocébo,
nequíd uereatur Phórmionem aut huíus oratiónem.

DEMIPHO NAVSISTRATA
SENEX MATRONA

V 3 DE. Agedum, út soles, Nausístrata, fac illam út placetur nóbis,
ut suá uoluntate íd quod est faciúndum faciat. NA. Fáciam. 785
DE. Paritér nunc opera me ádiuues, ac ré dudum opituláta es.
NA. Factúm uolo; at pol mínus queo uiri cúlpa, quam me dígnumst.
5 DE. Quid aútem? NA. Quia pol meí patris bene párta indiligénter
tutátur: nam ex eis praédiis talénta argenti bína
statím capiebat: uír uiro quid praéstat! DE. Binan quaéso? 790
NA. Ac rébus uilióribus multó talenta bína. DE. Hui!
NA. Quid haéc uidentur? DE. Scílicet. NA. Virúm me natum uéllem:
10 ego osténderem, DE. Certó scio. NA. quo pácto . . DE. Parce sódes,

---

783 huius] eius ‖ 784 illa ‖ 787 at] ac ‖ 791 multo tamen talenta ‖

ut póssis cum illa, múlier ne te aduléscens defetíget.
NA. Faciam út iubes; sed meúm uirum abs te exíre
uideo.

NAVSISTRATA CHREMES DEMIPHO
MATRONA SENES DVO

CH. Ehem, Démipho, 795
iam illí datumst argéntum? DE. Curaui ílico. CH.
Nollém datum.
sed uídeo uxorem: paéne plus quam sát erat. DE.
Quor nollés, Chremes?
15 CH. Iam récte. DE. Quid tu? ecquíd locutu's cum ístac,
quam ob rem abdúcimus?
CH. Transégi. DE. Quid aït tándem? CH. Abduci nón
potest. DE. Qui nón potest?
CH. Quia utérque utriquest córdi. DE. Quid istuc nóstra?
CH. Magni: praéterhac 800
cognátam comperi ésse nobis. DE. Quíd? deliras.
CH. Síc erit.
non témere dico: rédii mecum in mémoriam. DE.
Satin sánus es?
20 NA. Au óbsecro, uide ne ín cognatam pécces. DE. Non
est. CH. Né nega:
patris nómen aliud díctumst: hoc tu errásti. DE. Non
norát patrem?
CH. Norát. DE. Quor aliud díxit? CH. Numquamne
hódie concedés mihi 805
neque intélleges? DE. Si tú nil narras? CH. Pérdis.
NA. Miror quíd siet.
DE. Equidem hércle nesció. CH. Vin scire? at íta
me seruet Iúppiter,

---

793 ne te adulescens mulier ‖ 798 abducimus] hanc ducimus ‖ 806 quid hoc siet (est) ‖

25 ut própior illi, quam égo sum ac tu, homo némost.
DE. Di uostrám fidem!
eámus ad ipsam: una ómnis nos aut scíre aut nescire
hóc uolo. CH. Ah!
DE. Quid ést? CH. Itan paruam míhi fidem esse
apúd te! DE. Vin me crédere? 810
uin sátis quaesitum mi ístuc esse? age fíat. quid?
illa fília
amíci nostri quíd futurumst? CH. Récte. DE. Hanc
igitur míttimus?
30 CH. Quid ni? DE. Ílla maneat? CH. Síc. DE. Ire
igitur tíbi licet, Nausístrata.
NA. Sic pól commodius ésse in omnis árbitror, quam
ut coéperas,
manére hanc: nam perlíberalis uísast, quom uidí,
mihi. — 815
DE. Quid istúc negotist? CH. Iámne operuit óstium?
DE. Iam. CH. O Iúppiter!
di nós respiciunt: gnátam inueni núptam cum tuo fílio.
DE. Hem,
35 quo pácto id potuit? CH. Nón satis tutúst ad narrandum híc locus.
DE. At tu íntro abi. CH. Heus, ne fílii quidem hoc
nóstri resciscánt uolo.

ANTIPHO
ADVLESCENS

V 4 Laetús sum, utut meae res sése habent, fratri óptigisse
quód uolt. 820
quam scítumst, eius modi ín animo paráre cupiditátes,
quas, quóm res aduorsaé sient, pauló mederi póssis!
hic símul argentum répperit, curá sese expedíuit;
5 ego núllo possum rémedio me euóluere ex his túrbis,

---

818 tutus est ||

quin, si hóc celetur, ín metu, sin pátefit, in probró sim. 825
neque mé domum nunc réciperem, ni mi ésset spes osténta
huiúsce habendae. séd ubinam Getam ínuenire póssum? 827

PHORMIO ANTIPHO
PARASITVS ADVLESCENS

PH. Argéntum accepi, trádidi lenóni: abduxi múlierem, 829 V 5
curáui propria ut Phaédria poterétur: nam emissást manu. 830
nunc úna mihi res étiam restat quae ést conficiunda, ótium
ab sénibus ad potándum ut habeam: nam áliquot hos sumám dies.
5 AN. Sed Phórmiost: quid aïs? PH. Quid est? AN. Quid núnc facturust Phaédria?
quo pácto satietátem amoris aít se uelle absúmere?
PH. Vicíssim partis tuás acturust. AN. Quás? PH. Vti fugitét patrem. 835
te suás rogauit rúrsum ut ageres, caúsam ut pro se díceres.
nam pótaturus ést apud me. ego me íre senibus Súnium
10 dicam ád mercatum, ancíllulam emptum dúdum quam dixít Geta,
ne quom híc non uideant mé conficere crédant argentúm suom.
sed óstium concrépuit abs te. AN. Víde, quis egreditúr? PH. Getast. 840

---

ut rogem, quod tempus conueniundi patris me capere suadeat 828

---

833 quid nam nunc ‖ 835 uti] ut ‖

GETA ANTIPHO PHORMIO
SERVOS ADVLESCENS PARASITVS

V 6 GE. Ó Fortuna, o Fórs Fortuna, quántis commoditátibus
quám subito meo ero Ántiphoni ope uóstra hunc onerastís diem!
AN. Quídnam hic sibi uolt? GE. nósque amicos eíus exonerastís metu!
séd ego nunc mihi césso, qui non úmerum hunc onero pállio
5 átque hominem propero ínuenire, ut haéc quae contigerínt sciat. 845
AN. Núm tu intellegís, quid hic narret? PH. Núm tu? AN. Nil. PH. Tantúndem ego.
GE. Ád lenonem hinc íre pergam: ibi núnc sunt. AN. Heus, Geta! GE. Ém tibi.
núm mirum aut nouómst reuocari, cúrsum quom institerís? AN. Geta!
GE. Pérgit hercle: númquam tu odio tuó me uinces. AN. Nón manes?
10 GE. Vápula. AN. Id quidem tíbi iam fiet, nísi resistis, uérbero. 850
GE. Fámiliariórem oportet ésse hunc: minitatúr malum.
séd isne est quem quaero án non? ipsust. cóngredere actutúm. AN. Quid est?
GE. Ó omnium, quantum ést qui uiuont, hóminum homo ornatíssume!
nám sine controuórsia ab dis sólus diligere, Ántipho.
15 AN. Íta uelim; sed quí istuc credam ita ésse mihi dicí uelim. 855
GE. Sátin est si te délibutum gaúdio reddo? AN. Énicas.
PH. Quín tu hinc pollicitátiones aúfer et quod fêrs cedo. GE. Oh,
tú quoque aderas, Phórmio? PH. Áderam; séd tu cessas? GE. Áccipe, em:

út modo argentúm tibi dedimus ápud forum, rectá domum
20 súmus profecti: intérea mittit érus me ad uxorém tuam. 860
AN. Quam ób rem? GE. Omitto próloqui: nam níhil ad hanc rem est, Ántipho.
úbi in gynaeceum íre occipio, púer ad me adcurrít Mida,
póne prendit pállio, resupínat: respició, rogo
quam ób rem retineát me: aït esse uétitum intro ad eram accédere.
25 'Sóphrona huc fratrém modo' inquit 'sénis introduxít Chremem' 865
eúmque nunc esse íntus cum illis: hóc ubi ego audiui, ád fores
súspenso gradú placide ire pérrexi, accessi, ástiti,
ánimam compressi, aúrem admoui: ita ánimum coepi atténdere,
hóc modo sermónem captans. PH. Eú, Geta! GE. Hic pulchérrumum
30 fácinus audiui, ítaque paene hercle éxclamaui gaúdio. 870
AN. Quód? GE. Quodnam arbitráre? AN. Nescio. GE. Átqui mirificíssumum:
pátruos tuos est páter inuentus Phánio uxorí tuae. *PH.* Hem!
AN. Quíd aïs? GE. Cum eius consuéuit olim mátre in Lemno clánculum.
PH. Sómnium! utin haec ígnoraret suóm patrem? GE. Aliquid crédito,
35 Phórmio, esse caúsae; sed men cénses potuisse ómnia 875
íntellegere extra óstium, intus quae ínter sepse illi égerint?
AN. Átque ego quoque inaudíui hercle illam fábulam. GE. Immo etiám dabo

---

863 reprehendit (adprehendit) || 865 modo fratrem huc || 875 censen || 876 sepse illi] sese ipsi || 877 hercle ego quoque inaudiui illam (illam audiui) ||

quó magis credas: pátruos interea índe huc egreditúr foras;
haúd multo post cúm patre idem récipit se intro dénuo;
40 áït uterque tíbi potestatem eíus habendae *sé* dare. 880
dénique ego sum míssus, te ut requírerem atque addúcerem.
AN. Quín ergo rape mé: quid cessas? GE. Fécero. AN. O mi Phórmio,
uále. PH. Vale, Antiphó. bene, ita me dí ament, factum: gaúdeo.

PHORMIO
PARASITVS

V 7 Tantám fortunam de ínprouiso esse hís datam!
summa éludendi occásiost mihi núnc senes 885
et Phaédriae curam ádimere argentáriam,
ne quoíquam suorum aequálium suppléx siet.
5 nam idem hóc argentum, ita ut *míhi* datumst, ingrátiis
ei dátum erit: hoc qui cógam, re eapse répperi.
nunc géstus mihi uoltúsque est capiundús nouos. 890
sed hínc concedam in ángiportum hoc próxumum,
inde hísce ostendam me, úbi erunt egressí foras.
10 quo me ádsimularam ire ád mercatum, nón eo.

DEMIPHO CHREMES PHORMIO
SENES DVO PARASITVS

V 8 DE. Dis mágnas merito grátias habeo átque ago,
quando éuenere haec nóbis, frater, próspere. 895
12 CH. Estne íta uti dixi líberalis? DE. Óppido.

---

889 re ipsa || 896 ita ut ||

quantúm potest, nunc cónueniundust Phórmio,
prius quám dilapidet nóstras trigintá minas
5 ut aúferamus. PH. Démiphonem, sí domist,
uisam, út quod . . DE. At nos ád te ibamus, Phórmio. 900
PH. De eadem hác fortasse caúsa? DE. Ita hercle. PH. Crédidi:
quid ád me ibatis? DE. Rídiculum. PH. An rebámini
me nón id facere quód recepissém semel?
10 heus, quánta quanta haec méa paupertas ést, tamen
adhúc curaui unum hóc quidem, ut mi essét fides. 905
13 idque ádeo uenio núntiatum, Démipho,
parátum me esse: ubi uóltis, uxorém date.
15 nam omnís posthabui míhi res, ita uti pár fuit,
postquam íd tanto opere uós uelle animum aduórteram.
DE. At híc dehortatus ést me, ne illam tíbi darem: 910
'nam quí erit rumor' inquit, 'id si féceris!
olím quom honeste pótuit, tum non ést data:
20 nunc uíduam extrudi túrpest': ferme eadem ómnia
quae túte dudum córam me incusáueras.
PH. Satis *pól* superbe inlúditis me. DE. Quí? PH. Rogas? 915
quia ne álteram quidem íllam potero dúcere:
nam quó redibo ore ád eam quam contémpserim?
25 CH. 'Tum autem Ántiphonem uídeo ab sese amíttere
inuítum eam' inque. DE. Tum aútem uideo fílium
inuítum sane múlierem ab se amíttere. 920
sed tránsi sodes ád forum atque illúd mihi
argéntum rursum iúbe rescribi, Phórmio.
30 PH. Quodne égo discripsi pórro illis quibus débui?
DE. Quid ígitur fiet? PH. Sí uis mi uxorém dare,
quam déspondisti, dúcam: sin est út uelis 925
manére illam apud te, dós hic maneat, Démipho.
nam nón est aequom mé propter uos décipi,

---

902. 903 uerebamini | ne non id facerem || 911 rumor populi inquit si id ||

35 quom ego uóstri honoris caúsa repudium álterae
remíserim, quae dótis tantundém dabat.
DE. In' hínc malam rem cum ístac magnificéntia, 930
fugitíue? etiam nunc crédis te ignorárier
aut túa facta adeo? PH. Irrítor. DE. Tune hanc dúceres,
40 si tíbi daretur? PH. Fác periclum. DE. Vt fílius
cum illa hábitet apud te! hoc uóstrum consiliúm fuit.
PH. Quaesó quid narras? DE. Quín tu mi argentúm cedo. 935
PH. Immo *hércle* uxorem tú cedo. DE. In ius ámbula.
PH. Enim uéro si porro ésse odiosi pérgitis . .
45 DE. Quid fácies? PH. Egone? uós me indotatís modo
patrócinari fórtasse arbitrámini:
etiám dotatis sóleo. CH. Quid id nostrá? PH. Nihil. 940
hic quándam noram, quoíus uir uxorem CH. Hém! DE. Quid est?
PH. Lemni hábuit aliam, CH. Núllus sum. PH. ex qua fíliam
50 suscépit, et eam edúcit clam. CH. Sepúltus sum.
PH. Haec ádeo ego illi iám denarrabo. CH. Óbsecro,
ne fácias. PH. Oh, tune ís eras? DE. Vt ludós facit! 945
CH. Missúm te facimus. PH. Fábulae! CH. Quid uís tibi?
argéntum quod habes cóndonamus te. PH. Aúdio.
55 quid uós malum ergo mé sic ludificámini
inépti uostra púerili inconstántia?
noló uolo: uolo nólo rursum: cápe cedo: 950
quod díctum, indictumst: quód modo ratum erat, ínritumst.
CH. Quo pácto aut unde hic haéc resciuit? DE. Néscio,
60 nisi mé dixisse némini certó scio.

930 i hinc in malam rem (IINMALAMREMHINC) ‖ 936 *hercle*] uero ‖ 937 in ius enim uero si ‖ 943 clam educat ‖ 949 inconstantia] sententia ‖ 951 erat ratum ‖

CH. Monstri, íta me di ament, símile. PH. Inieci scrúpulum. DE. Hem,
hicíne ut a nobis hóc tantum argenti aúferat 955
tam apérte inridens? émori hercle sátius est.
animó uirili praésentique ut sís para.
65 uidés tuom peccátum esse elatúm foras
neque id iám celare pósse te uxorém tuam:
nunc quód *illa* ipsa auditúrast ex aliís, Chremes, 960
id nósmet indicáre placabílius est.
tum hunc ínpuratum póterimus nostró modo
70 ulcísci. PH. Attat, nisi *iám* mihi prospicio, haéreo:
hi gládiatorio ánimo ad me adfectánt uiam.
CH. At uéreor ut placári possit. DE. Bóno animo es: 965
ego rédigam uos in grátiam, hoc fretús, Chremes,
quom e médio excessit únde haec susceptást tibi.
75 PH. Itane ágitis mecum? sátis astute adgrédimini.
non éx re istius me ínstigasti, Démipho.
ain tu? úbi quae lubitum fúerit peregri féceris 970
neque huíus sis ueritus féminae primáriae,
quin nóuo modo eï fáceres contuméliam,
80 ueniás nunc precibus laútum peccatúm tuom?
hisce égo illam dictis íta tibi incensám dabo,
ut né restinguas, lácrumis si exstilláueris. 975
DE. Tantáne adfectum quémquam esse hominem audácia! 977
85 non hóc publicitus scélus hinc asportárier
in sólas terras! CH. Ín id redactus súm loci,
ut quíd agam cum illo nésciam prorsum. DE. Égo scio: 980
in iús eamus. PH. Ín ius? huc, siquíd lubet.
CH. Adséquere, retine, dúm ego huc seruos éuoco.
90 DE. Enim néqueo solus: ádcurre. PH. Vna iniúriast

---

malum quod isti di deaeque omnes duint 976

---

958 peccatum tuum ‖ 960 ex aliis auditurast (auditura siẗ) ‖ Chreme ‖ 966 Chreme ‖ 969 non hercle ex ‖ 970 peregre ‖

tecúm. DE. Lege agito ergo. PH. Álterast tecúm, Chremes.
CH. Rape húnc. PH. Sic agitis? énim uero uocést opus: 985
Nausístrata, exi. CH. Os ópprime inpurúm: uide, quantúm ualet! PH. Nausístrata, inquam. CH. Nón taces?
95 PH. Taceám? DE. Nisi sequitur, púgnos in uentrem íngere.
PH. Vel óculum exlide: est úbi uos ulciscár probe.

NAVSISTRATA CHREMES DEMIPHO PHORMIO
MATRONA SENES DVO PARASITVS

V 9 NA. Qui nóminat me? CH. Hem! NA. Quíd istuc turbaest, óbsecro, 990
mi uír? PH. Ehem, quid nunc óbstipuisti? NA. Quís hic homost?
non míhi respondes? PH. Hícine ut tibi respóndeat, qui hercle úbi sit nescit? CH. Cáue isti quicquam créduas.
5 PH. Adi, tánge: si non tótus friget, me énica.
CH. Nihil ést. NA. Quid ergo? quíd istic narrat? PH. Iám scies: 995
auscúlta. CH. Pergin crédere? NA. Quid ego óbsecro
huic crédam, qui nil díxit? PH. Delirát miser
timóre. NA. Non pol témerest, quod tu tám times.
10 CH. Egon tímeo? PH. Recte sáne: quando níl times et hoc níhil est quod ego díco, tu narrá. DE. Scelus, 1000
tibi nárret? PH. Ohe tu, fáctumst abs te sédulo
pro frátre. NA. Mi uir, nón mihi dices? CH. Át NA. Quid 'at'?

---

984 Chreme ‖ 989 exclude (exculpe) ‖ 993 credas ‖ 994 abi ‖

CH. non ópus est dicto. PH. Tíbi quidem: at scito huíc opust.
15 in Lémno NA. Hem, quid aïs? CH. Nón taces? PH. clam te CH. Eí mihi!
PH. uxórem duxit. NA. Mí homo, di meliús duint! 1005
PH. Sic fáctumst. NA. Perii mísera. PH. Et inde fíliam
suscépit iam unam, dúm tu dormis. CH. Quíd agimus?
NA. Pro di ínmortales, fácinus miserandum ét malum!
20 PH. Hoc áctumst. NA. An quicquam hódiest factum indígnius?
* * * * * * * * * * * * * * * * *
qui mi, úbi ad uxores uéntumst, tum fiúnt senes! 1010
Démipho, te appéllo; nam cum hoc ípso distaedét loqui:
haécine erant itiónes crebrae et mánsiones diútinae
Lémni? haecine erat éa quae nostros mínuit fructus uílitas?
25 DE. Égo, Nausistrata, ésse in hac re cúlpam meritam nón nego,
séd ea quin sit ígnoscenda. PH. Vérba fiunt mórtuo. 1015
DE. Nám neque neclegéntia tua néque odio id fecít tuo.
uínolentus fére abhinc annos quíndecim muliérculam
eám compressit, únde haec natast, néque postilla umquam áttigit.
30 éa mortem obiit, é medio abiit, quí fuit in re hac scrúpulus.
quam ób rem te oro, ut ália facta túa sunt, aequo animo hóc feras. 1020
NA. Quíd ego 'aequo animo'? cúpio misera in hác re iam defúngier;
séd qui id sperem? aetáte porro mínus peccaturúm putem?
iám tum erat senéx, senectus sí uerecundós facit.

1004 NA.] CH. (DE.) ‖ 1022 qui id] quid ‖

35 án mea forma atque aétas magis nunc éxpetendast, Démipho?
quíd mi hic adfers, quam ób rem exspectem aut spérem porro nón fore? 1025
PH. Éxsequias Chreméti quibus est cómmodum ire, em témpus est.
síc dabo: age nunc, Phórmionem quí uolet lacéssito:
fáxo tali sít mactatus infortúnio átque hic est.
DE. * * * * * * * * * * * * * * *
40 *PH.* Rédeat sane in grátiam iam: súpplici satis ést mihi.
hábet haec eï quód, dum uiuat, úsque ob aurem obgánniat. 1030
NA. Át meo merito crédo. quid ego núnc commemorem, Démipho,
síngillatim, quális ego in hunc fúerim? DE. Noui aeque ómnia
técum. NA. Merito hoc meó uidetur fáctum? DE. Minume géntium:
45 uérum iam quando áccusando fíeri infectum nón potest,
ígnosce: orat cónfitetur púrgat: quid uis ámplius? 1035
PH. Énim uero prius quam haéc dat ueniam, míhi prospiciam et Phaédriae.
heús Nausistrata, huíc prius quam respóndes temere, audí. NA. Quid est?
PH. Égo minas trigínta ab illo pér fallaciam ábstuli:
50 eás dedi tuo gnáto: is pro sua amíca lenoní dedit.
CH. Hém, quid aïs? NA. Adeón indignum hoc tíbi uidetur, fílius 1040
hómo adulescens sí habet unam amícam, tu uxorés duas?
níl pudere! quo óre illum obiúrgábis? respondé mihi.
DE. Fáciet ut uolés. NA. Immo ut meam iám scias senténtiam,

1024 nunc magis || 1028 atque hic est infortunio || 1030 ob] ad || 1037 prius quam huic || 1038 per fallaciam ab illo (illoc) ||

55 néque ego ignosco néque promitto quícquam neque respóndeo
príus quam gnatum uídero: eius iudício permitto ómnia. 1045
quód is iubebit fáciam. PH. Mulier sápiens es, Nausístrata.
NA. Sátin tibist? *DE. Satis. CH.* Ímmo uero púlcre discedo ét probe
ét praeter spem. NA. Tú tuom nomen díc mihi quid sit. PH. Phórmio:
60 uóstrae familiae hércle amicus ét tuo summus Phaédriae.
NA. Phórmio, at ego ecástor posthac tíbi quod potero quaé uoles 1050
fáciamque et dicám. PH. Benigne dícis. NA. Pol meritúmst tuom.
PH. Vín primum hodie fácere quod ego gaúdeam, Nausístrata,
ét quod tuo uiro óculi doleant? NA. Cúpio. PH. Me ad cenám uoca.
65 NA. Pól uero uoco. DE. Eámus intro hinc. NA. Fíat. sed ubist Phaédria
iúdex noster? PH. Iam híc faxo aderit. CANTOR. Vós ualete et plaúdite. 1055

1048 dic quod est. PH. mihin Phormio ||

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

V. 1 ad 152 iambici senarii
- 153 et 154 = 156 et 157 trochaici octonarii
- 155 = 158 trochaici septenarii
- 159 trochaicus septenarius
- 160 ad 162 iambici octonarii
- 163 iambicus quaternarius
- 164 ad 176 iambici octonarii
- 177 et 178 iambici septenarii
- 179 = 184 iambici octonarii
- 180 = 185 trochaici septenarii
- 181 = 186 iambici octonarii
- 183 iambicus quaternarius
- 187 et 188 trochaici octonarii
- 189 et 190 trochaici septeuarii
- 191 iambicus quaternarius
- 192 ad 194 iambici octonarii
- 195 ad 215 trochaici septenarii
- 216 ad 230 iambici senarii
- 231 ad 251 iambici octonarii
- 252 et 253 trochaici septenarii
- 254 ad 314 iambici senarii
- 315 ad 347 trochaici septenarii
- 348 ad 464 iambici senarii
- 465 et 466 = 467 et 468 trochaici octonarii
- 469 et 470 trochaici septenarii
- 471 ad 478 iambici octonarii
- 479 ad 484 trochaici septenarii
- 485 trochaicus binarius catalecticus
- 486 = 492 iambici octonarii
- 487 ad 489 = 493 ad 495 trochaici septenarii
- 490 iambicus senarius
- 491 = 496 iambici octonarii
- 497 ad 501 trochaici septenarii
- 502 et 503 iambici octonarii

V. 504 ad 566 trochaici septenarii
- 567 ad 712 iambici senarii
- 713 ad 727 iambici octonarii
- 728. 730. 731 = 735 ad 737 trochaici octonarii
- 729 trochaicus quaternarius catalecticus
- 732 = 738 trochaici septenarii
- 733 = 739 iambici octonarii
- 734 = 740 trochaici septenarii
- 741 trochaicus septenarius
- 742 ad 747 iambici octonarii
- 748 ad 794 iambici septenarii
- 795 ad 819 iambici octonarii
- 820 ad 827 iambici septenarii
- 829 ad 840 iambici octonarii
- 841 ad 883 trochaici septenarii
- 884 ad 1010 iambici senarii
- 1011 ad 1055 trochaici septenarii.

P · TERENTI · AFRI

H E C Y R A

GRAECA · *APOLLODORV* · ACTA · LVDIS · MEGALENSIB
S · IVLIO · CAESARE · CN · CORN · DOLABELLA · AED · CVR
EGIT · LVCIVS · AMBIVIVS · TVRPIO
MODOS · FECIT · FLACCVS · CLAVDI · TIBIIS · PARIB · TOTA
ACTA · PRIMO · SINE · PROLOGO · CN · OCTAVIO · T · MANLIO
COS · RELATA · EST · *ITERVM* · LVCIO · AEMELIO · PAVLO
LVDIS · FVNERALIBVS · NON · EST · PLACITA
TERTIO · RELATA · EST · Q · FVLVIO · L · MARCIO · AED · CVR
FACTA · EST · QVINTA

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA

Vxórem ducit Pámphilus Philúmenam,
cui quóndam ignorans uírgini uitium óptulit,
cuiúsque per uim quém detraxit ánulum
amícae dederat Bácchidi meretrículae.
proféctus dein in Ímbrum est: nuptam haud áttigit. 5
hanc máter uitio gráuidam *postquam* cómperit,
ut aégram ad sese tránsfert. reuenit Pámphilus,
depréndit partum, célat; uxorém tamen
recípere non uolt. páter incusat Bácchidis
amórem. dum se púrgat Bacchis, ánulum 10
matér uitiatae fórte adgnoscit Mýrrina.
uxórem recipit Pámphilus cum fílio.

4 dederat amicae || 5 dein profectus || 6 uitio] utero ||

PERSONAE

PHILOTIS MERETRIX
SYRA ANVS LENA
PARMENO SERVOS
LACHES SENEX
SOSTRATA MATRONA
PHIDIPPVS SENEX
PAMPHILVS ADVLESCENS
MYRRINA MATRONA
SOSIA SERVOS
BACCHIS MERETRIX.

PROLOGVS

Hecyraést huic nomen fábulae: haec noua quóm datast,
nouaé nouom interuénit uitium et cálamitas,
ut néque spectari néque cognosci pótuerit:
ita pópulus studio stúpidus in funámbulo
animum óccuparat. núnc haec planest pró noua, 5
et ís qui scripsit hánc ob eam rem nóluit
iterúm referre, ut íterum posset uéndere.
* * * * * * * * * * * * *
* * * * * * * * * * * * *
* * * * * * * * * * * * *
aliás cognostis éius: quaeso hanc nóscite.

L · AMBIVIVS PROLOGVS

Orátor ad uos uénio ornatu prólogi:
sinite éxorator sim, eódem ut iure utí senem 10
liceát, quo iure sum úsus adulescéntior,
nouás qui exactas féci ut inueteráscerent,
5 ne cúm poëta scríptura euanésceret.
in eís, quas primum Caécili didicí nouas,
partím sum earum exáctus, partim uíx steti. 15
quia scíbam dubiam fórtunam esse scaénicam,
spe incérta certum míhi laborem sústuli.
10 easdem ágere coepi, ut áb eodem alias díscerem
nouás, studiose, né illum ab studio abdúcerem.
perféci ut spectaréntur: ubi sunt cógnitae, 20
placitaé sunt. ita poëtam restitui ín locum
14 prope iám remotum iniúria aduorsárium.

ab studio atque ab labore atque ab arte musica 23

1. 2 haec cum datast | noua nouum || 16 sciebam ||

16 quod sí scripturam spréuissem in praeséntia
et in déterrendo uóluissem operam súmere, 25
ut in ótio esset pótius quam in negótio:
detérruissem fácile, ne alias scríberet.
20 nunc quíd petam, mea caúsa aequo animo atténdite.
Hecyram ád uos refero, quám mihi per siléntium
numquam ágere licitumst: íta eam oppressit cálamitas. 30
eam cálamitatem uóstra intellegéntia
sedábit, si erit adiútrix nostrae indústriae.
25 quom prímum eam agere coépi, pugilum glória,
comitúm conuentus, strépitus, clamor múlierum 35
fecére ut ante témpus exirém foras.
uetere ín noua coepi úti consuetúdine,
30 in éxperiundo ut éssem: refero dénuo.
primo áctu placeo: quom ínterea rumór uenit
datum íri gladiatóres, populus cónuolat, 40
tumúltuantur clámant pugnant dé loco:
ego intérea meum non pótui tutarí locum.
35 nunc túrba non est: ótium et siléntium est:
agéndi tempus míhi datumst: uobís datur
potéstas condecorándi ludos scaénicos. 45
nolíte sinere pér uos artem músicam
recídere ad paucos: fácite ut uostra auctóritas
40 meae actóritati faútrix adiutríxque sit.
si númquam auare prétium statui artí meae
et eum ésse quaestum in ánimum induxi máxumum, 50
quam máxume seruíre uostris cómmodis:
sinite ínpetrare mé, qui in tutelám meam
45 studiúm suom et se in uóstram commisít fidem,
ne eum círcumuentum iníque iniqui inrídeant.
mea caúsa causam accípite et date siléntium, 55
ut lúbeat scribere áliis mihique ut díscere
nouás expediat pósthac pretio emptás meo.

---

funambuli eodem accessit expectatio 34

---

48 auctoritati ||

PHILOTIS SYRA
MERETRIX ANVS LENA

PH. Per pól quam paucos réperias meretrícibus I 1
fidélis eueníre amatorés, Syra!
uel hic Pámphilus iurábat quotiens Bácchidi, 60
quam sáncte, ut quiuis fácile posset crédere,
5 numquam ílla uiua uxórem ducturúm domum!
em, dúxit. SY. Ergo própterea te sédulo
et móneo et hortor, né te quoiusquam mísereat,
quin spólies mutiles láceres, quemquem náncta sis. 65
PH. Vtín eximium néminem habeam? SY. Néminem:
10 nam némo illorum quísquam, scito, ad té uenit,
quin íta paret sese, ábs te ut blanditiís suis
quam mínumo pretio suám uoluptatem éxpleat.
hiscín tu amabo nón contra insidiábere? 70
PH. Tamén pol eandem iniúriumst esse ómnibus.
15 SY. Iniúrium autemst úlcisci aduorsários?
aut quá uia te cáptent eadem ipsós capi?
eheú me miseram, quór non aut istaéc mihi
aetás et formast aút tibi haec senténtia! 75

PARMENO PHILOTIS SYRA
SERVOS MERETRIX ANVS LENA

PA. Senéx si quaeret, mé modo isse dícito I 2
ad pórtum percontátum aduentum Pámphili.
audín quid dicam, Scírte? si quaerét me, uti

64 cuiusquam te ||

tum dícas: si non quaéret, nullus díxeris,
5 aliás ut uti póssim causa hac íntegra. 80
sed uídeon ego Philótium? unde haec áduenit?
Philótis, salue múltum. Ph. Oh salue, Pármeno.
SY. Salué mecastor, Pármeno. PA. Et tu edepól, Syra.
dic mi, úbi, Philotis, te óblectasti tám diu?
10 PH. Minume équidem me oblectáui, quae cum mílite 85
Corínthum hinc sum profécta inhumaníssumo:
biénnium ibi perpétuom misera illúm tuli.
PA. Edepól te desidérium Athenarum árbitror,
Philótium, cepísse saepe et té tuom
15 consílium contempsísse. PH. Non pote dícier, 90
quam cúpida eram huc redeúndi, abeundi a mílite
uosque híc uidendi, antíqua ut consuetúdine
agitárem inter uos líbere conuíuium.
nam illi haúd licebat nísi praefinitó loqui
20 quae illí placerent. PA. Haúd opinor cómmode 95
finém statuisse orátioni mílitem.
PH. Sed quíd hoc negotist, módo quod narrauít mihi
hic íntus Bacchis? quód ego numquam crédidi
fore, ut ílle hac uiua pósset animum indúcere
25 uxórem habere. PA. Habére autem? PH. Eho tu,
an nón habet? 100
PA. Habét, sed firmae hae uéreor ut sint núptiae.
PH. Ita dí deaeque fáxint, si in rem est Bácchidis.
sed quí istuc credam ita ésse? dic mihi, Pármeno.
PA. Non ést opus prolato hoc: percontárier
30 desíste. PH. Nempe ea caúsa, ut ne id fiát palam? 105
ita mé di amabunt, haú propterea té rogo,
ut hoc próferam, sed tácita ut mecum gaúdeam.
PA. Numquám tam dices cómmode, ut tergúm meum
tuam ín fidem commíttam. PH. Ah noli, Pármeno:
35 quasi nón tu multo mális narrare hóc mihi 110
quam ego quaé percontor scíre. PA. Vera haec
praédicat,

---

90 non dici potest || 107 ut tacita ||

et illúd mihi uitiumst máxumum. si míhi fidem
das té tacituram, dícam. PH. Ad ingenium redis.
fidém do: loquere. PA. Auscúlta. PH. Istíc sum. PA. Hanc Bácchidem
40 amábat, ut quom máxume, tum Pámphilus, 115
quom páter uxorem ut dúcat orare óccipit
et haéc communia ómnium quae súnt patrum,
seném sese esse dícere, illum autem únicum:
praesídium uelle sé senectutí suae.
45 ille prímo se negáre; sed postquam ácrius 120
pater ínstat, fecit ánimi ut incertús foret,
pudórin anne amóri obsequeretúr magis.
tundéndo atque odio dénique effecít senex:
despóndit ei gnatam huíus uicini próxumi.
50 usque íllud uisumst Pámphilo ne utiquám graue, 125
donéc iam in ipsis núptiis, postquám uidet
parátas nec moram úllam quin ducát dari,
ibi démum ita aegre túlit, ut ipsam Bácchidem,
si adésset, credo ibi éius commiserésceret.
55 ubiquómque datum erat spátium solitúdinis, 130
ut cónloqui mecum úna posset: 'Pármeno,
perií, quid ego egi! in quód me conieci malum!
non pótero ferre hoc, Pármeno: perií miser.'
PH. At té di deaeque *fáxint* cum isto odió, Laches!
60 PA. Vt ad paúca redeam, uxórem deducít domum. 135
nocte ílla prima uírginem non áttigit;
quae cónsecutast nóx eam, nihiló magis.
PH. Quid aïs? cum uirgine úna adulescens cúbuerit
plus pótus, sese illa ábstinere ut pótuerit?
65 non uéri simile dícis nec uerum árbitror. 140
PA. Credo íta uideri tíbi: nam nemo ad té uenit
nisi cúpiens tui; ille inuítus illam dúxerat.
PH. Quid deínde fit? PA. Diébus sane paúculis
post Pámphilus me sólum seducít foras
70 narrátque, ut uirgo ab se íntegra etiam túm siet, 145

---

118 sese senem || 134 *faxint*] perduint ||

seque ánte quam eam uxórem duxissét domum
sperásse eas toleráre posse núptias.
'sed quám decrerim mé non posse diútius
habére, eam ludíbrio haberi, Pármeno,
76 neque honéstum mihi neque útile ipsi uírginist, 151
75 quin íntegram itidem réddam, ut accepi á suis.' 150
PH. Pium ác pudicum ingénium narras Pámphili.
PA. 'Hoc égo proferre incómmodum mi esse árbitror:
reddí patri autem, quoí tu nil dicás uiti,
80 supérbumst: sed illam spéro, ubi hoc cognóuerit 155
non pósse se mecum ésse, abituram dénique.'
PH. Quid? intérea ibatne ad Bácchidem? PA. Cottídie;
sed út fit, postquam hunc álienum ab sesé uidet,
malígna et multo mágis procax facta ílicost.
85 PH. Non édepol mirum. PA. Atqui éa res multo máxume 160
diiúnxit illum ab ílla, postquam et ípse se
et íllam et hanc quae dómi erat cognouít satis
ad exémplum ambarum móres earum exístumans.
haec, íta uti liberáli esse ingenió decet,
90 pudéns modesta, incómmoda atque iniúrias 165
uiri ómnis ferre et tégere contumélias.
hic, ánimo partim uxóris misericórdia
deuínctus, partim uíctus huius iniúriis
paulátim elapsust Bácchidi atque huc tránstulit
95 amórem, postquam pár ingenium nánctus est. 170
intérea in Imbro móritur cognatús senex
horúnc. ea ad hos redíbat lege heréditas.
eo amántem inuitum Pámphilum extrudít pater.
relínquit cum matre híc uxorem: nám senex
100 rus ábdidit se, huc ráro in urbem cómmeat. 175
PH. Quid adhúc habent infírmitatis núptiae?
PA. Nunc aúdies. primós dies complúsculos
bene cónuenibat sáne inter eas. ínterim

---

159 multo et ‖ 167 animus ‖ 172 rediebat ‖ 178 conueniebat ‖

mirís modis odísse *haec* coepit Sóstratam:
105 neque lítes ullae intér eas, postulátio 180
numquám. PH. Quid igitur? PA. Síquando ad eam accésserat
confábulatum, fúgere e conspectu ílico,
uidére nolle; dénique ubi non quít pati,
simulát se ad matrem arcéssi ad rem diuínam, abit.
110 ubi illíc dies est complúris, arcessí iubet: 185
dixére causam néscio quam tum. iterúm iubet:
nemó remisit. póstquam arcessunt saépius,
aegram ésse simulant múlierem. nostra ílico
it uísere ad eam: admísit nemo. hoc úbi senex
115 rescíuit, heri ea caúsa rure huc áduenit, 190
patrém continuo cónuenit Philúmenae.
quid égerint intér se, nondum etiám scio;
nisi sáne curaest, quórsum euenturum hóc siet.
habés omnem rem; pérgam quo coepi hóc iter.
120 PH. Et quídem ego: nam constítui cum quodam hóspite 195
me esse íllum conuentúram. PA. Di uortánt bene
quod agás! PH. Vale. PA. Et tu béne uale, Philótium.

LACHES **SOSTRATA**
SENEX MATRONA

LA. Pro deúm fidem atque hominúm, quod hoc genus ést, quae haec coniurátiost! II 1
utin ómnes mulierés eadem aeque stúdeant nolintque ómnia
neque déclinatam quícquam ab aliarum íngenio ullam réperias! 200
itaque ádeo uno animo omnés socrus odérunt, *oderúnt* nurus.
5 uiris ésse aduorsas aéque studiumst, símilis pertináciast.

186 tum nescio quam ‖ 198 atque hominum fidem ‖ est coniuratio ‖

in eódemque omnes míhi uidentur lúdo doctae ad málitiam:
ei lúdo, si ullus ést, magistram hanc ésse satis certó scio.
SO. Me míseram, quae nunc quam ób rem accuser nescio! LA. Hem, tu néscias? 205
SO. Non *édepol scio quid mé uelis,* ita mé di bene ament, mí Laches,
10 itaque úna inter nos ágere aetatem líceat.. LA. Di mala próhibeant!
SO. meque ábs te inmerito esse áccusatam póst modo resciscés, scio.
LA. Te inmérito? an quicquam pro ístis factis dígnum te dicí potest?
quae mé et te et familiám dedecoras, fílio luctúm paras, 210
tum autem éx amicis ínimici ut sint nóbis adfinés facis,
15 qui illúm decrerunt dígnum, suos quoi líberos commítterent.
tu sóla exorere, quaé perturbes haéc tua inpudéntia.
SO. Egon? LA. Tu ínquam mulier, quaé me omnino lápidem, non hominém putas.
an, quía ruri esse crébro soleo, néscire arbitrámini, 215
quo quísque pacto hic uítam uostrarum éxigat?
20 múlto melius híc quae fiunt quam ílli ubi sum adsidué scio,
ídeo quia, ut uos míhi domi eritis, proínde ego ero famá foris.
iám pridem equidem audíui cepisse ódium tui Philúmenam:
mínumeque adeost mírum; et ni id fecísset, magis mirúm foret. 220
séd non credidi ádeo, ut etiam tótam hanc odissét domum:
25 quód si scissem, illa híc maneret pótius, tu hinc issés foras.

---

205 tu nescis ‖ 208. 209 LA. scio | te ‖ 217 illic ‖

át uide, quam inmerito aégritudo haec óritur mi abs te, Sóstrata:
rús habitatum abií, concedens uóbis et rei séruiens,
29 meó labori haud párcens praeter aéquom atque aetatém meam, 225
28 súmptus uostros ótiumque ut nóstra res possét pati.
30 nón te pro his curásse rebus, néquid aegre essét mihi!
SO. Nón mea opera néque pol culpa euénit. LA. Immo máxume:
sóla hic fuisti: in te ómnis haeret cúlpa sola, Sóstrata.
quae híc erant curáres, quom ego uos cúris solui céteris. 230
cúm puella anúm suscepisse ínimicitias nón pudet?
35 íllius dices cúlpa factum? SO. Haud équidem dico, mí Laches.
LA. Gaúdeo, ita me dí ament, gnati caúsa: nam de té quidem
sátis scio peccándo fieri détrimenti níl potest.
SO. Quí scis an ea caúsa, mi uir, me ódisse adsimuláuerit, 235
út cum matre plús una esset? LA. Quíd aïs? non signi hóc sat est,
40 quód heri nemo uóluit uisentem ád eam te intro admíttere?
SO. Énim lassam oppido aíbant tum esse: eo ád eam non admíssa sum.
LA. Tuós esse ego illi móres morbum mágis quam ullam aliam rem árbitror,
ét merito adeo: nám uostrarum núlla est, quin gnatúm uelit 240
dúcere uxorem: ét quae uobis plácitast condició datur:
45 úbi duxere inpúlsu uostro, uóstro inpulsu easdem éxigunt.

---

234 detrimenti nihil fieri ‖ 238 aiebant ‖

PHIDIPPVS LACHES SOSTRATA
SENES DVO MATRONA

II 2 PH. Etsí scio ego, Philúmena, meum iús esse, ut te cógam
quae ego ímperem facere: égo tamen patrio ánimo uictus fáciam,
ut tíbi concedam, néque tuae lubídini aduorsábor. 245
LA. Atque éccum Phidippum óptume uideo: hínc iam scibo hoc quíd sit.
5 Phidíppe, ego me meis ómnibus scio esse ádprime obsequéntem,
sed nón adeo ut mea fácilitas corrúmpat illorum ánimos:
quod tú si idem facerés, magis in rem ét uostram et nostram ésset.
nunc uídeo in illarum ésse te potéstate. PH. Heia uéro! 250
LA. Adií te heri de fília: ut ueni, ítidem incertum amísti.
10 haud íta decet, si hanc ésse uis perpétuam adfinitátem,
celáre te iras. síquid est peccátum a nobis, prófer:
aut éa refellendo aút purgando uóbis corrigémus
te iúdice ipso. sín east retinéndi causa apúd uos, 255
quia aégrast: te mi iniúriam facere árbitror, Phidíppe,
15 si métuis satis ut meaé domi curétur diligénter.
at íta me di ament, haú tibi hoc concédo, etsi illi páter es,
ut tú illam saluam mágis uelis quam ego, ádeo gnati caúsa,
quem ego íntellexi illam haúd minus quam se ípsum magni fácere. 260
PH. Neque id ádeo clam me est. *LA.* Quom ésse eum grauitér laturum crédam,

---

246 quid siet || 247 ego] etsi ego || 249 nostram id esset || 250 potestate esse te || 252 perpetuam hanc uis esse || 255 causa retinendi || 259 adeo] id adeo || 261 quom] quam ||

20 hoc sí rescierit, eó domum studeo haéc prius quam ille huc rédeat.
PH. Lachés, et diligéntiam uostram ét benignitátem
noui ét quae dicis ómnia esse ut dícis animum indúco,
et te hóc mihi cupio crédere: illam ad uós redire stúdeo, 265
si fácere possim ulló modo. LA. Quae rés te facere id próhibet?
25 eho, númquidnam accusát uirum? PH. Minumé: nam postquam atténdi
magis ét ui coepi cógere ut redíret, sancte adiúrat
non pósse apud uos Pámphilo se absénte perduráre.
aliúd fortasse aliís uiti est: ego sum ánimo leni nátus: 270
non póssum aduorsarí meis. LA. Em, Sóstrata! SO. Heu me míseram!
30 LA. Certúmnest istuc? PH. Núnc quidem ut uidétur: sed numquíd uis?
nam est quód me transire ád forum iam opórtet. LA. Eo tecum úna.

SOSTRATA
MATRONA

Édepol ne nos súmus inique aeque ómnes inuisaé uiris II 3
própter paucas, quae ómnes faciunt dígnae ut uideamúr malo. 275
nam íta me di ament, quód me accusat núnc uir, sum extra nóxiam.
séd non facilest éxpurgatu: ita ánimum induxerúnt, socrus
5 ómnis esse iníquas: haud pol méquidem: nam numquám secus
hábui illam ac si ex mé nata esset: néc qui hoc mi eueniát scio:
nísi pol filiúm multimodis iam éxpeto ut redeát domum. 280

279 esset nata ‖ 280 multis modis ‖ expecto ‖

PAMPHILVS ADVLESCENS **PARMENO** SERVOS **MYRRINA** MATRONA

III 1 PAM. Némini ego plura éx amore acérba credo homini úmquam oblata
quám mi. heu me infelícem! hancine ego uítam parsi pérdere!
hácine causa ego erám tanto opere cúpidus redeundí domum! hui,
quánto fuerat praéstabilius úbiuis gentium ágere aetatem
5 quam húc redire atque haéc ita esse míserum me rescíscere! 285
PAR. Át sic citius quí te expedias hís aerumnis réperias.
sí non rediissés, hae multo fáctae irae essent ámpliores;
10 séd nunc aduentúm tuom ambas, Pámphile, scito réuerituras: 290
rém cognosces, íram expedies, rúrsum in gratiám restitues.
léuia sunt, quae tú pergrauia esse ín animum induxtí tuom.
PAM. Quid cónsolare me? án quisquam usquam géntium est aequé miser?
prius quam hánc uxorem dúxi, habebam alibi ánimum amori déditum:
16 tamén numquam ausus súm recusare eám quam mi optrudít pater: 295
15 iam in hác re, ut taceam, quoíuis facilest scítu quam fuerím miser.

---

nam nos omnes quibus est alicunde aliquis obiectus labos, 286
omne quod est interea tempus prius quam id rescitumst lucrost. 287

---

281 acerba credo esse ex amore || 283 hui] cui *ab initio v. sq.* || 289 redisses hae irae factae essent multo || 290 scio ||

uix me íllim abstraxi atque ínpeditum in ea éxpediui animúm meum,
uixque húc contuleram, em nóua res ortast, pórro ab hac quae me ábstrahat:
nam *aut* mátrem ex ea re me aút uxorem in cúlpa inuenturum árbitror.
20 quod quom íta esse inueneró, quid restat nísi porro ut uiuám miser? 300
nam mátris ferre iniúrias me, Pármeno, pietás iubet;
tum uxóri obnoxiús sum: ita olim suó me ingenio pértulit,
tot meás iniuriás quae numquam in úllo patefecít loco.
sed mágnum nescio quíd necessest éuenisse, Pármeno,
25 unde íra inter eas íntercessit, quaé tam permansít diu. 305
PAR. Aut quídem, ere, paruom. sí uis uero uéram rationem éxsequi,
non máxumae eas, quae máxumae sunt ínterdum irae, iniúriae
faciúnt: nam saepe est, quíbus in rebus álius ne iratús quidemst,
quom de eádem causa est íracundus fáctus inimicíssumus.
30 pueri ínter sese quám pro leuibus nóxiis irás gerunt! 310
quaprópter? quia enim qui eós gubernat ánimus eum infirmúm gerunt.
itidem íllae mulierés sunt ferme ut púeri leui senténtia:
fortásse unum aliquod uérbum inter eas íram hanc conciuísse, *ere.*
PAM. Abi, Pármeno, intro ac mé uenisse núntia. PAR. Hem, quid hoc ést? PAM. Tace.
35 trepidári sentio ét cursari rúrsum prorsum. PAR. Age dum, ád fores 315
accéde propius. ém, sensistin? PAM. Nóli fabulárier.
pro Iúppiter, clamórem audiui. PAR. Túte loquere, mé uetas.

---

297 illinc (illi) || 299 nam] tum || 300 uiuam] fiam || 306 haud quidem hercle paruom || 307 maxumae eas] maxumas || iniurias || 317 loqueris ||

MY. (*intus*) Tace óbsecro, mea gnáta. PAM. Matris
uóx uisast Philúmenae.
nullús sum. PAR. Quidum? PAM. Périi. PAR. Quam ob
rem? PAM. Néscio quod magnúm malum
40 profécto, Parmenó, me celas. PAR. Ýxorem Philú-
menam 320
pauitáre nescio quíd dixerunt: íd si forte est néscio.
PAM. Intérii: quor id míhi non dixti? PAR. Quía
non poteram una ómnia.
PAM. Quid mórbi est? PAR. Nesció. PAM. Quid?
nemon médicum adduxit? PAR. Néscio.
PAM. Cesso hínc ire intro, ut hóc quam primum,
quídquid est, certó sciam?
45 quonám modo, Philúmena mea, núnc te offendam ad-
féctam? 325
nam sí periclum ullum ín te inest, perísse me una
hau dúbiumst. —
PAR. Non úsus factost míhi nunc hunc intró sequi:
nam inuísos omnis nós esse illis séntio:
heri némo uoluit Sóstratam intro admíttere.
50 si fórte morbus ámplior factús siet 330
(quod sáne nolim, méi eri causa máxume),
seruom ílico intro iísse dicent Sóstratae,
aliquíd tulisse cómminiscentúr mali
capiti átque aetati illórum, morbus qui aúctus sit.
55 era in crímen ueniet, égo uero in magnúm malum. 335

SOSTRATA MATRONA **PARMENO** SERVOS **PAMPHILVS** ADVLESCENS

III 2 SO. Nesció quid iam dudum aúdio hic tumúltuari mísera:
male métuo ne Philúmenae magis mórbus adgrauéscat:
quod te, Aésculapi, et té, Salus, nequíd sit huius óro.

---

331 maxime eri causa mei ‖ 332 introisse ‖ 334 siet ‖

nunc ád eam uisam. PAR. Heus, Sóstrata. SO. Em.
PAR. Iterum ístinc excludére.
5 SO. Ehem Pármeno, tun híc eras? perií, quid faciam mísera? 340
non uísam uxorem Pámphili, quom in próxumo hic sit aégra?
PAR. Non uísas? ne mittás quídem uiséndi causa quémquam.
nam quí amat quoi odio ípsus est, bis fácere stulte dúco:
labórem inanem ipsús capit et illí molestiam ádfert.
10 tum fílius tuos íntro iit uidére, ut uenit, quíd agat. 345
SO. Quid aïs? an uenit Pámphilus? PAR. Venít. SO. Dis gratiam hábeo.
em istóc uerbo animus míhi redit et cúra ex corde excéssit.
PAR. Iam eá te causa máxume nunc hóc intro ire nólo:
nam sí remittent quídpiam Philúmenae dolóres,
15 omném rem narrabít, scio, contínuo sola sóli, 350
quae intér uos interuénerit, unde órtumst initium írae.
atque éccum uídeo ipsum égredi: quam trístist! SO. O mi gnáte!
PAM. Mea máter, salue. SO. Gaúdeo uenísse saluom. sáluan
Philúmenast? PAM. Meliúsculast. SO. Vtinam ístuc ita di fáxint!
20 quid tu ígitur lacrumas? aút quid es tam trístis? PAM. Recte, máter. 355
SO. Quid fuít tumulti? díc mihi: an dolór repente inuásit?
PAM. Ita fáctumst. SO. Quid morbi ést? PAM. Febris. SO. Cottídiana? PAM. Ita áïunt.
i sódes intro, cónsequar iam té, mea mater. SO. Fíat. —
PAM. Tu púeris, Parmeno, óbuiam curre átque eis onera adiúta.
25 PAR. Quid? nón sciunt ipsí uiam, domúm qua ueniant? PAM. Céssas? 360

---

359 curre Parmeno obuiam ||

PAMPHILVS
ADVLESCENS

III 3 Néqueo mearum rérum initium ullum ínuenire idóneum,
únde exordiár narrare, quaé necopinanti áccidunt,
quaé partim perspéxi hisce oculis, pártim percepi aúribus:
quá me propter éxanimatum cítius eduxí foras.
5 nám modo intro ut mé corripui tímidus, alio súspicans 365
mórbo me uisúrum adfectam ac sénsi esse uxorem: eí mihi!
póstquam me aspexére ancillae, aduénisse omnes ílico
símul exclamant laétae, id quod me dérepente aspéxerant.
séd continuo uóltum earum sénsi inmutari ómnium,
10 quía tam incommode íllis fors optúlerat aduentúm meum. 370
úna illarum intérea propere praécucurrit núntians
mé uenisse: ego eíus uidendae cúpidus recta cónsequor.
póstquam intro adueni, éxtemplo eius mórbum cognouí miser:
nám neque ut celári posset témpus spatium ullúm dabat,
15 néque uoce alia ac rés monebat ípsa poterat cónqueri. 375
póstquam aspexi, 'oh, fácinus indignum' ínquam et corripui ílico
me índe lacrumans, íncredibili re átque atroci pércitus.
máter consequitúr; iam ubi limen éxtra eram, ad genua áccidit
lácrumans misera; míseritumst. profécto hoc sic est, út puto:
20 ómnibus nobis út res dant sese, íta magni atque humilés sumus. 380
hánc habere órationem mécum a principio ínstitit:

---

363 partim quae ‖ percepi] QUAEPERCEPI (quae accepi) ‖ 367. 368 aduenisse ilico omnes simul | laetae exclamant uenit id quod ‖ 378 ubi limen extra eram] ut limen exirem ‖

'ó mi Pamphile, ábs te quam ob rem haec ábierit causám uides:
nám uitiumst oblátum uirgini ólim ab nescio quo ínprobo.
núnc huc confugít, te atque alios pártum ut celaret suom.'
25 séd quom orata eiús reminiscor, néqueo quin lacrumém miser. 385
'quaéque Fors Fortúnast' inquit 'nóbis quae te hodie óptulit,
pér eam te optestámur ambae, sí ius, si fas ést, uti
áduorsa eius pér te tecta tácitaque apud omnís sient.
si úmquam erga te esse ánimo amico sénsisti eam, mi Pámphile,
30 síne labore hanc grátiam te ut síbi des illa núnc rogat. 390
céterum de rédducenda id fácias, quod in rem sít tuam.
párturire eám nec grauidam esse éx te, solus cónsciu's.
nám aït tecum póst duobus cóncubuisse ménsibus
prímum, quam ad te uénit (mensis ágitur hic iam séptumus):
35 quód te scire ipsa índicat res. núnc, si potis est, Pámphile, 395
máxume uoló doque operam, ut clam éueniat partús patrem
átque adeo omnis. séd si id fieri nón potest quin séntiant,
díc amabo túom esse: nemini áïo suspectúm fore,
quín, quod ueri símilest, ex te récte eum natúm putent.
40 cóntinuo exponétur: hic tibíst nil quicquam incómmodi, 400
ét illi miserae indígne factam iniúriam contéxeris.'
póllicitus sum, et séruare in eo cértumst quod dixí fidem.

---

389 animo esse ‖ 390 des pro illa ‖ 393 aiunt ‖ 394 *primum* quam] tum postquam ‖ 398 dicam abortum esse: scio nemini aliter suspectum fore ‖ 400 tibi nihil est ‖

nám de redducénda, id uero ne útiquam honestum esse árbitror,
néc faciam, etsi amór me grauiter cónsuetudoque eíus tenet.
45 lácrumo, quae posthác futurast uíta quom in mentém uenit 405
sólitudoque. ó Fortuna, ut númquam perpetuo és bona!
séd iam prior amór me ad hanc rem exércitatum réddidit,
quém ego tum consílio missum féci: item hunc operám dabo.
adest Pármeno cum púeris: hunc minumést opus
50 in hác re adesse: nam ólim soli *huic* crédidi, 410
eá me abstinuisse ín principio, quóm datast:
uereór, si clamorem eíus hic crebro exaúdiat,
ne párturire intéllegat. aliquó mihist
hinc áblegandus, dúm parit Philúmena.

PARMENO SOSIA SERVI DVO **PAMPHILVS** ADVLESCENS

III 4 PAR. Ain tú tibi hoc incómmodum euenísse iter? 415
SO. Non hércle uerbis, Pármeno, dicí potest
tantúm, quam re eapse náuigare incómmodumst.
PAR. Itanést? SO. O fortunáte, nescis quíd mali
5 praetérieris, qui númquam es ingressús mare.
nam aliás ut mittam míserias, unam hánc uide: 420
diés triginta aut plús eo in nauí fui,
quom intérea semper mórtem exspectabám miser:
ita úsque aduorsa témpestate usí sumus.
10 PAR. Odiósum. SO. Haud clam me est: dénique hercle aufúgerim
potiús quam redeam, si eó mihi redeundúm sciam. 425
PAR. Olím quidem te caúsae inpellebánt leues,

---

408 hunc] nunc huic || 417 re ipsa ||

quod núnc minitare fácere ut faceres, Sósia.
sed Pámphilum ipsum uídeo stare ante óstium:
15 ite íntro. ego hunc adíbo, siquid mé uelit. —
ere, étiam tu hic stas? PAM. Ét quidem te exspectó.
PAR. Quid est? 430
PAM. In árcem transcurso ópus est. PAR. Quoi homini? PAM. Tibi.
PAR. In árcem? quid eo? PAM. Cállidemidem hóspitem
Mycónium, qui mecum úna uectust, cónueni.
20 PAR. Perií. uouisse hunc dícam, si saluós domum
redísset umquam, ut me ámbulando rúmperet? 435
PAM. Quid céssas? PAR. Quid uis dícam? an conueniám modo?
PAM. Immó quod constitui hódie conuentúrum eum,
non pósse, ne me frústra illi exspectét. uola!
25 PAR. At nón noui hominis fáciem. PAM. At faciam ut nóueris:
magnús, rubicundus, críspus, crassus, caésius, 440
lentíginosa fácie. PAR. Di illum pérduint!
quid, sí non ueniet? máneamne usque ad uésperum?
PAM. Manéto: curre. PAR. Nón queo: ita defessus sum. —
30 PAM. Ille ábiit. quid agam infélix? prorsus néscio
quo pácto hoc celem, quód me orauit Mýrrina, 445
suae gnátae partum: nám me miseret múlieris.
tamén quod potero fáciam, ut pietatém colam:
nam mé parenti pótius quam amori óbsequi
35 opórtet. attat éccum Phidippum ét patrem
uideo: hórsum pergunt. quíd dicam hisce, incértus sum. 450

---

430 etiam tu] etiam nunc tu || 437 hodie] me hodie || 438 illic (ille) || 441 lentiginosa] cadauerosa || 447 quod potero faciam tamen ||

LACHES PHIDIPPVS PAMPHILVS
SENES DVO ADVLESCENS

III 5 LA. Díxtin dudum illám dixisse, se éxspectare fílium?
PH. Fáctum. LA. Venisse áïunt: redeat. PA. Caúsae quid dicám patri,
quam ób rem non reddúcam, nescio. LA. Híc quem ego audiuí loqui?
PA. Cértum offirmare ést uiam me quám decreui pérsequi.
5 LA. Ípsus est de quo híc agebam técum. PA. Salue, mí pater. 455
LA. Gnáte mi, salué. PH. Bene factum te áduenisse, Pámphile,
átque adeo, id quod máxumumst, saluom átque ualidum. PA. Créditur.
LA. Áduenis modo? PA. Ádmodum. LA. Cedo, quíd reliquit Phánia
cónsobrinus nóster? PA. Sane hercle hómo uoluptati óbsequens
10 fúit, dum uixit: ét qui sic sunt, haúd multum heredém iuuant, 460
síbi uero hanc relínquont laudem 'uíxit, dum uixít, bene'.
LA. Túm tu igitur nihil áttulisti huc plús una hac senténtia?
PA. Quídquid est id, quód reliquit, prófuit. LA. Immo óffuit:
nám illum uiuom et sáluom uellem. PH. Inpúne optare istúc licet:
15 ílle reuiuiscét iam numquam, et támen utrum malís scio. 465
LA. Héri Philumenam ád se arcessi hic iússit. dic iussísse te.

---

452 causam quam (quam causam) || 453 quem ego hic || 461 laudem relinquont ||

PH. Nóli fodere. iússi. LA. Sed eam iám remittet.
PH. Scílicet.
PA. Ómnem rem scio út sit gesta: aduéniens audiuí modo.
LA. Át istos inuidós di perdant, qui haéc lubenter núntiant.
20 PA. Égo me scio cauísse, ne ulla mérito contumélia 470
fíeri a uobis pósset: idque sí nunc memorare híc uelim,
quám fideli animo ét benigno in íllam et clementí fui,
uére possum, ní te ex ipsa haec mágis uelim rescíscere:
námque eo pacto máxume apud te méo erit ingenió fides,
25 quóm illa, quae nunc ín me iniquast, aéqua de me díxerit. 475
néque mea culpa hóc discidium euénisse, id testór deos.
séd quando sese ésse indignam députat, matrí meae
quaé concedat eíusque mores tóleret sua modéstia,
néque alio pactó componi pótis inter eas grátia:
30 ségreganda aut máter a me est, Phídippe, aut Philúmena. 480
núnc me pietas mátris potius cómmodum suadét sequi.
LA. Pámphile, haud inuíto ad auris mi áccidit sermó tuos,
quóm te omnis res póstputasse praé parente intéllego:
uérum uide ne inpúlsus ira práue insistas, Pámphile.
35 PA. Quid ego íra inpulsus núnc in illam iníquos sim? 485
quae númquam quicquam ergá me commeritást, pater,
quod nóllem, et saepe méritam id quod uellém scio:
amóque et laudo et uéhementer desídero:
nam fuísse erga me míro ingenio expértus sum,
40 illíque exopto ut rélicuam uitam éxigat 490
cum eó uiro, me quí sit fortunátior,
quandóquidem illam a me dístrahit necéssitas.
PH. Tibi id ín manust ne fíat. LA. Si sanú's satís,

468 audiui omnia (audiui omnia modo) || 478 cui concedat cuiusque || 479 potest || 482 sermo mihi accessit || 483 postputasse omnes res || 485 quid ego ira] quibus iris || 493 sanus satis sies (sanus sies) ||

iube illám redire. PA. Nón est consiliúm, pater:
45 matrís seruibo cómmodis. LA. Quo abís? mane, 495
mane, ínquam: quo abis? — PH. Quae haéc est pertinácia!
LA. Dixín, Phidippe, hanc rem aégre laturum ésse eum?
quam ob rém te orabam, fíliam ut remítteres.
PH. Non crédidi edepol ádeo inhumanúm fore:
50 ita núnc is sibi me súpplicaturúm putat? 500
si est út uelit reddúcere uxorém, licet;
sin áliost animo, rénumeret dotem húc, eat.
LA. Ecce aútem tu quoque próterue iracúndus es.
PH. Percóntumax redísti huc nobis, Pámphile!
55 LA. Decédet iam ira haec, étsi merito irátus est. 505
PH. Quia accéssit uobis paúlulum pecúniae,
subláti sunt animi. LA. Étiam mecum lítigas?
PH. Delíberet renúntietque hodié mihi,
uelítne an non: ut álii, si huic non sít, siet. —
60 LA. Phidíppe, ades, audi paúcis. abiit. quíd mea? 510
postrémo inter se tránsigant ipsi, út lubet,
quandó nec gnatus nec híc mihi quicquam optémperant,
quae díco parui péndunt. porto hoc iúrgium
ad uxórem, quoius haec fíunt consilio ómnia,
65 atque ín eam hoc omne quód mihi aegrest éuomam. 515

MYRRINA — MATRONA **PHIDIPPVS** — SENEX

IV 1 MY. Périi, quid agam? quó me uortam? quíd uiro meo réspondebo
mísera? nam audiuísse uocem púeri uisust uágientis:
íta corripuit dérepente tácitus sese ad fíliam.
quód si rescierít peperisse eam, íd qua causa clám me habuisse

506 paululum (paulum) uobis accessit || 507 animi suıt ||

5 dícam, non edepól scio. sed óstium concrépuit. credo 520
ípsum exire: núlla sum.
PH. Vxor ubi me ad fíliam ire sénsit, se eduxít foras.
éccam uideo. quíd aïs, Myrrina? heús tibi dico.
MY. Míhine, mi uir?
PH. Vír ego tuos sim? tú uirum me aut hóminem
deputás adeo esse?
10 nám si utrumuis hórum, mulier, úmquam tibi uisús
forem, 525
nón sic ludibrió tuis factis hábitus essem. MY. Quíbus?
PH. At rogitas?
péperit filia: hém, taces? ex quó? MY. Patrem istuc
rógitare aequomst?
périi: ex quo nisi ex íllo censes, quoí datast nuptum,
óbsecro?
PH. Crédo: neque adeo árbitrari pátris est aliter. séd
demiror,
15 quíd sit quam ob rem hunc tánto opere omnis nós
celare uólueris 530
pártum, praesertím quom et recte et suó pepererit
témpore.
ádeon peruicáci esse animo, ut púerum praeoptarés
perire,
éx quo firmiórem inter nos fóre amicitiam pósthac scires,
pótius quam aduorsús lubidinem ánimi tui esset cum
íllo nupta!
20 égo etiam illorum ésse hanc culpam crédidi, quae te
ést penes. 535
MY. Mísera sum. PH. Vtinam scíam ita esse istuc! séd
nunc mi in mentém uenit
de hác re quod locúta es olim, quóm illum generum
cépimus:
nám negabas núptam posse fíliam tuam té pati

---

521 exire] exire ad me (ad me exire) ‖ 522 duxit ‖ 523 atque eccam uideo ‖ 527 istuc patrem rogitare (rogare) est aequum ‖ 528 censes nisi ex illo ‖ 531 tempore suo pepererit ‖ 534 animi tui libidinem ‖

cúm eo qui meretrícem amaret, quí pernoctarét foris.
25 MY. Quámuis causam hunc súspicari quam ípsam ueram máuolo. 540
PH. Múlto prius quam tú sciui illum habére amicam, Mýrrina:
uérum id uitium númquam ego esse décreui adulescéntiae:
nám id innatumst. át pol iam aderit, sé quoque etiam quom óderit.
sed ut ólim te ostendísti, eadem esse níl cessauisti úsque adhuc,
30 ut fíliam ab eo abdúceres, ne quód ego egissem essét ratum. 545
id núnc indicium haec rés facit, quo pácto factum uólueris.
MY. Ádeon me esse péruicacem cénses, quoi matér siem,
út eo essem animo, si éx usu esset nóstro hoc matrimónium?
PH. Tún prospicere aut iúdicare nóstram in rem quod sít potes?
35 aúdisti ex aliquó fortasse, quí uidisse eum díceret 550
éxeuntem aut íntro euntem ad amícam. quid tum póstea?
sí modeste ac ráro fecit, nónne haec dissimuláre nos
mágis humanumst quám dare operam id scíre, qui nos óderit?
nám si is posset áb ea sese dérepente auéllere,
40 quícum tot consuésset annos, nón eum hominem dúcerem 555
néc uirum satis fírmum gnatae. MY. Mítte adulescentem óbsecro
ét quae me peccásse aïs. abi, sólus solum cónueni,
róga uelitne an nón uxorem: si ést ut dicat uélle se,
rédde: sin est aútem ut nolit, récte ego consuluí meae.

---

541 sciui quam tu || 542 decreui esse ego || 543 id omnibus innatumst || 546 res indicium haec (indicium res) || 552 fecit nonne haec] fecit haec (haec fecit) nonne ||

45 PH. Síquidem ille ipse nón uolt et tu sénsti esse in eo, Mýrrina, 560
péccatum: aderam, quoíus consilio pár ea fuerat próspici.
quam ób rem incendor íra, te esse ausam haéc facere iniussú meo:
ínterdico ne éxtulisse extra aédis puerum usquám uelis.
séd ego stultiór, meis dictis quí parere hanc póstulem.
50 íbo intro atque edícam seruis né quoquam ecferrí sinant. 565

MYRRINA
MATRONA

Nullám pol credo múlierem me míseriorem uíuere:
nam ut híc laturus hóc siet, si rem ípsam ut sit resciuerit,
non édepol clam me est, quom hóc quod leuiust tam íracundo animó tulit,
nec quá uia senténtia eius póssit mutarí scio.
55 hoc mi únum ex plurumís miseriis rélicuom fuerát malum, 570
si púerum ut tollam cógit, quoius nos quí sit nescimús pater:
nam quóm compressast gnáta, forma in ténebris nosci nón quitast:
neque détractum ei tum quícquamst, qui post póssit nosci quí siet:
ipse éripuit ui, in dígito quem habuit, uírgini abiens ánulum.
60 simul uéreor Pamphilúm ne orata nóstra nequeat diútius 575
celáre, quom sciét alienum púerum tolli pró suo.

560 sensisti ‖ 562 facere haec ‖ 567 hoc sit si ipsam rem ut sit (siet) ‖

SOSTRATA MATRONA **PAMPHILVS** ADVLESCENS

IV 2 SO. Non clám me est, gnate mí, me tibi suspéctam esse, uxorém tuam
proptér meos mores hínc abisse, etsi éa dissimulas sédulo:
uerum íta me di ament ítaque optingant éx te quae exoptém mi, uti
numquám sciens comméruí, merito ut cáperet odium illám mei. 580
5 teque ánte quod me amáre rebar, eí rei firmastí fidem:
nam mi íntus tuos patér narrauit módo, quo pacto me hábueris
praepósitam amori tuó: nunc tibi me cértumst contra grátiam
reférre, ut apud me praémium esse pósitum pietatí scias.
mi Pámphile, hoc et uóbis et meae cómmodum famae árbitror: 585
10 ego rús me abituram hinc ésse cum tuo cérto decreuí patre,
ne méa praesentia óbstet neu causa úlla restet rélicua,
quin túa Philumena ád te redeat. PA. Quaéso quid istuc cónsilist?
stultítia illius uícta ex urbe tú rus habitatúm migres?
haud fácies, neque sinam út qui nobis, máter, male dictúm uelit, 590
15 mea pértinacia ésse dicat fáctum, hau tua modéstia.
tum tuás amicas te ét cognatas déserere et festós dies
mea caúsa nolo. SO. Níl iam istae res míhi uoluptatís ferunt.
dum aetátis tempus túlit, perfuncta sátis sum; satias iám tenet

577 tibi me esse suspectam || 579. 580 exoptem mihi | ut numquam || 586 abituram hinc cum tuo me esse || 589 illius stultitia ||

studiórum istorum. haec míhi nunc curast máxuma,
ut nequoí mea 595
20 longínquitas aetátis obstet, mórtem ut exoptét meam.
hic uídeo me esse inuísam inmerito: témpust me concédere.
sic óptume, ut ego opínor, omnis caúsas praecidam ómnibus:
et me hác suspitióne exsoluam et íllis morem géssero.
sine me óbsecro hoc ecfúgere, uolgus quód male audit múlierum. 600
25 PA. Quam fórtunatus céteris sum rébus, absque una hác foret,
hanc mátrem habens talem, íllam autem uxorem! SO. Óbsecro, mi Pámphile,
non túte incommodám rem, ut quaequest, ín animum inducés pati?
si cétera ita sunt út uis itaque ut ésse ego illa exístumo,
mi gnáte, da mi hanc uéniam, redduc íllam. PA. Vae miseró mihi! 605
30 SO. Et míquidem: nam haec res nón minus me mále habet quam te, gnáte mi.

LACHES SENEX **SOSTRATA** MATRONA **PAMPHILVS** ADVLESCENS

LA. Quém cum istoc sermónem habueris, prócul hinc astans áccepi, uxor. IV 3
ístuc saperest, qui úbiquomque opus sit ánimum possit fléctere,
quód faciundum sít post fortasse, ídem hoc nunc fecerít sic *ultro*.

---

596 mortem ut] mortemue || 604 ego illam || 605 da ueniam hanc mihi || 607 astans] stans || 608 est sapere || 609 fecerit sic] si feceris ||

SO. Fórs fuat pol. LA. Ábi rus ergo hinc: íbi ego te et tu mé feres. 610
5 SO. Speró mecastor. LA. Í ergo intro et compóne quae tecúm simul
Ferántur. dixi. SO. Ita út iubes faciám. — PA. Pater!
LA. Quíd uis, Pamphile? PA. Hínc abire mátrem? minume. LA. Quíd ita *tu* istuc?
PA. Quía de uxore incértus sum etiam quíd sim facturús. LA. Quid est?
quíd uis facere nísi redducere? PA. Équidem cupio et uíx contineor: 615
10 séd non minuam meúm consilium: ex úsu quod est, id pérsequar:
non crédo ea gratiá concordes mágis, si redducám, fore.
LA. Néscias: uerúm tua re fert níhil, utrum illae fécerint,
quándo haec aberit. ódiosa haec est aétas adulescéntulis.
é medio aequom excédere est; postrémo nos iam fábula 620
15 sumus, Pámphile: 'senex átque anus'.
sed uídeo Phidippum égredi per témpus: accedámus.

PHIDIPPVS LACHES PAMPHILVS
SENES DVO ADVLESCENS

IV 4 PH. Tibí quoque edepol sum íratus, Philúmena,
grauitér quidem: nam hercle ábs te est factum túrpiter.
etsí tibi causa est de hác re: mater te ínpulit. 625
huic uéro nulla est. LA. Ópportune té mihi,
5 Phidíppe, in ipso témpore ostendís. PH. Quid est?
PA. Quid réspondebo his? aút quo pacto hoc óperiam?

---

617 credo ea gratia concordes magis si non || 620 fabulae || 628 aperiam ||

LA. Dic fíliae rus cóncessuram hinc Sóstratam:
ne réuereatur, mínus iam quo redeát domum. PH. Ah: 630
nullám de his rebus cúlpam commeruít tua:
10 a Mýrrina haec sunt méa uxore exorta ómnia:
PA. Mutátio fit. *PH.* éa nos perturbát, Laches.
PA. Dum né redducam, túrbent porro quám uelint.
PH. Ego, Pámphile, esse intér nos, si fierí potest, 635
adfínitatem hanc sáne perpetuám uolo;
15 sin ést ut aliter *de hác* tua sit senténtia,
accípias puerum. PA. Sénsit peperisse: óccidi.
LA. Puerúm? quem puerum? PH. Nátus est nobís nepos:
nam abdúcta a uobis praégnas fuerat fília, 640
neque fuísse praegnatem úmquam ante hunc sciuí diem.
20 LA. Bene, íta me di ament, núntias, et gaúdeo
natum íllum et tibi illam sáluam. sed quid múlieris
uxórem habes aut quíbus moratam móribus!
nosne hóc celatos tám diu! nequeó satis, 645
quam hoc míhi uidetur fáctum praue, próloqui.
25 PH. Non tibi illud factum mínus placet quam míhi, Laches.
PA. Etiám si dudum fúerat ambiguom hóc mihi,
nunc nón est, quom eam séquitur alienús puer.
LA. Nullást tibi, Pamphile, híc iam consultátio: 650
PA. Perii. LA. húnc uidere saépe optabamús diem,
30 quom ex te ésset aliquis, quí te appellarét patrem:
euénit: habeo grátiam dis. PA. Núllus sum.
LA. reddúc uxorem ac nóli aduorsarí mihi.
PA. Patér, si illa ex me líberos uellét sibi 655
aut sése mecum núptam, satis certó scio,
35 non clám me haberet quód celasse intéllego.
nunc quom éius alienum ánimum esse a me séntiam
neque cónuenturum intér nos posthac árbitrer,
quam ob rém redducam? LA. Máter quod suasít sua,

---

649 consequitur || 650 nulla || consultatiost || 658 esse animum a me (a me esse animum) ||

adoléscens mulier fécit: mirandúmne id est? 661
40 censén te posse réperire ullam múlierem,
quae cáreat culpa? an quí non delincúnt uiri?
PH. Vosmét uidete iám, Laches et tu Pámphile,
remíssan opus sit uóbis, redductán domum: 665
45 neutra ín re uobis dífficultas á me erit.
44 uxór quid faciat, ín manu non ést mea.
sed quíd faciemus púero? LA. Ridiculé rogas:
quidquíd futurumst, huíc suom reddas scílicet,
ut alámus nostrum. PA. Quem ípse neclexít pater, 670
ego alám? LA. Quid dixti? eho an nón alemus, Pámphile?
50 prodémus quaeso pótius? quae haec améntiast!
enim uéro prorsus iám tacere nón queo.
nam cógis ea quae nólo ut praesente hóc loquar.
ignárum censes tuárum lacrumarum ésse me? 675
aut quíd sit id quod sóllicitere ad húnc modum?
55 primum hánc ubi dixti caúsam, te proptér tuam
matrém non posse habére hanc uxorém domi:
pollícitast ea se cóncessuram ex aédibus.
nunc póstquam ademptam hanc quóque tibi causám uides, 680
puér quia clam te est nátus, nanctus álteram es.
60 errás, tui animi sí me esse ignarúm putas.
aliquándo tandem huc ánimum ut adiungás tuom,
quam lóngum spatium amándi amicam tíbi dedi!
sumptús quos fecisti ín eam quam aequo animó tuli!
egi átque oraui técum uxorem ut dúceres, 686
65 tempús dixi esse: inpúlsu duxistí meo.
nunc ánimum rursum ad méretricem adiunxtí tuom:
nam in eándem uitam té reuolutum dénuo 691
70 uideo ésse. PA. Mene? LA. Te ípsum, et facis iniúriam:

---

quae tum obsecutus mihi fecisti ut decuerat 688
cui tu obsecutus facis huic adeo iniuriam 690

---

663 qui] quia ‖ 689 adiunxti] induxti ‖

confíngis falsas caúsas ad discórdiam,
ut cum ílla uiuas, téstem hanc quom abs te amóueris.
sensítque adeo uxor: nam eí causa alia quaé fuit, 695
quam ob rem ábs te abiret? PH. Pláne hic diuinát:
nam id est.
75 PA. Dabo iús iurandum níhil esse istorsúm mihi.
LA. Ah,
reddúc uxorem, aut quam ób rem non opus sít cedo.
PA. Non ést nunc tempus. LA Púerum accipias: nam
ís quidem
in cúlpa non est: póst de matre uídero. 700
PA. Omnímodis *ego* misér sum nec quid agám scio:
80 tot núnc me rebus míserum concludít pater.
abíbo hinc, praesens quándo promoueó parum.
nam púerum iniussu crédo non tollént meo,
praesértim in ea re quóm sit mi adiutríx socrus. — 705
LA. Fugis? hém, nec quicquam cérti respondés mihi?
85 num tíbi uidetur ésse apud sesé? sine:
puerúm, Phidippe, míhi cedo: ego alam. PH. Máxume.
non mírum fecit úxor, si hoc aegré tulit:
amárae mulierés sunt, non facile haéc ferunt. 710
proptérea haec irast: nam ípsa narrauít mihi.
90 id ego hóc praesente tíbi nolueram dícere,
neque illí credebam prímo; nunc uerúm palamst.
nam omníno abhorrere ánimum huic uideo a núptiis.
LA. Quid érgo agam, Phidíppe? quid das cónsili? 715
PH. Quid agás? meretricem hanc prímum adeundam
cénseo.
95 orémus, accusémus, grauius dénique
minitémur, si cum illo hábuerit rem póstea.
LA. Faciam út mones. eho cúrre, puer, ad Bácchidem
hanc
uicínam nostram: huc éuoca uerbís meis. 720
at te óro porro in hác re adiutor sís mihi. PH. Ah,
100 iam dúdum dixi idémque nunc dicó, Laches:

---

701 omnibus modis || 709 uxor mea si ||

manére adfinitátem hanc inter nós uolo,
si ulló modo est ut póssit: quod speró fore.
sed uín adesse me úna, dum istam cónuenis? 725
LA. Immo *hínc* abi, aliquam púero nutricém para.

BACCHIS LACHES
MERETRIX SENEX

V 1 BA. Non hóc de nihilost, quód Laches me núnc conuentam esse éxpetit:
nec pól me multum fállit, quin quod súspicor sit quód uelit.
LA. Vidéndumst ne minus própter iram hinc ínpetrem quam póssiem,
aut néquid faciam plús, quod minus me póst fecisse sátius sit. 730
5 adgrédiar. Bacchis, sálue.
BA. Salué, Laches. LA. Credo édepol te non níl mirari, Bácchis,
quid sít quapropter te húc foras puerum éuocare iússi.
BA. Pol égo quoque etiam tímida sum, quom uénit in mentem quaé sim,
ne nómen mihi quaesti óbsiet: nam móres facile tútor. 735
10 LA. Si uéra dicis, níl tibi est a mé pericli, múlier:
nam iam aétate ea sum, ut nón siet peccáto mi ignosci aéquom:
quo mágis res omnis caútius ne témere faciam adcúro.
nunc si íd facis factúraue es, bonás quod par est fácere,
inscítum offerre iniúriam tibi me ínmerenti iníquomst. 740
15 BA. Est mágnam ecastor grátiam de istác re quod tibi hábeam:

---

729 hinc] hanc || possim || 730 post me (me post) minus || 734 ego pol || uenit mihi in mentem || 735 obstet || 739 nam si id nunc || 741 magna . . gratia . . quam ||

nam quí post factam iniúriam se expúrget, parum mi prósit.
séd quid istuc est? LA. Meúm receptas fílium ad te Pámphilum.
22 BA. Quís id aït? LA. Socrús. BA. Men? LA. Te ipsam: et fíliam abduxít suam, 748
23 púerumque ob eam rém clam uoluit, nátus qui est, exstínguere. BA. Ah . . 749
18 LA. Síne dicam: *hic* hanc príus quam duxit, uóstrum amorem pértuli. 744
máne: nondum etiam díxi id quod *te* uólui. hic nunc uxórem habet:
20 quaére alium tibi fírmiorem amícum, dum tibi témpus est:
nám neque ille hoc animo érit aetatem, néque pol ista aetás *tibi*. 747
24 BA. Sí scirem aliud, quí firmare méam apud uos possém fidem, 750
25 sánctius quam iús iurandum, id póllicerer tíbi, Laches,
ségregatum habuísse, uxorem ut dúxit, a me Pámphilum.
LA. Lépida es. sed scin, quíd uolo potius sódes facias? BA. Quíd? cedo.
LA. Eás ad mulierés huc intro atque ístuc ius iurándum item
pólliceare illís. exple animum eis téque hoc crimine éxpedi. 755
30 BA. Fáciam. quod pol, si ésset alia ex hóc quaestu, haud facerét, scio,
út de tali caúsa nuptae múlieri se osténderet.
séd nolo esse fálsa fama gnátum suspectúm tuom,
néc leuiorem uóbis, quibus est mínume aequom, eum uidérier
ínmerito: nam méritus de me est, quód queam illi ut cómmodem. 760

---

744 hanc] uxorem hanc ‖ 746 tempus consulendi est ‖ 747 neque pol tu eadem ista aetas (istac aetate) ‖ 750 aliud si scirem ‖ 752 me segregatum ‖ 753 quid uis cedo ‖ 754 idem ‖

35 LA. Fácilem beniuolúmque lingua túa iam tibi me réddidit:
nám non sunt solae árbitratae haec: égo quoque etiam crédidi.
núnc quam ego te esse praéter nostram opíniones cómperi,
fác eadem ut sis pórro: nostra utére amicitia, út uoles.
áliter si faciés .. me reprimam, ne aégre quicquam ex me aúdias. 765
40 uérum hoc te moneo únum, amicus quális sim aut quid póssiem
pótius quam inimicús, periclum fácias.

PHIDIPPVS LACHES SENES DVO BACCHIS MERETRIX

V 2 PH. Nil apud mé tibi
defíeri patiar, quín benigne opus quód sit praebeátur.
sed tú quom eris satura atque ébria, puer út satur sit fácito.
LA. Nostér socer, uideó, uenit: pueró nutricem addúcit.
5 Phidíppe, Bacchis déierat persáncte. PH. Haecine east? LA. Haéc est. 771
PH. Nec pól istae metuont deós, neque eas respícere deos opínor.
BA. Ancíllas dedo: quólubet cruciátu per me exquíre.
haec rés hic agitur: Pámphilo me óportet facere ut rédeat
uxór: quod si perfécero, non paénitet me fámae, 775
10 solám fecisse id quód aliae meretríces facere fúgitant.

765 reprimam me ‖ 766 qualis sim amicus ‖ 768 quod opus sit benigne ‖ 769 cum tu satura atque ebria eris ‖ 772 eas] has ‖ 774. 775 me facere ut redeat uxor | oportet quod si perficio ‖

LA. Phidíppe, nostras múlieres suspéctas fuisse fálso
nobís in re eapse inuénimus: porro hánc nunc experiámur.
nam sí compererit crímini tua fálso credidísse,
missam íram faciet: sin meust ob eám rem iratus gnátus, 780
15 quod péperit uxor clam, íd leuest: cito áb eo haec ira abscédet.
profécto in hac re níl malist, quod sít discidio dígnum.
PH. Velím quidem hercle. LA. Exquíre: adest: quod sátis sit, faciet ípsa.
PH. Quid mi ístaec narras léuia? non tute ípse dudum audísti,
de hac re ánimus meus ut sít, Laches? illís modo explete ánimum. — 785
20 LA. Quaeso édepol, Bacchis, quód mihi es pollícita tute ut sérues.
BA. Ob eám rem uin ergo íntro eam? LA. I, exple ánimum eis, coge ut crédant.
BA. Eo, étsi scio pol eís fore meum cónspectum inuisum hódie:
nam núpta meretrici hóstis est, a uíro ubi segregátast. 789
25 LA. At eásdem amicas fóre tibi promítto, ubi rem cognórint: 791
nam illás errore et té simul suspítione exsólues.
BA. Perií, pudet Philúmenae. me séquimini huc intro ámbae. —
LA. Quid est míhi quod malim quám quod huic intéllego eueníre,

---

LA. At haec amicae erunt, ubi quam ob rem adueneris resciscent. 790

---

778 ipsa || 779 tua se uxor falso (tua se uxor se) || 780 meust] autem (autem est) || 784 leuia] quia (an quia) || 787 i exple] i atque exple (itaque exple) || 791 rem ubi cognouerint || 794 quod mihi ||

ut grátiam ineat síne suo dispéndio et mihi prósit? 795
30 nam si ést ut haec nunc Pámphilum uere áb se segregárit,
feret grátiam eius unáque nos sibi ópera amicos iúnget.

PARMENO SERVOS **BACCHIS** MERETRIX

V 3 PA. Édepol ne meam érus esse operam députat paruí preti,
qui ób rem nullam mísit, frustra ubi tótum desedí diem, 800
Mýconium hospitém dum exspecto in árce Callidémidem.
ítaque ineptus hódie dum illi sédeo, ut quisque uénerat,
5 áccedebam: 'aduléscens, dicdum *mihi* quaeso, es tu Mýconius?'
"nón sum." 'at Callidémides?' "non." 'hóspitem ecquem Pámphilum
híc habes?' omnés negabant: néque eum quemquam esse árbitror. 805
dénique hercle iám pudebat: ábii. sed quid Bácchidem
áb nostro adfine éxeuntem uídeo? quid huic hic ést reï?
10 BA. Pármeno, opportúne te offers: própere curre ad Pámphilum.
PA. Quíd eo? BA. Dic me oráre ut ueniat. PA. Ád te? BA. Immo ad Philúmenam.
PA. Quíd reï est? BA. Tua quód nil re fert, pércontari désinas. 810
PA. Níl dicam aliud? BA. Étiam: cognosse ánulum illum Mýrrinam

---

scit sibi nobilitatem ex eo et rem natam et gloriam esse 797

---

798 referet gratiam ei unaque || 811 aliud dicam ||

gnátae suae fuísse, quem ipsus ólim dederat míhi.
PA. Scio.
15 tántumne est? BA. Tantum: áderit continuo, hóc ubi ex te audíerit.
séd cessas? PA. Minume équidem: nam hodie míhi potestas haú datast:
íta cursando atque ámbulando tótum hunc contriuí diem. 815

BACCHIS
MERETRIX

Quantam óptuli aduentú meo laetítiam Pamphilo hódie!
quot cómmodas res áttuli! quot aútem ademi cúras!
20 gnatum eí restituo, paéne qui harum ipsíusque opera périit;
uxórem, quam numquámst ratus posthác se habiturum, réddo;
qua ré suspectus suó patri fuit ét Phidippo, exsólui: 820
hic ádeo his rebus ánulus fuit ínitium inueniúndis.
nam mémini abhinc mensís decem fere ád me nocte príma
25 confúgere anhelantém domum sine cómite, uini plénum,
cum hoc ánulo: extimui ílico: 'mi Pámphile,' inquam 'amábo,
quid éxanimatus óbsecro es? unde ánulum istum nánctu's? 825
dic mi.' ílle alias res ágere se simuláre. postquam uídeo
nesció quid suspectárier, magis coépi instare ut dícat.
30 homo sé fatetur ui ín uia nesció quam compressísse
dicítque sese illi ánulum, dum lúctat, detraxísse.

---

812 mihi dederat || 818 qui paene || 820 et Phidippo fuit || 825 unde] aut (aut unde) || 827 suspicarier ||

eum haéc cognouit Mýrrina modo ín digito me habénte. 830
rogat únde sit; narro ómnia haec: indést cognitio fácta,
Philúmenam compréssam esse ab eo et fílium inde hunc nátum.
35 haec tót propter me gaúdia illi cóntigisse laétor,
etsi hóc meretrices áliae nolunt: néque enim est in rem nóstram,
ut quísquam amator núptiis laetétur. uerum ecástor 835
numquam ánimum quaesti grátia ad malás adducam pártis.
ego illó dum licitumst úsa sum benígno et lepido et cómi.
40 incómmode mihi núptiis euénit, factum fáteor;
at pól me fecisse árbitror, ne id mérito mi eueníret.
multa éx quo fuerint cómmoda, eius incómmoda aequomst férre. 840

PAMPHILVS ADVLESCENS — **PARMENO** SERVOS — **BACCHIS** MERETRIX

V 4 PAM. Víde, mi Parmeno, étiam sodes, út mi haec certa et clára attuleris,
né me in breue conlícias tempus gaúdio hoc falsó frui.
PAR. Vísumst. PAM. Certen? PAR. Cérte. PAM. Deus sum, si hóc itast. PAR. Verúm reperies.
PAM. Mánedum sodes: tímeo ne aliud crédam atque aliud núnties.
5 PAR. Maneó. PAM. Sic te dixísse opinor, ínuenisse Mýrrinam 845
Bácchidem anulúm suom habere. PAR. Fáctum. PAM. Eum quem olim eí dedi.
éaque hoc te mihi núntiare iússit: itane est fáctum? PAR. Ita inquam.

---

830 in digito modo me habentem || 837 dum illo || 842 conicias ||

PAM. Quís me est fortunátior uenustátisque adeo plénior!
ého tu, pro hoc te núntio qui dónem? qui? qui? néscio.
10 PAR. At égo scio. PAM. Qui? PAR. Níhilo enim: 850
nám neque in nuntió neque in me ipso tíbi boni quid sít scio.
PAM. Égon qui ab orco mórtuom me réducem in lucem féceris
sinám sine munere á me abire? ah nímium me ingratúm putas.
sed Bácchidem eccam uídeo stare ante óstium:
15 me exspéctat credo: adíbo. BA. Salue, Pámphile. 855
PAM. O Bácchis, o mea Bácchis, seruatríx mea!
BA. Bene fáctum et uolup est. PAM. Fáctis ut credám facis:
antíquamque adeo tuám uenustatem óptines,
ut uóluptati obitus sérmo adfatus túos, quoquomque aduéneris,
20 sempér sit. BA. At tu ecástor morem antíquom atque ingenium óptines, 860
ut ómnium *hominum* homó te uiuat númquam quisquam blándior.
PAM. Hahahaé, tun mi istuc? BA. Récte amasti, Pámphile, uxorém tuam:
nam númquam ante hunc diém meis oculis eám, quod nossem, uíderam:
Perlíberalis uísast. PAM. Dic uerum. BA. Íta me di ament, Pámphile!
25 PAM. Dic mi, hárum rerum númquid dixti meó patri? BA. Nil. PAM. Néque opus est
adeó muttito. nón placet fieri, hóc item ut in comoédiis, 866

849 eho tu] egone ‖ 850 qui] quid ‖ 859 adfatus] aduentus ‖ 861 omnium *hominum*] unus omnium ‖ nusquam] numquam ‖ 866 placet non ‖ itidem ‖

omnia ómnes ubi rescíscunt. hic quos fúerat par rescíscere
sciúnt; quos autem nón scire aequomst, néque resciscent néque scient.
BA. Ímmo etiam qui hoc óccultari fácilius credás dabo.
30 Mýrrina ita Phidíppo dixit, iúri iurandó meo 870
sé fidem habuisse ét propterea té sibi purgatum. PAM. Óptumest:
spéroque hanc rem esse éuenturam nóbis ex senténtia.
* * * * * * * * * * * * * * * * *
* * * * * * * * * * * * * * * * *
* * * * * * * * * * * * * * * * *
PAR. Ére, licetne scíre ex te, hodie quíd sit quod fecí boni?
aút quid istuc est quód uos agitis? PAM. Nón licet. PAR. Tamen súspicor.
35 égo hunc 'ab orco mórtuom'? quo pácto? PAM. Nescis, Pármeno, 875
quántum hodie profúeris mihi et ex quánta aerumna extráxeris.
PAR. Ímmo scio, neque hóc inprudens féci. PAM. Ego istuc sátis scio. PAR. Ah,
témere quicquam Pármeno praetéreat quod facto úsus sit?
PAM. Séquere me intro, Pármeno. PAR. Sequor: équidem plus hodié boni
40 féci inprudens quám sciens ante húnc diem umquam. CANTOR. Plaúdite. 880

---

868 non autem || 870 iure iurando || 877 immo uero scio || ah] an ||

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

V. 1 ad 197 iambici senarii
- 198 ad 215 iambici octonarii
- 216 iambicus senarius
- 217 ad 242 trochaici septenarii
- 243 ad 273 iambici septenarii
- 274 ad 280 trochaici septenarii
- 281 = 284 trochaici octonarii
- 282 et 283 = 285 et 288 trochaici septenarii
- 289 ad 291 trochaici octonarii
- 292 trochaicus septenarius
- 293 ad 324 iambici octonarii
- 325 et 326 iambici septenarii
- 327 ad 335 iambici senarii
- 336 ad 360 iambici septenarii
- 361 ad 408 trochaici septenarii
- 409 ad 450 iambici senarii
- 451 ad 484 trochaici septenarii
- 485 ad 515 iambici senarii
- 516 et 517 = 523 et 524 trochaici octonarii
- 518 = 525 trochaici septenarii
- 519 et 520 = 526 et 527 trochaici octonarii
- 521 trochaicus quaternarius catalecticus
- 522 = 528 trochaici septenarii
- 529 trochaicus octonarius
- 530 et 531 trochaici septenarii
- 532 ad 534 trochaici octonarii
- 535 ad 543 trochaici septenarii
- 544 ad 546 iambici octonarii

V. 547 ad 565 trochaici septenarii
- 566 ad 606 iambici octonarii
- 607 et 609 = 613 et 615 trochaici octonariii
- 608 et 610 = 614 et 616 trochaici septenarrii
- 611 = 617 iambici octonarii
- 612 iambicus senarius
- 618 ad 620 trochaici septenarii
- 621 iambicus quaternarius
- 622 iambicus septenarius
- 623 ad 726 iambici senarii
- 727 ad 730 iambici octonarii
- 731 iambicus quaternarius catalecticus
- 732 ad 742 iambici septenarii
- 743 ad 767 trochaici septenarii
- 768 ad 798 iambici septenarii
- 799 ad 815 trochaici septenarii
- 816 ad 840 iambici septenarii
- 841 = 843 trochaici octonarii
- 842 = 844 trochaici septenarii
- 845 iambicus octonarius
- 846 trochaicus septenarius
- 847 trochaicus octonarius
- 848 et 849 trochaici septenarii
- 850 iambicus quaternarius
- 851 et 852 trochaici septenarii
- 853 iambicus octonarius
- 854 ad 858 iambici senarii
- 859 ad 868 iambici octonarii
- 869 ad 880 trochaici septenarii.

P · TERENTI · AFRI

A D E L P H O E

GRAECA · MENANDRV · ACTA · LVDIS · FVNERALIBVS
QVOS · · LVCIO · AEMELIO · PAVLO · FECERE·
Q · FABIVS · MAXVMVS · P · CORNELIVS · AFRICANVS
EGERE · L · ATILIVS · PRAEN · L · AMBIVIVS · TVRPIO
MODOS · FECIT · FLACCVS · CLAVDI · TIB · SARRANIS · TOTA
FACTA · SEXTA
M · CORNELIO · CETHEGO · L · ANICIO · GALLO · COS

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA

Duós cum haberet Démea adulescéntulos,
dat Mícioni frátri adoptandum Aéschinum,
sed Ctésiphonem rétinet. hunc citharístriae
lepóre captum súb duro ac tristí patre
fratér celabat Aeschinus; famám reï, 5
amórem in sese tránsferebat; dénique
fidícinam lenoni éripit. uitiáuerat
idem Aéschinus ciuem Átticam paupérculam
fidémque dederat hánc sibi uxorém fore.
Deméa iurgare, gráuiter ferre; móx tamen, 10
ut uéritas patefácta est, ducit Aéschinus
uitiátam, potitur Ctésipho citharístriam.

PERSONAE

MICIO SENEX
DEMEA SENEX
SANNIO LENO
AESCHINVS ADVLESCENS
BACCHIS MERETRIX
PARMENO SERVOS
SYRVS SERVOS
CTESIPHO ADVLESCENS
SOSTRATA MATRONA
CANTHARA ANVS
GETA SERVOS
HEGIO SENEX
PAMPHILA VIRGO
DROMO PVER.

PROLOGVS

Postquám poëta sénsit scripturám suam
ab iníquis obseruári et aduorsários
rapere ín peiorem pártem quam acturí sumus,
* * * * * * * * * * * * * *
indício de se ipse érit, uos eritis iúdices,
laudín an uitio dúci id factum opórteat. 5
Synápothnescontes Díphili comoédiast:
eam Cómmorientes Plaútus fecit fábulam.
in Graéca adulescens ést, qui lenoni éripit
meretrícem in prima fábula: eum Plautús locum
relíquit integrum. eúm *nunc* hic sumpsít sibi 10
in Adélphos, uerbum dé uerbo expressum éxtulit.
eam nós acturi súmus nouam: pernóscite
furtúmne factum exístumetis án locum
repreh énsum, qui praetéritus neclegéntiast.
nam quód isti dicunt máliuoli, homines nóbilis 15
hunc ádiutare adsídueque una scríbere:
quod illí maledictum uéhemens esse exístumant,
eam laúdem hic ducit máxumam, quom illís placet,
qui uóbis uniuórsis et populó placent,
quorum ópera in bello, in ótio, in negótio 20
suo quísque tempore úsust sine supérbia.
dehinc ne éxspectetis árgumentum fábulae:
senés qui primi uénient, ei partem áperient,
in agéndo partem osténdent. facite aequánimitas
* * * * * * * * * * * * * *
poëtae ad scribendum aúgeat indústriam. 25

10 eum hic locum ‖ 23 ii (hi) ‖

MICIO

SENEX

I 1 Storáx! non rediit hác nocte a cena Aéschinus
neque séruolorum quísquam, qui aduorsum íerant. —
profécto hoc uere dícunt: si absis úspiam
atque íbi si cesses, éuenire ea sátius est,
5 quae in te úxor dicit ét quae in animo cógitat 30
iráta, quam illa quaé parentes própitii.
uxór, si cesses, aút te amare cógitat
aut hélluari aut pótare atque animo óbsequi
et tíbi bene esse, sóli sibi quom sít male.
10 ego quía non rediit fílius quae cógito! 35
quibus núnc sollicitor rébus! ne aut ille álserit
aut úspiam cecíderit ac praefrégerit
aliquíd. uah, quemquamne hóminem in animum instítuere
paráre quod sit cárius quam ipse ést sibi!
15 atque éx me hic natus nón est, sed fratre éx meo. 40
dissímili is studiost iam índe ab adulescéntia.
ego hánc clementem uítam urbanam atque ótium
secútus sum et, quod fórtunatum istí putant,
uxórem numquam habui. ílle contra haec ómnia:
20 ruri ágere uitam, sémper parce ac dúriter 45
se habére, uxorem dúxit, nati fílii
duo: índe ego hunc maiórem adoptauí mihi:
edúxi a paruolo, hábui, amaui pró meo;
in eó me oblecto: sólum id est carúm mihi.

---

29 atque] aut ‖ 33 helluari] tete amari ‖ 34 cum silbi ‖ 36 et quibus ‖ 37 ac] aut ‖ 38 instituere aut ‖ 40. 41 SED) EX FRATRE MEO | IS DISSIMILI (sed ex fratre is adeo | dissimilii) ‖

25 ille út item contra me hábeat facio sédulo: 50
do, praétermitto, nón necesse habeo ómnia
pro meó iure agere: póstremo, alii clánculum
patrés quae faciunt, quaé fert adulescéntia,
ea né me celet cónsuefeci fílium.
30 nam quí mentiri aut fállere insuerít patrem, 55
hau dúbie tanto mágis audebit céteros.
pudóre et liberálitate líberos
retinére satius ésse credo quám metu.
haec frátri mecum nón conueniunt néque placent.
35 uenit ád me saepe clámans 'quid agis, Mício? 60
quor pérdis adulescéntem nobis? quór amat?
quor pótat? quor tu his rébus sumptum súggeris,
uestítu nimio indúlges? nimium inéptus es.'
nimium ípsest durus praéter aequomque ét bonum,
40 et érrat longe meá quidem senténtia, 65
qui impérium credat gráuius esse aut stábilius,
ui quód fit, quam illud quód amicitia adiúngitur.
mea síc est ratio et síc animum inducó meum:
maló coactus quí suom officiúm facit,
45 dum id réscitum iri crédit, tantispér cauet: 70
si spérat fore clam, rúrsum ad ingeniúm redit.
ille quém beneficio adiúngas ex animó facit,
studet pár referre, praésens absensque ídem erit.
hoc pátriumst, potius cónsuefacere fílium
50 sua spónte recte fácere quam alienó metu: 75
hoc páter ac dominus ínterest. hoc quí nequit,
fateátur nescire ímperare líberis.
sed éstne hic ipsus, dé quo agebam? et cérte is est.
nesció quid tristem uídeo: credo iam, út solet,
55 iurgábit. saluom te áduenire, Démea, 80
gaudémus.

---

56 hau dubie] aut audebit || 60 clamitans ||

DEMEA MICIO
SENES DVO

I 2 DE. Ehem opportúne: te ipsum quaérito.
MI. Quid trístis es? DE. Rogás me, ubi nobis Aéschinus
sic ést, quid tristis égo sim? MI. Dixin hóc fore?
quid is fécit? DE. Quid ille fécerit? quem néque pudet
5 quicquám nec metuit quémquam neque legém putat 85
tenére se ullam. nám illa quae antehac fácta sunt
omítto: modo quid díssignauit! MI. Quídnam id est?
DE. Forés ecfregit átque in aedis ínruit
aliénas: ipsum dóminum atque omnem fámiliam
10 mulcáuit usque ad mórtem: eripuit múlierem 90
quam amábat. clamant ómnes indigníssume
factum ésse. hoc adueniénti quot mihi, Mício,
dixére! in orest ómni populo. dénique,
si cónferendum exémplumst, non fratrém reï
15 uidet óperam dare, ruri ésse parcum ac sóbrium? 95
nullum húius simile fáctum. haec quom illi, Mício,
dicó, tibi dico: tú illum corrumpí sinis.
MI. Homine ínperito númquam quicquam iniústiust,
qui nísi quod ipse fécit nil rectúm putat.
20 DE. Quorsum ístuc? MI. Quia tu, Démea, haec male iúdicas. 100
non ést flagitium, míhi crede, adulescéntulum
scortári, neque potáre: non est: néque fores
ecfríngere. haec si néque ego neque tu fécimus,
non síit egestas fácere nos. tu núnc tibi
25 id laúdi ducis, quód tunc fecisti ínopia. 105
iniúriumst: nam si ésset unde id fíeret,
facerémus. et tu illúm tuom, si essés homo,
sinerés nunc facere, dúm per aetatém licet,

83 sic est] siet ‖ 94. 95 fratrem uidet | rei dare operam ‖

potiús quam, ubi te exspectátum eiecissét foras,
30 aliéniore aetáte post facerét tamen. 110
DE. Pro Iúppiter! tu, homo, ádigis me ad insániam.
non ést flagitium fácere haec adulescéntulum? MI. Ah,
auscúlta, ne me optúndas de hac re saépius.
tuom fílium dedísti adoptandúm mihi:
35 is méus est factus: síquid peccat, Démea, 115
mihi péccat: ego illi máxumam partém fero.
scortátur, potat, ólet unguenta? dé meo; 117
40 forés ecfregit? réstituentur; díscidit 120
uestém? resarciétur. est dis grátia,
et *est* únde haec fiant, ét adhuc non molésta sunt.
postrémo aut desine aút cedo quemuis árbitrum:
te plúra in hac re péccare ostendam. DE. Eí mihi!
45 pater ésse disce ab íllis qui ueré sciunt. 125
MI. Natúra tu illi páter es, consiliís ego.
DE. Tun cónsiliis? quicquam .. MI. Áh, si pergis, ábiero.
DE. Sicíne agis? MI. An ego tótiens de eadem re aúdiam?
DE. Curaést mihi. MI. Et mihi cúraest. uerum, Démea,
50 curémus aequam utérque partem: tu álterum, 130
ego item álterum. nam cúrare ambos própemodum
repóscere illum est quém dedisti. DE. Ah, Mício!
MI. Mihi síc uidetur. DE. Quíd istic? tibi si istúc placet,
profúndat perdat péreat! nihil ad me áttinet. 134
55 iam sí uerbum unum pósthac .. MI. Rursum, Démea,
iráscere? DE. An non crédis? repeton quém dedi?
aegrést; alienus nón sum; si obsto .. em désino.
unúm uis curem? cúro. et est dis grátia,
quom ita út uolo *esse* est; túos iste ipse séntiet

---

amat? dabitur a me argentum, dum erit commodum; 118
ubi non erit, fortasse excludetur foras. 119

---

131 ambos curare || 133 si tibi || 139 iste tuus ||

60 postérius . . nolo in íllum grauius dícere. — 140
MI. Nec níl neque omnia haéc sunt quae dicít; tamen
non níl molesta haec súnt mihi; sed osténdere
me aegré pati illi nólui. nam itást homo:
quom pláco, aduorsor sédulo et detérreo,
65 tamen uíx humane pátitur; uerum si aúgeam 145
aut étiam adiutor sim éius iracúndiae,
insániam profécto cum illo. etsi Aéschinus
non núllam in hac re nóbis facit iniúriam.
quam hic nón amauit méretricem? aut quoi nón dedit
70 aliquíd? postremo núper (credo iam ómnium 150
taedébat) dixit uélle uxorem dúcere.
sperábam iam deféruisse adulescéntiam:
gaudébam. ecce autem de íntegro! nisi quídquid est
uolo scíre atque hominem cónuenire, si ápud forumst.

SANNIO *BACCHIS* **AESCHINVS**
LENO *MERETRIX* ADVLESCENS
PARMENO
SERVOS

II 1 SA. Óbsecro, populáres, ferte mísero atque innocénti auxilium: 155
súbuenite inopi. AE. Ótiose núnciam ilico híc consiste.
quíd respectas? níl periclist: númquam, dum ego adero, híc te tanget.
SA. Égo istam inuitis ómnibus. AE. Quamquámst scelestus, nón committet
5 hódie umquam iterum ut uápulet.
SA. Aéschine, audi, né te ignarum fuísse dicas meórum morum, 160
léno ego sum. AE. Scio. SA. Át ita, ut usquam fuít fide quisquam óptuma.
tú quod te postérius purges, hánc iniuriám mihi nolle

fáctam esse, huius non fáciam. crede hoc, égo meum ius pérsequar:
10 néque tu uerbis sólues umquam, quód mihi re male féceris.
nóui ego uostra haec 'nóllem factum: iús iurandum iniúria hac 165
té esse indignum dábitur', quom ego indígnis sim acceptús modis.
AE. Ábi prae strenue ác fores aperi. SA. Céterum hoc nihilí facis?
AE. Í intro nunciám tu. SA. Enim non sinam. AE. Áccede illuc, Pármeno:
15 nímium istoc abísti: hic propter húnc adsiste: em síc uolo.
caue núnciam oculos á meis quoquam óculis demoueás tuos, 170
ne móra sit, si innuerím, quin pugnus cóntinuo in mala haéreat.
SA. Istúc uolo ego *me* ipsum éxperiri. AE. Em sérua: omitte múlierem!
SA. O indígnum facinus! AE. Nísi caues, geminábit. SA. Ei miseró mihi!
20 AE. Non ínnueram; uerum ín istam partem pótius peccató tamen.
i núnciam. — SA. Quid hóc rei est? regnumne, Aéschine, hic tu póssides? 175
AE. Si póssiderem, ornátus esses éx tuis uirtútibus.
SA. Quid tíbi rei mecumst? AE. Níl. SA. Quid? nostin quí sim? AE. Non desídero.
SA. Tetigín tui quicquam? AE. Si áttigisses, férres infortúnium.
25 SA. Qui tíbi meam magis lícet habere, pró qua ego argentúm dedi?

---

165. 166 ius iurandum dabitur | te esse indignum iniuria hac indignis cum egomet sim || 170 oculis quoquam || 173 o facinus indignum. AE. geminabit nisi caues. SA. ei misero mihi (o miserum facinus. AE. geminabit nisi caues. SA. ei miseriam) || 179 magis licet meam ||

respónde. AE. Ante aedes nón fecisse erit mélius hic conuítium: 180
nam sí molestus pérgis esse, iam íntro abripiere átque ibi
usque ád necem operiére loris. SA. Lóris liber? AE. Síc erit.
SA. O hóminem inpurum! hicín libertatem áïunt esse aequam ómnibus?
30 AE. Si sátis iam debacchátus es, leno, aúdi si uis núnciam.
SA. Egon aútem debacchátus sum an tu? AE. Mítte ista atque ad rém redi. 185
SA. Quam rém? quo redeam? AE. Iámne me uis dícere id quod ad te áttinet?
SA. Cupio, aéqui modo aliquíd. AE. Vah, leno iníqua me non uólt loqui!
SA. Lenó sum, perniciés communis, fáteor, adulescéntium,
35 periúrus, pestis: támen tibi a me núlla ortast iniúria.
AE. Nam hercle étiam hoc restat. SA. Ílluc quaeso rédi, quo coepisti, Aéschine. 190
AE. Minís uiginti tu íllam emisti (quaé res tibi uortát male):
argénti tantum dábitur. SA. Quid? si ego tíbi illam nolo uéndere,
cogés me? AE. Minume. SA. Námque id metui. AE. Néque uendundam cénseo,
40 quae líberast: nam ego líberali illam ádsero causá manu.
nunc uíde, utrum uis? argéntum accipere an caúsam meditarí tuam? 195
delíbera hoc, dum ego rédeo, leno. — SA. Pró supreme Iúppiter,
mínume miror qui ínsanire occípiunt ex iniúria.
dómi me arripuit, uérberauit: me ínuito abduxít meam.

---

185 egon debacchatus sum autem an tu in me || 188 fateor pernicies communis || 198 eripuit ||

46 ób malefacta haec tántidem emptam póstulat sibi trádier. 200
uérum enim quando béne promeruit, fíat: suom ius póstulat.
áge iam cupio, sí modo argentum réddat. sed ego hoc háriolor:
úbi me dixeró dare tanti, téstis faciet ílico,
50 uéndidisse mé, de argento sómnium: 'mox: crás redi.'
íd quoque, si modo réddat, possum férre, quamquam iniúriumst. 205
uérum cogito íd quod res est: quándo eum quaestum occéperis,
áccipiunda et músitanda iniúria adulescéntiumst.
séd nemo dabít: frustra ego mecum hánc rationem députo.

SYRVS SANNIO
SERVOS LENO

SY. Tace, égomet conueniam ípsum: cupide accípiat iam faxo ác bene II 2
dicát secum etiam esse áctum. quid istúc, Sánnio, est quod te aúdio 210
nesció quid concertásse cum ero? SA. Númquam uidi iníquius
certátionem cómparatam, quám quae hodie inter nós fuit:
5 ego uápulando, ille uérberando, usque ámbo defessí sumus.
SY. Tua cúlpa. SA. Quid facerem? SY. Ádulescenti mórem gestum opórtuit.

---

homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi. 199

---

205 possum ferre si modo reddat ‖ 209. 210 iam faxo atque etiam | bene dicat secum esse ‖ 212 quam haec quae (quam quae haec, quam haec) ‖

SA. Qui pótui melius, quí hodie usque os praébui?
SY. Age, scis quíd loquar? 215
pecúniam in locó neclegere máxumum interdúmst lucrum. *SA.* Hui!
SY. Metuísti, si nunc dé tuo iure cóncessisses paúlulum,
10 aduléscenti esses mórigeratus, hóminum homo stultíssume,
ne nón tibi istuc faéneraret. SA. Égo spem pretio nón emo.
SY. Numquám rem facies: ábi, inescare néscis homines, Sánnio. 220
SA. Credo ístuc melius ésse: uerum ego númquam adeo astutús fui,
quin quídquid possem mállem auferre pótius in praeséntia.
15 SY. Nouí tuom animum: quási tanti umquam tíbi sint uigintí minae,
dum huic óbsequare. praéterea autem te aïunt proficiscí Cyprum, SA. Hem!
SY. coemísse hinc quae illuc uéheres multa, náuem conductam: hóc scio, 225
animús tibi pendet. úbi illim ut spero rédieris, tum tu hóc ages.
SA. Nusquám pedem. perii hércle: hac illi spé hoc inceperúnt. SY. Timet:
20 iniéci scrupulum hómini. SA. Ó scelera: illúd uide,
ut in ípso articulo oppréssit. emptae múlieres
complúres et item hinc ália quae portó Cyprum. 230
nisi eo ád mercatum uénio, damnum máxumumst.
nunc si hóc omitto ac túm agam ubi illinc rédiero,
25 nihil ést; refrixerít res: 'nunc demúm uenis?
quor pássu's? ubi eras?' út sit satius pérdere
quam hic núnc manere tám diu aut tum pérsequi. 235
SY. Iamne énumerasti id quód ad te rediturúm putes?

---

217 paululum atque || 220 nescis inescare || 223 Age noui tuum animum quasi iam usquam || 226 illim ut] illinc || tum tu] tamen ||

SA. Hocíne illo dignumst? hócine incipere Aéschinum,
30 per oppréssionem ut hánc mi eripere póstulet!
SY. Labáscit. unum hoc hábeo: uide si sátis placet:
potiús quam uenias ín periclum, Sánnio, 240
seruésne an perdas tótum, diuiduóm face.
minás decem conrádet alicunde. SA. Eí mihi,
35 etiám de sorte núnc uenio in dubiúm miser?
pudét nihil? omnis déntis labefecít mihi,
praetérea colaphis túber est totúm caput: 245
etiam ínsuper defrúdet? nusquam abeo. SY. Ýt lubet:
numquíd uis quin abeam? SA. Ímmo hercle hoc quaesó, Syre,
40 utut haéc sunt facta, pótius quam lités sequar,
meum míhi reddatur, sáltem quanti emptást. Syre,
scio te ántehac non esse úsum amicitiá mea: 250
memorém me dices ésse et gratum. SY. Sédulo
faciám. sed Ctesiphónem uideo: laétus est
45 de amíca. SA. Quid quod te óro? SY. Paulispér mane.

CTESIPHO **SANNIO** **SYRVS**
ADVLESCENS LENO SERVOS

CT. Abs quíuis homine, quómst opus, benefícium accipere gaúdeas: II 3
uerum énim uero id demúm iuuat, si quem aéquomst facere is béne facit. 255
o fráter frater, quíd ego nunc te laúdem? satis certó scio:
numquam íta magnifice quícquam dicam, id uírtus quin superét tua.
5 itaque únam hanc rem me habére praeter álios praecipuam árbitror,
fratrem hómini nemini ésse primarum ártium magis príncipem.

---

250 non esse usum antehac ||

SY. O Ctésipho. CT. O Syre, Aéschinus ubist? SY. Éllum, te exspectát domi. CT. Hem. 260
SY. Quid est? CT. Quíd sit? opera illíus, Syre, nunc uíuo: festiuóm caput,
qui *quom* ómnis *res* sibi póst putarit ésse prae meo cómmodo,
10 maledícta, famam, meúm laborem et péccatum in se tránstulit;
nil póte supra. sed quíd foris crepuit? SY. Máne, mane: ipse exít foras.

AESCHINVS CTESIPHO SYRVS SANNIO
ADVLESCENTES DVO SERVOS LENO

II 4 AE. Vbi ést ille sacrilegús? SA. Me quaerit. númquidnam ecfert? óccidi: 265
nil uídeo. AE. Ehem opportúne: te ipsum quaéro. quid fit, Ctésipho?
in tútost omnis rés: omitte uéro tristitiém tuam.
CT. Ego illam hércle facile omítto, quiquidem te hábeam fratrem: o mi Aéschine,
5 o mí germane! ah uéreor coram in ós te laudare ámplius,
ne id ádsentandi mágis quam quo habeam grátum facere exístumes. 270
AE. Age inépte, quasi nunc nón norimus nós inter nos, Ctésipho.
sed hoc míhi dolet, nos séro rescisse ét *rem* paene in eúm locum
redísse, ut si omnes cúperent tibi nil póssent auxiliárier.
10 CT. Pudébat. AE. Ah, stultítiast istaec, nón pudor: tam ob páruolam

---

261 illius opera || 262 qui (quia) omnia sibi (QVIIGNOMINIASIBI) post putarit || 264 quid] quidnam || 268 illam facile hercle uero (illam facile uero) || 272 nos paene sero scisse et paene ||

rem paéne e patria! túrpe dictu. deós quaeso ut istaec próhibeant. 275
CT. Peccáui. AE. Quid aït tándem nobis Sánnio? SY. Iam mítis est.
AE. Ego ád forum ibo, ut húnc absoluam: tú *i* intro ad illam, Ctésipho. —
SA. Syre, ínsta. SY. Eamus: námque hic properat ín Cyprum. SA. Non tám quidem
15 quam uís: et iam maneo ótiosus híc. SY. Reddetur: né time.
SA. At ut ómne reddat. SY. Ómne reddet: táce modo ac sequere hác. SA. Sequor. — 280
CT. Heus heús, Syre. SY. Em, quid est? CT. Óbsecro te hercle, hóminem istum inpuríssumum
quam prímum absoluitóte, ne, si mágis irritatús siet,
aliqua hóc permanet ád patrem atque ego túm perpetuo périerim.
20 SY. Non fíet, bono animo és: tu cum illa te óblecta intus ínterim
et léctulos iube stérni nobis ét parari cétera. 285
ego iám transacta ré conuortam mé domum cum opsónio.
CT. Ita, quaéso: quando hoc béne successit, hílare hunc sumamús diem.

SOSTRATA **CANTHARA**
MATRONA ANVS

SO. Óbsecro, mea nútrix, quid nunc fíet? CA. Quid fiát rogas? III 1
recte édepol, spero. SO. Módo dolores, méa tu, occipiunt prímulum.
CA. Iam núnc times? quasi númquam adfueris, númquam tute pépereris! 290

278 ne tam quidem || 283 ad patrem hoc permanet || 284 intus te (te intus) oblecta ||

SO. *Heu* mé miseram! habeo néminem,
5 sólae sumus: Geta aútem hic non adést, qui arcessat Aéschinum.
CA. Pol ís quidem iam hic áderit: nam numquam únum intermittít diem,
quin sémper ueniat. SO. Sólus mearum míseriarumst rémedium.
CA. É re nata mélius fieri hau pótuit quam factúmst, era, 295
quándo uitium oblátumst, quod ad illum áttinet potíssumum,
10 tálem, tali ingénio atque animo, nátum ex tanta fámilia.
SO. Ita pól *res* est ut dícis: saluos nóbis deos quaeso út siet.

GETA SERVOS **SOSTRATA** MATRONA **CANTHARA** ANVS

III 2 GE. Nunc íllud est, quom, si ómnia omnes súa consilia cónferant
atque huíc malo salútem quaerant, aúxili nihil ádferant, 300
quod míhique eraeque fíliaeque erílist. uae miseró mihi!
tot rés repente círcumuallant se, únde emergi nón potest:
5 uís egestas íniustitia sólitudo infámia.
hócine saeclum! o scélera, o genera sácrilega, o hominem ínpium,
SO. Me míseram, quidnam est quód sic uideo tímidum et properantém Getam? 305
GE. quem néque fides neque iús iurandum néque illum misericórdia
represśsit neque refléxit neque quod pártus instabát prope,

---

291 miseram me neminem habeo ‖ 292 adest nec quem ad obstetricem mittam nec qui ‖ 297 ingenio] genere ‖

10 quoi míserae indigne pér uim uitium optúlerat. SO. Non intéllego
sátis quae loquitur. CA. Própius obsecro áccedamus, Sóstrata. GE. Ah
mé miserum! uix cómpos sum animi, ita árdeo iracúndia. 310
nihil ést quod malim quam íllam totam fámiliam dari mi óbuiam,
ut ego hánc iram in eos éuomam omnem, dum aégritudo haec ést recens.
15 sátis mi id habeam súpplici.
seni ánimam primum exstínguerem ipsi, qui íllud produxít scelus:
tum autém Syrum inpulsórem, uah, quibus íllum lacerarém modis! 315
sublímen medium arríperem et capite prónum in terra státuerem,
ut cérebro dispergát uiam.
20 ádulescenti ipsi ériperem oculos, pósthac praecipitém darem.
céteros ruerem ágerem raperem túnderem et prostérnerem.
sed césso eram hoc malo ínpertire própere? SO. Reuocemús. Geta! GE. Hem, 320
quísquis es, sine me. SO. Égo sum Sostrata. GE. Ýbi east? te ipsam quaérito,
te éxpeto: oppido ópportune te óptulisti mi óbuiam.
25 éra .. SO. Quid est? quid trépidas? GE. Ei mihi. CA. Quíd festinas, mí Geta?
ánimam recipe. GE. Prórsus SO. Quíd istuc 'prórsus' ergost? GE. périimus.
SO. Éloquere ergo, te óbsecro, quid áctumst? GE. Iam SO. Quid 'iám', Geta? 325

---

310 sum compos || 313 supplici dum illos ulciscar modo || 316 pronum] primum || 322 expecto || 323 SO. quid festinas || 324 perimus || 325 actumst. SO. eloquere ergo obsecro te quid sit ||

GE. Aéschinus SO. Quid is érgo? GE. alienus ést ab nostra fámilia. SO. Hem,
périi. qua re? GE. Amáre occepit áliam. SO. Vae miseraé mihi!
30 GE. Néque id occulte fért, a lenone ípsus eripuít palam.
SO. Sátin hoc certumst? GE. Cértum: hisce oculis égomet uidi, Sóstrata. SO. Ah
me míseram! quid iam crédas? aut quoi crédas? nostrumne Aéschinum! 330
nostram ómnium uitam, ín quo nostrae spés opesque omnés sitae!
qui sé sine hac iurábat unum númquam uicturúm diem!
35 qui se ín sui gremió positurum púerum dicebát patris!
ita óbsecraturum, út liceret hánc sibi uxorem dúcere!
GE. Era, lácrumas mitte ac pótius quod ad hanc rem ópus est porro próspice: 335
patiámurne an narrémus quoipiam? CA. Aú au, mi homo, sánun es?
an hoc próferendum tíbi uidetur úsquam? GE. Mi-quidem nón placet.
40 iam prímum illum alieno ánimo a nobis ésse res ipsa índicat.
nunc si hóc palam proférimus, ille infítias ibit, sát scio:
tua fáma et gnatae uíta in dubium uéniet. tum si máxume 340
fateátur, quom amet áliam, non est útile hanc illí dari.
quaprópter quoquo pácto tacitost ópus. SO. Ah minume géntium:
45 non fáciam. GE. Quid ages? SO. Próferam. CA. Hem, mea Sóstrata, uide quám rem agas.
SO. Peióre res locó non potis est ésse quam in quo núnc sitast.
primum índotatast: túm praeterea, quaé secunda ei dós erat, 345

---

331 uitam omnium || 332 erant qui sine hac iurabat se || 337 usquam esse (esse usquam) || mihi quidem ||

periít: nuptum pro uírgine dari nón potest. hoc réli-
cuomst:
si ínfítias ibit, téstis mecum est ánulus quem amíserat.
50 postrémo quando ego cónscia mihi sum, á me culpam
esse hánc procul,
neque prétium neque rem ullam íntercessisse ílla aut
me indignám, Geta,
expériar. GE. Quid istic? cédo, ut melius dícis. SO. Tu
quantúm potis 350
abi atque Hégioni cógnato huius rem énarrato omnem
órdine:
nam is nóstro Simuló fuit summus ét nos coluit máxume.
55 GE. Nam hercle álius nemo réspicit nos. SO. Própera
tu, mea Cánthara,
curre, óbstetricem arcésse, ut quom opus sit ne ín
mora nobís siet.

DEMEA SYRVS
SENEX SERVOS

DE. Dispérii: Ctesiphónem audiui fílium 355 III 3
una ádfuisse in ráptione cum Aéschino.
id mísero restat míhi mali, si illúm potest,
qui aliquoí reist etiam, eum ád nequitiem addúcere.
5 ubi ego íllum quaeram? crédo abductum in gáneum
aliquó: persuasit ílle inpurus, sát scio. 360
sed eccúm Syrum ire uídeo: iam hinc scibo úbi siet.
atqui hércle hic de grege íllost: si me sénserit
eum quaéritare, númquam dicet cárnufex.
10 non óstendam id me uélle. SY. Omnem rem módo seni
quo pácto haberet órdine enarráuimus. 365
nil quícquam uidi laétius. DE. Pro Iúppiter,
hominís stultitiam! SY. Cónlaudauit fílium;

---

346 pro uirgine dari nuptum ‖ 350 accedo ‖ potes ‖
362 atque ‖ 365 enarramus ordine ‖

mihi, qui íd dedissem cónsilium, egit grátias.
15 DE. Disrúmpor. SY. Argentum ádnumerauit ílico;
dedít praeterea in súmptum dimidiúm minae: 370
id dístributum sánest ex senténtia. DE. Em
huic mándes, siquid récte curatúm uelis!
SY. Ehem Démea, haud aspéxeram te; quíd agitur?
20 DE. Quid agátur? uostram néqueo mirarí satis
ratiónem. SY. Est hercle inépta, ne dicám dolo, 375
absúrda. piscis céteros purgá, Dromo;
gongrum ístum maxumum ín aqua sinito lúdere
tantísper; ubi ego rédiero, exossábitur;
25 prius nólo. DE. Haecin flagítia! SY. Miquidem nón placent,
et clámo saepe. sálsamenta haec, Stéphanio, 380
fac mácerentur púlcre. DE. Di uostrám fidem!
utrúm studione id síbi habet an laudí putat
fore, sí perdiderit gnátum? uae miseró mihi!
30 uidére uideor iám diem illum, quom hínc egens
profúgiet aliquo mílitatum. SY. O Démea, 385
istúc est sapere, nón quod ante pedés modost
uidére, sed etiam ílla quae futúra sunt
prospícere. DE. Quid? istaec iám penes uos psáltriast?
35 SY. Ellam íntus. DE. Eho, an domíst habiturus? SY. Crédo, ut est
deméntia. DE. Haecin fíeri! SY. Inepta lénitas 390
patris ét facilitas práua. DE. Fratris mé quidem
pudét pigetque. SY. Nímium inter uos, Démea,
(non quía ades praesens díco hoc) pernimium ínterest.
40 tu quántusquantu's níl nisi sapiéntia es,
ille sómnium. sinerés uero illum tú tuom 395
facere haéc? DE. Sinerem illum? an nón sex totis ménsibus
prius ólfecissem, quám ille quicquam coéperet?
SY. Vigilántiam tuam tú mihi narras? DE. Síc siet

---

375 dolo atque ‖ 379 mihi quidem ‖

45 modo ut núnc est, quaeso. SY. Vt suóm quisque esse uólt, itast.
DE. Quid eúm? uidistin hódie? SY. Tuomne fílium? 400
abigam húnc rus. iam dudum áliquid ruri agere árbitror.
DE. Satin scís ibi esse? SY. Oh, quem égomet produxi. DE. Óptumest:
metuí ne haereret híc. SY. Atque iratum ádmodum.
50 DE. Quid aútem? SY. Adortus iúrgiost fratrem ápud forum
de psáltria ista. DE. Ain uéro? SY. Vah, nil réticuit. 405
nam ut númerabatur fórte argentum, intéruenit
homo de ínprouiso: coépit clamare 'Aéschine,
haecín flagitia fácere te! haec te admíttere
55 indígna genere nóstro!' DE. Oh, lacrumo gaúdio.
SY. 'Non tu hóc argentum pérdis, sed uitám tuam.' 410
DE. Saluós sit spero: est símilis maiorúm suom. SY. Hui!
DE. Syre, praéceptorum plénust istorum ílle. SY. Phy!
domi hábuit unde dísceret. DE. Fit sédulo:
60 nil praétermitto: cónsuefacio: dénique
inspícere tamquam in spéculum in uitas ómnium 415
iubeo átque ex aliis súmere exemplúm sibi.
'hoc fácito.' SY. Recte sáne. DE. 'Hoc fugito.' SY. Cállide.
DE. 'Hoc laúdist.' SY. Istaec rés est. DE. 'Hoc uitió datur.'
65 SY. Probíssume. DE. Porro aútem .. SY. Non hercle ótiumst
nunc mi aùscultandi. píscis ex senténtia 420
nanctús sum: ei mihi ne córrumpantur caútiost:
nam id nóbis tam flagítiumst quam illa, Démea,
non fácere uobis, quaé modo dixti: et quód queo
70 conséruis ad eundem ístunc praecipió modum:
'hoc sálsumst, hoc adústumst, hoc lautúmst parum: 425
illúd recte: iterum síc memento.' sédulo
moneó, quae possum pró mea sapiéntia:

---

399 quisque suum uolt esse || 405 istac || 407 o Aeschine ||

postrémo tamquam in spéculum in patinas, Démea,
75 inspícere iubeo et móneo quid facto úsus sit.
inépta haec esse, nós quae facimus, séntio; 430
uerúm quid facias? út homost, ita morém geras.
numquíd uis? DE. Mentem uóbis meliorém dari.
SY. Tu rús hinc ibis? DE. Récta. SY. Nam quid tu híc agas?
80 ubi síquid bene praecípias, nemo optémperet. —
DE. Ego uéro hinc abeo, quándo is, quam ob rem huc uéneram, 435
rus ábiit: illum cúro unum, ille ad me áttinet.
quando íta uolt frater, de ístoc ipse uíderit.
sed quís illic est, quem uídeo procul? estne Hégio
85 tribúlis noster? sí satis cerno, is est hércle: uah,
homo amícus nobis iam índe a puero (o dí boni, 440
ne illíus modi iam mágna nobis ciuium
penúriast) homo antíqua uirtute ác fide.
haud cíto mali quid órtum ex hoc sit públice.
90 quam gaúdeo, ubi etiam húius generis réliquias
restáre uideo! ah, uíuere etiam núnc lubet. 445
oppériar hominem hic, út salutem et cónloquar.

HEGIO DEMEA GETA PAMPHILA
SENES DVO SERVOS VIRGO

III 4 HE. Pro di ínmortales, fácinus indignúm, Geta,
quod nárras! GE. Sic est fáctum. HE. Ex illan fámilia
tam inlíberale esse órtum facinus! o Aéschine,
pol haúd paternum istúc dedisti. DE. Vídelicet 450
5 de psáltria hac audíuit: id illi núnc dolet
aliéno. *at* pater? is níhili pendit: eí mihi,
utinam híc prope adesset álicubi atque audíret haec!
HE. Nisi fácient quae illos aéquomst, haud sic aúferent.

---

439 is hercle est ‖ 445 uah ‖ 448 quid ‖ 449 facinus esse ortum ‖

GE. In té spes omnis, Hégio, nobís sitast: 455
10 te sólum habemus, tú es patronus, tú pater:
tibi móriens ille nós commendauít senex:
si déseris tu, périimus. HE. Caue díxeris:
neque fáciam neque me sátis pie posse árbitror.
DE. Adíbo. saluere Hégionem plúrumum 460
15 iubeo. HE. Óh, te quaerebam ípsum: salue, Démea.
DE. Quid aútem? HE. Maior fílius tuos Aéschinus,
quem adóptandum dedísti fratri, néque boni
neque líberalis fúnctus officiúmst uiri.
DE. Quid istúc est? HE. Nostrum amícum noras Símulum 465
20 aequálem? DE. Quid ni? HE. Fíliam eius uírginem
uitiáuit. DE. Hem! HE. Mane: nóndum audisti, Démea,
quod ést grauissumum. DE. Án quicquam etiam est ámplius?
HE. Vero ámplius: nam hoc quídem ferundum aliquó modost:
amór persuasit, nóx uinum adulescéntia: 470
25 humánumst. ubi scit fáctum, ad matrem uírginis
uenit ípsus ultro lácrumans orans óbsecrans
fidém dans, iurans sé illam ducturúm domum.
ignótumst, tacitumst, créditumst. uirgo éx eo
compréssu grauidast fácta (hic mensis décumus est). 475
30 ille bónus uir nobis psáltriam, si dís placet,
paráuit quicum uíuat, illam déserit.
DE. Pro cérton tu istaec dícis? HE. Mater uírginis
in médiost, ipsa uírgo, res ipsa, híc Geta
praetérea, ut captust séruolorum, nón malus 480
35 neque inérs: alit illas, sólus omnem fámiliam
susténtat: hunc abdúce, uinci, quaére rem.
GE. Immo hércle extorque, nísi ita factumst, Démea;
postrémo non negábit: coram ipsúm cedo.
DE. Pudét: nec quid agam néc quid huic respóndeam

457 ille tibi moriens || 463 fratri adoptandum dedisti || 468 est etiam || 470 persuasit nox amor || 475 grauida facta est mensis hic ||.

40 sció. PA. (intus) Me miseram, dífferor dolóribus. 486
Iunó Lucina, fér opem: serua me óbsecro. HE. Hem,
numnam ílla quaeso párturit? GE. Certe, Hégio.
HE. Em illaéc fidem nunc uóstram inplorat, Démea:
quod iús uos cogit, íd uoluntate ínpetret. 490
45 haec prímum ut fiant deós quaeso ut uobís decet.
sin áliter animus uóster est, ego, Démea,
summá ui defendam hánc atque illum mórtuom.
cognátus mihi erat: úna a pueris páruolis
sumus éducti: una sémper militiae ét domi 495
50 fuimús: paupertatem úna pertulimús grauem.
quaprópter nitar fáciam experiar, dénique
animám relinquam pótius quam illas déseram.
53 quid míhi respondes? DE. Frátrem conueniam, Hégio.
55 HE. Sed, Démea, hoc tu fácito cum animo cógites: 500
quam uós facillume ágitis, quam estis máxume
poténtes dites fórtunati nóbiles,
tam máxume uos aéqua aequo animo nóscere
opórtet, si uos uóltis perhiberí probos.
60 DE. Redíto. fient quaé fieri aequomst ómnia. 505
HE. Decét te facere. Géta, duc me intro ad Sóstratam. —
DE. Non me índicente haec fíunt: utinam hic sít modo
defúnctum! uerum nímia illaec licéntia
profécto euadet ín aliquod magnúm malum.
65 ibo ác requiram frátrem, ut in eum haec éuomam. 510

HEGIO
SENEX

III 5 Bono ánimo fac sis, Sóstrata, et istam quód potis
fac cónsolere. ego Mícionem, si ápud forumst,
conuéniam atque ut res géstast narrabo órdine:
si est, *is* facturus út sit officiúm suom,
5 faciát: sin aliter de hác re est eius senténtia, 515
respóndeat mi, ut quíd agam quam primúm sciam.

486 miseram me || 490 uos ius (uos uis) || 495 educati || 503 aequo animo aequa || 511 potes ||

CTESIPHO SYRVS
ADVLESCENS SERVOS

CT. Aín patrem hinc abísse rus? SY. Iam dúdum. IV 1
CT. Dic sodés. SY. Apud uillamst:
núnc quom maxume óperis aliquid fácere credo.
CT. Vtinám quidem!
quod cúm salute eius fíat, ita se défetigarít uelim, 519
ut tríduo hoc perpétuo prorsum e lécto nequeat súrgere.
5 SY. Ita fíat, et istoc síqui potis est réctius. CT. Ita:
nam húnc diem
miseré nimis cupio, ut coépi, perpetuom ín laetitia dégere.
et íllud rus nulla ália causa tám male odi, nísi quia
propest: quód si abesset lóngius,
príus nox oppressísset illi, quam húc reuorti pósset
iterum. 525
10 núnc ubi me illi nón uidebit, iam húc recurret, sát scio:
rogitábit me, ubi fúerim: 'ego hoc te tóto non uidí die:'
quid dícam? SY. Nilne in méntemst? CT. Numquam
quícquam. SY. Tanto néquior.
cluéns amicus hóspes nemost uóbis? CT. Sunt: quid
póstea?
SY. Hisce ópera ut data sit. CT. Quaé non data sit?
nón potest fierí. SY. Potest. 530
15 CT. Intérdius: sed si híc pernocto, caúsae quid dicám,
Syre?
SY. Vah, quám uellem etiam nóctu amicis óperam mos
essét dari!
quin tu ótiosus ésto: ego illius sénsum pulcre cálleo.
quom féruit maxumé, tam placidum quám ouem reddo.
CT. Quó modo?
SY. Laudári per te audít lubenter: fácio te apud illúm
deum: 535
20 uirtútes narro. CT. Meás? SY. Tuas: homini ílico
lacrumaé cadunt

---

526 illic ‖ 527 hoc te] hodie ‖ 535 laudarier te ‖

quasi púero gaudio. ém tibi autem! CT. Quídnam est?
SY. Lupus in fábula.
CT. Pater ést? SY. *Is* est ipsus. CT. Sýre, quid agimus?
SY. Fúge modo intro, ego uídero.
CT. Siquíd rogabit, núsquam tu me: audístin? SY. Potin
ut désinas?

DEMEA SENEX **CTESIPHO** ADVLESCENS **SYRVS** SERVOS

IV 2 DE. Né ego homo sum infélix: fratrem núsquam inuenio géntium: 540
praéterea autem, dúm illum quaero, a uílla mercennárium
uídi: is filiúm negat esse rúri: nec quid agám scio.
CT. Sýre! SY. Quid est? CT. Men quaérit? SY. Verum.
CT. Périi. SY. Quin tu animó bono es.
5 DE. Quíd hoc malum infelícitatis! néqueo satis decérnere:
nísi me credo huic ésse natum reí, ferundis míseriis. 545
prímus sentió mala nostra: prímus rescisco ómnia:
prímus porro obnúntio: aegre sólus, siquid fít, fero.
SY. Rídeo hunc: primum aít se scire: is sólus nescit
ómnia.
10 DE. núnc redeo: si fórte frater rédierit uisó. CT. Syre,
óbsecro, uide ne ílle huc prorsus se ínruat. SY. Etiám
taces? 550
égo cauebo. CT. Númquam hercle hodie ego ístuc
committám tibi:
nám me iam in cellam áliquam cum illa cóncludam:
id tutíssumumst. —
SY. Áge, tamen ego hunc ámouebo. DE. Séd eccum
sceleratúm Syrum.
15 SY. Nón hercle hic qui uólt durare quísquam, si sic
fít, potest.

---

538 *is* est ipsus] ipsus (est) ‖ 540 infelix: primum fratrem ‖

scíre equidem uoló, quot mihi sint dómini: quae haec est míseria! 555
DE. Quíd ille gannit? quíd uolt? quid aïs, bóne uir? est fratér domi?
SY. Quíd malum 'bone uír' mihi narras? équidem perii. DE. Quíd tibi est?
SY. Rógitas? Ctesiphó me pugnis míserum et istam psáltriam
20 úsque occidit. DE. Hém, quid narras? SY. Ém uide ut discidít labrum. 559
DE. Quam ób rem? SY. Me inpulsóre hanc emptam esse aít. DE. Non tu eum rus hínc modo
próduxe aibas? SY. Fáctum: uerum uénit post insániens:
níl pepercit. nón puduisse uérberare hominém senem!
quem égo modo puerúm tantillum in mánibus gestauí meis.
25 DE. Laúdo: Ctesiphó, patrissas: ábi, uirum te iúdico.
SY. Laúdas? ne ille cóntinebit pósthac, si sapiét, manus.
DE. Fórtiter. SY. Perquám, quia miseram múlierem et me séruolum, 566
quí referire nón audebam, uícit: hui, perfórtiter.
DE. Nón potuit meliús. idem quod ego sénsit, te esse huic reí caput.
30 séd estne frater íntus? SY. Non est. DE. Vbi illum inueniam cógito.
SY. Scío ubi sit, uerum hódie numquam mónstrabo. DE. Hem, quid aïs? SY. Ita. 570
DE. Dímminuetur tíbi quidem iam cérebrum. SY. At nomen néscio
íllius hominis, séd locum noui úbi sit. DE. Dic ergó locum.
SY. Nóstin porticum ápud macellum hac deórsum? DE. Quid ni nóuerim?
35 SY. Praéterito récta platea súrsum hanc: ubi eo uéneris,

---

561 aiebas ‖ 573 hac] hanc ‖ 574 hac recta platea sursum ‖

clíuos deorsum uórsum est: istac praécipitato; póstea 575
ést ad hanc manúm sacellum: ibi ángiportum própter est,
DE. Quánam? SY. Illi ubi etiám caprificus mágna est.
DE. Noui. SY. Hac pérgito.
DE. Id quidem angipórtum non est péruium. SY. Verum hércle: uah,
40 cénsen hominem me ésse? erraui: in pórticum rursúm redi:
sáne hac multo própius ibis ét minor est errátio. 580
scín Cratini huius dítis aedes? DE. Scío. SY. Vbi eas praetérieris,
ád sinistram hac récta platea; ubi ád Dianae uéneris,
íto ad dextram: príus quam ad portam uénias, apud ipsúm lacum
45 ést pistrilla, eï éxaduorsum fábrica: ibist. DE. Quid íbi facit?
SY. Léctulos illí salignis pédibus faciundós dedit. 585
DE. Vbi potetis uós? bene sane. séd cesso ad eum pérgere. —
SY. Í sane: ego te exércebo hodie, ut dígnus es, silicérnium.
Aéschinus otióse cessat; prándium corrúmpitur;
50 Ctésipho autem in amórest totus. égo iam prospiciám mihi:
nám iam abibo atque únum quidquid, quód quidem erit bellíssumum, 590
cárpam et cyathos sórbilans paulátim hunc producám diem.

MICIO HEGIO

SENES DVO

IV 3 MI. Ego in hác re nil repério, quam ob rem laúder tanto opere, Hégio.
Meum offícium facio: quód peccatum a nóbis ortumst córrigo.

575 istac] hac ‖ 577 quanam] quodnam (quonam) ‖ illic ‖ 585 illi salignis] in sole iligneis ‖

nisi sí me in illo crédidisti esse hóminum numero, qui íta putant,
sibi fíeri iniuriam últro, si quam fécere ipsi expóstules, 595
5 et últro accusant. íd quia a me nón est factum, agis grátias?
HE. Ah, mínume: numquam te áliter atque es *ésse* animum induxí meum.
sed quaéso, Micio, út mecum una eás ad matrem uírginis
atque ístaec eadem míhi quae dixti túte dicas múlieri:
suspítionem hanc própter fratrem *esse*: eíus esse illam psáltriam. 600
11 nam et ílli iam releuábis animum, quaé dolore ac míseria
tabéscit, et tuom offícium fueris fúnctus. sed si alitér putas,
egomét narrabo quaé mihi dixti. MI. Ímmo ego ibo. HE. Béne facis:
omnés, quibus res sunt mínus secundae, mágis sunt nescio quó modo 605
15 suspítiosi: ad cóntumeliam ómnia accipiúnt magis:
proptér suam inpoténtiam se sémper credunt lúdier.
quaprópter te ipsum púrgare ipsi córam placabílius est.
MI. Et récte et uerum dícis. HE. Sequere me érgo hac intro. MI. Máxume.

MÍ. Si ita aequom censes aut si ita opus est facto, eamus. HE. Bene facis. 601

---

597 atque es in animum || 598 ut una mecum ad matrem uirginis eas Micio || 599 quae mihi || 600 fratrem eius esse et illam || 602 animum iam releuabis || 603 tuo officio || 607 ludier] claudier (neglegi) ||

AESCHINVS
ADVLESCENS

IV 4 Discrúcior animi: hocín mihi malí de inprouiso óbici 610
3 tantum, út neque quid *ego* dé me faciam néc quid agam certúm siet!
mémbra *mihi* metú debilia súnt: animus timóre obstipuit:
5 péctori consístere
nil cónsili quit. quó modo hac me expédiam turba? tánta nunc
suspítio de me íncidit: *uah*, néque ea inmerito: Sóstrata 615 616
crédit mihi me psáltriam emisse hánc: id anus mi indícium fecit.
10 nám ut hinc forte ea ad óbstetricem erat míssa, ubi eam uidi, ílico
accédo: rogito, Pámphila quid agát, iam partus ádsiet,
eone óbstetricem arcéssat. illa exclámat 'abi, abi iam, Aéschine: 620
satis diú dedisti uérba, sat adhuc túa nos frustratást fides.'
"hem, quíd istuc obsecro" ínquam "est?" 'ualeas, habeas illam quaé placet.'
15 sensi ílico id illas súspicari: séd me reprehendí tamen,
nequíd de fratre gárrulae illi dícerem ac fierét palam.
núnc quid faciam? dícam fratris ésse hanc? quod minumést opus 625
úsquam ecferri. age mítto: fieri pótis est ut nequa éxeat.
ípsum id metuo ut crédant: tot concúrrunt ueri símilia:
20 égomet rapui ipse, égomet solui argéntum, ad me abductást domum.
haéc adeo mea cúlpa fieri fáteor. non me hanc rém patri,

610 hocine de inprouiso mali mihi || 613 pectore || 614 quit. uah quomodo me ex hac || 615. 616 incidit neque || 617 hanc emisse ||

útut erat gesta, índicasse! exórassem ut eam dúcerem. 630
céssatum usque adhúc est: nunc porro, Aéschine, expergíscere!
núnc hoc primumst: ád illas ibo, ut púrgem me. accedam ád fores.
25 périi: horresco sémper, ubi pultáre hasce occipió miser.
heús heus! Aeschinús sum ego. aperite áliquis actutum óstium. 634
pródit nescio quís: concedam huc.

MICIO AESCHINVS
SENEX ADVLESCENS

MI. Íta uti dixi, Sóstrata, IV 5
fácite: ego Aeschinúm conueniam, ut quó modo acta haec sínt sciat.
séd quis ostium hóc pultauit? AE. Páter hercle est, perii. MI. Aéschine,
AE. Quid huic híc negotist? MI. túne has pepulistí fores?
5 tacet. quór non ludo hunc áliquantisper? mélius est,
quandóquidem hoc numquam mi ípse uoluit crédere. 640
nil míhi respondes? AE. Nón equidem istas, quód sciam.
MI. Ita? nám mirabar, quíd hic negoti essét tibi.
erúbuit: salua rés est. AE. Dic sodés, pater,
10 tibi uéro quid istic ést reï? MI. Nil míhi quidem.
amícus quidam me á foro abduxít modo 645
huc áduocatum síbi. AE. Quid? MI. Ego dicám tibi.
habitánt hic quaedam múlieres paupérculae:
ut opínor eas non nósse te, et certó scio:
15 neque ením diu huc migrárunt. AE. Quid tum póstea?
MI. Virgo ést cum matre. AE. Pérge. MI. Haec uirgo orbást patre: 650
hic méus amicus ílli generest próxumus:

---

634 ego sum ‖

huic léges cogunt núbere hanc. AE. Perií. MI. Quid est?
AE. Nil: récte: perge. MI. Is uénit ut secum áuehat:
20 nam habitát Mileti. AE. Hem, uírginem ut secum áuehat?
MI. Sic ést. AE. Miletum usque óbsecro? MI. Ita. AE. Animó malest. 655
quid ipsaé? quid aïunt? MI. Quíd illas censes? níhil enim.
comméntast mater ésse ex alienó uiro
nesció quo puerum nátum: neque eum nóminat:
25 priórem esse illum, nón oportere huíc dari.
AE. Eho, nónne haec iusta tíbi uidentur póscier? 660
MI. Non. AE. Óbsecro 'non'? án illam hinc abducét, pater?
MI. Quid illám ni abducat? AE. Fáctum a uobis dúriter
inmísericorditérque atque etiam, si ést, pater,
30 dicéndum magis apérte, inliberáliter.
MI. Quam ob rém? AE. Rogas me? quíd illi tandem créditis 665
fore ánimi misero, quicum ea consueuít prius
(qui infélix hauscio án illam misere núnc amet),
quom hanc síbi uidebit praésens praesenti éripi,
35 abdúci ab oculis? fácinus indignúm, pater!
MI. Qua rátione istuc? quís despondit? quís dedit? 670
quoi quándo nupsit? aúctor his rebús quis est?
quor dúxit alienam? AE. Án sedere opórtuit
domi uírginem tam grándem, dum cognátus huc
40 illím ueníret éxspectantem? haec, mí pater,
te dícere aequom fúit et id defénderе. 675
MI. Ridículum: aduorsumne íllum causam dícerem,
quoi uéneram aduocátus? sed quid ista, Aéschine,
nostra? aút quid nobis cum íllis? abeamús. quid est?
45 quíd lacrumas? AE. Pater, óbsecro, ausculta. MI. Áeschine, audiui ómnia

---

657 commenta mater est || alio || 660 poscier] postea || 666 quicum ea] qui cum illa || 674 illinc ||

ét scio: nam té amo: quo magis quaé agis curae súnt mihi. 680
AE. Íta uelim me prómerentem amés, dum uiuas, mí pater,
út me hoc delictum ádmisisse in me, íd mihi uehementér dolet
ét me tui pudét. MI. Credo hercle: nam íngenium nouí tuom
50 líberale; séd uereor ne indíligens nimiúm sies.
ín qua ciuitáte tandem te árbitrare uíuere? 685
uírginem uitiásti, quam te iús non fuerat tángere.
iám id peccatum prímum magnum, *mágnum,* at humanúm tamen:
fécere alii saépe item boni. át postquam euenít, cedo
55 númquid circumspéxti? aut numquid túte prospextí tibi,
quíd fieret? qua fíeret? si te ipsúm mihi puduit próloqui, 690
quá resciscerem? haéc dum dubitas, ménses abierúnt decem.
pródidisti et te ét illam miseram et gnátum, quod quidem in té fuit.
quíd? credebas dórmienti haec tíbi confecturós deos?
60 ét illam sine tua ópera in cubiculum íri deductúm domum?
nólim ceterárum rerum té socordem eodém modo. 695
bóno animo es, ducés uxorem hanc. AE. Hém! MI. Bono, inquam, animo és. AE. Pater,
óbsecro, num lúdis nunc tu me? MI. Égo te? quam ob rem? AE. Néscio:
quía tam misere hoc ésse cupio uérum, eo uereór magis.
65 MI. Ábi domum ac deos cómprecare, ut úxorem arcessás: abi.
AE. Quíd? eam uxorem? MI. Eám. AE. Iam? MI. Iam quantúm potis. AE. Di mé, pater, 700

688 postquam id uenit (euenit) ‖ 690 mihi ipsum ‖ 696 bono animo es inquam ‖ 700 eam] iam ‖ Eam] iam ‖ potis] potes (potest) ‖

ómnes oderínt, ni magis te quam óculos nunc ego amó meos.
MI. Quíd? quam illam? AE. Aeque. MI. Pérbenigne. AE. Quíd? ille ubist Milésius?
MI. Périit, abiit, náuem ascendit; séd quor cessas? AE. Ábi, pater,
70 tú potius deos cómprecare: nám tibi eos certó scio,
quó uir melior múlto es quam ego, optémperaturós magis. 705
MI. Égo eo intro, ut quae opus súnt parentur: tú fac ut dixi, sí sapis. —
AE. Quid hoc ést negoti? hoc ést patrem esse aut hóc est filium ésse?
si fráter aut sodális esset, quí magis morem géreret?
75 hic nón amandust? hícine non gestándus in sinúst? hem:
itaque ádeo magnam mi ínicit sua cómmoditate cúram, 710
ne inprúdens faciam fórte quod nolít; sciens cauébo.
sed césso ire intro, né morae meis núptiis egomét sim?

DEMEA
SENEX

IV 6 Deféssus sum ambulándo: ut, Syre, te cúm tua
monstrátione mágnus perdat Iúppiter!
perréptaui usque omne óppidum: ad portam, ád lacum, 715
quo nón? neque illi ulla fábrica erat nec frátrem homo
5 uidísse se aibat quísquam. nunc ueró domi
certum óbsidere est úsque donec rédierit.

---

711 forte inprudens faciam || 712 siem || 716 illi fabrica ulla (fabrica illic ulla) || 717 aiebat ||

MICIO DEMEA
SENES DVO

MI. Ibo, íllis dicam núllam esse in nobís moram. IV 7
DE. Sed eccum ípsum. te iam dúdum quaero, Mício. 720
MI. Quidnám? DE. Fero alia flágitia ad te ingéntia
boni illíus adulescéntis. MI. Ecce autém! DE. Noua,
5 capitália. MI. Ohe iam! DE. Néscis qui uir sít. MI. Scio.
DE. O stúlte, tu de psáltria me sómnias 724
agere: hóc peccatum in uírginemst ciuém. MI. Scio.
DE. Eho, scís et patere? MI. Quíd ni patiar? DE. Díc mihi,
non clámas? non insánis? MI. Non. DE. Malím quidem.
10 puer nátust. MI. Di bene uórtant! DE. Virgo níhil habet.
MI. Audíui. DE. Et ducenda índotatast. MI. Scílicet.
DE. Quid núnc futurumst? MI. Íd enim quod res ípsa fert: 730
illínc huc transferétur uirgo. DE. O Iúppiter,
istócin pacto opórtet? MI. Quid faciam ámplius?
15 DE. Quid fácias? si non eápse re tibi istúc dolet,
simuláre certe est hóminis. MI. Quin iam uírginem
despóndi, res compósitast, fiunt núptiae, 735
dempsí metum omnem: haec mágis sunt hominis. DE. Céterum
placét tibi factum, Mício? MI. Non, sí queam
20 mutáre. nunc quom nón queo, aequo animó fero.
ita uítast hominum, quási quom ludas tésseris:
si illúd quod maxume ópus est iactu nón cadit, 740
illúd quod cecidit fórte, id arte ut córrigas.
DE. Corréctor! nempe tua árte uigintí minae
25 pro psáltria periére: quae quantúm potest

733 eapse] ipsa ||

aliquo ábiciundast, sí non pretio, grátiis.
MI. Neque ést neque illam sáne studeo uéndere. 745
DE. Quid ígitur facies? MI. Dómi erit. DE. Pro diuóm fidem,
meretríx et mater fámilias una ín domo?
30 MI. Quor nón? DE. Sanum te crédis esse? MI. Equidem árbitror.
DE. Ita mé di ament, ut túam ego uideo inéptiam,
factúrum credo, ut hábeas quicum cántites. 750
MI. Quor nón? DE. Et noua nupta éadem haec discet. MI. Scílicet.
DE. Tu intér eas restim dúctans saltabís. MI. Probe.
35 DE. Probe? MI. Ét tu nobiscum úna, si opus sit. DE. Eí mihi!
non te haéc pudent? MI. Iam uéro omitte, Démea,
tuam ístanc iracúndiam atque ita utí decet 755
hilarum ác lubentem fác te gnati in núptiis.
ego hós conuenio: póst huc redeo. — DE. O Iúppiter,
40 hancín uitam! hoscin móres! hanc deméntiam!
uxór sine dote uéniet, intus psáltriast,
domus súmptuosa, aduléscens luxu pérditus, 760
senéx delirans. ípsa si cupiát Salus,
seruáre prorsus nón potest hanc fámiliam.

SYRVS DEMEA
SERVOS SENEX

V 1 SY. Edepól, Syrisce, té curasti mólliter
lautéque munus ádministrastí tuom.
abi. séd postquam intus sum ómnium rerúm satur, 765
prodámbulare hic lúbitumst. DE. Illud sís uide:
5 exémplum disciplínae *eccum*. SY. Ecce autem híc adest
senex nóster. quid fit? quíd tu es tristis? DE. Óh, scelus!

749 uideo ego tuam (tuam ego) ‖ 766 prodeambulare huc ‖

SY. Ohe iám: tu uerba fúndes hic sapiéntia?
DE. Tu sí meus esses . . SY. Dís quidem esses, Démea, 770
ac tuám rem constabilísses. DE. Exemplo ómnibus
10 curárem ut esses. SY. Quam ób rem? quid fecí? DE. Rogas?
in ípsa turba atque ín peccato máxumo,
quod uíx sedatum sátis est, potastí, scelus,
quasi ré bene gesta. SY. Sáne nollem huc éxitum. 775

DROMO DEMEA SYRVS
PVER SENEX SERVOS

DR. Heus Sýre, rogat te Ctésipho ut redeás. SY. Abi. — V 2
DE. Quid Ctésiphonem hic nárrat? SY. Nil. DE. Eho, cárnufex,
est Ctésipho intus? SY. Nón est. DE. Quor hic nóminat?
SY. Est álius quidam, párasitaster paúlulus:
5 nostín? DE. Iam scibo. SY. Quíd agis? quo abis? DE. Mítte me. 780
SY. Noli ínquam. DE. Non manum ábstines, mastígia?
an tíbi iam mauis cérebrum dispergam híc? — SY. Abit.
edepól comissatórem haud sane cómmodum,
praesértim Ctesiphóni! quid ego núnc agam?
10 nisi, dum haé silescunt túrbae, interea in ángulum 785
aliquo ábeam atque edormíscam hoc uilli. síc agam.

MICIO DEMEA
SENES DVO

MI. Paráta a nobis súnt, ita ut dixi, Sóstrata: V 3
ubi uís . . quisnam a me pépulit tam grauitér fores?

---

771 exempla (exemplum) ||

DE. Ei míhi, quid faciam? quíd agam? quid clamem
aút querar?
o caélum, o terra, o mária Neptuni! MI. Ém tibi, 790
5 rescíuit omnem rem: íd nunc clamat. scílicet,
parátae lites: súccurrendumst. DE. Éccum adest
commúnis corruptéla nostrum líberum.
MI. Tandém reprime iracúndiam atque ad té redi.
DE. Represśsi, redii, mítto maledicta ómnia: 795
10 rem ipsám putemus. díctum hoc inter nós fuit
(ex te ádeost ortum), né tu curarés meum
neue égo tuom? respónde, factumst? MI. Nón nego.
DE. Quor núnc apud te pótat? quor recipís meum?
quor émis amicam, Mício? numquí minus 800
15 mihi idém ius *tecum* esse aéquomst quod mecúmst tibi?
quando égo tuom non cúro, ne curá meum.
MI. Non aéquom dicis. DE. Nón? MI. Nam uetus uerbum
hóc quidemst,
commúnia esse amícorum inter se ómnia.
DE. Facéte: nunc demum ístaec nata orátiost. 805
20 MI. Auscúlta paucis, nísi molestumst, Démea.
princípio, si id te mórdet, sumptus fílii
quos fáciunt, quaeso hoc fácito tecum cógites:
tu illós duo olim pró re tollebás tua,
quod sátis putabas túa bona ambobús fore, 810
25 et mé tum uxorem crédidisti scílicet
ductúrum: eandem illam rátionem antiquam óptine:
consérua, parce, quaére, fac quam plúrumum
illís relinquas, glóriam tu istánc tibi.
mea, quaé praeter spem euénere, utantúr sine. 815
30 de súmma nil decédet: quod hinc accésserit,
id dé lucro putáto esse omne. haec sí uoles
in ánimo uere cógitare, Démea,
et míhi et tibi et illis démpseris moléstiam.

---

798 MI. factumst non || 801 aequumst esse || 813 quaere parce || 814 istanc tibi optine (istam optine) ||

DE. Mittó rem: consuetúdinem ipsorúm.. MI. Mane: 820
35 scio: ístuc ibam. múlta in homine, Démea,
signa ínsunt, quibus ex cóniectura fácile fit,
duo quóm idem faciunt, saépe ut possis dícere
'hoc lícet inpune fácere huic, illi nón licet',
non quó dissimilis rés sit, sed quo is quí facit. 825
40 quae ego inésse in illis uídeo, ut confidám fore
ita ut uólumus. uideo sápere, intellegere, ín loco
ueréri, inter se amáre. siris líberum
ingénium atque animum: quó uis illos tú die
reddúcas. at enim métuas, ne ab re sínt tamen 830
45 omíssiores paúlo. o noster Démea,
ad ómnia alia aetáte sapimus réctius;
solum únum hoc uiti senéctus adfert hóminibus:
atténtiores súmus ad rem omnes, quám sat est:
quod illós sat aetas ácuet. DE. Ne nimiúm modo 835
50 bonaé tuae istae nós rationes, Mício,
et túos iste animus aéquos subuortát! MI. Tace:
non fíet. mitte iam ístaec: da te hodié mihi:
expórge frontem. DE. Scílicet ita témpus fert,
faciúndumst. ceterum égo rus cras cum fílio 840
55 cum prímo luci ibo hínc. MI. De nocte, cénseo:
hodié modo hilarum fác te. DE. Et istam psáltriam
una ílluc mecum hinc ábstraham. MI. Pugnáueris:
eo pácto prorsum illi ádligaris fílium.
modo fácito ut illam sérues. DE. Ego istuc uídero: 845
60 atque íbi fauillae pléna, fumi ac póllinis
coquéndo sit faxo ét molendo; praéterhac
merídie ipso fáciam ut stipulam cónligat;
tam excóctam reddam atque átram quam carbóst.
MI. Placet:
nunc míhi uidere sápere. atque equidem fílium 850
65 tum etiám si nolit cógam ut cum illa uná cubet.

---

822 ex quibus || 828 siris] scire et (est) || 833 uitium || 847 praeter haec ||

DE. Derídes? fortunátu's, qui isto animó sies.
ego séntio .. MI. Ah, pergísne? DE. Iam iam désino.
MI. I ergo íntro, et quoi rei est, eí rei hunc sumamús diem.

DEMEA
SENEX

V 4 Númquam ita quisquam béne subducta rátione ad uitám fuit, 855
quín res aetas úsus semper áliquid adportét noui,
áliquid moneat: út illa quae te scísse credas nésciás,
ét quae tibi putáris prima, in éxperiundo ut répudies.
5 quód nunc mi euenít: nam ego uitam dúram, quam uixi úsque adhuc,
própe iam excurso spátio omitto. id quam ób rem? re eapse répperi 860
fácilitate níhil esse homini mélius neque cleméntia.
íd esse uerum ex me átque ex fratre quoíuis facilest nóscere.
súam ille semper égit uitam in ótio, in conuíuiis,
10 clémens, placidus, núlli laedere ós, adridere ómnibus:
síbi uixit, sibi súmptum fecit: ómnes bene dicúnt, amant. 865
égo ille agrestis saéuos tristis parcus truculentús tenax
dúxi uxorem: quam íbi miseriam uídi! nati fílii:
ália cura. heia aútem, dum studeo íllis ut quam plúrumum
15 fácerem, contriui ín quaerundo uítam atque aetatém meam:
núnc exacta aetáte hoc fructi pró labore ab eís fero, 870
ódium; ille alter síne labore pátria potitur cómmoda.
íllum amant, me fúgitant; illi crédunt consilia ómnia,
íllum diligúnt, apud illum súnt ambo, ego desértus sum;

---

860 re ipsa || 863 ille suam ||

20 íllum ut uiuat óptant, meam autem mórtem exspectant scílicet.
íta eos meo labóre eductos máxumo hic fecít suos 875
paúlo sumptu: ego míseriam omnem cápio, hic potitur gaúdia.
áge age nunc porro éxperiamur cóntra ecquid ego póssiem
blánde dicere aút benigne fácere, quando hoc próuocat.
25 égo quoque a meís me amari et mágni pendi póstulo.
si íd fit dando atque óbsequendo, nón posteriorés feram. 880
dérit? id mea mínume re fert, quí sum natu máxumus.

SYRVS DEMEA
SERVOS SENEX

SY. Heus Démea, rogat fráter ne abeas lóngius. V 5
DE. Quis homo? ó Syre noster, sálue: quid fit? quíd agitur?
SY. Recte. DE. Óptumest: iam núnc haec tria primum áddidi
praetér naturam: 'o nóster, quid fit? quíd agitur?' 885
5 seruom haúd inliberálem praebes te, ét tibi
lubéns bene faxim. SY. Grátiam habeo. DE. Atquí, Syre,
hoc uérumst, et re eapse éxperiere própediem.

GETA DEMEA
SERVOS SENEX

GE. Era, ego húc ad hos prouíso, quam mox uírginem V 6
arcéssant. sed eccum Démeam. saluós sies. 890
DE. O — quí uocare? GE. Géta. DE. Geta, hominem máxumi

---

876 miseriam omnem ego || 888 re eapse] ipsa re ||

pretí te esse hodie iúdicaui animó meo:
5 nam is míhi profectost séruos spectatús satis,
quoi dóminus curaest, íta uti tibi sensí, Geta,
et tíbi ob eam rem, síquid usus uénerit, 895
lubéns bene faxim. méditor esse adfábilis,
et béne procedit. GE. Bónus es, quom haec exístumas.
10 DE. Paulátim plebem prímulum fació meam.

AESCHINVS ADVLESCENS **DEMEA** SENEX **SYRVS** **GETA** SERVI DVO

V 7 AE. Occídunt mequidem, dúm nimis sanctas núptias
student fácere: in adparándo consumúnt diem. 900
DE. Quid ágitur, Aeschine? AE. Ehem, pater mi, tu híc eras?
DE. Tuos hércle uero et ánimo et naturá pater,
5 qui té amat plus quam hosce óculos. sed quor nón domum
uxórem arcessis? AE. Cúpio; uerum hoc míhi moraest:
tibícina et hymenaéum qui cantént. DE. Eho, 905
uin tu huíc seni auscultáre? AE. Quid? DE. Missa haéc face,
hymenaéum turbam lámpadas tibícinas,
10 atque hánc in horto máceriam iube dírui
quantúm potest: hac tránsfer, unam fác domum:
transdúc et matrem et fámiliam omnem ad nós. AE. Placet, 910
patér lepidissume. DE. Eúge, iam lepidús uocor.
fratri aédes fient péruiae, turbám domum
15 addúcet, sumptu amíttet multa: quíd mea?
ego lépidus ineo grátiam. iube núnciam
dinúmeret ille Bábylo uigintí minas. 915
Syre, céssas ire ac fácere? SY. Quid ego? DE. Dírue.
tu illás abi ac transdúce. — GE. Di tibi, Démea,
20 bene fáciant, quom te uídeo nostrae fámiliae
tam ex ánimo factum uélle. DE. Dignos árbitror.

quid tú aïs? AE. Sic opínor. DE. Multo réctiust 920
quam illám puerperam húc nunc duci pér uiam
aegrótam. AE. Nil enim uídi melius, mí pater.
25 DE. Sic sóleo. sed eccum Mício egreditúr foras.

MICIO DEMEA AESCHINVS
SENES DVO ADVLESCENS

MI. Iubet fráter? ubi is est? tún iubes hoc, Démea? V 8
DE. Ego uéro iubeo et hác re et aliis ómnibus 925
quam máxume unam fácere nos hanc fámiliam,
colere ádiuuare adiúngere. AE. Ita quaesó, pater.
5 MI. Haud áliter censeo. DE. Ímmo hercle ita nobís decet:
primum huíus uxori est máter. MI. Est. quid póstea?
DE. Proba ét modesta. MI. Ita äïunt. DE. Natu grándior. 930
MI. Scio. DE. Párere iam diu haéc per annos nón potest:
nec qui eám respiciat quísquam est: solast. MI. Quam híc rem agit?
10 DE. Hanc te aéquomst ducere, ét te operam ut fiát dare.
MI. Me dúcere autem? DE. Té. MI. Me? DE. Te inquam. MI. Inéptis. DE. Si tu sís homo,
hic fáciat. AE. Mi patér! MI. Quid tu autem huic, ásine, auscultas? DE. Níhil agis: 935
fieri áliter non potést. MI. Deliras. AE. Síne te exorem, mí pater.
MI. Insánis: aufer *te*. DE. Áge, da ueniam fílio. MI. Satin sánus es?
15 ego nóuos maritus ánno demum quínto et sexagénsumo
fiam átque anum decrépitam ducam? idne éstis auctorés mihi?
AE. Fac: prómisi ego illis. MI. Prómisti autem? dé te largitór, puer. 940

DE. Age, quíd siquid te máius oret? MI. Quási non hoc sit máxumum.
DE. Da uéniam. AE. Ne grauáre. DE. Fac, promítte. MI. Non omíttitis?
20 AE. Non, nísi te exorem. MI. Vís est haec quidem. Áge prolixe, Mício.
MI. Etsi hóc mihi prauom inéptum absurdum atque álienum a uitá mea
uidétur, si uos tánto opere istuc uóltis, fiat. AE. Béne facis. 945
DE. Meritó te amo. uerúm quid ego dicam, hóc *quom* confit quód uolo?
MI. Quid? númquid restat? DE. Hégio cognátus his est próxumus,
25 adfínis nobis, paúper: bene nos áliquid facere illí decet.
MI. Quid fácere? DE. Agelli est híc sub urbe paúlum quod locitás foras:
huic démus qui fruátur. MI. Paulum id aútemst? DE. Si multúmst, tamen 950
faciúndumst: pro patre huíc est, bonus est, nóster est, recté datur.
postrémo nunc meum íllud uerbum fácio, quod tu, Mício,
30 bene ét sapienter díxti dudum: 'uítium commune ómniumst,
quod nímium ad rem in senécta attenti súmus'. hanc maculam nós decet
ecfúgere: et dictumst uére et re eapse fíeri oportet. AE. Mí pater! 955
MI. Quid istíc? *ager* dabitur *Hégioni*, quándoquidem hic uolt. AE. Gaúdeo.
DE. Nunc tú mihi es germánus *frater* páriter animo et córpore.
35 suó sibi gladio hunc iúgulo.

---

947 quid nunc quod ‖ est his cognatus ‖ 955 re ipsa ‖ 956 quid istuc ‖

SYRVS SERVOS **DEMEA MICIO** SENES DVO **AESCHINVS** ADVLESCENS

SY. Factumst quód iussisti, Démea. V 9
DE. Frúgi homo's. ergo édepol hodie meá quidem senténtia
iúdico Syrum fíeri esse aequom líberum. MI. Istunc líberum? 960
quódnam ob factum? DE. Múlta. SY. O noster Démea, edepol uír bonu's:
5 égo istos uobis úsque a pueris cúraui ambos sédulo;
dócui, monui, béne praecepi sémper quae potui ómnia.
DE. Rés apparet: ét quidem porro haec, ópsonare cúm fide,
scórtum adducere, ádparare dé die conuíuium: 965
nón mediocris hóminis haec sunt ófficia. SY. O lepidúm caput!
10 DE. Póstremo hodie in psáltria ista emúnda hic adiutór fuit,
híc curauit: pródesse aequomst. álii meliorés erunt.
dénique hic uolt fíeri. MI. Vin tu hoc fíeri? AE. Cupio. MI. Sí quidem
tú uis: Syre, eho accéde huc ad me: líber esto. SY. Béne facis; 970
ómnibus gratiam hábeo, et seorsum tíbi praeterea, Démea.
15 DE. Gaúdeo. AE. Et ego. SY. Crédo: utinam hoc perpétuom fiat gaúdium,
Phrýgiam ut uxorém meam una mécum uideam líberam!
DE. Óptumam *istam* múlierem. SY. Et quidem tuó nepoti huius fílio
hódie prima mámmam dedit haec. DE. Hércle uero sério,
síquidem prima dédit, hau dubiumst quín emitti aequóm siet. 976
20 MI. Ób eam rem? DE. Ob eam: póstremo a me argéntum quantist súmito.

967 istac ‖ 974 *istam*] quidem ‖

SY. Dí tibi, Demea, ómnia omnes sémper optata ófferant!
MI. Sýre, processisti hódie pulcre. DE. Síquidem porro, Mício,
tú tuom officium fácies, atque huic áliquid paulum praé manu 980
déderis, unde utátur: reddet tíbi cito. MI. Istoc uílius.
25 AE. Frúgi homost. SY. Reddam hércle, da modo. AE. Áge, pater! MI. Post cónsulam.
DE. Fáciet. SY. O uir óptume! AE. O patér mi festiuíssume! —
MI. Quíd istuc? quae res tám repente móres mutauít tuos?
quód prolubium? quaé istaec subitast lárgitas? DE. Dicám tibi: 985
út id ostenderém, quod te isti fácilem et festiuóm putant,
30 íd non fieri ex uéra uita néque adeo ex aequo ét bono,
séd ex adsentando índulgendo et lárgiendo, Mício.
núnc adeo si ob eám rem uobis méa uita inuisa, Aéschine, est,
quía non iusta iniústa prorsus ómnia omnino óbsequor, 990
míssam facio: ecfúndite, emite, fácite quod uobís lubet.
35 séd si id uoltis pótius, quae uos própter adulescéntiam
mínus uidetis, mágis inpense cúpitis, consulitís parum,
haéc reprehendere ét corrigere *quem*, óbsecundare ín loco:
écce me qui id fáciam uobis. AE. Tíbi, pater, permíttimus: 995
plús scis quod opus fáctost. sed de frátre quid fiét? DE. Sino:
40 hábeat; in istac fínem faciat. MI. Ístuc recte. CANTOR. Plaúdite.

---

978 omnes semper omnia || 991 missa || 994 *quem*] me et || 996 scis quod] scis quid ||

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

V. 1 ad 154 iambici senarii
- 155 ad 158 trochaici octonarii
- 159 trochaicus quaternarius catalecticus
- 160 et 162 trochaici octonarii
- 161, 163 ad 169 trochaici septenarii
- 170 ad 196 iambici octonarii
- 197 ad 208 trochaici septenarii
- 209 ad 227 iambici octonarii
- 228 ad 253 iambici senarii
- 254 ad 287 iambici octonarii
- 288 = 292 trochaici septenarii
- 289 et 290 = 293 et 294 iambici octonarii
- 291 iambicus quaternarius
- 295 ad 297 trochaici septenarii
- 298 iambicus octonarius
- 299 ad 302 = 305 ad 308 iambici octonarii
- 303 et 304 = 309 et 310 trochaici septenarii
- 311 et 312, 314 ad 316 iambici octonarii
- 313 trochaicus quaternarius catalecticus
- 317 iambicus quaternarius
- 318 et 319 trochaici septenarii
- 320 iambicus octonarius
- 321 ad 329 trochaici septenarii
- 330 ad 354 iambici octonarii
- 355 ad 516 iambici senarii
- 517 = 525 trochaici octonarii
- 518 = 526 trochaici septenarii
- 519 ad 523 = 527 ad 531 iambici octonarii
- 524 iambicus quaternarius
- 532 ad 539 iambici octonarii

V. 540 ad 591 trochaici septenarii
- 592 ad 609 iambici octonarii
- 610 et 611 = 614 et 615 (616) iambici octonarii
- 612 = 617 trochaici octonarii
- 613 trochaicus quaternarius catalecticus
- 618 trochaicus septenarius
- 619 ad 624 iambici octonarii
- 625 ad 637 trochaici septenarii
- 638 ad 678 iambici senarii
- 679 ad 706 trochaici septenarii
- 707 ad 712 iambici septenarii
- 713 ad 854 iambici senarii
- 855 ad 881 trochaici septenarii
- 882 ad 933 iambici senarii
- 934 ad 958 iambici octonarii
- 959 ad 997 trochaici septenarii.

ONOMASTICON TERENTIANVM.
